

Lovisa Gymnasium GLP2021

Namn	Lovisa Gymnasium GLP2021
Kommun	Lovisa
Skola	Lovisa Gymnasium
Träder i kraft	26.1.2021
Pdf skapad	4.8.2023

Innehållsförteckning

1. Uppgörande av och innehåll i läroplanen.	1
1.1. Uppgörandet av läroplanen.	2
1.2. Läroplanens innehåll.	4
2. Gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund.	6
2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag.	6
2.2. Värdegrunden.	7
3. Undervisningen.	9
3.1. Studiernas uppbyggnad.	9
3.2. Synen på lärande.	9
3.3. Studiemiljöer och studiemetoder.	10
3.4. Verksamhetskultur.	12
3.5. Samarbete mellan hem och läroanstalt.	15
3.6. Högskolor, arbetsliv och internationalisering.	16
4.Handledning och stöd för den studerande.	20
4.1. Handledning.	20
4.2. Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet.	22
4.3. Studerandevård.	24
4.3.1. Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan.	25
4.3.2. Uppgörandet av planer inom studerandevården.	29
4.4. Disciplin.	29
4.5. Särskilda frågor angående språk och kultur.	30
5. Bedömningen av den studerandes lärande och kunnande.	33
5.1. Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen.	33
5.2. Bedömning av ett studieavsnitt.	36
5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar.	38
5.2.2. Självständigt genomförda studier.	39
5.2.3. Bedömningen av muntlig språkfärdighet.	39
5.2.4. Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna.	40
5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier.	40
5.2.6. Bedömning av mångsidig kompetens.	42
5.3. Bedömningen av en ämneslärokurs.	42
5.4. Fullgörande av gymnasiets lärokurs.	43
5.5. Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs.	44

5.6. Betyg och betygsanteckningar.	45
5.7. Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå.	47
6. Mål för lärandet och centralt innehåll i undervisningen.	48
6.1. Allmänna mål för undervisningen.	48
6.2. Mångsidig kompetens.	49
7. Läroämnena.	54
7.1. Modersmål och litteratur (AI).	54
7.1.1. Svenska och litteratur (AI2).	56
Jag i en värld av texter, 2 sp (MO1).	58
Att tolka nordisk litteratur och kultur, 4 sp (MO2).	60
Medier och påverkan, 2 sp (MO5).	62
Konsten att tala och skriva, 2 sp (MO6).	64
Litteratur och kontext, 2 sp (MO8).	66
Fördjupad muntlig kommunikation, 2 sp (MO9).	67
Fördjupad skrivkompetens inför studentskrivningen, 2 sp (MO10).	68
Fördjupad läskompetens inför studentskrivningen, 2 sp (MO11). . .	70
En resa i böckernas värld, 2 sp (MO12).	71
Kreativ skivrarverkstad, 2 sp (MO13).	72
Repetitionskurs inför proven i studentskrivningarna, 2 sp (MO14).	73
Texttyper, genrer och digitala verktyg för årskurs 1, 2 sp (MO15).	74
Uttryck dej kreativt, 2 sp (MO16).	75
7.2. Biologi (BI).	75
Livet och evolutionen, 2 sp (BI1).	77
Ekologi och miljö, 2 sp (BI2).	79
Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI3).	81
Människans biologi, 2 sp (BI4).	82
Bioteknik och dess tillämpningar, 2 sp (BI5).	84
Repetitionskurs i biologi, 2 sp (BI7).	87
Biologi i praktiken, 2 sp (BI08).	88
Hälsa, mat och miljö, 2 sp (BI9).	88
Projektstudieavsnitt, 2 sp (BI10).	89
Homo Sapiens, 2 sp (PS09).	90
7.3. Filosofi (FI).	90
Introduktion till filosofiskt tänkande, 2 sp (FI01).	93
Etik, 2 sp (FI02).	94

Samhällsfilosofi, 2 sp (FI03).	95
Sanningen, 2 sp (FI04).	96
Homo Sapiens, 2 sp (PS09).	98
7.4. Fysik (FY).	98
Fysiken som naturvetenskap, 2 sp (FY01).	100
Energi och värme, 2 sp (FY03).	101
Kraft och rörelse, 2 sp (FY04).	103
Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY05).	103
Elektricitet, 2 sp (FY06).	104
Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY07).	105
Materia och strålning, 2 sp (FY08).	106
7.5. Geografi (GE).	107
En värld i förändring, 2 sp (GE1).	110
Den blå planeten, 2 sp (GE2).	111
En gemensam värld, 2 sp (GE3).	113
Geomedia - undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4).	115
Utvecklingsgeografi, 2 sp (GE05).	116
7.6. Historia (HI).	117
Människan, miljö och historia, 2 sp (HI01).	120
Internationella relationer, 2 sp (HI02).	121
Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI03).	122
Den europeiska människan, 2 sp (HI04).	124
Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI05).	125
Globala kulturmöten, 2 sp (HI06).	126
Nutidshistoria, 2 sp (HI07).	128
Idrottens historia, 2 sp (HI08).	128
USA:s historia, 2 sp (HI09).	129
Finland under kalla kriget, 2 sp (HI10).	130
Repövning inför studentexamen, 2 sp (HI11).	130
7.7. Kemi (KE).	131
Kemi, jag och framtiden, 2 sp (KE1).	134
Molekyler och modeller, 2 sp (KE3).	135
Kemisk reaktion, 2 sp (KE4).	136
Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5).	138
Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6).	139
Helhetsbild av kemin i gymnasiet, 2 sp (KE07).	141
7.8. Religion (KT).	141
7.8.1. Evangelisk- luthersk religion (KT1).	143

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (RE01).	143
Kristendomen i världen, 2 sp (RE02).	144
Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (RE03).	145
Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (RE04).	147
Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (RE05).	148
Religion, vetenskap och medier, 2 sp (RE06).	149
7.9. Bildkonst (KU).	150
Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KO1).	153
Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KO2).	154
Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KO3).	155
Konstens många världar, 2 sp (KO4).	156
Verkstad för samtidskonst, 2 sp (KO5).	157
Grafikverkstad, 2 sp (KO6).	158
Filmkurs, 2 sp (KO7).	158
7.10. Gymnasiediplom (LD).	159
Gymnasiediplom i bildkonst, 2 sp (KOGD2).	160
7.11. Gymnastik (LI).	161
En lärande och aktiv studerande, 2 sp (GY1).	163
En aktiv livsstil, 2 sp (GY2).	164
Nya möjligheter, 2 sp (GY3).	165
Gemensam aktivitet, 2 sp (GY4).	166
Rörelse ger energi, 2 sp (GY5).	167
De gamlas dans, 2 sp (GY6).	167
Röra sig tryggt i naturen, 2 sp (GY7).	168
7.12. Matematik (MA).	169
7.12.1. Lång lärokurs i matematik (MAA).	171
Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5).	171
Integralkalkyl, 2 sp (MAA7).	172
Statistik och sannolikheter, 2 sp (MAA8).	173
3D –geometri, 2 sp (MAA10).	174
Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11).	175
Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12).	176
7.12.2. Kort lärokurs i matematik (MAB).	177
Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2).	177
Geometri, 2 sp (MAB3).	178
Matematiska modeller, 2 sp (MAB4).	178
Sannolikhet och statistik, 2 sp (MAB5).	179

Ekonomisk matematik, 2 sp (MAB6).	180
Matematisk analys, 2 sp (MAB8).	182
Sannolikhet och statistik 2, 2 sp (MAB9).	183
7.12.3. Gemensamt studieavsnitt i matematik (MAY).	184
MAG1 Tal och ekvationer, 4 sp (MAY1).	184
7.13. Musik (MU).	185
Intro - ljud och jubel, 2 sp (MU1).	187
Puls – musikaliska uttryck, 2 sp (MU2).	189
Genre – global nyfikenhet, 2 sp (MU3).	191
Demo – kreativt tillsammans, 2 sp (MU4).	192
7.14. Studiehandledning (OP).	193
Jag som studerande, 2 sp (SH1).	195
Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (SH2).	196
Bekanta dig med arbetslivet, 2 sp (SH05).	197
7.15. Psykologi (PS).	197
Uttryck dej kreativt, 2 sp (MO16).	199
Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS01).	199
Människans utveckling, 2 sp (PS02).	201
Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS03).	203
Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS04).	205
Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS05).	207
Ge gärna hjärnan järnet, 2 sp (PS06).	209
Repetera psykologi, 2 sp (PS07).	210
Pedagogisk psykologi, 2 sp (PS08).	210
Homo Sapiens, 2 sp (PS09).	211
7.16. Hälsokunskap (TE).	211
Hälsan som resurs, 2 sp (HÄ1).	213
Hälsa och miljö, 2 sp (HÄ2).	214
Hälsa och samhälle, 2 sp (HÄ3).	216
7.17. Finska (TKFI).	217
7.17.1. Finska, A-lärokurs (TKFIA1).	222
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3).	222
Medier och samhälle, 2 sp (FINA4).	223
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5).	224
Språk och kultur, 2 sp (FINA6).	225
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7).	226
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8).	227
Repetitionskurs, 2 sp (FINA9).	227

Språkfärdigheter och språklig identitet och miljö och kommunikation, 4 sp (FINA1-2).	227
7.17.2. Finska, modersmålsinriktad lärokurs (TKFIAI).	229
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3).	229
Medier och samhälle, 2 sp (FIM4).	230
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5).	230
Språk och kultur, 2 sp (FIM6).	231
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7).	232
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8).	233
Repetitionskurs, 2 sp (FIM9).	234
Studiefärdigheter och språklig identitet och Miljö och kommunikation, 4 sp (FIM1-2).	234
7.18. Främmande språk (VK).	236
7.18.1. Främmande språk, A-lärokurs (VKA1).	241
ENA1&2, 4 sp (step 1).	241
7.18.2. Främmande språk, engelska, A-lärokurs (VKENA1).	243
Språklig identitet (ENA1) och engelskan som globalt språk (ENA2), 4 sp (ENA1).	243
Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt (ENA3), 2 sp (ENA3).	244
Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4).	245
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5).	246
Engelskan i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6).	248
Miljö och hållbar livsstil ENA7, 2 sp (ENA7).	249
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8).	250
Repetitionskurs inför studentexamen, 2 sp (ENA9).	251
7.18.3. Främmande språk, franska B2-lärokurs (FRB).	251
Vår gemensamma vardag, 2 sp (FRB21).	252
Min mångkulturella omgivning, 2 sp (FRB22).	252
Hälsa och välbefinnande, 2 sp (FRB23).	253
Kultur, 2 sp (FRB24).	254
Framtid och studier, 2 sp (FRB25).	255
Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (FRB26).	256
Hållbar livsstil, 2 sp (FRB27).	256
Internationell kompetens, 2 sp (FRB28).	257
7.18.4. Främmande språk, franska B3-lärokurs (FRB3).	258
Jag och det nya språket, 2 sp (FRB31).	258
Hos oss, 2 sp (FRB311).	259
Min växande världsbild, 2 sp (FRB32).	260

Vår gemensamma vardag, 2 sp (FRB33).	261
Min mångkulturella omgivning, 2 sp (FRB34).	261
Hälsa och välbefinnande, 2 sp (FRB35).	262
Kultur, 2 sp (FRB36).	263
Framtid och studier, 2 sp (FRB37).	264
Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (FRB38).	265
7.18.5. Främmande språk, tyska, B2-lärokurs (TYB2).	266
Vår gemensamma vardag, 2 sp (TYB21).	266
Våga tala, 2 sp (TYB210).	267
Repetition inför studentexamen, 2 sp (TYB211).	267
Min mångkulturella omgivning, 2 sp (TYB22).	268
Hälsa och välbefinnande, 2 sp (TYB23).	269
Kultur, 2 sp (TYB24).	269
Framtid och studier, 2 sp (TYB25).	270
Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (TYB26).	271
Hållbar livsstil, 2 sp (TYB27).	272
Internationell kompetens, 2 sp (TYB28).	273
7.18.6. Främmande språk, tyska, B3-lärokurs (TYB3).	274
Jag och det nya språket, 2 sp (TYB31).	274
Internationell kompetens, 2 sp (TYB310).	275
Hos oss, 2 sp (TYB311).	275
Våga tala, 2 sp (TYB312).	275
Repetition inför studentexamen, 2 sp (TYB313).	276
Min växande världsbild, 2 sp (TYB32).	276
Vår gemensamma vardag, 2 sp (TYB33).	277
Min mångkulturella omgivning, 2 sp (TYB34).	278
Hälsa och välbefinnande, 2 sp (TYB35).	279
Kultur, 2 sp (TYB36).	279
Framtid och studier, 2 sp (TYB37).	280
Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (TYB38).	281
Hållbar livsstil, 2 sp (TYB39).	282
7.19. Samhällslära (YH).	282
Det finländska samhället, 2 sp (SL01).	284
Ekonomikunskap, 2 sp (SL02).	286
Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (SL03).	287
Lagkunskap, 2 sp (SL04).	288
Vi repeterar samhällslära, 2 sp (SL05).	290
7.20. Ämnesövergripande studieavsnitt.	290

Uttryck dej kreativt, 2 sp (MO16).	290
Homo Sapiens, 2 sp (PS09).	291
8. Bilagor.	293
8.1. Statsrådets förordning om gymnasieutbildning.	293
8.2. Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling.	293
8.3. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen.	299
8.3.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen.	300
8.4. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildning.	305
8.4.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen.	306
8.5. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen.	311
8.5.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen.	311

1. Uppgörande av och innehåll i läroplanen

FÖRORD- Gymnasieutbildningen under förnyelse

Regeringen påbörjade förnyelseprocessen av gymnasieutbildningen år 2017; detta påverkar i sin tur gymnasielagen, gymnasieutbildningens verksamhet, statsrådets förordning om gymnasieutbildning, samt förordningarna om studentexamen. De juridiska förändringarna klarades år 2018.

De lokala läroplanerna, och således även Lovisa Gymnasiums lokala läroplan, ska tas i bruk 1.8.2021.

Målet med gymnasieredningen är att höja medborgarnas utbildningsnivå för att göra Finland så framgångsrikt som möjligt under de kommande årtiondena.

Utöver och som en följd av detta strävar man efter:

- en ökad andel högskoleutbildade
- att gymnasieutbildningen skall vara mera attraktiv
- att utbildningens kvalitet och inlärningsresultat ska förbättras
- att övergången till högskolestudier görs smidigare och studierna flexibla.

Den utsatta tiden för gymnasieutbildning är fortfarande tre år, men i den nya läroplanen talar man om studiepoäng och inte kurser. Omfattningen av det som tidigare benämndes kurs, är nu två studiepoäng. Lärokursen för gymnasieutbildning för unga består av 150 studiepoäng.

I läroplanen eftersträvar man att de studerande, förutom att hantera läroämnenas mål och innehåll, även ska utveckla en mångsidig kompetens.

- Den mångsidiga kompetensen utgörs av sex delområden: 1) kompetens för välbefinnande, 2) kommunikativ kompetens, 3) tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, 4) samhällsrelaterad kompetens, 5) etisk kompetens och miljökompetens samt 6) global kompetens och kulturell kompetens.
- Den mångsidiga kompetensen ska hjälpa den studerande att i studier, arbete, vardag, hobbyer och vardag kunna tillämpa den kunskap som utvecklats i de olika läroämnena, samt hjälpa den studerande i en alltmer digitaliserad och komplex värld.

I läroplanen ingår en förändring i studiernas struktur, vilket innebär:

- att den nationella läroplanens obligatoriska och nationella valfria studier byggs upp av moduler som består av 1–3 studiepoäng
- att man på lokal nivå utgående från dessa moduler bygger upp studieavsnitt, antingen för enskilda läroämne eller för flera ämnen gemensamt.
- att det som tidigare benämns kurs ersätts med ett studieavsnitt, som till sitt innehåll och form kan variera
- att studierna bedöms utifrån studieavsnitten och att vitsord ges i respektive läroämne, ifall flera läroämnen ingår i studieavsnittet.

Målet i den nya läroplanen är:

- att främja de studerandes välbefinnande och att bättre stödja de studerande i deras studier
- att ta fasta på en ökad delaktighet i form av samarbete, samhörighet och mångfald, men samtidigt beakta individuella behov
- en undervisning som är mera individualiserad och i en högre grad utgår från den enskilda individen, vilket bidrar till ökad studiemotivation och till att studierna känns meningsfulla.

Den studerande har rätt till personlig handledning:

- enligt sina behov, i studier, i ansökan till fortsatta studier och i fråga om byte av studieinriktning
- i ansökan till fortsatta studier och gäller även en studerande som avslutar sina gymnasiestudier: vars studierätt håller på att upphöra, som meddelat om sin avgång eller som slutfört utbildningen men inte erhållit en plats för fortsatta studier (gäller året som följer på året då lärokursen slutfördes)
- vid inlärnings svårigheter i form av specialundervisning och annat stöd.

För utbildningsanordnarna innebär läroplanen en starkare samarbetskyldighet, speciellt med högskolorna. En del av studierna skall ordnas i samarbete med en eller flera högskolor. Dessutom ska de studerande via sina studier få möjlighet att öka sitt internationella kunnande, samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande.

Genom de strävanden som nämnts ovan vill läroplanen ge de studerande en möjlighet att tillägna sig en djupare bildning, "hjärtats bildning". Den studerande ska få en möjlighet att utvecklas till en god, harmonisk och bildad människa och till en aktiv samhällsmedlem. På individ- och samhällsnivå innebär detta en strävan att uppnå ett traditionellt bildningsideal, bestående av godhet, sanning och skönhet.

1.1. Uppgörandet av läroplanen

Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen omfattar:

- gymnasielagen (714/2018)
- statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018)
- Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan
- den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner
- den årliga plan som utgår från läroplanen.

Alla som ordnar gymnasieutbildning för unga ska göra upp en lokal läroplan utgående från föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, om inte annat följer av utbildningstillståndet som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet. Om tillståndet att ordna gymnasieutbildning innefattar en särskild utbildningsuppgift, ska bestämmelserna angående den beaktas då läroplanen utarbetas. Gymnasieutbildningen är en helhet där målen och innehållet inom olika delområden hör samman och bildar en grund för undervisningen och verksamhetskulturen. Utöver bestämmelser om mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande innehåller grunderna för läroplanen även närmare beskrivningar som förtydligar dessa. Av textens karaktär framgår om det är frågan om en förpliktande bestämmelse eller en text som preciserar den.

I den lokala läroplanen beslutas om undervisningen och fostran i gymnasiet. Utbildningsanordnaren ska varje år utgående från den av utbildningsanordnaren godkända läroplanen utarbeta en plan för hur undervisningen i praktiken ska ordnas under läsåret. Den studerande ska med stöd av läroanstaltens undervisnings- och handledningspersonal göra upp en studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för studentexamen samt en plan för fortsatta studier och yrkeskarriär.

När den lokala läroplanen görs upp ska man beakta undervisningsutbudet i andra skolor, gymnasiets verksamhetsmiljö, regionala styrkor och specialresurser. Gymnasieortens eller -regionens natur och miljö, historia, språkförhållanden samt näringsliv och kulturliv ger läroplanen en lokal prägel. Praktiskt samarbete med sakkunniga på olika områden fördjupar studierna och gör dem mer livsnära. I samband med att läroplanen görs upp ska också de mål och innehåll som föreskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan uppdateras.

Innan den lokala läroplanen tas i bruk ska utbildningsanordnaren godkänna den separat för undervisningen på svenska, finska och samiska samt vid behov för undervisning på något annat språk.

Den studerandes möjlighet att slutföra de studier som ingår i gymnasiets lärokurs inom tre år bör i enlighet med 13 § i gymnasielagen (714/2018) tryggas genom flexibla studier och genom att erbjuda det stöd för lärande och studier som behövs. Den lokala läroplanen ska göras upp så att den studerande har möjlighet att göra individuella val vid den egna läroanstalten och om hen önskar även utnyttja undervisning som ordnas vid övriga läroanstalter och vid högskolor.

Utbildningsanordnaren ska avgöra på vilket sätt den lokala läroplanen görs upp utifrån grunderna för gymnasiets läroplan. Den lokala läroplanen ska göras upp i samarbete med gymnasiets personal och de studerandes vårdnadshavare och till de delar lagen förutsätter det med välfärdsområdets myndigheter som ordnar social- och hälsovårdstjänster. Man kan också samarbeta med andra utbildningsanordnare och olika intressegrupper i läroplansarbetet. Alla vårdnadshavare ska ha möjlighet att bekanta sig med läroplanen. Innan läroplanen godkänns ska utbildningsanordnaren höra gymnasiets studerandekår och personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om planen. Avsikten med samarbetet är att försäkra sig om att gymnasieutbildningen är av hög kvalitet och samhällslydande betydelsefull och att hela skolsamfundet förbinder sig att följa de gemensamt överenskomna målen och arbetssätten.

När den lokala läroplanen görs upp bör man sträva efter lösningar som utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet, stödjer de studerandes välbefinnande, ork och delaktighet samt bidrar till mångsidig kommunikation både inom gymnasiet och med det omgivande samhället.

Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen omfattar: gymnasielagen (714/2018), statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018), Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan, den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner, samt den årliga plan som utgår från läroplanen.

Alla som ordnar gymnasieutbildning för unga ska göra upp en lokal läroplan utifrån föreliggande grunder, om inte annat följer av utbildningstillståndet som undervisnings- och kulturministeriet beviljat.

Läroplanen utgör en helhet där mål och innehåll i olika delområden hör samman och står som grund för undervisningen och verksamhetskulturen.

Den lokala läroplanen gör upp om undervisningen och fostran i ifrågavarande gymnasium.

- Utifrån den av utbildningsanordnaren godkända läroplanen ska Lovisa Gymnasium varje år utarbeta en plan för hur undervisningen i praktiken ska ordnas under läsåret.
- Den studerande ska med hjälp av undervisnings- och handledningspersonal göra upp en studieplan: en plan för studierna, en plan för studentexamen samt en plan för fortsatta studier och yrkeskarriär.

I utarbetandet av den lokala läroplanen och innan den tas i bruk:

- ska undervisningsutbudet i andra skolor, samt gymnasiets verksamhetsmiljö, regionala styrkor och specialresurser beaktas
- ges läroplanen en lokal prägel genom att regionens natur och miljö, historia, språkförhållanden samt närings- och kulturliv beaktas
- möjliggörs praktiskt samarbete med sakkunniga på olika områden, som fördjupar studierna och gör dem livsnära
- ska mål och innehåll uppdateras
- ska utbildningsanordnaren godkänna den separat för undervisningen på svenska, finska och samiska samt vid behov på ett annat språk.

För den studerande:

- ska möjligheten att slutföra sina studier inom tre år betryggas genom flexibla studier, samt stöd
- ska den lokala läroplanen möjliggöra individuella val vid den egna läroanstalten, samt om hen önskar möjligheten till undervisning vid andra läroanstalter eller högskolor.

Utbildningsanordnaren bestämmer hur den lokala läroplanen görs upp utifrån grunderna för gymnasiets läroplan. I arbetsprocessen med läroplanen är eftersträvan en gymnasieutbildning av hög kvalitet och samhälllig betydelse där hela skolsamfundet förbinder sig till att följa gemensamt överenskomna mål och arbetssätt. I arbetsprocessen med läroplanen ska läroplanen därför göras upp i samarbetet med:

- gymnasiets personal, vårdnadshavare och till de delar lagen förutsätter med verkställande social-och hälsovårdsmyndigheter
- med andra utbildningsanordnare och intressegrupper
- med studerandekår och personal
- med studerande som får framföra sina åsikter.

När den lokala läroplanen görs upp ska man sträva efter:

- lösningar som utvecklar verksamhetskulturen
- studerandes välbefinnande, ork och delaktighet
- mångsidig kommunikation i gymnasiet och med det omgivande samhället.

1.2. Läroplanens innehåll

Den lokala läroplanen ska innehålla följande delar:

- *gymnasiets verksamhetsidé och värdeprioriteringar*
- *synen på lärande, studiemiljöer och studiemetoder*
- *gymnasiets verksamhetskultur i huvuddrag*
- *en av utbildningsanordnaren godkänd timfördelning för gymnasiet*
- *gymnasiets språkprogram*
- *principer för självständiga studier*
- *delområdena inom mångsidig kompetens*
- *läroämnets uppdrag samt allmänna mål för undervisningen och bedömningen*
- *mål och centralt innehåll för studieavsnitten, hur målen för mångsidig kompetens uppfylls samt bedömningen per studieavsnitt*
- *hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs*
- *handledningsplan*
- *undervisningen för studerande som behöver stöd för lärande och studier*
- *undervisningen för olika språk- och kulturgrupper*
- *samarbetet med andra gymnasier och samarbetet med yrkesläroanstalter*
- *samarbetet med universitet, yrkeshögskolor och övriga läroanstalter och instanser*
- *internationellt samarbete*
- *samarbete med arbetslivet*
- *studerandevården*
- *bedömningen av den studerandes lärande och kunnande*
- *den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten.*

Om gymnasiet ordnar undervisning på främmande språk eller ger möjlighet att avlägga gymnasiediplom, ska detta beskrivas i läroplanen.

I 33 § i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs om säkerställande av de studerandes möjligheter att påverka och om studerandekårsverksamhet. Sådan verksamhet som avses i paragrafen ska planeras som en del av eller i samband med den lokala läroplanen och andra planer som grundar sig på läroplanen.

Utbildningsanordnaren svarar för att det utarbetas utbildningsanordnarens studerandevårdsplan för hur studerandevården ska genomföras, utvärderas och utvecklas (lag om elev- och studerandevård (1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 377/2022]).

I enlighet med 13 § i lagen om elev- och studerandevård ska det i utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ingå en plan för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier.

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringssätt och ge anvisningar för hur planen ska användas.

I enlighet med 5a § i lagen om jämställdhet mellan könen (609/1986, ändrad genom lag 1329/2014) ansvarar utbildningsanordnaren för att det i samarbete med personalen och de studerande årligen utarbetas en jämställdhetsplan för läroanstalten i fråga. I stället för en årlig genomgång kan en plan utarbetas för högst tre år i sänder. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller i någon annan av gymnasiets planer.

Enligt 6 § 2 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014) ska utbildningsanordnaren se till att läroanstalten har en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling. Planen för att främja likabehandling kan ingå i den lokala läroplanen.

2. Gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund

2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag

Gymnasieutbildningens uppdrag är att stärka en bred allmänbildning. Med allmänbildning i gymnasieutbildningen avses värderingar, kunskaper, färdigheter, attityder och vilja med vars hjälp en kritiskt och självständigt tänkande individ kan handla på ett ansvarsfullt och empatiskt sätt samt samverka med andra och utveckla sig själv.

Under gymnasietiden fördjupar den studerande kunskaper och engagemang som är väsentliga i förhållande till människan, olika kulturer, miljön och samhället. Undervisningen handleder den studerande att förstå komplexa beroendeförhållanden i livet och i världen och att analysera omfattande företeelser.

Gymnasieutbildningen har som uppdrag att undervisa och fostra. Vid planeringen och ordnandet av samt vid beslutsfattandet om gymnasieutbildningen ska man i fråga om studerande under 18 år i första hand beakta barnets bästa. (L om gymnasieutbildning 714/2018, 2 § 2 mom., ändrad med lag 165/2022) Under gymnasietiden formar den studerande sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning och finner sin plats i världen. Samtidigt utvecklar den studerande sin förståelse för historien och får beredskap att möta framtiden. Gymnasieutbildningen ska fördjupa den studerandes intresse för vetenskapens och konstens värld samt utveckla hens livskompetens och färdigheter för arbetslivet.

Gymnasieutbildningen bygger på den grundläggande utbildningens lärokurs. Den ger allmänna och mångsidiga förutsättningar för fortsatta studier vid universitet, yrkeshögskolor och för sådan yrkesutbildning som bygger på gymnasietets lärokurs. Kunskaperna och färdigheterna som inhämtats i gymnasiet påvisas genom avgångsbetyget från gymnasiet, studentexamensbetyget, gymnasiediplom och övriga prestationer.

Gymnasieutbildningen ska vägleda den studerande att göra upp framtidsplaner, tillägna sig världsmedborgarskap och vägleda till livslångt lärande.

Gymnasietets uppdrag är att ge de studerande en bred allmänbildning - värderingar, kunskaper, färdigheter, attityder och vilja. Allmänbildningen kommer till uttryck i att de studerande kan:

- tänka kritiskt
- tänka självständigt
- samverka med andra
- ta ansvar
- visa empati
- utveckla sig själva.

Gymnasieutbildningen ska fördjupa den studerandes intresse för vetenskap och konst, samt utveckla den studerandes livskompetens och arbetslivsfärdigheter. Utbildningen sporrar den studerande till livslångt lärande, internationalisering och egna framtidsplaner.

Kunskaper och färdigheter påvisas genom:

- avgångsbetyg
- studentbetyg
- gymnasiediplom
- övriga prestationer.

2.2. Värdegrunden

I grunderna för gymnasiets läroplan bygger värdegrunden på demokrati och det finländska bildningsidealet, enligt vilket samhället och kulturen utvecklas och förnyas genom utbildning och lärande. Bildning innebär att kunna utveckla en omdömesförmåga på basis av kunskap, etisk reflektion och genom att sätta sig in i en annan människas situation, både individuellt och i grupp. Bildning innebär även förmåga och vilja att på ett etiskt, empatiskt och konstruktivt sätt hantera konflikter mellan ideal och verklighet. Bildning kommer till uttryck i omsorg, tolerans, en mångsidig uppfattning om verkligheten samt i en vilja att arbeta för positiva förändringar. Bildningsidealet i gymnasiet är en strävan efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred.

Undervisningen ska utgå från människolivets okränkbarhet och respekt för liv och de mänskliga rättigheterna. Gymnasieundervisningen ska bygga på de viktigaste konventionerna om mänskliga rättigheter. Den studerande ska under gymnasietiden bilda sig en klar uppfattning om vilka värderingar, centrala grundläggande normer och människorättsnormer som ligger till grund för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt på vilka sätt dessa rättigheter främjas. Gymnasieundervisningen ska utveckla den studerandes kunskap om olika värden genom att behandla motsättningar mellan offentligt uttalade värderingar och verkligheten.

Gymnasieundervisningen ska främja likabehandling och jämställdhet samt demokrati och välbefinnande. Undervisningen ska vara religiöst och partipolitiskt obunden och icke-konfessionell och får inte användas i kommersiellt syfte. Gymnasieundervisningen ska sporra den studerande att reflektera över olika möjligheter, alternativ och missförhållanden i det finländska samhället och i den globala utvecklingen. All verksamhet i gymnasiet ska präglas av delaktighet, aktivitet och gemenskap.

Gymnasieundervisningen ska lyfta fram nödvändigheten av en hållbar livsstil samt bygga en kunskapsgrund för en ekonomi som gynnar miljön och främjar medborgarnas välbefinnande. Den studerande ska förstå betydelsen av sina egna handlingar och det globala ansvarets betydelse då det gäller att säkra en hållbar användning av naturresurser, för att motverka klimatförändringen och för att bevara den biologiska mångfalden. Gymnasieundervisningen ska uppmuntra till ansvarsfullt agerande samt till internationellt samarbete och världsmedborgarskap i enlighet med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030.

Varje gymnasium är en gemenskap, där människor med olika bakgrunder har möjlighet att upptäcka gemensamma värderingar och principer för ett gott liv. I gymnasiet ska de studerande uppmuntras att bry sig om och ta hand om varandra. Kreativitet, initiativförmåga, ärlighet och uthållighet ska värdesättas. Den mänskliga och kulturella mångfalden ska ses som en rikedom och en källa till kreativitet. Gymnasieutbildningen ska värna om kulturarvet samt förmedla och utvärdera kunskap om kulturarvet i ett nutidsperspektiv.

Värdegrunden ska preciseras i den lokala läroplanen i frågor som är väsentliga för det egna gymnasiet. Värdegrunden ska genomsyra gymnasiets verksamhetskultur, undervisningen i alla läroämnen och organiseringen av arbetet. Värdegrunden i gymnasiet konkretiserar den mångsidiga kompetens som beskrivs i dessa grunder för gymnasiets läroplan.

Gymnasiets värdegrund bygger på demokrati, samt på ett bildningsideal där utbildning och lärande förnyar samhället och kulturen.

Undervisningen utgår från människovärdets okränkbarhet och respekt för liv, samt från mänskliga rättigheter. Under gymnasietiden ska de studerande få en klar uppfattning om vad som ligger till grund för de mänskliga rättigheterna. Den studerandes kunskap om värden utvecklas genom uppmuntran till reflektion av egna värderingar och genom att motsättningar mellan värderingar och verkligheten behandlas.

Gymnasiets verksamhet främjar jämlikhet och likabehandling och präglas av delaktighet, aktivitet och gemenskap.

Nödvändigheten av en hållbar livsstil och en hållbar användning av naturresurser lyfts fram. Den studerande ska förstå betydelsen av sina egna handlingar och det globala ansvarets betydelse i motverkandet av klimatförändringen och i bevarandet av den biologiska mångfalden.

Faktorer som ska värdesättas i gymnasiet är kreativitet, initiativförmåga, ärlighet och uthållighet.

VÄRDEGRUNDEN VID LOVISA GYMNASIUM

I vår värdegrund utgår vi från de för den grundläggande utbildningen centrala tyngdpunktsområdena:

- alla elever är unika och har rätt till god undervisning
- humanitet, bildning, jämlikhet och demokrati
- kulturell mångfald är en rikedom
- nödvändigheten av en hållbar livsstil.

I Lovisa Gymnasium har vi diskuterat värdegrunden med våra studerande och vårdnadshavare. De har i olika grupperingar fått tycka till om vilka aspekter, som nämns i läroplansgrunderna, som de prioriterar. På så sätt har vår värdegrund kommit att betona ([se bilaga 1](#)):

- jämlikhet
- ansvar
- gemenskap
- empati och
- respekt.

Verksamhetskulturen vid Lovisa Gymnasium bygger på:

- studerande i centrum
- en lärande organisation
- kulturell mångfald och språkmedvetenhet
- välbefinnande och en hållbar framtid
- delaktighet och samarbete.

3. Undervisningen

3.1. Studiernas uppbyggnad

I gymnasieutbildningen för unga omfattar gymnasiets lärokurs 150 studiepoäng.

Gymnasiestudierna ska bestå av obligatoriska och nationella valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda den studerande enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Lärokursen för gymnasieutbildning för unga ska innefatta nationella valfria studier enligt statsrådets förordning till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Lärokursen kan därtill omfatta gymnasiediplom och övriga valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Utbildningsstyrelsen har utarbetat grunderna för gymnasiets läroplan för sådana obligatoriska och nationella valfria studier som avses i bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning, med undantag av temastudier. Därtill har Utbildningsstyrelsen utarbetat grunder för läroplanen för gymnasiediplom. Gymnasiediplomen omfattar två studiepoäng.

Utbildningsanordnaren beslutar i hur omfattande studieavsnitt studierna erbjuds för den studerande. Utbildningsanordnaren ska ändå erbjuda den studerande möjlighet att avlägga valfria nationella studier enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning som studieavsnitt som omfattar två studiepoäng.

I den lokala läroplanen bestäms i vilken ordning studierna i ett läroämne ska avläggas och hur de delas in i studieavsnitt.

3.2. Synen på lärande

Grunderna för gymnasiets läroplan bygger på en syn på lärande, där lärandet är ett resultat av den studerandes aktiva och målinriktade arbete. Under lärprocessen tolkar, analyserar och utvärderar den studerande olika slag av information och bygger ny kunskap utgående från sina tidigare erfarenheter och kunskaper. Den studerande utvecklar lösningar och nya helheter genom att kombinera kunskaper och färdigheter på ett nytt sätt.Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att ställa upp egna mål, utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt i riktning mot sina mål.

Lärandet sker genom samverkan med andra studerande, lärare och sakkunniga samt i olika grupper och miljöer. Lärandet är mångfasetterat och knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. Viktigt med tanke på lärandet är också språket, den kroppsliga uttrycksförmågan och användningen av olika sinnen. I gymnasiet ska den studerande handledas att upptäcka samband mellan begrepp, vetenskapsområden och kunskaper och att i föränderliga situationer tillämpa det hen tidigare lärt sig. Samtidigt utvecklas även färdigheter som det kontinuerliga lärandet förutsätter. En studerande som är medveten om sina lärprocesser kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande samt i tilltagande grad självständigt ta ansvar för sina studier. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter samt uppmuntrande handledning stärker den studerandes tilltro till sina egna möjligheter och inspirerar till studier.

I Lovisa Gymnasium vill vi handleda våra studerande till aktiva och målinriktade studier:

- Genom att använda olika typer av uppgifter och en mångsidig formativ bedömning, med bl.a. självvärdering och kamratrespons, lär sig våra studerande att bli medvetna om sina egna styrkor och svagheter, samt hur de kan utveckla dem. De lär sig också att ta allt mera ansvar såväl för sina egna studier som för varandra.

- I studieavsnitten sätter de studerande upp mål och delmål som de följer upp och utvärderar.
- Målet är att de studerande, senast i slutet av sina gymnasiestudier, självständigt klarar av att planera och genomföra sina studier.

Vi sporrar till all aktivitet som stöder den egna inläringen och speciellt till aktivitet som bidrar till att utveckla det kollektiva lärandet i gruppen eller i klassen.

- Vi vill att våra studerande utvecklar sin sociala kompetens och lär sig att delta i diskussioner både i mindre grupper och i större samlingar.
- Vi vill skapa en diskuterande kultur där de studerande via frågor och också genom att ifrågasätta är med och utvecklar vårt gemensamma kunnande och vår verksamhet.

Vi är medvetna om att gymnasiestudier är krävande. Vi ser det därför som viktigt att våra studerande hittar en balans mellan studier och fritid och att de ges en möjlighet att delta i aktiviteter både i och utanför skolan. I skolan balanserar vi studier med temadagar, gästföreläsningar, besök och olika kulturevenemang.

3.3. Studiemiljöer och studiemetoder

Studiemiljöerna och -metoderna i gymnasiet ska utformas utgående från synen på lärande och målen för undervisningen. I utvecklingen av studiemiljöer och val av studiemetoder ska man även ta i beaktande de studerandes olika utgångslägen och förutsättningar, intressen, åsikter och individuella behov samt de förutsättningar som krävs i framtiden och arbetslivet.

Studiemiljöer

Mångsidiga, trygga och trivsamma studiemiljöer i gymnasiet främjar studie- motivationen, berikar erfarenheterna som studierna ger samt uppmuntrar till verksamhet som följer principen om hållbar utveckling. En bra studiemiljö stödjer såväl interaktion som kollaborativt och självständigt arbete. Vid utvecklingen av studiemiljöerna ska man fästa uppmärksamhet vid tillgänglighet och hinderfrihet. Den studerande aktiveras till att utveckla sina studiemiljöer.

Den byggda miljön och naturen ska utnyttjas i studierna så att kreativt tänkande och forskningsbaserade studier är möjliga. Lokaler, material och sakkunskap som erbjuds av universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter, bibliotek, idrotts- och naturcenter, medborgarorganisationer och konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet samt företag och andra parter ska utnyttjas såväl på nationell som på internationell nivå. De studerande ska erbjudas möjligheter att lära sig även i autentiska arbetsmiljöer som företag, andra arbetslivsorganisationer eller inom ett övningsföretag. Studiemiljöerna ska även vidgas till sammanhang utanför läroanstalten med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Den studerande ska handledas att använda digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg för att söka, behandla och utvärdera information och för att producera och dela ny kunskap. Den studerandes individuella studiegång, lärstig och kunskapsutveckling ska stödjas genom att hen erbjuds möjligheter att genomföra studier också som nätbaserade studier.

När studierna genomförs som självständiga studier är det viktigt att beakta den studerandes förutsättningar att genomföra studierna utan att delta i under- visning. Man ska också beakta den studerandes behov av handledning och stöd.

Studiemetoder

I gymnasiet ska man använda mångsidiga undervisnings-, handlednings- och studiemetoder som anknyter till det kunnande om vetenskapsområdets begrepp och metoder som läroämnet

förutsätter. Med olika undervisningsrelaterade lösningar kan man stödja den studerande att utveckla sin förmåga att behärska helheter och sina ämnesövergripande kunskaper. Studiemetoder som bygger på undersökning, experiment och problemlösning främjar förmågan att lära sig och utvecklar ett kritiskt och kreativt tänkande.

Meningsfulla lärupplevelser förbinder och motiverar till studier. Den studerande ska ges möjligheter att arbeta med uppgifter, i vilka kunskaper och färdigheter kopplas ihop dels med hens egna erfarenheter, dels med olika företeelser i omgivningen och samhället. Den studerande ska uppmuntras att lösa problembaserade och tillräckligt utmanande uppgifter, upptäcka problem och att ställa frågor och söka svar.

Målet med undervisnings- och studiemetoderna i gymnasiet är att den studerande ska arbeta aktivt och utveckla samarbetsfärdigheter. Den studerande ska vägledas att planera sina studier, utvärdera sina arbetsfärdigheter och sin arbetsteknik samt ta ansvar för sitt lärande. Hen ska använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt, både i kollaborativt och självständigt arbete.

Vid valet av studiemetoder och i handledningen av arbetet ska man fästa uppmärksamhet vid jämlika studiemöjligheter samt sträva efter att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner.

STUDIEMILJÖER

Lovisa Gymnasium erbjuder en trygg studiemiljö. Vi verkar i en drygt hundra år gammal byggnad i fyra våningar. Det finns en hiss i byggnaden som gör de flesta utrymmen tillgängliga också för personer med funktionsvariationer. Vi stöder hållbar utveckling genom att t.ex. i varje våning ha sorteringskärl för olika sorters avfall. En del av undervisningen ordnas också i den bredvidliggande Lovisavikens skola.

Våra utrymmen ger möjlighet att jobba individuellt men också i par eller i grupp. Vi har stora aulor där våra studerande kan umgås på rasterna eller på håltimmarna, vilket bidrar till ökad trivsel.

Skollunchen äter vi i den ljusa och moderna matsalen i Lovisavikens skola.

Trots att skolan finns i en gammal jugendbyggnad har vi med olika typer av utrymmen och inredning möjlighet att erbjuda våra studerande mångsidiga multimodala lärmiljöer. Närheten till naturen och samarbetet med lokala museer, biblioteket, lokala företag och övriga aktörer öppnar för lärmiljöer också utanför skolan.

För nätkurser och i kontakten till högskolor och samarbetspartners på längre avstånd utnyttjar vi digital teknik. Vissa studieavsnitt går att avlägga som självständiga studier. Vi bedömer varje fall enskilt och utgår från den studerandes förmåga och situation. Den studerande gör tillsammans med ämnesläraren upp en plan.

För att aktivera våra studerande att sitta mindre under lektionerna och röra på sig mera under skoldagen har vi tillsammans med Loviisan lukio åren 2019-2021 deltagit i projektet "Studier i rörelse". Verksamheten är nu etablerad som en del av vår vardag. I mån av möjlighet ordnar vi gemensamma temadagar för att våra studerande ska lära känna varandra och umgås över språkgränsen.

STUDIEMETODER

För att utveckla det kritiska och kreativa tänkandet hos våra studerande använder vi oss av mångsidiga undervisningsmetoder. Metoderna utgår från ämnesspecifika behov och är anpassade till de olika ämnena.

Lärarens uppgift är att skapa kontexten och att, t.ex. via problemlösningssuppgifter och specifika experiment, öppna upp för större ämnesövergripande helheter. Vi vill lära våra studerande att ta ansvar för sin egen inläring såväl som för sin grupp och att ställa frågor och dela med sig av sina egna erfarenheter i ämnet.

Vi utnyttjar digitala lärplattformar både i fråga om individuella och kollaborativa arbeten.

3.4. Verksamhetskultur

Verksamhetskulturen är en tolkning av vad gymnasiets uppdrag att undervisa och fostra innebär i praktiken. Den ska genomsyra läroanstaltens hela verksamhet och allas sätt att bemöta varandra. Gymnasiet är en egen utbildningsform och varje gymnasium har en egen verksamhetskultur. De olika delarna av den lokala läroplanen konkretiseras i verksamhetskulturen. Verksamhetskulturen innehåller både medvetna och omedvetna faktorer som återspeglas i läroanstaltens verksamhet.

Verksamhetskulturen ska stödja den studerande att vara aktiv och delta i den gemensamma verksamheten. Verksamhetskulturen ska främja varje enskild studerandes möjlighet att delta i utvecklingen av studiemiljön och den gemensamma verksamhetskulturen. I grunderna för gymnasiets läroplan betonas en verksamhetskultur som skapar en positiv attityd och uppmuntrar till lärande samt främjar en hållbar framtid. Verksamhetskulturen ska utvecklas i samarbete med de studerande, vårdnadshavarna, gymnasiets hela personal och samarbetspartner. Principerna för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen, särskilda utbildningsuppgifter och eventuella lokala prioriteringar ska beskrivas i den lokala läroplanen.

Utvecklingen av verksamhetskulturen ska utgå från följande teman:

En lärande gemenskap

Gymnasiet är en lärande gemenskap som ska främja alla sina medlemmars lärande och utmana till målinriktat arbete. För att bygga upp en lärande gemenskap förutsätts att alla är med och skapar en atmosfär som präglas av omtanke. Arbetssätt som stärker det kollaborativa och individuella lärandet ska systematiskt utvecklas. Arbetet ska utgå från den studerande och stärka hens utveckling och välbefinnande, lärande och ork. En positiv inställning till lärandet lägger grund för framtida färdigheter och kontinuerligt lärande.

En lärande gemenskap skapar rutiner för kommunikationen både inom läroanstalten och med det omgivande samhället. Det förutsätter samarbete med vårdnadshavarna, andra läroanstalter och utbildningsstadier, med kultur- och forskningsinstitut, medborgarorganisationer och arbets- och företagsliv. Digitaliseringen möjliggör kollaborativt lärande och skapande av kunskap samt användning av olika slag av studie- och kunskapsmiljöer. Den studerande ska handledas att agera också i en nätverksbaserad och globaliserad värld.

Delaktighet och gemenskap

Delaktighet och demokratisk verksamhet ger den studerande förutsättningar att växa till en aktiv medborgare. Gymnasiet ska främja den studerandes delaktighet och ge hen mångsidiga möjligheter att delta i utvecklingen av studiemiljön, verksamhetskulturen och i beredningen av beslut som inverkar på den studerande. Man ska se till att den studerande får vara med och bygga upp gemenskapens verksamhet och välbefinnande. Den studerande ska uppmuntras att uttrycka sin åsikt, vara med och besluta om gemensamma frågor samt agera ansvarsfullt i olika grupper och i samhället. Hen ska även uppmuntras att vara aktiv och att delta i till exempel studerandekårs- och tutorverksamhet.

Läroanstalten ska systematiskt, i samarbete med olika samarbetspartner, utveckla konstruktiva handlingssätt som skapar delaktighet och gemenskap. I undervisningen ska man använda kollaborativa arbetssätt och stödja den studerande att utveckla sociala relationer i grupp. I början av gymnasiestudierna ska fokus ligga på att öva på kollaborativa arbetssätt till exempel med hjälp av grupphandledning.

Välbefinnande och en hållbar framtid

Gymnasieutbildningen stärker den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och ger färdigheter att upprätthålla välbefinnandet under olika skeden i livet. Studiernas inverkan på den studerandes välbefinnande ska tas i beaktande i allt planerings- och utvecklingsarbete i gymnasiet som även de studerande ska delta i. Välbefinnandet styr all verksamhet i gymnasiet och allas arbete, såväl i dagliga möten med andra som i undervisningen.

Verksamhetskulturen ska uppmuntra den studerande att tillägna sig en aktiv livsstil samt skapa strukturer som betonar rörlighet och motion i gymnasiets vardag. En verksamhetskultur som främjar en aktiv livsstil bidrar till mindre stillasittande och leder till att den studerande upplever mindre stress samtidigt som den främjar lärandet. Pauser under skoldagen och tillräcklig vila stödjer den studerandes ork och återhämtning. Måltiden är en del av en verksamhetskultur som främjar den studerandes välbefinnande. Arbetssätt som främjar samhörighet, en trygg atmosfär och psykiskt välbefinnande är en del av skoldagen. Den studerande vägleds att identifiera sig själv som en unik individ och att skapa och upprätthålla mänskliga relationer samt att värdesätta sig själv och andra.

Den studerande ska uppmuntras att arbeta för en rättvis och hållbar framtid. Ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljön ska återspeglas i vardagens val och rutiner vid läroanstalten. Verksamhetssätten och praxisen ska stödja den studerandes och gruppens välbefinnande och skapa en rofylld och trygg atmosfär. Kommunikationen i gruppen ska präglas av öppenhet, omsorg och ömsesidig respekt. Dessa aspekter ska beaktas i läroanstaltens hela verksamhet och styra allas arbete.Handledning och studerandevård är hela läroanstaltens gemensamma uppgift. Den studerande har rätt till lagenlig handledning och stöd med hänsyn till hens individuella och särskilda behov.

Jämlikhet och likabehandling

Gymnasiet ska främja likabehandling och jämställdhet i all sin verksamhet. Gemenskapens medlemmar ska bli hörda, sedda och behandlas på lika grunder. Upplevelser av rättvisa, trygghet och av att bli accepterad skapar förtroende och främjar arbetsron. Mobbning, trakasserier, våld, rasism eller diskriminering accepteras inte, utan de ska förebyggas och tas itu med.

Likabehandling förutsätter att de grundläggande rättigheterna och möjligheterna att delta tryggas för alla och att den studerandes individuella behov tas i beaktande och värdesätts. Undervisningen är genusmedveten och respekterar den studerandes integritet. Den lärande gemenskapen uppmuntrar den studerande till att identifiera sina egna värderingar, attityder och styrkor. Den studerande handleds att förhålla sig till olika läroämnen och val utan könsbundna rollmodeller och att ha ett öppet förhållningssätt till sin framtid och sina egna mål.

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

Kulturell och språklig mångfald ska värdesättas i gymnasiet. Olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den lärande gemenskapen ska dra nytta av landets kulturarv, national- och minoritetsspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningsmässiga mångfald. Det är viktigt att förstå språkens centrala betydelse för lärande och kommunikation samt för identitetsskapande och integrering i samhället. Varje läroämne har sitt eget sätt att använda språket, sitt eget begreppssystem och textbruk, vilket öppnar upp olika perspektiv på de företeelser som behandlas i undervisningen. I ett språkmedvetet gymnasium utvecklar den studerande flerspråkighet, vilket innebär kunskaper om och i språkbruket inom olika vetenskapliga discipliner, inom modersmålet och dess språkliga varianter såsom dialekter, samt inom övriga språk på varierande nivå. I gymnasiet är varje lärare också lärare i språket inom den vetenskapliga disciplin som läroämnet grundar sig på samt lärare i multilitteracitet.

I utvecklandet av den lokala läroplanen och av verksamhetskulturen har Lovisa Gymnasium gjort personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparterna delaktiga i processen. Läroplanen är ett levande dokument som uppdateras regelbundet.

EN LÄRANDE GEMENSKAP

Gymnasieutbildningen bör ständigt anpassa sig till den snabba utvecklingen i samhället, som en följd av digitaliseringen. Vår uppgift är att ge våra studerande kunskaper och behövliga kompetenser för fortsatta studier och arbetsliv. I en värld där arbetslivet förändras i snabb takt är livslångt lärande en förutsättning.

Det här innebär en kollektiv syn på inläring där allas insats är viktig. En bra kommunikation lärare emellan och mellan lärare och studerande är avgörande för att skapa en stimulerande inlärningsmiljö och en positiv attityd till inläring. Dessa inverkar också förebyggande på både lärarnas och de studerandes ork.

I utvecklandet av fungerande metoder och modeller är också en god kommunikation till vårdnadshavare, samarbetskolor och övriga samarbetsparter viktig.

DELAKTIGHET OCH GEMENSKAP

Lovisa Gymnasium har regelbundet skolkonferenser, ca 10 ggr/läsår, där lärarna, studerandevårdspersonalen och representanter för studerandekårsstyrelsen tillsammans behandlar gemensamma ärenden. Det här innebär att studerandekåren är informerad om allt som är aktuellt och också är med om att fatta beslut i så gott som alla ärenden. Temadagar och andra gemensamma aktiviteter bygger i en allt högre grad på initiativ från våra studerande.

Vi vill hålla tröskeln låg för alla studerande att komma med idéer och säga sina åsikter. Vi vill utveckla deras förmåga att delta i diskussioner och hitta kanaler för också de blygaste att uttrycka sig och sporra dem till aktivitet som stöder det kollektiva lärandet. Via kollaborativa övningar med tutorstuderande, grupphandledare och ämneslärare vill vi genast i början av gymnasiestudierna få alla att känna sig trygga och därmed våga vara sig själva.

VÄLBEFINNANDE OCH EN HÅLLBAR FRAMTID

Motionen har en avgörande betydelse för det fysiska och psykiska välbefinnandet. I Lovisa Gymnasium kan man välja fördjupade kurser i gymnastik, vilket innebär att man kan ha gymnastik en gång per vecka under hela första och andra året samt under höstterminen det tredje året. På detta sätt vill vi sporra till regelbundna motionsvanor.

Via projektet "Studier i rörelse", som vi har i samarbete med Loviisan lukio, aktiverar vi de studerande såväl under skoldagen som på fritiden. Våra studerande har tillgång till Lovisa stads gym under sina håltimmar och efter skoldagens slut. Som en del av projektet har vi också motionstutorer som ordnar aktiviteter under rasterna.

För att aktiva idrottare ska ha en möjlighet att träna tillräckligt och mångsidigt ordnar Lovisa stads fritidsväsende, tillsammans med gymnasierna och högstadierna, en träningsklubb före skoltid två morgnar i veckan. De studerande vid gymnasiet kan räkna träningarna tillgodo i sina studier.

Nationella enkäter, som t.ex. "Hälsa i skolan", har de senaste åren visat att studerande vid gymnasier upplever en allt större stress för sina studier, för studentexamen och inför antagningen till högskolor och universitet. För att minska på den stress, som en del studerande upplever under studietiden, ordnar vi kurser och tillfällen att prata med studerandepersonalen eller inkallade gäster från t.ex. Barnavårdsföreningen eller Folkhälsan. Också grupphandledarna och studiehandledaren tar upp de studerandes ork i sina samtal med de studerande.

Skolmaten ska stå för ca en tredjedel av dagens energiintag. Eftersom våra studerande ofta har lektioner till kl. 16 är det viktigt att skollunchen är mångsidig och näringsrik. Skollunchen erbjuder också ett vegetariskt alternativ. Det nya tillredningsköket i Lovisavikens skola möjliggör att en större del av maten kokas eller värms upp precis före den serveras, vilket gör att den upplevs fräschare. Skolorna gör en gemensam satsning med stadens centralkök för att minska på matsvinnet och på så sätt jobba för en hållbar utveckling.

JÄMLIKHET OCH LIKABEHANDLING

På skolan arbetar vi för en inkluderande kultur där alla visar respekt och acceptans för varandra. Alla har individuella behov och ska ha en möjlighet att hitta sina egna styrkor och värderingar, men också ett eget ansvar för sina studier.

Vi tillåter inte mobbning, trakasserier eller diskriminering. Mot dessa arbetar vi ständigt i förebyggande syfte och vidtar nödvändiga åtgärder genast ett fall kommer till vår kännedom.

KULTURELL MÅNGFALD OCH SPRÅKLIG MEDVETENHET

Kulturell mångfald behandlas, förutom i de enskilda undervisningsämnena och i ämnesövergripande projekt, på temadagar genom att bjuda in representanter för olika kulturer eller genom att besöka olika evenemang.

Lovisa stad har inlett projektet "Språkmedveten skola", som i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna berör hela den grundläggande utbildningen och gymnasiet. Inom projektet ska gymnasierna speciellt betona genrepedagogik för att utveckla de studerandes förmåga att känna igen och analysera olika texttyper. Varje lärare har ansvar för de text- och uppgiftstyper som är centrala för ämnet.

Förutom A-språken finska och engelska erbjuder Lovisa Gymnasium de korta språken tyska och franska.

3.5. Samarbete mellan hem och läroanstalt

Enligt 31 § i gymnasielagen (714/2018) förutsätts att gymnasieutbildningen för unga genomförs i samarbete med hemmen. Utgångspunkten för samarbetet är en öppen och jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Ett aktivt samarbete ska stödja den studerandes förutsättningar för lärande samt hens sunda utveckling och välbefinnande. Ett aktivt samarbete främjar de studerandes och vårdnadshavarnas delaktighet samt stärker gemenskapen, välbefinnandet och tryggheten vid läroanstalten. Samarbetet med vårdnadshavarna och hemmen ska ingå i gymnasiets verksamhetskultur och fortgå under den studerandes hela gymnasietid.

Samarbetet ska vara mångsidigt och samarbetsformerna ska systematiskt utvecklas. Vårdnadshavarna ska informeras om gymnasiet som utbildningsform och om gymnasiets praxis och uppmuntras att stödja den studerande i hens studier samt att delta i samarbetet och utvecklingen av läroanstaltens verksamhet. Tillsammans med den studerande ska man följa med hur arbetet och studierna framskrider och i tillräcklig grad informera vårdnadshavarna om situationen. De studerande och vårdnadshavarna ska också ges information om handledningen och den gemensamma studerandevården samt om specialundervisningen och det övriga stödet för lärande.

Samarbetet ska utgå från den studerandes individuella förutsättningar och behov. I samarbetet mellan läroanstalten och hemmet och i synnerhet i den individuella studerandevården ska man beakta den unga vuxnas och myndiga studerandes växande självständighet och ansvar. Också olika typer av familjer och deras specifika behov ska tas i beaktande. Att utnyttja vårdnadshavarnas kompetens inom läroanstalten stärker verksamhetskulturen. Samarbetet är särskilt viktigt vid utbildningens övergångsskeden, i planeringen av studierna och i handledningen av och stödet för en studerande som eventuellt behöver stöd.

Ansvaret för att utveckla samarbetet samt för att skapa förutsättningar och former för samarbetet ligger hos utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska i den lokala läroplanen fastställa hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs. I enlighet med 31 § i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet.

Vi har en aktiv och öppen dialog med vårdnadshavarna. Samtidigt vill vi ge utrymme för våra studerande att bli mera självständiga och att ta mera ansvar för sina studier. Vår huvudsakliga kommunikationskanal är Wilma, men vid behov tar vi kontakt också per telefon eller e-post. I dagens samhälle och i sociala medier förväntas man reagera på meddelanden så gott som omedelbart, men både skolan och vårdnadshavarna bör visa ömsesidig respekt och ge varandra tillräcklig tid i dialogen.

Vårdnadshavarna har en viktig roll i läroplansprocessen och uppmanas komma med åsikter och idéer också under föräldramöten, som vi ordnar en gång per år för varje årskurs.

3.6. Högskolor, arbetsliv och internationalisering

Gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska ge den studerande möjlighet att utveckla sina färdigheter för fortsatta studier, sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 15 §). För att stödja gymnasiestudiernas framskridande och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska den studerande göra upp en individuell studieplan.

Den studerande ska ha möjlighet till individuella val som gäller studierna så att hen kan delta i undervisning som ges av högskolor och andra läroanstalter både i hemlandet och på internationell nivå.

Gymnasieutbildningen ska mångsidigt utnyttja studiemiljöer som ökar kännedomen om fortsatta studier och arbetsliv, även på internationell nivå, samt stödjer den studerandes studiemotivation och hjälper hen att hitta sina styrkor (statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 4 §). Därtill ska den studerande få insikter i framtidstänkande och prognostisering.

Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Då man planerar gymnasiets studieutbud kan man till studieavsnitten kombinera delar av internationellt kunnande och arbetslivskunnande och orienterande högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man definiera målen för samarbetet och hur det genomförs samt besluta om samarbetspartner. Gymnasiets verksamhetskultur och den mångsidiga kompetensen bidrar tillsammans med samtliga läroämnen till att stärka den studerandes färdigheter för fortsatta studier samt hens arbetslivskunnande och internationella kunnande.

Samarbete med högskolor

Gymnasieutbildningen ger den studerande färdigheter att inleda studier som leder till högskoleexamen vid ett universitet eller en yrkeshögskola. (Gymnasielagen 714/2018, 2 § 1 mom.)

En del av studierna i gymnasieutbildningens lärokurs ska ordnas i samarbete med en eller flera högskolor. (Gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.)

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om och erfarenheter av högskolestudier. Ett centralt mål är att övergången från gymnasiet till högskolestudier och vidare till arbetslivet ska ske smidigare.

Högskolestudier och de färdigheter som den studerande behöver för dem ska kopplas till den mångsidiga kompetensen samt målen för och innehållen i olika läroämnen.Handledningsverksamheten i gymnasiet ska i samarbete med undervisningen i olika läroämnen motivera den studerande att bekanta sig med studieutbudet vid högskolor och andra läroanstalter och de livsval och yrkes- och karriärmöjligheter som de medför.Handledningen ska också stödja den studerande i utarbetandet av en plan för fortsatta studier. I den studerandes individuella

studieplan ska ingå studier där den studerande får bekanta sig med högskolestudier och studier som avläggs vid en högskola.

Den studerande ska handledas att fördomsfritt bekanta sig med studieutbudet vid olika högskolor utan könsbundna attityder och andra förutfattade meningar. Den studerande handleds till kontinuerligt lärande och till att skaffa sig mång- sidiga färdigheter som behövs inom olika högskolestudier och för arbetslivet i olika branscher. Den studerande får bekanta sig med vilka möjligheter det finns till fortsatta studier och en karriär på internationell nivå. Undervisningen ska lyfta fram vilken betydelse allmänbildning, språkkunskaper och kännedom om olika kulturer har som en förutsättning för framgångsrika fortsatta studier och en framgångsrik karriär. Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens samt global och kulturell kompetens då den studerande förbereder sig för högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man fastställa fokusområdena för introduktionen till högskolestudier samt på vilka konkreta sätt den studerande ska bekanta sig med högskolestudier.

Arbetslivsfärdigheter

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om hurdana framtidsutsikter och utvecklingsmöjligheter arbetslivet erbjuder för att de ska kunna planera sin egen framtid och sina fortsatta studier. Den studerande ska uppmuntras att bekanta sig med vilka arbetslivsmöjligheter det finns på internationell och global nivå. Den studerande bekantar sig med nya sätt att arbeta och nya former av entreprenörskap och ekonomisk verksamhet för att bilda sig en uppfattning om vilka kunskaper och färdigheter som behövs nu och i framtiden. Den studerande ska erbjudas lärupplevelser som inspirerar hen att vara fördomsfri, initiativtagande och företagsam, att samarbeta och ta ansvar samt lösa problem på ett konstruktivt sätt i enlighet med principerna för en hållbar framtid.

Den studerande ska uppmuntras att agera på ett kreativt, etiskt hållbart och modigt sätt i en verksamhetsmiljö som förändras snabbt, i arbetslivet och andra skeden i livet. Den studerande ska också uppmuntras att ta till vara olika möjligheter. Den studerande handleds att bli medveten om och dokumentera sina intressen, styrkor och kunskaper som berör studier och arbete. Gymnasiet skapar möjligheter för den studerande att aktivt, fördomsfritt och systematiskt reflektera över och dela med sig av sina kunskaper i anslutning till arbetsliv och entreprenörskap.

Den studerandes företags- och arbetslivsfärdigheter ska utvecklas i samband med olika läroämnen som en del av studieavsnitten och studiehandledningen samt i samband med all övrig verksamhet i gymnasiet. Man ska utveckla mångsidiga samarbetsformer, i synnerhet mellan gymnasiet och arbetslivet, men också mellan gymnasiet, företag och tredje sektorn. Läroämnena och den mångsidiga kompetensen i gymnasiet samt verksamhet utanför gymnasiet som räknas till godo i studierna ger den studerande insikt i ett meningsfullt liv där arbetet utgör en central del.

Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas kommunikativ kompetens, tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, samhällskompetens samt etisk kompetens och miljökompetens då den studerande förbereder sig för arbetslivet. Som en del av eller utöver dessa ska studierna även betona livsfärdigheter, samarbetsförmåga, språkkunskaper och kulturell kompetens, motivation att lära sig, flexibilitet, förmåga att bedöma och utveckla sitt eget kunnande samt förmåga att förstå vad förändringarna som sker i arbetslivet innebär för utvecklingen av det egna kunnandet.

I den lokala läroplanen ska gymnasiet dra upp riktlinjer för sitt samarbete med arbetslivet, såsom representanter för företagsvärlden, den offentliga sektorn och tredje sektorn.

Internationellt kunnande

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Internationalisering som en del av gymnasieutbildningen ger den studerande en mångsidigare upplevelsevärld, vidgar hans världsbild och stärker hans färdigheter att agera på ett etiskt hållbart sätt i en globaliserad värld full av utmaningar och möjligheter. I utvecklingen av det internationella kunnandet fästs uppmärksamhet vid FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och särskilt dess mål 4.7, som tar fasta på världsmedborgarskap.

Den studerandes internationella kunnande utvecklas utifrån de olika läroämnena och samarbetet mellan dem samt utifrån den mångsidiga kompetensen. Uppmärksamhet ska fästas vid gymnasiets och utbildningsanordnarens mång- sidiga språkprogram och dess lösningar samt att den studerande får fördjupa sina kunskaper om olika kulturer.

Den studerande handleds till aktiv och systematisk internationell verksamhet genom att kunna ta del av internationalisering på hemmaplan och internationell mobilitet. Internationalisering på hemmaplan inbegriper till exempel besök eller projekt som genomförs i gymnasiet, i närheten av gymnasiet eller med hjälp av virtuell teknologi. Den studerande ska också uppmuntras att självständigt eller utifrån gymnasiets utbud ta del av orienterande studier, studieperioder eller utbytesstudier utomlands.

Av delområdena inom mångsidig kompetens stärker i synnerhet kommunikativ kompetens, samhällskompetens och global och kulturell kompetens den studerandes internationella kunnande. Som en del av eller utöver dessa ska man i undervisningen även betona en världsmedborgarattityd, språkkunskaper och kulturell kompetens, ett öppet intresse för nya dimensioner och möjligheter samt kontinuerligt lärande.

I den lokala läroplanen ska man besluta vad som betonas i utvecklingen av de studerandes internationella kunnande samt om formerna för internationaliseringen i gymnasiet.

SAMARBETE MED HÖGSKOLOR

I samarbetet med högskolor jobbar vi tillsammans med vårt SiBoLoKo-nätverk. Vårt mål är att etablera kontakt med alla högskolor och yrkeshögskolor i Finland som erbjuder svenskspråkig utbildning. Våra studerande kan avlägga kurser på öppna universitetet och delta i närkurser, som ordnas under sommarlovet eller andra lovtider. Det finns också en möjlighet att vara i kontakt med högskolorna, som en del av en fördjupad kurs i gymnasiet, för att få ta del av expertisen på området eller få insyn i hur man jobbar vid olika ämnesinstitutioner.

Information om högskolestudier får vi genom att ämnesstuderande besöker gymnasiet i samband med studiehandledningen och genom egna besök till högskolorna under t.ex. högskoledagen.

ARBETSLIVSFÄRDIGHETER

Lovisa Gymnasium samarbetar med företag i Lovisa på olika sätt. I studiehandledningen ingår att skriva en platsansökan och CV samt skuggning på en arbetsplats.

I den mån det är möjligt ordnas autentiska möten med arbetsgivare eller rekryterare där våra studerande skriver en ansökan och deltar i en intervju. Det här lyfter på ett konkret sätt fram de kompetenser som behövs i olika branscher.

Där olika studieavsnitt har en koppling till arbetslivet utnyttjas vid behov även lokala företag och företagare.

INTERNATIONELLT KUNNANDE

Lovisa Gymnasium har ett brett kontaktnät till gymnasier i Europa. Vi har de senaste åren deltagit i olika Erasmus+ -projekt vilket ger möjlighet för ca 20 % av våra studerande att träffa utländska studerande varje år. Också som en del av kurser i språk eller realämnen ordnas resor utomlands.

SAMARBETE MED ANDRA SKOLOR

Samarbetet med andra gymnasier och skolor gäller såväl skolledningen, lärarna som våra studerande.

Vår närhet till Lovisavikens skola (årskurs 7-9) och det faktum att vi har en del gemensamma lärare och utrymmen gör att vi har ett tätt samarbete. I samarbetet ingår läsårsplaneringen och vissa koordinerade tillställningar, t.ex. skolfreden och hungerdags- och dagsverksinsamlingen. Vi ordnar också i december-januari en besöksdag för eleverna i åk 9, för att de skall kunna bekanta sig med gymnasieutbildningen.

Vårt finskspråkiga granngymnasium Loviisan lukio ligger endast på ca 500 meters avstånd. För att bredda vårt utbud av studieavsnitt erbjuder båda skolorna vissa studieavsnitt i korta språk och konst- och färdighetsämnen för studerande över språkgränsen. Vi har också en lång tradition av en gemensam gammeldansuppvisning med förberedande övningar.

Lovisa Gymnasium medverkar i två samarbetsnätverk, GNet och SiBoLoKo. Det senare består av Kotka Svenska Samskola och de Östnyländska gymnasierna, Borgå Gymnasium och Sibbo gymnasium, och är det nätverk vi har det tätaste samarbetet med. (Se bilaga 2).

GNet består för närvarande av 14 finlandssvenska gymnasier, som med en relativt lätt administration erbjuder 1-3 nätkurser var för sina sammanlagt ca 1800 studerande. Detta utökar kursutbudet för varje enskilt gymnasium med ca 30 kurser.

Ett gryende samarbete med yrkesinstitutet Practicum ska möjliggöra teoretiska studier i Lovisa Gymnasium för andra stadiets yrkesstuderande inom vissa branscher och för dem med läroavtalsplatser.

4. Handledning och stöd för den studerande

4.1. Handledning

En studerande som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs har rätt att få personlig handledning enligt sina behov och annan handledning som anknyter till studierna och ansökan till fortsatta studier (gymnasielagen 714/2018, 25 § 2 mom.). Handledningen i gymnasiet ska bilda en helhet som fördjupar handledningen som den studerande har fått inom den grundläggande utbildningen och som pågår under hela gymnasieutbildningen ända till de fortsatta studierna. Handledningen ger den studerande bättre färdigheter att klara av förändrade livssituationer och utvecklar hens förmåga att göra val och fatta beslut om sina gymnasiestudier och fortsatta studier med beaktande av framtidens kompetensbehov. I enlighet med målen för mångsidig kompetens för gymnasieutbildningen blir studierna konkreta i form av arbetslivsfärdigheter och ett brett samhälleligt kunnande.

Handledningen ska stödja den studerandes välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkännet och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap. Gemenskapen mellan de studerande, deras delaktighet, initiativförmåga och tillit till sitt eget kunnande ska utvecklas och upprätthållas under gymnasietiden. Handledningen ska främja jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förebygga marginalisering. Handledningen ska vara genusmedveten för att skapa jämlika förutsättningar för könen att komma in till fortsatta studier och i arbetslivet. Studierna och den studerandes välbefinnande ska följas upp och stödjas i samarbete med vårdnadshavarna och studerandevårdspersonalen.

Handledningen ska vara ett gemensamt arbete för hela läroanstaltens personal och ska ledas på ett målinriktat sätt. Man ska även samarbeta med högskolorna och arbetslivet. Handledningen kan ordnas som undervisning i form av ett studieavsnitt, individuellt och i smågrupper, som kamrathandledning eller

som en kombination av dessa. Den studerande ska vara aktiv och delaktig i handledningen och hen ska ha möjlighet att under gymnasiestudiernas gång delta i studiehelheter som ordnas tillsammans med högskolorna och arbetslivet. Studiehandledaren svarar för koordineringen och det praktiska genomförandet av studiehandledningen vid läroanstalten. Grupphandledaren fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp. Ämnesläraren handleder den studerande i studietekniken i sitt eget ämne och hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att lära sig lära. I samarbetet med högskolor och arbetslivet ska ämnesläraren stödja den studerandes förutsättningar för fortsatta studier och den studerandes arbetslivskunskaper vad beträffar ämnet i fråga.

Ämnesläraren ska i sin undervisning behandla helheter som förknippar det ämne som undervisas med fortsatta studier och arbetsliv.

Handledningen ska differentieras genom att beakta den studerandes personliga utgångspunkter, behov, mål, fritidssysselsättningar, intresseområden, kunskaps- områden och faktorer som inverkar på livssituationen. För att ännu bättre beakta den studerandes personliga behov kan handledningen genomföras i samarbete med olika sakkunniga. Den studerande ska informeras om vilka uppgifter olika personer har inom handledningen samt i vilka frågor och hur den studerande kan få hjälp av dem.

I den lokala läroplanen ska man beskriva hur samarbetet ordnas med den grundläggande utbildningen, yrkesutbildningen, högskolorna och andra utbildningsanordnare i utbildningens övergångsskeden. Därtill ska man tillsammans med högskolor utforma sätt att ge de studerande möjlighet till orienterande studier på högskolenivå och utveckla alternativa vägar till fortsatta studier. I den

lokala läroplanen ska också beskrivas hur det yrkesövergripande samarbetet genomförs på regional nivå tillsammans med arbetslivet, de lokala arbets- och näringsbyråerna, social- och hälsovårdssektorn, ungdomsväsendet och andra aktörer. I den lokala läroplanen ska definieras hur man med hjälp av handledningen försäkrar att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande och sitt arbetslivs- och företagarkunnande.

Som en del av den lokala läroplanen ska man utarbeta en handledningsplan som beskriver hur handledningen ordnas vid läroanstalten. Handledningsplanen är ett verktyg för att utvärdera och utveckla handledningsverksamheten.

Gymnasiets handledningsplan ska på basis av grunderna för gymnasiets läroplan innehålla följande:

- centrala begrepp i handledningen
- uppdrag och mål för handledningen
- hur handledningen ordnas
- aktörer och arbetsfördelning inom handledningen
- handledning vid övergångsskeden i utbildningen: samarbete med den grundläggande utbildningen, samarbete med högskolor, samarbete med yrkesläroanstalter på andra stadiet och övriga utbildningsanordnare samt hur den fortsatta handledningen ordnas
- innehåll, metoder och arbetssätt inom handledningen
- samarbete med arbetslivet och andra aktörer utanför läroanstalten
- utvärdering av handledningen.

I handledningsplanen ska man också fästa uppmärksamhet vid eventuella hinder vid utbildningens övergångsskeden. I planen ska man beskriva verksamhets- modeller med vilka man tryggar likabehandlingen då de studerande söker sig till gymnasieutbildning och därifrån till fortsatta studier. I planen ska också ingå en beskrivning av åtgärder som ska säkerställa en hinderfri lärtig och studiemiljö.

Som stöd för framskridandet i gymnasiestudierna och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska en studerande som genomgår gymnasieutbildningens

lärokurs i enlighet med 26 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) utarbeta en individuell studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för student- examen och en plan för fortsatta studier och karriär. Enligt 26 § 2 mom. i gymnasielagen ska planen utarbetas i början av studierna med stöd av läro- anstaltens undervisnings- och handledningspersonal och den ska uppdateras regelbundet under studiernas gång.

Den individuella studieplanen ska bestå av följande delar:

1. en studieplan
  - tidigare utbildning och annat kunnande
  - kunskaper i svenska/finska och övriga språkkunskaper samt färdigheter för språkstudier
  - studier och/eller lärokurser som räknas till godo samt annat kunnande som räknas till godo
  - studier som avläggs; hur gymnasiestudierna ska framskrida, val av studieavsnitt
  - studieförhållanden, sätt på vilka studierna avläggs och eventuella särskilda undervisningsarrangemang
  - studiefärdigheter och eventuellt behov av stöd
  - studie- och/eller introduktionsperioder som genomförs vid högskolor eller eventuellt vid andra läroanstalter
  - arbetslivsorientering
  - beräknad tid för att avlägga studierna
2. en plan för studentexamen
3. en plan för fortsatta studier och karriären.

I 27 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs att utbildningsanordnaren, i samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas, har som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunskande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Enligt 27 § 2 mom.

i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren också erkänna kunskande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. Den studerande ska i enlighet med 27 § 3 mom. i gymnasielagen vid behov visa sitt kunskande på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Handledningen är särskilt viktig vid övergångsskedena i utbildningen. Läroanstalten ska informera eleverna, vårdnadshavarna, elevhandledarna och lärarna i den grundläggande utbildningen om gymnasieutbildningen och ge dem möjligheter att bekanta sig med undervisningen i gymnasiet. Då en ny studerande inleder sina studier vid gymnasiet ska hen bekanta sig med läroanstaltens verksamhet och gymnasiestudierna. Under handledningsprocessen ska den studerande planera sitt studieprogram så, att hen identifierar och beaktar möjligheterna som de fortsatta studierna och arbetslivet erbjuder. Detta ska behandlas i handledningen under hela gymnasietiden.

En studerande har rätt att få handledning för att söka vidare till andra studier om den studerandes studierätt för att genomföra gymnasiets lärokurs snart upphör eller hen har meddelat att hen tänker avbryta gymnasiestudierna (gymnasielagen 714/2018, 25 § 3 mom.). En studerande som har avlagt gymnasiets lärokurs men inte fått en studieplats inom en utbildning som leder till examen har rätt att under året efter att gymnasiets lärokurs avlagts få handledning för fortsatta studier och karriärplanering. Den utbildningsanordnare hos vilken den studerande har avlagt gymnasiets lärokurs har ansvaret för handledningen. (Gymnasielagen 714/2018, 25 § 4 mom.).

I Lovisa Gymnasium har hela personalen ett ansvar för handledningen av våra studerande. Vårt mål är att kollektivt erbjuda det stöd i studierna som de studerande behöver och tillsammans utveckla deras förmåga att fungera aktivt och självständigt.

För de elever som fortsätter hos oss från Lovisavikens skola ordnas under sommaren ett överföringsmöte där studerandevårdspersonalen går igenom vilka elever som haft behov av olika stödåtgärder och som antas ha det också under gymnasiestudierna. Personalen inom elev- och studerandevården är gemensam för högstadiet och gymnasiet, vilket gör samarbetet och studieövergången smidig.

Under studiehandledningen kontaktas lokala företag och våra studerande får bekanta sig med olika yrken också via den lokala Navigatorn som bl.a. ordnar yrkeskvällar.

Högskolorna besöker vår skola och berättar om sina utbildningar och våra studerande besöker olika högskolor i huvudstadsregionen under högskoledagen på hösten. Också de närmast belägna folkhögskolorna besöker Lovisa Gymnasium.

En närmare beskrivning på hur handledningen är uppbyggd finns i Lovisa Gymnasiums handledningsplan ([Se bilaga 3](#)).

4.2. Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet

I enlighet med gymnasielagen har en studerande, som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna, rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov (gymnasielagen 714/2018, 28 § 1 mom.). Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet möjliggör en jämlik ställning för alla studerande. Centralt är hinderfrihet och tillgänglighet i studierna, samt förebyggande av svårigheter för lärande och tidig identifiering. Syftet är att stödja den studerande att slutföra sina studier och främja hens

välbefinnande och ork. Syftet är också att ge den studerande färdigheter för att övergå till fortsatta studier.

En studerande har rätt att få stöd för sitt lärande oberoende av vad som orsakar behovet. Inlärnings svårigheter kan bero på till exempel läs- eller skrivsvårigheter, matematiska eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter eller på sjukdom, funktionsnedsättning eller problem i den aktuella livssituationen.

Enligt 28 § 2 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska behovet av stöd bedömas då studierna inleds och regelbundet under studiernas gång. Lärarna bedömer behovet av stöd tillsammans med den studerande och vid behov med vårdnadshavaren. Med den studerandes samtycke kan även sådana sakkunniga som behövs för att ordna stödåtgärderna delta i bedömningen. Konstaterandet av behovet av stöd kan enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013) även grunda sig på information som är nödvändig med tanke på ordnandet av utbildningen eller på den studerandes egna, lärarnas eller den övriga personalens observationer eller olika bedömningar. Därtill kan behovet av stöd bedömas på andra sätt, till exempel med hjälp av kartläggningar i början av studierna.

Stödåtgärderna ska planeras och sättas in i ett så tidigt skede som möjligt. Den studerandes lärare ska planera stödåtgärderna tillsammans med den studerande. Stödåtgärderna kan vid behov och med den studerandes samtycke planeras i samarbete med andra sakkunniga. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i hans individuella studieplan (gymnasielagen 714/2018, 28 § 2 mom.). Lärarna ska se till att den studerande är medveten om möjligheten att få åtgärderna antecknade i studieplanen. Man ska regelbundet följa upp och utvärdera hur stödåtgärderna genomförs och vilken inverkan de har. Eventuella ändringar som berör stödåtgärderna ska antecknas på förutnämnda sätt.

Stödåtgärderna ska i enlighet med 28 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) genomföras i samarbete mellan undervisningspersonalen. Positiv och uppmuntrande respons främjar den studerandes uppfattning om sig själv som studerande. Samtidigt stärks den studerandes förmåga till självvärdering och att planera sin framtid. Lärarna handleder den studerande att utveckla studiefärdigheter och att ta ansvar för sitt lärande och sitt arbete samt att tillämpa sådana studiestrategier som är typiska för respektive läroämne.

Stödet för lärandet innebär lösningar som berör gemenskapen och studiemiljön samt att man svarar på den studerandes individuella behov. Stöd för lärandet kan vara till exempel att undervisningen differentieras, stödundervisning och andra pedagogiska lösningar. Därtill kan man stödja den studerande med en individuellt planerad mångsidig studiehandledning och stöd av grupphandledaren samt genom att utnyttja möjligheten till val av olika studier. Den studerandes lärande kan också främjas genom att erbjuda sådana studier som ingår i gymnasiets lärokurs som främjar lärandet och välbefinnandet. De kan stödja den studerandes studiefärdigheter och livsfärdigheter eller studier i matematik och andra läroämnena.

Specialundervisningen ges av en speciallärare och stödjer ämnesundervisningen. Specialundervisningen kan genomföras som kompanjonundervisning, undervisning i grupp eller som individuellt stöd. Specialundervisning går bland annat på ut på undervisning i studiefärdigheter och att handleda den studerande att använda sina egna styrkor i sitt lärande. Specialläraren samarbetar med de övriga lärarna i frågor som berör en studerande som behöver stöd i undervisningen och för sitt lärande.

Avvikande studiearrangemang i enlighet med 29 § i gymnasielagen (714/2018) kan också gälla studerande som behöver specialundervisning eller annat stöd för lärandet. Avvikande studiearrangemang innebär att studierna för den studerande delvis kan ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i gymnasielagen och statsrådets förordning om gymnasieutbildning samt i den lokala läroplanen. Avvikande arrangemang ska tillämpas endast till den del det är nödvändigt och de ska skrivas ner i den studerandes individuella studieplan.

Studierna kan ordnas på ett avvikande sätt efter ansökan av den studerande eller med den studerandes samtycke.

Den studerande ska vid behov handledas att ansöka om assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster. För att stödja den studerandes ork och välbefinnande kan man samarbeta med studerandevårdens tjänster eller vid behov med andra aktörer. Vid sidan av specialundervisning och annat stöd för lärandet har den studerande rätt att få individuell studerandevård.

Då en studerande behöver stöd ska hans arbete, lärande och kunnande bedömas på ett mångsidigt sätt. På så sätt tryggas den studerandes möjlighet att visa sitt kunnande på olika sätt, till exempel i situationer då den studerande har svårt att producera text. Olika sätt och tillfällen att visa kunnandet ska planeras utifrån den studerandes behov. Individuella arrangemang för bedömningen kan vara till exempel att den studerande får förlängd tid i bedömningssituationen, den studerande kan få sitta i ett avskilt rum, man använder en större textfont eller att den studerande har möjlighet att använda en egen skärm. Vid bedömningen kan man även använda sig av andra ändamålsenliga specialarrangemang.

Den studerande ska få information om specialarrangemang i studentexamensproven genast då hen inleder studierna och därefter vid behov. Den studerande ska ha möjlighet att pröva på specialarrangemangen under gymnasiestudierna för att man ska kunna bedöma behovet av arrangemangen och hur de fungerar. Den studerande ska vid behov få hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden och begära om specialarrangemang för studentexamensproven.

I den lokala läroplanen ska man besluta om och beskriva följande beträffande hur stödet ordnas i praktiken:

- stödåtgärder och hur de studerande och vårdnadshavarna informeras om rättigheterna som berör stöd
- bedömningen av behov av stödåtgärder
- hur stödåtgärderna skrivs in i den individuella studieplanen
- hur stödet genomförs
- uppföljningen och utvärderingen av stödet
- samarbetet, ansvars- och arbetsfördelningen i förutnämnda frågor.

I Lovisa Gymnasium görs en screening under hösten för dem som inlett sina gymnasiestudier. Screeningen görs av en behörig speciallärare. Vi upplyser vårdnadshavarna om vårt förfaringssätt under det första föräldramötet på åk 1 och i vårt infohäfte, som vi har på vår hemsida.

Resultat som ger anledning till oro leder till fortsatta test enligt studentexamensnämndens rekommendationer. De studerande som får ett utlåtande om läs- och skrivsvårigheter ges rätt till t.ex. förlängd tid i prov eller ett avskilt utrymme vid provtillfällen. Specialläraren har också en tätare kontakt med dessa studerande och tillsammans med ämneslärarna planeras individuella stödåtgärder som följs upp under hela gymnasietiden.

Vid behov kontaktar vi studerandevårdspersonal eller andra sakkunniga.

I samråd med den studerande och berörda ämneslärare antecknar specialläraren stödåtgärderna i den individuella studieplanen, som uppdateras minst en gång per år. Specialläraren följer upp effekten av de överenskomna stödformerna och kommer överens om fortsatta åtgärder tillsammans med den studerande.

4.3. Studerandevård

I dessa grunder används begreppen studerande, studerandevård och läroanstalt. För läroanstalt används även begreppet gymnasium. Det som nedan föreskrivs om välfärdsområden gäller även Helsingfors stad (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 1 §, ändrad genom lag 377/2022).

I det här kapitlet anges de centrala principerna för studerandevården och målen för den studerandevård som hör till undervisningsväsendet samt utbildningsanordnarens skyldighet att göra upp en studerandevårdsplan enligt lagen om elev- och studerandevård (gymnasielag 714/2018 12 § och 32 § och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022).

Med studerandevård avses främjande och upprätthållande av den studerandes studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande samt understödjande verksamheter inom läroanstaltsgemenskapen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 3 §). Den studerande har rätt att avgiftsfritt få sådan studerandevård som förutsätts för att hen ska kunna delta i utbildningen, med undantag av sjukvårdstjänster för studerande som fyllt 18 år (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 9 §). Studerandevårdsarbetet ska utgå från barnets bästa (FN:s konvention om barnets rättigheter och gymnasielag 714/2018 2 §, ändrad genom lag 165/2022).

Studerandevården ska ordnas som systematiskt samarbete mellan undervisningsväsendet och välfärdsområdet och de studerande och deras vårdnadshavare samt vid behov andra samarbetspartner (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 3 §, ändrad genom lag 377/2022). Studerandevården ska i första hand vara förebyggande, gemensamt arbete. Studerandevården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma vid läroanstalten. De studerande har dessutom rätt till studerandevårdstjänster, som utgörs av studerandehälsovård och kurators- och psykologtjänster. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 § och 3 §) Studerandevårdstjänsterna ska i första hand ordnas som närservice, som utbildningsanordnaren ska erbjuda ändamålsenliga lokaler för. Studerandehälsovårdstjänsterna på andra stadiet kan även anordnas centraliserat vid studerandehälsovårdens verksamhetsställe. Även i detta fall ska tjänsterna vara lättillgängliga för de studerande. (Hälso- och sjukvårdslag 378/2022 15 a § och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 9 §, ändrad genom lag 377/2022)

[Lovisa Gymnasiums studerandevårdsplan](#)

4.3.1. Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan

Utbildningsanordnaren ska göra upp en studerandevårdsplan för genomförandet av studerandevården som helhet (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022). För den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den anordnarspecifika studerandevården svarar en sektorsövergripande styrgrupp (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 14 §). Studerandevårdsplanen ska göras upp i samarbete med läroanstalterna och studerandevårdstjänsternas personal, de studerande och deras vårdnadshavare (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022). Välfärdsområdet har i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen en samarbetskyldighet vid beredningen av utbildningsanordnarens studerandevårdsplan (hälso- och sjukvårdslag 378/2022 15 a §).

Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ersätter den lokala läroplanen för studerandevårdens del. I studerandevårdsplanen ingår de anordnarspecifika målen och de centrala principerna för studerandevårdsarbetet samt åtgärder för att genomföra och följa upp studerandevården (egenkontroll) och preciserade uppgifter för helheterna 1–5 enligt läroanstalt. I studerandevårdsplanen ska utbildningsanordnaren beskriva hur man i läroanstalterna följer upp och vid behov ser över hur planen genomförs. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)

Utbildningsanordnaren ska i enlighet med bestämmelserna bereda en studerandevårdsplan för varje utbildningsform. Utbildningsanordnaren avgör på lokal nivå hur de nödvändiga uppgifterna om helheterna sammanställs och hur läroanstalternas verksamhet styrs med hjälp av uppgifterna. För studerandevårdstjänsternas del sker detta i samarbete med välfärdsområdet. Planen bifogas till kommunens välfärdsplan för barn och unga. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)

Utbildningsanordnaren svarar för att följande uppgifter enligt läroanstalt ingår i planen för hur studerandevården ska genomföras, utvärderas och utvecklas (helheterna 1–5) (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022):

1) En uppskattning av det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster

För uppskattningen av det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster (studerandehälsovård och kurators- och psykologtjänster) sammanställs uppgifter för varje läroanstalt. Uppgifterna anges i utbildningsanordnarens studerandevårdsplan som årsverken för studerandevårdstjänsternas personal. Med uppskattningen säkerställs studerandevårdstjänsternas tillräcklighet med beaktande av de studerandes behov och behoven inom gemenskapen i gymnasiet, genomförandet av hälsoundersökningar och förverkligandet av personaldimensioneringen samt anordnandet av tjänsterna inom lagstadgad tid. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 15 § och 17 § och hälso- och sjukvårdslag 1326/2010 16 §)

En uppskattning av det totala behovet av studerandevård

I uppskattningen av det totala behovet av studerandevård ingår de nödvändiga resurserna för den individuella och gemensamma studerandevården samt för samarbetet inom studerandevården. Vid uppskattningen av det totala behovet beaktas bland annat antalet läroanstaltsenheter och antalet studerande vid läroanstalterna samt särdragen i verksamhetsmiljön. Vid uppskattningen utnyttjas på ett mångsidigt sätt lokal uppföljningsinformation om barnens och de ungas hälsa, välbefinnande och levnadsförhållanden, som även samlats in av de studerande och vårdnadshavarna, undervisningspersonalen och studerandevårdstjänsternas personal.

En uppskattning av tillgängliga studerandevårdstjänster

I utbildningsanordnarens uppskattning av de studerandevårdstjänster som är tillgängliga anges antalet årsverken för studerandevårdstjänsternas personal (studerandehälsovården och kurators- och psykologtjänsterna).

2) Gymnasiegemenskapens åtgärder för att främja den gemensamma studerandevården

Den gemensamma studerandevården är en viktig del av verksamhetskulturen inom gymnasieutbildningen och för att utveckla denna krävs ledarskap. Främjande av de studerandes hälsa och välbefinnande i enlighet med 6 § i lagen om elev- och studerandevård (elevhälsa enligt läroplanen och elevhälsa som anordnas av utbildningsanordnaren) ingår i den samlade gemensamma studerandevården. Med detta avses verksamhet med hjälp av vilken man följer upp och utvecklar det gemensamma och det individuella välbefinnandet samt uppkomsten av en sund, trygg och tillgänglig lärmiljö, främjar den psykiska hälsan och lärandet och förebygger marginalisering. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 6 §) Läroanstaltens personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i studiegemenskapen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 §).

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- rutinerna och de centrala resultaten för uppföljningarna av de studerandes välbefinnande, hälsa och trygghet samt välbefinnandet, hälsan och tryggheten inom gymnasiegemenskapen
- de läroanstaltspecifika studerandevårdsgruppernas ledning, sammansättning och verksamhetsätt
- uppföljning av deltagande i undervisningen, förebyggande av och ingripande vid frånvaro
- hur man förebygger användning av tobaksvaror och andra rusmedel och hur man ingriper i användningen av dessa
- samarbetet vid och rutiner för granskningen av sundheten och tryggheten i lärmiljön och välbefinnandet bland de studerande (hälso- och sjukvårdslag 1326/2010 16 § och statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga 388/2011 12 §).

3) Åtgärder för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs (individuell studerandevård)

Med den individuella studerandevården avses studerandehälsovårdens tjänster, studerandevårdens kurators- och psykologtjänster samt den sektorsövergripande studerandevården för enskilda studerande som genomförs i en sektorsövergripande expertgrupp (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 5 §). Inom den individuella studerandevården följer man upp och främjar den studerandes helhetsmässiga hälsa, välbefinnande, delaktighet och lärande, samt förebygger problem och erbjuder tidigt stöd.

Den individuella studerandevården bygger alltid på den studerandes samtycke (gymnasielag 714/2018 58 § och kulturutskottets betänkande 14/2013 rd). Den studerandes delaktighet och åsikter ska tas i beaktande vid åtgärderna och lösningarna i enlighet med dennes ålder och utvecklingsnivå (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 18 §). Inom den individuella studerandevården ska man följa bestämmelserna om sekretess samt mottagande och utlämnande av uppgifter (EU:s dataskyddsförordning (679 /2016), dataskyddslag (1050/2018), lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), gymnasielag (714/2018 58 §), lag om patientens ställning och rättigheter (1992/785), lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (2000/812) och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 22 §, ändrad genom lag 377/2022, och 23 §).

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- hur den studerande hänvisas till studerandevårdstjänsterna (studerandehälsovård, kurators- och psykologtjänster) (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 16 §, ändrad genom lag 377/2022).
- hur den sektorsövergripande expertgruppen till stöd för en enskild studerande sammansätts, hur samtycke inhämtas och hur man deltar i arbetet (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 19 §)
- hur studerandevårdsjournalerna utarbetas och förvaras samt hur en ansvarsperson för utbildningsanordnarens studerandevårdsregister utses (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 20 §, ändrad genom lag 377/2022 och 21 §)
- anordnandet av nödvändig studerandevård i samband med en skriftlig varning och avstängning för viss tid eller i samband med att den studerande förvägras att delta i undervisning (gymnasielag 714/2018 41 §, ändrad genom lag 165/2022)
- rutinerna för att meddela om specialdiet eller medicinering för den studerande under skoldagen vid läroanstalten
- hur sjukvårdstjänster inom studerandehälsovården ordnas och hur de studerande hänvisas till dem

4) Samarbetet med de studerande och deras familjer samt personalen vid läroanstalten och andra aktörer som stöder de studerandes välbefinnande

Studerandevården är en gemensam uppgift för alla som arbetar vid läroanstalten och studerandevårdstjänsternas personal (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 §). Det centrala inom studerandevården är att de studerande, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och studerandevårdstjänsternas personal samt samarbetspartnerna är delaktiga i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av tillvägagångssätten inom studerandevården. Detta förutsätter gemensamma tillvägagångssätt och samarbete i synnerhet mellan utbildningsanordnaren och välfärdsområdet.

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- hur de studerande, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och studerandevårdstjänsternas personal deltar i utarbetandet av utbildningsanordnarens studerandevårdsplan och genomförandet av den gemensamma studerandevården (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)
- hur man ser till att gymnasiets undervisningspersonal och den övriga personalen introduceras i och innehar den kompetens som behövs inom den gemensamma studerandevården

- samarbetet med utomstående samarbetspartner såsom ungdomsarbetet, barnskyddet, specialsjukvården och polisen
- hur de studerande, vårdnadshavarna, personalen och samarbetspartnerna informeras om principerna för och verksamheten inom den gemensamma och individuella studerandevården (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 11 §)

5) Planer för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier samt krisplanen

Den studerande har rätt till en trygg studiemiljö. Det innebär såväl fysisk, psykisk, social och pedagogisk trygghet. (Gymnasielag 714/2018 40 §) Utbildningsanordnaren bär ansvaret för systematisk utveckling av verksamhetskulturen, gemensam beredning och utarbetande av gemensamma tillvägagångssätt tillsammans med läroanstalterna i syfte att säkra tryggheten. Utbildningsanordnaren introducerar sin personal och studerandevårdstjänsternas personal i förfaringssätten i olika problemsituationer och sköter kommunikationen om och uppdateringen av planerna.

Planer för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs separat åtgärderna för att förebygga våld, mobbning och trakasserier, följa upp deras förekomst och ingripa i problemsituationer samt rutinerna som förutsätts för uppföljningen efteråt. I planen beskrivs lärarens eller rektorns skyldighet att meddela om trakasserier, mobbning, diskriminering eller våld som skett i studiemiljön eller under skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom, till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för de inblandade studerande (gymnasielag 714/2018 40 §, ändrad genom lag 165/2022). Dessutom beskrivs förfaringssätten för att hänvisa de studerande som är i behov av stöd (både den studerande som misstänks för gärningen och den studerande som utsatts) till studerandevårdstjänsterna. En beskrivning av samarbetet med vårdnadshavarna och samarbetet med myndigheterna, inklusive förfaringssätten gällande anmälningsskyldigheten till socialvården och/eller polisen, är en del av planen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 23 §, barnskyddslag 471/2007 25 § och socialvårdslag 1301/2014 35 §).

Krisplan (plan för kriser, hot och faror)

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ingår en krisplan, där agerandet vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer ska beskrivas. I planen beskrivs hur man förebygger och förbereder sig på samt agerar i krissituationer och hur man övar beredskapen att agera. I planen beskrivs dessutom principerna för ledningen av helheten, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen. I planen beskrivs principerna för den interna och externa kommunikationen samt informationsgången mellan utbildningsanordnaren och läroanstalten. Planen ska beredas i samarbete med myndigheterna i välfärdsområdet och övriga nödvändiga myndigheter med beaktande av övriga anvisningar för kriser och hotfulla eller farliga situationer samt principerna för anordnandet av psykosocialt stöd.

Lovisa Gymnasiums studerandevårdsplan

STUDERANDEVÅRDSGRUPPER I YRKESÖVERGRIPANDE ARBETE

Bildningsväsendet i Lovisa följer den välfärdsplan för barn och unga som ledningsgruppen för barn, unga, familjer och välfärd gjort tillsammans med Lapträsk kommun. Styrgruppen för elev- och studerandevården i Lovisa stad består av bildningsdirektör Kirsi Kinnunen, utbildningschef Timo Tenhunen, servicechef för barn och unga Jaana Iivonen, t.f. serviceansvarig Minna Backlund, rektor Laura Tenhunen, ledande kurator Nina Böhl-Nybonn och Lapträsk bildningsdirektör Pia Aaltonen.

Studerandevårdsgruppen i Lovisa Gymnasium består av rektor, som leder arbetet, studiehandledare, kurator, psykolog, hälsovårdare, en studeranderepresentant och en representant för vårdnadshavarna.

4.3.2. Uppgörandet av planer inom studerandevården

Lovisa Gymnasiums studerandevårdsplan

4.4. Disciplin

Den studerande har i enlighet med 40 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) rätt till en trygg studiemiljö. Utbildningsanordnaren ska skydda den studerande från mobbning, våld och trakasserier. Enligt 30 § 2 mom. i gymnasielagen ska den studerande låta bli att mobba och diskriminera andra och handla så att hen inte äventyrar säkerheten eller hälsan för andra studerande, gymnasiegemenskapen eller studiemiljön (L om gymnasieutbildning 714/2018, 30 § 2 mom., ändrad med lag 165/2022). Samarbete och olika pedagogiska lösningar i gymnasiet skapar förutsättningar för en bra arbetsro. Anordnaren av gymnasieutbildningen har även rätt att använda sådana disciplinära åtgärder som nämns i gymnasielagen (L om gymnasieutbildning 714/2018, 41 § 1 mom., ändrad med lag 165/2022).

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan och anvisningar om användningen av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringsätt. Utbildningsstyrelsen ger i grunderna för gymnasiets läroplan anvisningar om hur planen ska utarbetas. Syftet med planen är att se till att förfaringsätten är lagenliga och enhetliga och att de studerande behandlas jämlikt. Planen bidrar också till att gymnasiets ordningsregler följs.

Vid utarbetandet av planen är det viktigt att notera att man i samband med disciplinära åtgärder och då man tryggar arbetsron, endast bör använda lagenliga disciplinära åtgärder. Dessa åtgärder ska iakttas de allmänna rättsskyddsprinciperna inom förvaltningen.

Skriftlig varning och avstängning för viss tid

- En studerande som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen eller gör sig skyldig till fusk kan ges en skriftlig varning.
- Om förseelsen är allvarlig eller om den studerande fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter en skriftlig varning, kan den studerande avstängas från läroanstalten för viss tid, dock högst ett år, samt sägas upp från elevhemmet för viss tid eller för den tid som återstår av studierna. En läropliktig kan avstängas från läroanstalten för högst tre månaders tid.

Användningen av de disciplinära åtgärderna skriftlig varning och avstängning för viss tid ska grunda sig på sakliga, allmänt godtagbara och objektiva skäl. Konsekvenserna av likartade gärningar ska vara de samma, oberoende av gärningsman, dock så att upprepade gärningar kan anses som en försvårande omständighet. De disciplinära konsekvenserna ska stå i proportion till gärningen och får inte användas på ett osakligt sätt, till exempel för att hämnas eller i kränkande syfte. När dessa disciplinära åtgärder övervägs ska utbildningsanordnaren beakta gärningens art samt den studerandes ålder och utvecklingsnivå. Innan beslut fattas om dessa disciplinära åtgärder ska den studerande och vårdnadshavaren höras. Ett beslut ska ges om skriftlig varning och avstängning för viss tid. (Gymnasielag 714/2018, 42 § 1 mom., ändrad med lag 165/2022)

Tillsägelse att avlägsna sig eller förvägra att delta i undervisningen

- En studerande som stör undervisningen kan förordnas att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller en tillställning som ordnas vid läroanstalten.
- En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller för en person som arbetar vid läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av den studerandes våldsamma eller hotfulla beteende eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande. Under den tid som den studerande förvägrats att delta i undervisningen ska det för den studerande ordnas möjlighet till ett personligt samtal med studerandevårdens psykolog eller kurator.

Tillsägelse att avlägsna sig eller förvägran att delta i undervisningen ska meddelas den studerandes vårdnadshavare. Vid förvägran av rätt att delta i undervisningen ska även vid behov den myndighet som ansvarar för uppgifter i anslutning till implementeringen av socialvården i välfärdsområdet där läroanstalten är belägen meddelas. Tillsägelsen att avlägsna sig eller förvägran att delta i undervisningen ska antecknas skriftligt. (Gymnasielag 714/2018, 42 § 1 mom., ändrad genom lag 165/2022)

Lovisa Gymnasiums plan för användningen av disciplinära åtgärder och förfaringsätt

4.5. Särskilda frågor angående språk och kultur

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan. Den studerandes språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i gymnasieundervisningen. Varje studerandes språkliga och kulturella identiteter ska stödjas på ett mångsidigt sätt. Den studerande ska handledas att förstå och respektera vars och ens grundlagsenliga rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. Den studerande ska vägledas att bli medveten om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer.

Målet är att vägleda alla studerande att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka den studerandes språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. Flerspråkiga undervisningssituationer kan ingå i gymnasieutbildningen.

I gymnasieutbildningen är läroanstaltens undervisningsspråk antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen enligt 14 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) meddelas på något annat språk i de fall då den studerande har ett annat modersmål än de ovan nämnda. I så fall ska man i läroplanen anteckna i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt språket i fråga används i undervisningen eller i studierna.

Samer och samisktalande

I undervisningen av samiska studerande ska man beakta att samerna är ett ursprungsfolk med ett eget språk och en egen kultur. Ett särskilt mål för gymnasieundervisningen för samiska studerande är att ge de unga möjlighet att bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur och sin gemenskap och att bygga sin egen identitet. Gymnasieundervisningen kan också bidra till att revitalisera det samiska språket och stödja de studerande att återuppliva sina kunskaper i samiska. Gymnasieundervisningen ska främja kännedomen om den egna historien, kulturen och den samiska gemenskapen som sträcker sig över flera länder, stärka medvetenheten om att samerna är ett av världens ursprungsfolk samt ge de studerande möjligheter att få kunskap om samiska traditioner.

Undervisningen ska också främja de studerandes möjligheter till högskolestudier i och på samiska i Finland och i våra grannländer.

De samiska språk som talas i Finland – enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska – kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur. Samiska kan också undervisas enligt olika långa lärokurser i främmande språk eller som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Samiska kan undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på samiska. Studerande som studerar samiska som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för samisktalande eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur. Samiska studerande som inte haft möjlighet att lära sig samiska i sin egen omgivning kan erbjudas undervisning i samiska som främmande språk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Samiska kan vara undervisningsspråk i gymnasiet och målet är att studerande som fått undervisning på samiska i den grundläggande utbildningen också ska få undervisning på samiska

i gymnasiet. Ett särskilt mål för undervisningen på samiska är att stödja de studerande att utveckla sin tvåspråkighet. Undervisningen ska stödja samernas jämlika möjligheter att studera och komma till rätta på samiska både i samiskspråkiga och i svensk- eller finskspråkiga sammanhang. I undervisningen på samiska ska undervisningen och studierna i de olika läroämnena stödja utvecklingen av kunskaperna i samiska. Undervisningen på samiska ska följa grunderna för gymnasiets läroplan med hänsyn till den samiska kulturens särdrag. Undervisningen ska fokusera på kunskap om samernas historia, traditionella samiska näringsgrenar och traditionell kunskap, naturen i Sameland och de samiska musik-, berättar- och hantverkstraditionerna. Närmiljön, släktgemenskapen, samiska medier och aktiva kontakter med andra sameområden ska utnyttjas som resurser i undervisningen. Samiska studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Romer

I undervisningen av studerande med romskt ursprung ska de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. Det särskilda målet för gymnasieundervisningen är att de unga kan bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur, sin gemenskap och i samhället samt bygga sin egen identitet. Målet är också att främja romska studerandes övergång till fortsatta studier.

Romani kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Romani kan även undervisas inom ramen för undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Undervisningen i romani i gymnasiet ska främja de studerandes möjligheter både att revitalisera språket och att bedriva högskolestudier i romani. Undervisningen i romani i gymnasiet ska stärka de romska studerandenas identitet och ge dem möjligheter att använda sitt språk och uttrycka sig så att de kunskaper och färdigheter som de fått i hemmet, i sin gemenskap och i den grundläggande utbildningen samt deras egen vilja att uttrycka sin identitet beaktas. Undervisningen ska främja den studerandes kunskap om sin historia och sitt språk samt kännedomen om romerna i Finland och andra länder. Undervisningen i romani kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning. I studierna kan närmiljön, den romska gemenskapen och romska medier utnyttjas.

Teckenspråkiga

Det särskilda målet för gymnasieutbildningen för teckenspråkiga är att stärka de studerandes teckenspråkiga identitet och lära dem att uppskatta sitt språk och sin kultur som jämbördiga med majoritetsspråket och majoritetskulturen. Studerande som använder teckenspråk kan vara döva, ha nedsatt hörsel eller vara hörande.

I undervisningen av studerande med teckenspråk som modersmål ska gymnasiets allmänna mål för fostran och lärande följas så att de anpassas till den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Undervisningsspråket kan vara finlandssvenskt eller finskt teckenspråk, varvid svenska eller finska används vid läsning och skrivning. Teckenspråk eller kommunikationsmetoder härledda ur

dem kan också användas vid sidan av den svenska eller finska undervisningen. De studerande ska handledas att använda tolk- och samhällstjänster för teckenspråkiga. Ett annat mål är att de studerande ska bli medvetna om den ljudmiljö som skiljer sig från teckenspråkets värld samt lära sig de hörandes kultur och tillvägagångssätt så att de kan fungera smidigt i två eller flera kulturer. Teckenspråk kan undervisas som en lärokurs inom ramen för läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på teckenspråk.

Studerande som studerar teckenspråk som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för teckenspråkiga eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur.

Eftersom både det finlandssvenska teckenspråket och det finska teckenspråket är minoritetsspråk ska man i undervisningen fästa särskild vikt vid att skapa en så stimulerande teckenspråkig studiemiljö som möjligt. Teckenspråket har inte något allmänt skriftsystem, vilket ökar betydelsen av den personliga språkliga kommunikationen. I undervisningen ska man utnyttja de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken ger för att kommunicera och skaffa information

på teckenspråk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Teckenspråkiga studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Flerspråkiga studerande

I undervisningen av flerspråkiga studerande ska de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiet läroplan och i den lokala läroplanen följas med hänsyn till den studerandes bakgrund och utgångsläge, såsom deras kunskaper i svenska/finska, deras modersmål, deras kännedom om den finländska gymnasieutbildningen och finländsk studiekultur samt deras tidigare skolgång. Undervisningen och studierna i gymnasiet ska stödja de studerandes kunskaper i undervisningsspråket, deras flerspråkiga identitet, uppskattning för den egna språkliga och kulturella bakgrunden samt deras utveckling till aktiva och balanserade medlemmar i ett kulturellt mångskiftande samhälle.

En studerande, vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska, kan undervisas i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/ finska som andraspråk och litteratur. Lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur är ändamålsenlig, om den studerande har bristfälliga grundläggande kunskaper i svenska eller finska inom något delområde av språkkunskapen och den studerandes kunskaper i svenska eller finska därmed inte ger tillräckliga förutsättningar för studier i lärokursen svenska/finska och litteratur. Den studerandes eget modersmål kan undervisas som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Det egna modersmålet kan också enligt 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Utbildningsanordnaren beslutar hur undervisningen i svenska eller finska som andraspråk och litteratur, undervisningen på det egna språket och undervisningen i det egna modersmålet ordnas, och när det är ändamålsenligt att ordna undervisningen i samarbete mellan flera läroanstalter.

Studerande med ett övrigt språk som modersmål ska informeras om sina studiemöjligheter och olika stödåtgärder i gymnasiet samt om sina rättigheter i studentexamen.

Ifall den studerande har genomfört studieavsnitt inom utbildning som förbereder invandrare och personer med ett annat språk som modersmål för gymnasieutbildning, kan de räknas till godo i gymnasiestudierna.

5. Bedömningen av den studerandes lärande och kunnande

5.1. Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen

Studerandenas arbete, lärande och kompetensutveckling ska bedömas mångsidigt. Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och att utveckla deras förutsättningar för självbedömning. Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och hur de har tillämpats på honom eller henne. Den studerande ska under gymnasiestudierna ges en möjlighet till självbedömning. (Gymnasielagen (714/2018), 37 § 1 mom.)

I grunderna för gymnasiet läroplan används begreppen självvärdering och kamratrespons i stället för de i gymnasielagen (7014/2018, 37 § 1 mom.) använda begreppen självbedömning och kamratbedömning.

Bedömningen är alltid kopplad till en särskild situation och särskilda mål. Bedömningen i gymnasiet har två centrala uppdrag:

- Bedömningen ska stödja och handleda lärandet. Det här sker genom respons som ges under studieavsnittets gång, så kallad formativ bedömning. Responsen ska beskriva den studerandes framsteg i förhållande till målen som ställts upp. Den formativa bedömningen är en viktig del av växelverkan mellan den studerande och läraren. Responsen som ges under studieavsnittet och självvärderingen och kamratresponsen som genomförs med lärarens stöd under gymnasiestudiernas gång hjälper den studerande att förstå sitt eget lärande, identifiera sina styrkor, korrigera fel och utveckla sina arbetssätt så att hen kan nå målen som ställts upp för lärandet.
- Bedömningen ska visa hur väl den studerande uppnått målen som ställts upp för kunnandet och lärandet. Det här sker genom bedömning av den studerandes kunnande och lärande, så kallad summativ bedömning. Bedömningen av den studerandes kunnande ska grunda sig på prestationer som den studerande har visat och av vilka det framgår hur väl och i vilken mån den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet för ett studieavsnitt fastställs utifrån läroämnets mål och centrala innehåll, utifrån målen som ställts upp för mångsidig kompetens inom läroämnet samt utifrån de bedömningsgrunder som angetts för läroämnet.

Såväl den formativa som den summativa bedömningen omfattar bedömning av den studerandes arbete, som grundar sig på målen som ställts upp för arbetet i läroämnet och hur väl den studerande har uppnått dem.

Bedömningen ska vara mångsidig och genomförs med ändamålsenliga metoder. Under studieavsnittet ska den studerande få flera olika möjligheter, tillfällen och sätt att visa vad hen kan och har lärt sig. Bedömningen ger läraren information som underlättar planeringen av undervisningen så att den motsvarar de studerandes behov.

Utöver de allmänna bedömningsgrunderna ska målen och bedömningsgrunderna för respektive studieavsnitt klargöras för och diskuteras med de studerande i början av studieavsnittet och de studerande ska få stöd för att planera sina studier. Den studerande ska få information om vad hen förväntas lära sig under studieavsnittet och hur hens framsteg i studierna bedöms. Bedömningsgrunderna bidrar till att bedömningen blir mer transparent.

Målen och uppdragen för bedömningen konkretiseras i gymnasiet bedömningskultur, som är en del av läroanstaltens verksamhetskultur. Med gymnasiet bedömningskultur avses de värderingar, normer och förfaringssätt som tillämpas i det gemensamma bedömningsarbetet. För att synliggöra och utveckla bedömningskulturen förutsätts att gymnasiet har fastställt

gemensamma principer och förfaringssätt för bedömningen och att man följer upp hur de genomförs.

Målen, de olika bedömningsmetoderna och kriterierna för bedömningen görs klara också för de studerande.

Tabell 1. Utförande av bedömning på olika nivåer.

	Studeraende och vårdnadshavare	Kollegiet
Rektor	Går tillsammans med studiehandledaren igenom de allmänna bedömningsprinciperna på föräldramöten och ger exempel på olika bedömningsformer som används.	Följer upp vilka bedömningsformer som används inom den egna skolan och sporrar lärarna till nytänkande. Sporrar till öppet, kollegialt samarbete och evaluering. Ser över och möjliggör behovet av fortbildning.
Studiehandledare	Går igenom olika former av självvärdering och/eller kamratrespons och tränar dessa inom ramarna för studieteknik. Bygger upp en individuell studieplan.	Stöder ämneslärare i deras arbete att använda mer självvärdering och kamratrespons. Deltar i utarbetningen av gemensamma utvärderingsblanketter.
Grupphandledare	Kontrollerar hur studierna framskrider och vilka styrkor och utmaningar den studerande har. Håller eventuella handledningssamtal individuellt eller parvis med de studerande.	Fungerar som kontakt mellan studerande och ämneslärare.
Ämneslärare	Synliggör kursens mål och eventuellt mer specifika delmål för olika helheter/ lektioner. Klargör kursens bedömningskriterier och – former . Diskuterar arbetsmetoder och förväntningar. Använder under kursens gång formativ bedömning,	För årliga samtal med ämneskolleger från andra regionala skolor om kursinnehåll och bedömning. Går gemensamt genom mål och innehåll per kurs för att regionalt uppnå jämnare ämnesvisa bedömningskriterier. Lärarna inom skolans eget kollegium strävar genom

	<p>d.v.s. beskrivande respons (skriftliga och/eller muntliga) och summativ bedömning i form av kursprov och –vitsord.</p>	<p>öppen dialog efter jämförbara bedömningskriterier. Utarbetar gemensamma utvärderingsblanketter för gemensamma arbetsmetoder, prövar olika bedömningsmetoder och delger varandra erfarenheter.</p>
--	---	--

5.2. Bedömning av ett studieavsnitt

När ett studieavsnitt enligt läroplanen genomgås ska den studerandes arbete, lärande och kompetensutveckling bedömas i förhållande till målen för studieavsnittet. Den studerande ska få respons på hur hans eller hennes lärande har utvecklats. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 2 mom.)

Ett studieavsnitt enligt läroplanen bedöms när det har slutförts. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Den studerandes lärande ska bedömas under studieavsnittets gång genom att den studerande får respons på hur hen uppnår studieavsnittets mål. Respons som stödjer lärandet ska ges i ett tillräckligt tidigt skede av studieavsnittet så att den studerande har möjlighet att utveckla sina studier och sitt arbete utgående från responsen.

Efter ett avslutat studieavsnitt ska den studerande ges ett vitsord eller en prestationsanteckning för sina studier. Om studieavsnittet omfattar flera moduler som hör till samma lärokurs, ska den studerande ges endast ett vitsord för studieavsnittet. Om det är fråga om ett studieavsnitt som är gemensamt för flera läroämnen, ska den studerande ges ett vitsord för varje läroämne. Vitsorden, som visar hur väl målen för studieavsnittet uppnåtts, ska grunda sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete. Den studerandes värderingar, attityder och personliga egenskaper ska inte bedömas. I den lokala läroplanen ska man närmare fastställa hur bedömningen genomförs.

Olika behov av stöd för lärandet, såsom utmaningar som orsakas av en sjukdom eller en funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter hos invandrare och andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper, ska beaktas i bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper på.

Ämnesläraren bär ansvaret för bedömningen. För en mångsidig bedömning kan ämnesläraren använda sig av t.ex. diagnostisk, formativ och summativ bedömning. Exempel på olika bedömningsmetoder finns samlade i tabell 2.

- Genom diagnostisk bedömning får den studerande en bild av sina egna förhandskunskaper. Samtidigt får läraren en bättre möjlighet att planera undervisningen utgående från de studerandes tidigare kunskaper och behov.
- Samarbete med lärare i tidigare stadier eller tidigare studieavsnitt underlättar effektiv diagnostisk bedömning.

- Formativ bedömning - "bedömning för lärande". Målet är att den studerande vet var hen befinner sig i förhållande till målen, samt med vilka metoder målet kan närmas.
- Grunden för formativ bedömning ligger i klara mål, i mångsidiga studerandecentrerade inlärningsmetoder samt i en trygg atmosfär (som möjliggör egna försök och misstag).
- Den formativa bedömningen är en viktig del av den studerandes **inlärningsprocess** och grundar sig på direkt, uppbyggande feedback av läraren och/eller kurskamrater samt självvärdering. För läraren är formativ bedömning av största vikt eftersom läraren därigenom får information om **effekterna** av undervisningen.
- Summativ bedömning är "bedömning av lärande", och finns till för att utåt (föräldrar/samhället) kommunicera de studerandes resultat.

Tabell 2. Exempel på bedömningsmetoder som läraren kan använda under och efter studieavsnittet och målen med dessa.

Bedömningsmetod	Exempel	Mål
Diagnostisk	Förhandsuppgifter, diskussioner, diagnostiska prov, frågesporter.	Läraren: undervisning på rätt nivå. Den studerande: veta utgångsläget.
Formativ	lakttagelser, diskussion, utvärderingssamtal, inlärningsdagböcker, portfolion, loggböcker, veckouppgifter, inlämningsuppgifter, kontrollfrågor, frågor slumpmässigt till eleverna, "trafikljuset".	Läraren: stödja och styra undervisningen, viktigt att det sker i ett tidigt skede av studieavsnittet. Den studerande: stödja och styra lärandet.
Summativ	Kursprov och –vitsord, Skriftliga förhör, slutförhör, prov i grupp.	Mäta lärandet.
Kamrat- eller grupprespons	Samarbetsinläring, muntlig eller skriftlig respons av gemensamma uppgifter, projekt eller forskningar, "two stars and a wish".	Stärka förmågan till samarbete, ge och ta emot konstruktiv respons.
Självutvärdering	Reflektion, inlärningsdagböcker, portfolion, kontrollfrågor, "exit tickets".	Ökar den studerandes ansvar för den egna inlärningsprocessen.

5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar

Vid bedömning med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. En underkänd prestation anges med vitsordet 4. Ett studieavsnitt eller läroämne som inte bedöms med siffror bedöms som avlagt eller underkänt. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 17 §.)

Den studerande ska ges ett vitsord för studier som ingår i ett studieavsnitt. Vitsordet för de obligatoriska studier och nationella valfria studier som ingår i studieavsnitten ges med siffror, med undantag av studieavsnitten i studiehandledning, som bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A = avlagd, U = underkänd). Övriga valfria studier kan i enlighet med vad som

fastställs i den lokala läroplanen bedömas antingen med siffror eller med en anteckning om avlagda studier.

Ett vitsord kan kompletteras och preciseras med ett skriftligt verbalt omdöme eller med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal. I den lokala läroplanen ska man fastställa hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras.

Om en studerande inte har slutfört ett studieavsnitt med godkänt resultat ska hen i enlighet med 37 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) beredas möjlighet att visa att hen har inhämtat de kunskaper och färdigheter som förutsätts för studieavsnittet.

Den studerande har rätt att höja såväl ett godkänt som ett underkänt vitsord genom att påvisa sitt kunnande i de kunskaper och färdigheter som är centrala i studieavsnittet. Hur omtagningen går till ska beskrivas närmare i den lokala läroplanen. Bedömningen ska även i sådana fall vara mångsidig. Det bästa vitsordet av omtagningarna blir det slutliga vitsordet för den studerande.

En icke slutförd prestation noteras med ett D (deltagit) och skall slutföras inom följande period om inte annat har överenskommits med ämnesläraren. Omtagningstillfällen ordnas efter varje period. Efter period 1, 3 och 5 går det att höja missade prov eller underkända studieavsnitt, efter period 2 och 4 kan den studerande försöka höja också godkända studieavsnitt. Man kan försöka höja ett vitsord under ett omtagningstillfälle en gång.

5.2.2. Självtändigt genomförda studier

Den studerande har rätt att få undervisning enligt läroplanen. Det kan förutsättas att en del av studierna som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs studeras självständigt om detta inte äventyrar uppnåendet av målen för utbildningen och den studerandes förutsättningar att slutföra lärokursen och avlägga studentexamen. Efter ansökan kan den studerande under samma förutsättningar även beviljas tillstånd att genomgå studier självständigt. (Gymnasielagen 714/2018, 25 §.)

I den lokala läroplanen ska fastställas vilka studier som kan avläggas på egen hand eller vilka som inte kan genomföras självständigt. Ett studieavsnitt som den studerande genomför på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord.

Om en studerande genomför ett studieavsnitt helt eller delvis självständigt, följs i tillämpliga delar ovan nämnda principer för bedömning. Också i sådana fall ska bedömningen vara tillräckligt mångsidig och omfattande. Bedömningen ska även beakta hur den studerande har uppnått målen och gjort framsteg i riktning mot målen.

Vilka studieavsnitt som kan avläggas självständigt preciseras i de ämnesvisa delarna. Ett studieavsnitt som den studerande genomför på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord.

5.2.3. Bedömningen av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

I samband med de obligatoriska och nationella valfria studierna i det andra inhemska språket och främmande språk bedöms också den studerandes muntliga språkfärdighet.

Om användningen av det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetat, eller andra prov på kunnande enligt Utbildningsstyrelsens separata anvisningar, föreskrivs i de läroämnesspecifika kapitlen i grunderna för gymnasiets läroplan. Ett intyg över prov i muntlig språkfärdighet som hör till de valfria studierna ges som bilaga till avgångsbetyget.

5.2.4. Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna

Vid ordnande av studier som hör till gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska utbildningsanordnaren samarbeta med de studerandes vårdnadshavare. Vårdnadshavarna ska tillräckligt ofta ges information om den studerandes arbete och studiernas framskridande. Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet. (Gymnasielagen 714/2018, 31 § 1 mom.)

Undervisnings- och handledningspersonalen ska följa med hur den studerandes studier framskrider. I den lokala läroplanen ska man besluta om förfaringssätt för uppföljningen av den studerandes framsteg i studierna. Man kan emellertid inte skärpa de krav på hur lärokursen i ett ämne ska avläggas, vilka beskrivs i föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, genom att definiera hur den studerande får gå vidare i studierna.

För att försäkra sig om att vårdnadshavarna får information om den studerandes arbete och framsteg i studierna, kan gymnasiet begära att vårdnadshavaren undertecknar betyg eller informationsmeddelanden skriftligt eller elektroniskt för de studerandes del som ännu inte är myndiga.

Mellanbetyg:

- Mellanbetyg fås via Wilma. Föräldrar informeras under föräldramöten om att mellanbetygen finns där men ingen kvittering av föräldrarna krävs.
- Grupphandledaren kontrollerar den egna gruppens betyg och följer upp/ tar kontakt vid behov.
- Ämnesläraren tar kontakt med studerande som fått D och klargör vilka uppgifter som behöver lämnas in under kommande period.

Omtagningar:

- Man får försöka höja underkända samt redan godkända vitsord. Det högre vitsordet blir gällande.
- Omtagning av redan godkända vitsord kan ordnas vid periodens slut i samband med övriga omtagningar, eller vid några tillfällen per år.
- Då en studerande får två underkända vitsord efter varandra diskuteras fallet automatiskt i studerandevårdsgruppen.

5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier

I samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas har utbildningsanordnaren som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunnande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Utbildningsanordnaren ska erkänna studier enligt 11 § som avlagts vid en annan läroanstalt som ger utbildning enligt denna lag [gymnasielagen] och tillgodoräkna dem som en del av gymnasieutbildningens lärokurs. Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. I fråga om erkännande av den studerandes kunnande iakttas vad som i 37 och 38 § föreskrivs om bedömning och beslut om bedömning. Vid behov ska kunnandet visas på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. Beslut om erkännande av kunnande ska på särskild begäran fattas innan de studier eller en studiehelhet som gäller kunnande som ska tillgodoräknas inleds. Utbildningsstyrelsen meddelar närmare föreskrifter om erkännande av kunnande och förfarandet i samband med det. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Utöver vad som fastställs i gymnasielagen bör man genom tillgodoräknande av studier och erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt undvika överlappningar i studierna och förkorta studietiden.

Den studerande ska tillstålla gymnasiets rektor en ansökan om tillgodoräknande av studier som genomförts i andra sammanhang eller erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt. Den studerande ska uppvisa ett tillförlitligt utlåtande om sina studier eller sitt kunnande. Gymnasiet kan be den studerande att komplettera sin prestation i enlighet med gymnasieutbildningens mål. Gymnasiets rektor ska se till att kunnande som förvärvats på annat sätt samt studier som genomförts i andra sammanhang till sitt innehåll och sin omfattning motsvarar målen för gymnasieundervisningen. Den studerande ska få information om gymnasiets förfaringssätt vid erkännande av kunnande.

Studier som genomförts i andra sammanhang eller kunnande som förvärvats på annat sätt kan i gymnasiestudierna räknas till godo som en del av gymnasiets lärokurs. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas till godo i de studier som enligt grunderna för läroplanen ska bedömas med siffror, ska studierna bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen. Vad gäller bedömningen av kunskaper som förvärvats på annat sätt ska man följa de bestämmelser om bedömningen av studieavsnitten och lärokurserna som finns i grunderna för gymnasiets läroplan och i den lokala läroplanen.

När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo ska man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om studier som enligt den lokala läroplanen ska bedömas med siffror, ska vitsordet omvandlas till gymnasiets vitsordsskala enligt följande tabell:

skala 1–5	gymnasieskala	skala 1–3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälppliga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarliga)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man inte kan avgöra om ett gymnasievitsord för studier som avlagts vid en annan läroanstalt motsvarar ett högre eller ett lägre vitsord, ska vitsordet bestämmas till den studerandes fördel. Vid erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier som genomförts utomlands ska samma principer iaktas som för studier som genomförts i Finland.

I sitt avgångsbetyg kan den studerande i ett läroämne ha en lärokurs av endast en omfattning. När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas studier som avlagts enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som målen och det centrala innehållet motsvarar varandra. Vitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som vitsord för den korta lärokursen, om inte den studerande visar tilläggsprestationer som berättigar till ett högre vitsord. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. Övriga studier enligt en lång lärokurs som avlagts med godkänt resultat eller delar av studier enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra valfria studier i enlighet med vad som bestäms i den lokala läroplanen. Samma principer ska följas då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne. I sådana fall kan kompletterande studier förutsättas och vitsorden för de redan avlagda studierna ska samtidigt omprövas.

En studerande som studerar ämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur ska bedömas enligt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i svenska/finska som andraspråk och litteratur har ordnats för hen eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av studieavsnittet i lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Studier som avlagts enligt lärokursen svenska/finska och litteratur räknas i sin helhet till godo i studierna i svenska/finska som andraspråk och litteratur, och vitsordet för dem gäller som vitsord för studierna i svenska/finska som andraspråk. Studier i svenska/finska som andraspråk och litteratur ersätter lärokursen i svenska/finska och litteratur i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. Den studerande kan i sitt betyg ha vitsord för antingen

lärokursen svenska/finska och litteratur eller svenska/finska som andraspråk och litteratur, inte för vardera.

Före ett studieavsnitt utanför skolan avläggs kollar den studerande med rektor eller studiehandledare att studieavsnittet godkänns i enlighet med GyL §27.

SiBoLoKo-gymnasierna är med i gymnasienätverket GNet, som erbjuder ett antal studieavsnitt varje läsår. Avläggande av dessa studieavsnitt på nätet räknas den studerande till godo.

Utbudet varierar årligen och i fråga om utbudet på studieavsnitt hänvisas de studerande därför till GNets hemsidor <http://www.gnetkurser.com>.

Gymnasierna samarbetar också med de lokala Medborgarinstituten ur vars utbud en del studieavsnitt räknas studerande till godo. Övriga prestationer som kan räknas till godo nämns i studieguiden.

5.2.6. Bedömning av mångsidig kompetens

Delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen bildar de gemensamma målen för läroämnena i gymnasiet. Delområdena är 1) kompetens för välbefinnande, 2) kommunikativ kompetens, 3) tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, 4) samhällelig kompetens, 5) miljökompetens och etisk kompetens samt 6) global och kulturell kompetens.

I grunderna för gymnasiets läroplan beskrivs hur delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen ingår i respektive läroämne. De har också beaktats i målen för läroämnena. I den lokala läroplanen ska man skilt för varje studieavsnitt definiera hur målen för och delområdena inom mångsidig kompetens ska förverkligas. Den mångsidiga kompetensen bedöms inom ramen för den formativa och summativa bedömningen i varje studieavsnitt.

Lovisa Gymnasium har utarbetat matriser som stöd för bedömningen av de mångsidiga kompetenserna.

Här är länkarna till matriserna för de olika kompetenserna:

[Kompetens för välbefinnande](#)

[Kommunikativ kompetens](#)

[Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens](#)

[Samhällelig kompetens](#)

[Etisk kompetens och miljökompetens](#)

[Global och kulturell kompetens](#)

5.3. Bedömningen av en ämneslärokurs

När studierna som hör till gymnasieutbildningens lärokurs har slutförts ges ett vitsord för lärokursen i varje läroämne som slutbedömning. En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord ska ges möjlighet att slutföra lärokursen i ämnet med godkänt resultat eller att höja sitt vitsord. Stödåtgärder enligt 28 § och avvikande sätt att ordna studierna enligt 29 § kan beaktas i bedömningen av ett studieavsnitt och i slutbedömningen. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Beslut om bedömningen av varje enskilt studieavsnitt görs av den studerandes lärare eller, om lärarna är många, av lärarna gemensamt. Beslut om slutbedömningen för ett läroämne görs av rektorn och den studerandes lärare gemensamt. (Gymnasielagen 714/2018, 38 §.)

En ämneslärokurs består av de studier i läroämnet som ingår i den studerandes individuella studieplan. Den studerandes studieplan ska preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av studieplanen hjälper den studerande att ändamålsenligt och målinriktat välja studieavsnitt. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande.

De obligatoriska och nationella valfria studierna i de olika läroämnena finns beskrivna i grunderna för gymnasiet läroplan. Den gemensamma modulen i matematik räknas till den lärokurs i matematik som den studerande valt. Det är inte möjligt att i efterhand stryka obligatoriska studier som den studerande avlagt eller sådana nationella valfria studier som den studerande avlagt med godkänt resultat. I den lokala läroplanen ska definieras huruvida övriga valfria studier eller temastudier ingår i lärokursen i något läroämne. Av dem räknas endast de studier som den studerande avlagt med godkänt resultat till lärokursen i ämnet.

För att avlägga lärokursen i ett läroämne med godkänt resultat ska den studerande avlägga största delen av studierna i läroämnet med godkänt vitsord. I de obligatoriska och de nationella valfria studierna får den studerande högst ha underkända vitsord enligt följande:

Obligatoriska och nationella valfriastudier som den studerande har avlagt	av vilka underkända prestationer kan utgöra högst
2–5 studiepoäng	0 studiepoäng
6–11 studiepoäng	2 studiepoäng
12–17 studiepoäng	4 studiepoäng
18 studiepoäng eller mer	6 studiepoäng

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det vägda aritmetiska medeltalet av vitsorden i enlighet med studiepoängen för de obligatoriska och nationella valfria studier som den studerande har slutfört.

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskar läroämnet bättre än vad vitsordet i ämnet som baserar sig på vitsorden för studieavsnitten skulle förutsätta, ska vitsordet höjas. Vitsordet kan också höjas om de som ansvarar för bedömningen beslutar att den studerandes kunskaper och färdigheter på basis av den studerandes prestationer när studierna i läroämnet avslutas är bättre än vitsorden som grundar sig på studieavsnitten.

Lärokurser i obligatoriska läroämnena och valfria främmande språk ska bedömas med siffror i enlighet med statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Studiehandledning bedöms med en anteckning om avlagda studier. Den studerande kan på begäran få en anteckning om avlagda studier i gymnastik och sådana läroämnena inom vilka den studerande har avlagt lärokurser med en omfattning på endast två studiepoäng samt valfria främmande språk, ifall den lärokurs som den studerande har avlagt i språket omfattar högst fyra studiepoäng.

Övriga i den lokala läroplanen definierade studier som lämpar sig för gymnasiet uppgift ska bedömas i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

5.4. Fullgörande av gymnasiet lärokurs

Lärokursen för gymnasieutbildning för unga omfattar 150 studiepoäng – –. (Gymnasielagen 714/2018, 10 § 3 mom.)

I gymnasieutbildningens lärokurs ingår studier i modersmålet och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga studier, humanistisk-samhälleliga studier, studier i religion eller livsåskådningskunskap och studier i konst- och färdighetsämnen (läroämnesgrupper) samt studiehandledning. ... För studerande som avlägger gymnasieutbildningen enligt lärokursen för vuxna är dock studierna i konst- och färdighetsämnen frivilliga. Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta tematiska studier som utvecklar den mångsidiga kompetensen. Gymnasieutbildningens lärokurs kan också innehålla studiehelheter

som genomgås i olika läroämnesgrupper eller läroämnena och som innefattar ett arbete som påvisar särskilt kunnande och intresse [gymnasiediplom]. (Gymnasielagen 714/2018, 11 § 1 och 2 mom.)

I lärokurserna för gymnasieutbildning och utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ingår enligt bilaga 1–3 till [statsrådets] förordning obligatoriska och riksomfattande valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda de studerande. I lärokurserna kan därtill ingå gymnasiediplom och andra valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 12 §.)

Gymnasieutbildningens lärokurs eller lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning slutförs när studierna som hör till lärokursen har slutförts på det sätt som föreskrivs i den statsrådsförordning som avses i 11 § 4 mom. med beaktande därtill av en eventuell särskild utbildningsuppgift enligt 6 § eller ett försökstillstånd enligt 18 §. (Gymnasielagen 714/2018, 36 § 1 mom.)

Den studerande har slutfört gymnasiet lärokurs när hen har avlagt de enskilda ämneslärokurserna med godkänt resultat och minimiantalet 150 studiepoäng uppfylls. Gymnasiet lärokurs ska inbegripa nationella valfria studier till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Till gymnasiet lärokurs räknas utöver obligatoriska och nationella valfria studier endast sådana studier som den studerande avlagt med godkänt resultat.

Studierna för en studerande kan efter den studerandes ansökan eller med den studerandes samtycke delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i denna lag [gymnasielagen] eller med stöd av den, om 1) den studerande till någon del redan anses ha kunskaper och färdigheter som motsvarar lärokursen för gymnasieutbildningen, 2) det med hänsyn till den studerandes förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att den studerande ska genomgå lärokursen för gymnasieutbildningen, 3) det är motiverat av skäl som har samband med den studerandes sjukdom eller skada eller något annat skäl som gäller hälsotillståndet. (Gymnasielagen 714/2018, 29 §.)

Om studierna för en studerande ordnas på något annat sätt än vad som föreskrivs i lagstiftning ska minimiantalet på 150 studiepoäng oavsett uppfyllas.

5.5. Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs

I ett beslut ... som gäller bedömning av en studerande får ändring inte sökas genom besvär. En studerande kan hos rektorn begära ett nytt beslut om studieförskridningen eller slutbedömningen inom två månader efter det att han eller hon fick del av beslutet. Skolans rektor och den studerandes lärare beslutar gemensamt om ny bedömning. Den studerande får hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen inom 14 dagar från det att han eller hon fick del av beslutet begära omprövning av den nya bedömning som gjorts på begäran eller av ett avgörande genom vilket begäran har avslagits. Efter att ha tagit upp omprövningsbegäran till prövning kan regionförvaltningsverket ändra förvaltningsbeslutet, upphäva beslutet, avslå begäran om omprövning eller återförvisa ärendet till rektorn för ny behandling. (Gymnasielagen 714/2018, 53 §.)

Anordnaren av gymnasieutbildning ska informera de studerande om möjligheten att söka ändring eller begära om omprövning.

Omprövning av beslut som avses i denna lag [gymnasielagen] får begäras hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen, om beslutet gäller

1) antagning som studerande,

2) beviljande av extra tid enligt 23 § 2 mom. eller studierättens upphörande enligt 24 §,

- 3) tillgodoräknande av slutförda studier,
- 4) avvikande studiearrangemang,
- 5) rätt att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap. (Gymnasielagen 714/2018, 49 §.)

Ett beslut som meddelats med anledning av en begäran om omprövning enligt ovan nämnda 49 § [i gymnasielagen] får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. (Gymnasielagen 714/2018, 50 § 2 mom.)

Om inte annat föreskrivs i denna lag [gymnasielagen], får ett beslut av förvaltningsdomstolen överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. (Gymnasielagen 714/2018, 52 §.)

Ett beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket besvär som anförts i ett ärende enligt 49 § [i gymnasielagen] har avgjorts och ett beslut av regionförvaltningsverket genom vilket begäran om omprövning av ett ärende enligt 53 § har avgjorts får inte överklagas genom besvär. (Gymnasielagen 714/2018, 54 § 2 mom.)

I fråga om undervisning som ordnas utomlands är den behöriga förvaltningsdomstolen Helsingfors förvaltningsdomstol och den behöriga regionförvaltningsmyndigheten Regionförvaltningsverket i Södra Finland. (Gymnasielagen 714/2018, 55 §.)

5.6. Betyg och betygsanteckningar

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Ett betyg över de studier som har slutförts ges till en studerande vars studierätt har upphört medan lärokursen för gymnasieutbildning eller utbildning som förbereder för gymnasieutbildning genomgås. För en ämnesstuderande och en studerande som delvis har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs i en särskild examen ges ett betyg över slutförda lärokurser i läroämnena och övriga studier. Som bilaga till betygen som avses i [gymnasielagen 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. I grunderna för läroplanen bestämmer Utbildningsstyrelsen om uppgifterna som antecknas på betygen och om andra bilagor till betygen än de som avses i 3 mom. (Gymnasielagen 714/2018, 39 §.)

I gymnasiet används följande betyg:

1. Avgångsbetyg från gymnasiet ges till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet och över avläggande av ett gymnasiediplom ges som bilaga till avgångsbetyget.
2. Betyg över slutförd enskild lärokurs ges när en studerande har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokurser.
3. Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg) ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan hen har slutfört gymnasiets hela lärokurs.

Gymnasiets betyg ska innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- de studier som har slutförts
- ort, datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift

- bedömningsskalan
- en redogörelse för lärokurserna i språk

SV2/S2 = lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur i läroämnet modersmål och litteratur

A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen

B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet

M /ÄO = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)

- en anteckning om att betyget har utfärdats enligt grunderna för gymnasiets läroplan 2019 som fastställts av Utbildningsstyrelsen.

I gymnasiets avgångsbetyg antecknas "Gymnasiets lärokurs motsvarar nivå fyra enligt den nationella referensramen för examina och övriga samlade kompetenser och den europeiska referensramen för examina".

För vitsordet i religion och livsåskådningskunskap antecknas i betygen "religion/ livsåskådningskunskap" utan att specificera vilken undervisning den studerande har deltagit i.

Svenska/finska som andraspråk och litteratur antecknas i betyget under punkten Modersmål och litteratur.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har studerat, antalet studiepoäng som fullgjorts i läroämnena och vitsordet i varje läroämne med ord och med siffror (till exempel: berömliga 9) eller enbart att läroämnet har fullgjorts med godkänt resultat (avlagd A).

För temastudierna antecknas att studierna har avlagts. Namnen på de tematiska studiernas studieavsnitt specificeras i en bilaga.

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs ska det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. Här antecknas de intyg över prestationer i anslutning till gymnasiestudierna som ges som bilagor till och som kompletterar avgångsbetyget, till exempel avlagda gymnasiediplom och prov i muntlig språkfärdighet samt en specifikation av avlagda temastudier. Därtill specificeras övriga studier som hör till gymnasiets lärokurs och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har avlagt över hälften av studierna i en ämneslärokurs på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, ska detta antecknas i betyget under tilläggsuppgifter.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda studierna och antalet studiepoäng samt övriga gymnasiestudier som den studerande har fullgjort. I betyget antecknas för alla avlagda studier ett siffervitsord eller att studierna har avlagts (A = avlagd, U = underkänd).

Gymnasiet ska föra ett register över de studerandes studieprestationer, där avlagda studier och vitsord framgår.

För gymnasiets hela lärokurs ges inget allmänt vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på annat sätt.

De studier som den studerande totalt har avlagt antecknas i betyget i form av antalet studiepoäng. Av underkända studier ska här antecknas endast obligatoriska och nationella valfria studier.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Intyg över prov i muntlig språkfärdighet och gymnasiediplom ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

I intyget över provet i muntlig språkfärdighet ska följande uppgifter antecknas:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- i vilket språk och i vilken lärokurs provet avlagts samt provvitsord
- ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

Gymnasiediplomet är en bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet och antecknas under tilläggsuppgifter. I intyget över gymnasiediplom antecknas följande uppgifter:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- läroämne eller motsvarande, i vilket gymnasiediplomet avlagts
- vitsord
- antalet studiepoäng som avlagts i det läroämne som gymnasiediplomet gäller, inklusive studieavsnittet där gymnasiediplomet avlagts
- ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

5.7. Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå

Följande centrala frågor kring bedömningen ska på basis av avsnittet om bedömning i grunderna för gymnasiets läroplan fastställas i den lokala läroplanen:

- frågor som avgörs skilt för varje studieavsnitt: studieavsnittets mål och centrala innehåll, hur målen för och delområdena inom den mångsidiga kompetensen uppfylls i studieavsnittet samt bedömningen av studieavsnittet
- principer för läroanstaltens bedömningsskylt och gemensamma förfaringssätt som berör bedömningen
- genomförandet av bedömningen och därtill hörande olika sätt att ge respons
- uppföljning av hur de gemensamma principerna och förfaringssätten som gäller bedömningen förverkligas
- hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras
- principerna för att höja godkända och underkända vitsord och antalet gånger prestationerna får tas om
- vilka studier det är möjligt för en studerande att avlägga på egen hand
- eventuella olika sätt att framskrida med studierna
- betygens utformning.

6. Mål för lärandet och centralt innehåll i undervisningen

6.1. Allmänna mål för undervisningen

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas enligt de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen som fastställs i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018), så att den studerande ska ha möjlighet att utvecklas till en bildad samhällsmedlem, tillägna sig kunskaper och färdigheter som förutsätts i en föränderlig värld och utveckla färdigheter för kontinuerligt lärande. Målen betonar betydelsen av en bred allmänbildning och förståelse för helheter samt uppmuntrar till etiskt ansvarsfull och aktiv medverkan på lokal, europeisk och global nivå.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes identitet och hjälpa den studerande att förstå sitt värde som unik individ. Förutsättningarna för att skapa en genusmedveten undervisning är att man har förståelse för olika sexuella läggningar och könsaspekter.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes förståelse för hur mänsklig verksamhet påverkar miljön. Undervisningen ska vägleda den studerande att förstå nödvändigheten och de olika dimensionerna av en hållbar livsstil. Undervisningen ska uppmuntra den studerande att ge akt på och hantera etiska frågor, konflikter och spänningar ur flera perspektiv. Undervisningen ska även sporra den studerande att påverka och arbeta för ett mer rättvist och hållbart samhälle och en värld som visar respekt för de mänskliga rättigheterna.

Under gymnasietiden ska den studerande få mångsidiga erfarenheter av att bygga ny kunskap på olika sätt och över läroämnesgränserna. Den studerande ska utveckla sin förmåga att söka och tillämpa information och lösa problem. Den studerande ska få erfarenheter av undersökande lärande och av att bidra till vetenskap och forskning. Undervisningen ska även bidra till att utveckla den studerandes multilitteracitet. Målet är att den studerande ska förstå språket inom olika vetenskapsområden och konstarter samt bli motiverad att utforska, producera och tolka olika texter. Den studerande ska även vänja sig vid att utvärdera och kritiskt granska olika slag av information. Språk ska värdesättas och lyftas fram på ett mångsidigt sätt inom gymnasieutbildningen. Den studerande ska lära sig att kommunicera såväl på de båda inhemska språken som på främmande språk. Undervisningen ska vägleda den studerande att utveckla sin digitala kompetens och fördjupa sin förståelse för informationsteknologi samt att använda digitala verktyg på ett ändamålsenligt, ansvarsfullt och tryggt sätt i både individuellt och kollaborativt arbete.

Genom att sporra den studerande att utveckla sin kommunikations-, samarbets- och uttrycksförmåga kan man inom gymnasieundervisningen skapa gemenskap, delaktighet och välbefinnande. I studierna ska de studerande få erfarenheter av målinriktad verksamhet och kollaborativt lärande i team och projekt. Gymnasieutbildningen ska uppmuntra den studerande att använda uttrycksformer som är karakteristiska för olika konstarter och att delta i konst- och kulturlivet. Fysisk aktivitet och hälsosamma levnadsvanor ska ses som grundläggande förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Under gymnasietiden ska den studerande utveckla och bredda sin förmåga att lära sig att lära. Den studerande ska lära känna sina styrkor och utvecklingsbehov som lärande individ och att lita på sina möjligheter att lära sig. Det är viktigt att den studerande inser betydelsen av att engagera sig för det egna lärandet och på så sätt stärker sin förmåga att självständigt ta ansvar för sitt lärande. Gymnasieutbildningen ska hjälpa den studerande att hitta lämpliga studiestrategier och utveckla sin förmåga att använda dem. Under gymnasietiden ska den studerande utveckla en god förmåga och vilja för att lärandet ska ske kontinuerligt och på nya sätt.

Undervisningen ska ge den studerande kunskaper om och erfarenhet av olika utbildningsmöjligheter, samhälle och arbetsliv. Undervisningen hjälper den studerande att planera sin framtid och fortsatta utbildning samt sin arbetskarriär i hemlandet och utomlands. Utbildningen

ska stärka den studerandes jämlika och likvärdiga möjligheter att utveckla sina kunskaper och att göra val både under studietiden och inför framtiden.

Vi vill sporra våra studerande till aktiva och målinriktade studier. Den egna aktiviteten ska vara ett ledord i utvecklingen mot att se större helheter och att se sin egen roll och ansvar i ett bredare sammanhang. De ämnesövergripande studieavsnitten ska ge en bredare kunskapssyn och kompetenserna ska stöda den personliga utvecklingen och ge en positiv inställning till livslångt lärande.

6.2. Mångsidig kompetens

Mångsidig kompetens har en samordnande uppgift inom gymnasieutbildningen. Delområdena som ingår i den mångsidiga kompetensen utgör gemensamma målsättningar för läroämnena i gymnasiet. Bilden nedan åskådliggör den mångsidiga kompetensen i sin helhet.

Mångsidig kompetens i gymnasiet

Mål

- god allmänbildning
- färdigheter att bygga upp en hållbar framtid
- goda färdigheter för fortsatta studier samt arbetslivs- och internationella färdigheter

Lärokurserna i läroämnena som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan utgör grunden för det kunnande som den studerande utvecklar under gymnasiestudierna. Den allmänbildning som gymnasieutbildningen har i uppdrag att ge bygger på de kunskaper inom ett vetenskapsområde som definieras för läroämnet. Den mångsidiga kompetensen stödjer och fördjupar de här kunskaperna.

Mångsidig kompetens inbegriper en god allmänbildning och att den studerande ska växa upp till en god människa och ha färdigheter att bygga upp en hållbar framtid. Mångsidig kompetens omfattar också kunskaper, värderingar, attityder och vilja som behövs för att bygga upp färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och internationalisering.

Gymnasieutbildningens värdegrund, syn på lärande och verksamhetskultur skapar en grund för att utveckla mångsidig kompetens. Målen som ställs upp för delområdena inom mångsidig kompetens ska främjas inom hela gymnasieutbildningen. Varje läroämne närmar sig mångsidig kompetens utifrån det egna fack- och vetenskapsområdet. Mångsidig kompetens är en central del både av studierna i enskilda ämnen och i studier som överskrider läroämnesgränserna.

Inom studierna som utvecklar mångsidig kompetens fördjupar den studerande sin kompetens genom att utforska olika kulturella och samhällsliga företeelser och deras samband och beroendeförhållanden. Den studerande lär sig tillämpa de kunskaper hen tidigare har förvärvat

samt lär sig söka, tolka, utvärdera, dela och producera information i olika former, miljöer och gemenskaper och med hjälp av olika verktyg. Genom att den studerande utvecklar en mångsidig kompetens stöds utvecklingen av förmågan att tänka kritiskt, samarbeta, lösa problem på ett kreativt sätt, lära sig lära samt färdigheterna för kontinuerligt lärande.

I enlighet med bilden ovan finns det sex delområden inom mångsidig kompetens som är gemensamma för alla gymnasier. De bildar en helhet där de kompletterar och är kopplade till varandra. Delområdena inom mångsidig kompetens är:

- kompetens för välbefinnande
- kommunikativ kompetens
- tvärvetenskaplig och kreativ kompetens
- samhällelig kompetens
- etisk kompetens och miljökompetens
- global och kulturell kompetens

Syftet är att den studerande med studier inom samtliga delområden ska

- iaktta och analysera moderna företeelser och verksamhetsmiljöer och lära sig finna element för att skapa en bra framtid
- kunna uttrycka motiverade synpunkter på önskvärda förändringar och uppmuntras att stödja etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen och samhället
- få möjligheter att utmana sin egen bekvämlighetszon och dela med sig av sitt kunnande samt möjligheter till kollaborativt lärande och att tillsammans komma med idéer och utveckla lösningar.

Den lokala läroplanen ska innehålla mer konkreta och kompletterande beskrivningar av mångsidig kompetens skilt för varje läroämne och varje studieavsnitt. Mångsidig kompetens tas i beaktande i gymnasiet verksamhetskultur. Hur den mångsidiga kompetensen tas i beaktande i gymnasieutbildningen ska även anges i de beskrivningar av högskolestudier, arbetslivsorientering och internationellt kunnande som ska ingå i läroplanen. Innehållet i temastudierna kan väljas utifrån delområdena inom mångsidig kompetens.

Nedan redogörs närmare för målen för delområdena inom mångsidig kompetens. I undervisningen ska man först behandla delområdena och målen ur individens perspektiv och sedan i en bredare kontext.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande bygger upp sin identitet genom att identifiera sina styrkor och utvecklingsområden och fördjupa sitt kunnande utifrån den ökande självkännedom. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes förmåga att klara av osäkerhet samt den studerandes uthållighet och tro på framtiden.

Den studerande förstår betydelsen av hälsa och hälsosamma levnadsvanor samt värnar om sin funktionsförmåga och sitt välbefinnande både ur ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv.

Den studerande kan tillämpa förfaringssätt som stödjer hens välbefinnande och som ger glädje och hen kan identifiera gemenskaper som stödjer dessa. Tillräcklig fysisk aktivitet och sömn, pauser under dagens lopp och hälsosam kost stödjer lärandet och den studerandes ork och återhämtning. Den studerande utvecklar också levnadsvanor som tar fasta på kultur som är meningsfull på ett individuellt plan samt på ansvarsfull användning av teknologi och en etisk livsstil.

Den studerande är aktiv för att hen själv och andra ska må bra och vara trygga. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes färdigheter att identifiera och förebygga faktorer som har en negativ inverkan på välbefinnandet och tryggheten, såsom utbrändhet, mobbning och trakasserier. Den studerande utvecklar färdigheter för att själv uppsöka eller hänvisa andra till olika tjänster och handledning vid problem- och undantagssituationer.

Under gymnasiestudierna får den studerande bekanta sig med samhällliga, kulturella och globala förfaringssätt för att främja gemenskapernas och ekosystemens välbefinnande. De studerande får möjlighet att fungera och lära sig i grupp och finna olika sätt att hantera den osäkerhet som en värld i ständig förändring medför.

Kommunikativ kompetens

Utgångspunkten för god kommunikation är förmågan till empati, vilket ger möjlighet att uppleva meningsfullhet. Den studerande får uppleva att hen är en del av gymnasiegemenskapen och att hen blir hörd sådan som hen är. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter genom att identifiera, behandla och reglera sina känslor. Den studerande lär sig också att lyssna till och respektera samt förutse andras känslor och synpunkter och hur de tar sig uttryck. Hen lär sig att använda sina egna känslor som en resurs i kommunikationen med andra.

De studerande lär sig kommunicera tillsammans och genom samarbete samt i olika slags miljöer. Samtidigt utvecklas den studerandes språkliga medvetenhet och multilitteracitet. Hen förstår den språkliga medvetenhetens och multilitteracitetens betydelse för att producera och tolka information och finna lösningar. Kommunikativ kompetens stödjer den studerande att ställa upp mål för sina studier och andra aktiviteter.

Gymnasiestudierna ger den studerande färdigheter för konstruktiv kommunikation. Hen fördjupar sina färdigheter att behandla motsättningar och konflikter på ett konstruktivt och medlande sätt. Den studerande får erfarenhet av att förmedla budskap och betydelser även i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella gränser.

I utvecklingen av kommunikationsfärdigheterna ingår att reflektera över yttrandefrihetens betydelse och hur den används på ett ansvarsfullt sätt samt hur uppfattningen om och förmedlingen av kunskap kan se olika ut ur olika perspektiv. Den studerande skapar sig en uppfattning om vilken betydelse konstruktiv kommunikation och förståelse mellan olika kulturer har för en hållbar framtid, demokrati och fred.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvårvetenskaplig kompetens stödjer en etisk, estetisk och ekologisk värdegrund som utgångspunkt för den studerandes sätt att tänka, för hans synpunkter och sätt att agera. Den studerande bekantar sig med olika sätt att skaffa och framställa information och övar att tillämpa dem. Samtidigt stärks den studerandes förmåga att bedöma informationens tillförlitlighet. Den studerande vänjer sig vid att bedöma behovet av olika slag av information och dess betydelse för livskompetensen och studierna, för planeringen av fortsatta studier och arbetsliv samt för olika gemenskaper. Det här tar sig konkret i uttryck genom att den studerande får bekanta sig med hur man bygger upp information och använder sig av sitt kunnande i samband med högskolestudier och lärande i arbetet. Samtidigt stärks den studerandes färdigheter att lära sig lära samt hans färdigheter för fortsatta studier och andra livsskeden.

Den studerandes multilitteracitet vidareutvecklas på ett målinriktat sätt. Multilitteracitet grundar sig på det vidgade textbegreppet. Gymnasiestudierna stärker den studerandes nyfikenhet och förmåga att välja, tolka och producera olika slag av texter som utgår från en varierande svårighetsgrad samt olika perspektiv och kontexter. Den studerande reflekterar över hur teknologin och digitaliseringen stödjer individernas och gruppernas förmågor och färdigheter. Den studerande utforskar olika möjligheter att lösa komplicerade problem.

Den studerande reflekterar över lösningar som är hållbara med tanke på framtiden och funderar över deras samband med miljö, ekonomi, teknologi och politik. Den studerande lär sig att skapa och bedöma olika alternativa framtidsscenarier ur individens, gemenskapernas och ekosystemens perspektiv.

Samhälllig kompetens

Utgångspunkten för *samhällelig kompetens* är att den studerande får mångsidiga erfarenheter av att delta, påverka och arbeta och har förmåga att reflektera över dem. Studierna fördjupar den studerandes förståelse för sin egen roll, sitt ansvar och sina möjligheter att stödja en mångsidig demokrati i det omgivande samhället och i samarbete med andra.

Den *samhälleliga kompetensen* stödjer den studerandes färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och medborgaraktiviteter. Den *samhälleliga kompetensen* bidrar till att den studerande kan tillägna sig en företagsam och reformvänlig attityd inom olika livsområden. Den studerande övar på att planera sin framtid med ett öppet sinne och vågar ta motiverade risker samt lär sig hantera osäkerhet, frustration och misslyckanden.

Den studerande lär sig förstå och värdesätta principerna och strukturerna inom ett samhälle som grundar sig på demokrati, rättvisa, jämlikhet och likabehandling. Den studerande förstår hur det gemensamma sociala kapitalet blir till och hur det kan utökas. Den studerande tillägnar sig färdigheter att vara en aktiv och engagerad medborgare. Hen inspireras till att aktivt ta ställning till samhällsfrågor och att ta initiativ samt genom samarbete föra ärenden vidare både på lokal och internationell nivå. I studierna lyfter man fram vilken betydelse den studerandes arbete och insatser har för att bygga upp en god framtid.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande värderar och planerar sina egna handlingar ur ett etiskt och ansvarsfullt perspektiv. Hen känner till grundläggande fakta om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar livsstil och hur de är beroende av varandra. Den studerande förstår varför den mänskliga verksamheten måste anpassas till naturens bärkraft samt till de begränsade naturresurserna och en hållbar användning av dem. Erfarenheter av att ta hand om andra och naturen stärker tron på att goda gärningar i vardagen har betydelse.

Den studerande bekantar sig med forskningsrön och förfaringssätt som har anknytning till att motverka klimatförändringen och trygga naturens mångfald. Hen får möjlighet att iaktta, planera, utforska och bedöma olika former av verksamhet med vilka de här företeelserna kan utvecklas i en hållbar riktning. Den studerande reflekterar över sina iakttagelser och strävar efter att identifiera strukturer som ger möjlighet för eller hindrar olika gemenskaper att leva på ett hållbart sätt.

Den studerande känner till grundläggande fakta om globaliseringen och hur den inverkar på möjligheterna för människor med olika livsvillkor att upprätthålla en hållbar livsstil. Hen känner till målen för FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och bedömer hur de framskrider. Den studerande reflekterar över och stärker sina egna insatser och det samarbete som behövs för en hållbar framtid.

Global och kulturell kompetens

Den studerande fördjupar sina kunskaper om och sin förståelse för sin egen identitet och gymnasiegemenskapens och samhällets mångfald, där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den studerande stärker sitt internationella kunnande och sin multilitteracitet med hjälp av kulturellt och språkligt mångskiftande nätverk, medier och källmaterial. Hen får erfarenheter av att studera, samarbeta och agera på ett etiskt sätt genom att utnyttja olika internationella verksamhetsformer och teknologiska miljöer.

Den studerande lär sig identifiera och reflektera över kulturarv, värderingar, olika verksamhetsmiljöer och andra aspekter som kulturella identiteter och levnadssätt bygger på i den egna vardagen, i det finländska samhället, i Europa och på en global nivå. Samtidigt vänjer hen sig vid att värdesätta människors och gemenskapers rätt till olika kulturella identiteter och att agera för en kulturell mångfald.

Den studerande får olika möjligheter att utforska, öva och utveckla sina färdigheter att fungera som en världsmedborgare och agera på ett etiskt sätt i linje med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030. Samtidigt lär hen sig skilja på internationalisering och globalisering som fenomen. Den studerande stärker sina kunskaper om mänskliga rättigheter för att främja en jämlik, rättvis och etiskt hållbar livsstil. Hen lär sig känna igen och utnyttja kreativt, multilateralt samarbete till förmån för en bra framtid.

För att åskådliggöra och öppna upp innehållet i de olika kompetenserna har vi i Lovisa Gymnasium skapat en matris för varje kompetens. Matriserna fungerar också som underlag och stöd för bedömningen av de olika kompetenserna i studieavsnitten. Vår verksamhetskultur består av delområdena:

- de studerande i centrum
- kulturell mångfald och språkmedvetenhet
- en lärande organisation
- delaktighet och samarbete
- välbefinnande och en hållbar framtid.

Delområdena stöder de olika kompetenserna och finns med som en naturlig del i den dagliga verksamheten och i studieavsnitten.

Lovisa Gymnasiums matriser för de olika kompetenserna finns som bilaga i kapitel 5.2.6 Bedömning av mångsidig kompetens.

7. Läroämnen

7.1. Modersmål och litteratur (AI)

Läroämnets uppdrag

Läroämnet modersmål och litteratur har som uppdrag att utveckla den studerandes kunskaper i språk och litteratur samt hens kommunikationsfärdigheter och färdigheter i multilitteracitet. Studierna ska fördjupa den studerandes intresse för språk, litteratur och övrig kultur och öka den studerandes medvetenheten om sig själv som språkanvändare i kommunikation med andra. Undervisningen ska stödja utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kulturella kompetens och lärande i alla läroämnen. Undervisningen ska sträva efter att utveckla sådana färdigheter och kunskaper som den studerande behöver för fortsatta studier och för aktivt medborgarskap. Modersmål och litteratur är ett mångvetenskapligt kunskaps-, färdighets- och kulturämne. Läroämnet hämtar sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen. Inom ämnet modersmål och litteratur får den studerande bekanta sig med vårt kulturarv och dess olika former, med ordkonst och medie- och kommunikationskultur.

Undervisningen ska leda den studerande till att uttrycka sig på ett mångsidigt sätt, utveckla sina kommunikationsfärdigheter, aktivt skaffa information samt att kritiskt och ur ett etiskt perspektiv behandla och tolka informationen. Undervisningen ska utveckla den studerandes kognitiva färdigheter och studiefärdigheter samt stärker metaspråkliga färdigheter och kreativitet. Målet är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att tolka och producera multimodala texter.

Förmågan att behärska språkvetenskaplig kunskap ska integreras med det övriga innehållet i ämnet och studierna ska utveckla den studerandes förmåga att tolka och producera text. Målet för litteraturundervisningen är att den studerande ska förstå skön- och facklitteratur, få estetiska läsupplevelser och utveckla färdigheten att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Litteraturundervisningen ska utveckla den studerandes förmåga att reflektera ur ett etiskt och estetiskt perspektiv och utveckla kreativitet, kommunikationsfärdigheter och uttrycksförmåga. Studier i mediekunskap fördjupar den studerandes förmåga att kritiskt läsa, tolka och producera medietext och stärker hens förståelse för mediekultur samt utvecklar färdigheter i att aktivt och ansvarsfullt engagera sig i samhället.

Den studerande kommer i undervisningen i modersmål och litteratur i kontakt med språkliga drag, begrepp och olika sätt att bygga upp information som används i de olika vetenskapliga discipliner som läroämnet grundar sig på. Undervisningen baserar sig på ett vidgat textbegrepp, som innebär att texter är multimodala, till exempel skrivna, talade, visuella, audiovisuella eller bygger på kombinationer av dessa. Karakteristiska texter för läroämnet är fiktiva texter och faktatexter, medietexter samt institutionella och vardagliga samtal eller kombinationer av dessa uttrycksformer.

Lärokursen modersmål och litteratur är en del av språkpedagogiken och språkutvecklingen i gymnasiet, vars mål är att identifiera och synliggöra språkens roll för lärandet. Språkstudier ska utveckla den studerandes flerspråkiga kompetens, det vill säga den studerandes förmåga att på olika nivåer behärska sitt modersmål och andra språk samt olika dialekter och register. Språkpedagogik stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar den studerandes multilitteracitet och socialisering i den språkliga gemenskapen. Språkpedagogik och språkutveckling bidrar till att bygga upp den studerandes språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig att identifiera och värdesätta språklig och kulturell mångfald samt språkliga rättigheter, både i den egna vardagen och i samhället överlag. I undervisningen ska man fästa uppmärksamhet vid den språkliga mångfalden i Finland, vid finskans och svenskans ställning som nationalspråk samt vid de samiska språken och deras roll som landets ursprungsspråk.

I undervisningen i modersmål och litteratur samarbetar man med biblioteken. Dessutom utnyttjas andra mångsidiga lärmiljöer som teatrar, museer och arkiv samt andra kulturinstitutioner. Den studerande ska också dra nytta av sina egna språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra kontexter. I undervisningen används material och metoder som är tillräckligt utmanande och som för den studerande känns meningsfulla och ger upplevelser samt utvecklar hens kreativitet. Den studerande producerar och tolkar texter både individuellt och i samspel med andra.

I undervisningen i modersmål och litteratur ska man integrera läroämnets olika delområden med varandra. De olika lärokurserna i modersmål och litteratur samarbetar med varandra och även med andra läroämnena.

Mångsidig kompetens

I läroämnet modersmål och litteratur utvecklas den studerandes mångsidiga kompetens med hjälp av både läroämnesspecifika och ämnesövergripande teman och kompetensområden. Läroämnet bidrar också till att utveckla den studerandes kulturella kompetens samt hens medie-, medborgar- och demokratikunskap.

I läroämnet modersmål och litteratur framhävs den mångsidiga kompetensens delområden **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens** och **samhällelig kompetens**. Den studerande lär sig att med hjälp av språket, olika uttryckssätt, texter och kommunikation skapa betydelser och kopplingar mellan olika människor. Den studerandes förmåga att påverka, argumentera, producera egna texter och kommunicera stödjer utvecklingen av arbetslivsfärdigheter och färdigheter för ett aktivt medborgarskap. Studierna utvecklar den studerandes kritiska och kulturella läsfärdighet, förmåga att producera texter, multilitteracitet, språkliga medvetenhet och kommunikativa kompetens. Dessa stödjer i sin tur studierna och lärandet i alla läroämnena och i samarbetet mellan olika läroämnena. För att den studerande ska utveckla sina färdigheter krävs långsiktigt, kreativt, undersökande, aktiverande och processinriktat arbete.

Studier i modersmål och litteratur stärker **miljökompetens** och **etisk kompetens** samt **global och kulturell kompetens**, vilket syns i valet av innehåll i undervisningen. Studierna ökar förståelse för aktuella miljörelaterade utmaningar och ger färdigheter för att bygga upp en hållbar framtid. Studier i mediekunskap och hur man söker och hanterar information är kopplade till kritisk och kulturell läskunnighet och etisk kompetens. I undervisningen vägleds den studerande att förstå språklig och kulturell mångfald samt reflektera över och identifiera olika identiteter. Målet är den studerande ska förstå sin egen identitet som en del av den finländska, europeiska och globala kulturen.

De kunskaper och färdigheter som uppnås med studierna i modersmål och litteratur stödjer på många olika sätt utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande**. Utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kommunikativa kompetens och kompetens i multilitteracitet stödjer och stärker utvecklingen av identiteten. Den studerande får öva sig på att utvärdera och reflektera över sitt eget och de andras kunnande på ett konstruktivt sätt. Med studier i kultur och i synnerhet litteratur får den studerande bredda sin syn på livet, människorna och världen. Läroämnet ger den studerande verktyg att verbalisera sina egna tankar, känslor och upplevelser samt förmåga att bilda sig en uppfattning om sitt eget liv och sina egna styrkor. Läroämnet stödjer den studerandes livskompetens genom att den studerande utvecklar kommunikations- och textkompetens och färdigheter att fungera ansvarsfullt, etiskt och konstruktivt i olika situationer.

7.1.1. Svenska och litteratur (AI2)

Läroämnets uppdrag

Lärokursen svenska och litteratur har samma omfattning och i stort sett samma mål och innehåll som lärokursen finska och litteratur, med vissa språkspecifika och kulturella särdrag. Modersmålsämnet har betydelse för den studerandes bildningsprocess och är i den bemärkelsen ett livskunskapsämne. Ämnet bidrar också till att fördjupa den studerandes identitet och hens kulturella och historiska medvetenhet.

Lärokursen har ett centralt kulturbärande och identitetsskapande uppdrag i de svenska skolorna i Finland. Undervisningen i svenska och litteratur ska kontinuerligt stödja den studerandes skolspråk och språkliga medvetenhet, parallellt med att flerspråkighet ses som en resurs. Den studerandes varierande språkliga och kulturella bakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen. Undervisningen relaterar till en nordisk kontext.

Lärokursen ska fördjupa den studerandes kunskaper om och i det svenska språket, samt kunskaper om litteratur och kultur med särskilt fokus på det svenska i Finland. Svenska språket är objekt för undervisningen och primärt undervisningsspråk i övriga läroämnena. Undervisningen gör den studerande medveten om betydelsen av god språklig kompetens också i fortsatta studier. Inom modulerna integreras lärokursens olika delområden: läsning, skrivande, tal, kommunikation, litteratur, drama och mediekunskap. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar kontinuerligt med varandra. Under alla moduler ska den studerandes text- och kommunikationsfärdigheter och den skriftliga kompetensen kontinuerligt utvecklas och den studerande ska läsa och behandla skönlitteratur och andra multimodala texter med utgångspunkt i modulens tematik. Att läsa hela verk och skriva längre, sammanhållna texter ingår i det centrala innehållet i modulerna enligt den modell som den lokala läroplanen föreskriver. Under de obligatoriska modulerna läser den studerande minst åtta hela verk, av vilka minst ett verk är en fackbok.

Mångsidig kompetens

Mål

Målet med undervisningen i svenska och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfärdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter med olika syften och i olika kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text

- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syfte.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskompetens så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- förstå vilken betydelse språket och olika vetenskapliga discipliner har för lärandet och tänkandet samt vilken betydelse språklig och kulturell mångfald har för identiteten
- fördjupa sina kunskaper om språkets struktur, olika register, uttrycksformer och nyanser och deras meningsskapande funktion såväl i litteraturen som i andra kulturella verk.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. Responsen och bedömningen av studierna i svenska och litteratur ska vara kopplade till målen för respektive modul som ställts upp utgående från lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten, eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas mångsidigt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt grundar sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- färdigheter att kommunicera vid individuella framträdanden och i grupp

- *färdigheter att förstå kommunikationssituationer.*

Att tolka texter

- *färdigheter att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter*
- *färdigheter att förstå och tolka skön- och facklitteratur*
- *färdigheter att utvärdera information.*

Att producera texter

- *färdigheter att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv*
- *färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess*
- *förmåga att behärska standardspråket*
- *förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material.*

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- *färdigheter att förstå den språkliga och kulturella mångfalden*
- *färdigheter att förstå språket inom olika vetenskapliga discipliner som läroämnet utgår från*
- *färdigheter att behärska språkvetenskapliga och läroämnesrelaterade begrepp.*

I slutskedet av studierna kan den studerande ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

Studieavsnitt

Jag i en värld av texter, 2 sp (MO1)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka och producera text, 2 sp (MO1), Obligatorisk

Mål

Att tolka och producera text

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig producera, tolka och utvärdera multimodala texter, textstrukturer och uttrycksformer*
- *behärska de olika faserna i en skrivprocess och uppmuntras som skribent*
- *använda andra texter som underlag för den egna skrivprocessen*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Lokal precisering

- bli medveten om sig själva som talare, läsare och skribenter
- lära sig hur man producerar, analyserar och tolkar en text
- bli medveten om skillnaden mellan fiktiva och faktabaserade texter
- lära sig att skriva ett referat, kommenterande referat och en materialbaserad text: att skilja på egna och andras röster: källhänvisningsteknik
- lära sig att analysera bilder och att känna till olika analysmodeller i anknytning till det.

Centralt innehåll

Att tolka och producera text

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *att skapa texthelheter; analys av textens syfte, målgrupp, kontext, innehåll, struktur, uttrycksformer och synvinklar*
- *att skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt skriva, referera och kommentera med andra texter som underlag*
- *textens flerstämmighet och intertextualitet*
- *text- och språkvård*

Lokal precisering

- analys av bild
- referat, kommenterande referat, källhänvisningsteknik
- beskrivning, analys, tolkning, värdering: tolkningstrappan
- ett episkt verk och ett multimodalt verk
- temat "Jag som talare, läsare och skribent"
- epiken som genre.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I detta studieavsnitt utvecklas den kommunikativa kompetensen i de diskussioner som de studerande för i mindre grupper och i klass. Vikten av muntlig kommunikation för delaktighet och dialog betonas. Muntliga diskussioner kring texter förekommer och talängslan och "Jag som talare" är teman i kursen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I detta studieavsnitt tas den tvärvetenskapliga kompetensen upp, speciellt i anknytning till multilitteracitet, källkritik och källhänvisningsteknik. Den kreativa kompetensen lyfts speciellt fram i genreöverskridande arbeten, där de studerande arbetar kreativt och funktionellt med olika genrer. Den studerandes motivation och nyfikenhet på frågor som gäller modersmål och litteratur, men även identitet och kultur, betonas. Multilitteracitet är ett övergripande tema.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande är en röd tråd i studieavsnittet, där den studerandes egen språkliga identitet är ett övergripande tema, men även dialog och kommunikation med andra.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen tas dels skrivkompetensen, dels läskompetensen i beaktande.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I detta studieavsnitt får du bekanta dig med olika slags texter, texttyper och genrer, som du får läsa men även själv producera. Vi lär oss skillnaden mellan en beskrivande, argumenterande, informativ och värderande text. Vi analyserar oss själva som läsare, talare och skribenter och diskuterar tidigare läsoplevelser, samt bygger på nya. Vi skriver olika texter, både fiktiva texter och texter som utgår från andra texter: referat, kommenterande referat och materialbaserad text. Vi lär oss en korrekt källhänvisningsteknik, samt hur man bygger upp en text. I studieavsnittet ingår arbeten med multimodala texter och dessa kan vara ämnesövergripande.

Att tolka nordisk litteratur och kultur, 4 sp (MO2)

Studieavsnittets moduler

- Text och språklig medvetenhet, 1 sp (MO2), Obligatorisk
- Kommunikation 1, 1 sp (MO3), Obligatorisk
- Litteratur 1, 2 sp (MO4), Obligatorisk

Mål

Text och språklig medvetenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin medvetenhet om text och språk
- fördjupa sin förståelse för språket och olika texter som meningsskapande element
- förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället.

Kommunikation 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, vidareutveckla sin kommunikationsprofil och sin uppfattning om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter att kommunicera i grupp och lära sig analysera och bedöma de fenomen som uppstår i samband med gruppkommunikation
- lära sig granska betydelsen av språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbunden variation i olika kommunikationssituationer.

Litteratur 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till skön- och facklitterära genrer och deras olika uttrycksformer
- bredda och utveckla sina läsfärdigheter, kunna närma sig litterära multimodala texter på ett ändamålsenligt sätt och analysera och tolka dem med hjälp av relevanta begrepp
- förstå att litteratur kan tolkas på många sätt
- fördjupa sina kunskaper om det finlandssvenska och nordiska kulturarvet.

Lokal precisering

- lära sig begrepp och analysmodeller
- få en inblick i finlandssvensk litteraturhistoria från romantiken till vår tid
- lära sig analysera filmen som genre (drama och epik): filmvinklar, intrig, begrepp, analys
- lära sig se skillnad mellan ett skrivet manus och en uppsatt pjäs
- lära sig analysera multimodala texter: kortfilmer, filmer, pjäser, spel, multikonst, estradpoesi etc.
- bli medveten om skillnaden mellan talspråk och sakprosa, samt mellan regionalspråk och rikssvenska och bli medveten om finlandssvenskan och olika dialektala varieteter.

Centralt innehåll

Text och språklig medvetenhet

- *olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhällsligt fenomen, språk som maktmedel*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*

Kommunikation 1

- *reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, förmåga att ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppens kommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandlingar, språket och icke-verbal kommunikation samt roller, anspänning, talängslan och kohesion i anslutning till gruppkommunikation*
- *språk och identitet samt hur språket är föränderligt och kontextbundet*

Litteratur 1

- *litteraturens roller och olika sätt att läsa och uppleva litteratur, att läsa och skriva i funktionellt och estetiskt syfte*
- *berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter*
- *centrala litterära genrer, uttrycksformer och begrepp som används för att analysera*
- *olika sätt att tolka litteratur*
- *den finlandssvenska litteraturen som en del av den nordiska litteraturen*

Lokal precisering

- *finlandssvenska författare och konstnärer: epokerna romantik, realism, modernism och postmodernism*
- *epiken och lyriken som genre i ett finlandssvenskt perspektiv*
- *dramatiken och filmen som genre i ett nordiskt perspektiv: multimodala texter*
- *episka, lyriska och dramaturgiska analysmodeller, begrepp och stilmedel*
- *tre hela verk*
- *personliga genrer, t.ex. kolumn, essä, blogg och podd*
- *finlandssvenskan och dialektala drag*
- *finlandssvensk, finländsk och nordisk identitet: språksociologi.*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I detta studieavsnitt tas den kommunikativa kompetensen speciellt upp i form av de diskussioner som de studerande för kring skönlitteratur i grupper. De studerande presenterar sina läsningar för varandra och fungerar även som opponenter till varandras skriftliga eller muntliga texter. Litterära samtal till det lästa förs i olika former och kreativ uttrycksförmåga betonas.

Global och kulturell kompetens

I detta studieavsnitt tas den globala och kulturella kompetensen upp i det övergripande temat finlandssvensk och nordisk kultur och identitet.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

I detta studieavsnitt utvecklas den tvårvetenskapliga och kreativa kompetensen genom att de studerande kreativt arbetar med olika genrer. Multilitteraciteten medvetandegörs och utvecklas hos de studerande.

Samhällelig kompetens

I detta studieavsnitt tas den samhälleliga kompetensen speciellt upp i frågor som anknyter till språksociologi, men även till kommunikation och dialog. Teman är finlandssvensk, finländsk och nordisk identitet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen tas dels skrivkompetensen, dels läskompetensen i beaktande.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I detta studieavsnitt får du ta del av finlandssvensk och nordisk litteratur. Du får bekanta dig med texter från romantiken till vår tid. Vi läser episka, lyriska och dramaturgiska texter och lär oss att analysera och tolka dem. Vi läser en finlandssvensk diktsamling och en nordisk pjäs eller episkt verk. Vi lär oss lyriska begrepp och begrepp i anknytning till skådespel och film. Vi skriver kreativa texter, men även analyser och vi för diskussioner kring texterna med varandra. Analys av multimodala texter ingår. I studieavsnittet är den finlandssvenska och nordiska identiteten ett övergripande tema.

Medier och påverkan, 2 sp (MO5)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 1, 2 sp (MO5), Obligatorisk

Mål

Att tolka text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet gällande mediekunskap*
- *förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället*
- *lära sig tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera texternas olika former och uttryck*
- *göra sig förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.*

Lokal precisering

- lära sig olika texttyper och genrer i anknytning till medietexter

- lära sig hur ett argumenterande (ställningstagande) och informerande tal byggs upp
- lära sig analysera och utvärdera multimodala ställningstagande texter: reklamer, debatter, tal etc.
- lära sig debattkultur och debattmönster
- läsa en roman som påverkar och/eller influerar.

Centralt innehåll

Att tolka text 1

- *ytrandefrihet, mediekritik, medieetik*
- *ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap*
- *verbala och visuella medel som används i syfte att påverka mottagaren samt argumentation och retoriska stilmedel*
- *källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt*
- *att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar*

Lokal precisering

- medietexter
- debatt och debattmönster.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I detta studieavsnitt går den kommunikativa kompetensen ut på att ta ställning, att argumentera och debattera, samt att göra sin röst hörd. I studieavsnittet utvecklas den studerandes tankar och åsikter i dialog med varandra.

Etisk kompetens och miljökompetens

I studieavsnittet tas etisk kompetens och miljökompetens upp i de diskussioner och debatter som de studerande för kring aktuella ämnen, som berör hållbar utveckling och miljö.

Samhällelig kompetens

I studieavsnittet tas den samhällliga kompetensen upp i de diskussioner och debatter, som de studerande för kring samhällliga frågor.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

En viktig kompetens i studieavsnittet är den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen. Den studerandes nyfikenhet och motivation betonas och källkritik är ett genomgående tema i analys och produktion av texter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen tas dels skrivkompetensen, dels läskompetensen i beaktande.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I detta studieavsnitt koncentrerar vi oss på medietexter av olika slag. Vi läser, analyserar samt producerar olika ställningstagande texter. Vi analyserar debatter, tal och reklam och kritisk läsförståelse betonas. Vi debatterar aktuella ämnen enligt ett debattmönster. Vi lär oss att skilja på egna och andras röster och att föra en konstruktiv diskussion. Vi arbetar med tes, premiss och argument och bygger upp texter utifrån det. I studieavsnittet läser vi en roman.

Konsten att tala och skriva, 2 sp (MO6)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 1, 1 sp (MO6), Obligatorisk
- Kommunikation 2, 1 sp (MO7), Obligatorisk

Mål

Att producera text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och fördjupa sina tidigare insikter om olika skeden av skrivprocessen
- fördjupa sin uppfattning om vilken inverkan disposition, språk och uttrycksform har på textens betydelse och struktur
- fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och bedöma materialets tillförlitlighet.

Kommunikation 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talade texter samt audiovisuell kommunikation.

Lokal precisering

- skriva en materialbaserad text eller en rapport, eventuellt i samarbete med ett annat ämne, och arbeta processinriktat med den
- förbereda och skapa en muntlig eller multimodal text
- läsa en fackbok
- analysera och utvärdera faktatexter.

Centralt innehåll

Att producera text 1

- skrivprocessen: val och avgränsning av tema, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning, ge och ta emot respons
- skriva med annat material som underlag, text- och språkvård
- ordkonst och kreativt skrivande som stärker skribentens egen röst

Kommunikation 2

- *anspänning, talängslan och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar*
- *sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig*
- *kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier*
- *analys och bedömning av muntliga och audiovisuella texter*

Lokal precisering

- en materialbaserad text
- en fackbok
- analys av faktabaserade texter.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I detta studieavsnitt är den kommunikativa kompetensen övergripande i och med att studieavsnittet bygger på de studerandes dialog i form av muntliga och skriftliga texter. De studerande diskuterar varandras texter, och fungerar som respondenter och opponenter.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

En viktig kompetens i studieavsnittet är den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen. Den studerandes nyfikenhet och motivation betonas och källkritik är ett genomgående tema i analys och produktion av texter.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen kommer upp i de texter de studerande producerar, samt i anknytning till den fackbok som ingår i studieavsnittet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen tas dels skrivkompetensen, dels läskompetensen i beaktande.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi arbetar kring ett tema i skriftlig och muntlig form, för diskussion och dialog kring det lästa och skrivna, övar oss på källkritik och utvecklar vår källhänvisningsteknik. I arbetet med temat läses en fackbok, t.ex. en dokumentär eller en bok om ett aktuellt tema.

Litteratur och kontext, 2 sp (MO8)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur 2, 2 sp (MO8), Obligatorisk

Mål

Litteratur 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om litteratur och kunna granska och analysera skönlitteratur som en del av ett samhälle i förändring
- förstå kontextens betydelse för hur litteraturen upplevs och tolkas
- känna till centrala verk och teman i den finländska litteraturen och i världslitteraturen och kunna analysera dem utgående från en kulturell kontext.

Lokal precisering

- lära sig de mest väsentliga litterära epokerna, samt lära sig hur de påverkar den litteratur som skrivs idag
- analysera ett känt verk, historiskt eller samtida, samt utvärdera dess litterära egenskaper och kvaliteter
- leda, föra och delta i litterära debatter.

Centralt innehåll

Litteratur 2

- finländsk litteratur som en multimodal, flerstämmig och flerspråkig del av världslitteraturen
- analys och tolkning av litteratur i förhållande till olika kontexter, till exempel författarens och genrens kontext, den historiska och kulturella kontexten eller den samhälls- och politiska kontexten
- granskning av texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar

Lokal precisering

- ett känt verk från världslitteraturen
- litterära debatter och den litterära essän som genre.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I studieavsnittet tas den kommunikativa kompetensen speciellt upp i form av litterära debatter och samtal kring litteratur.

Global och kulturell kompetens

I studieavsnittet tas den globala och kulturella kompetensen upp i form av världslitteratur.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen tas dels skrivkompetensen, dels läskompetensen i beaktande.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I detta studieavsnitt breddar de studerande sin läsrepertoar med finländsk litteratur och världslitteratur. Det kan vara fråga om historiska kända verk eller verk ur samtiden som rönt stor uppmärksamhet. Kring böckerna förs samtal och litterära diskussioner, som tar fasta på epikens byggstenar men även på kontext och epok. På vilket sätt har de historiska epokerna påverkat den litteratur som skrivs idag i form av teman, motiv, arketyper och fabler?

Fördjupad muntlig kommunikation, 2 sp (MO9)

Studieavsnittets moduler

- Kommunikation 3, 2 sp (MO9), Valfri

Mål

Kommunikation 3

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv*
- *utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna agera ändamålsenligt och etiskt i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet*
- *fördjupa förmågan att analysera kommunikation ur olika synvinklar.*

Lokal precisering

- stärka sin medvetenhet om sig själva som talare och lyssnare
- kunna analysera och utvärdera kommunikationssituationer ur olika synvinklar
- fördjupa sina kunskaper om retoriska stilmedel: tes och argumenttyper
- känna igen och kunna analysera faktorer som påverkar talarens och budskapets trovärdighet.

Centralt innehåll

Kommunikation 3

- *kommunikationsfärdigheter som krävs i samband med studier och arbetsliv, till exempel sådana som relaterar till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer*
- *framförandet av en egen idé eller synpunkt på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel*
- *analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp*
- *dialogisk och konstruktiv kommunikation, etiska spelregler för kommunikation*
- *eventuellt deltagande i slutprovet för muntlig kommunikation*

Lokal precisering

- analys av mönster i olika kommunikationssituationer och mellan olika personer, t.ex. i debatter
- analys, tolkning och utvärdering av muntliga och multimodala texter
- olika tal: informativt tal, argumenterande tal och festtal.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Detta studieavsnitt bygger till sitt tema, innehåll och sina mål på den kommunikativa kompetensen. De studerande blir medvetna om sig själva som talare i olika situationer, och deltar i olika kommunikationssituationer. Dessutom ingår analys och utvärdering av muntliga multimodala texter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen av detta studieavsnitt betonas speciellt muntlig kommunikation.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta är ett studieavsnitt i muntlig kommunikation. I studieavsnittet bygger du upp en säkerhet i att uttrycka dig både individuellt och i grupp. Du blir medveten om dig själv som talare och du får öva dig i att uppträda, argumentera och föra dialog vid möten och i olika slag av samtal, diskussioner och debatter. I studieavsnittet ingår presentationsteknik och muntliga inlägg, som du förväntas hantera i dina nuvarande och kommande studier och i arbetslivet. Olika tal ingår och retoriska stilmedel och knep fördjupas. Studieavsnittet planeras till en del tillsammans med de studerande; poddar, bloggar och videon kan ingå.

Fördjupad skrivkompetens inför studentskrivningen, 2 sp (MO10)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 2, 2 sp (MO10), Valfri

Mål

Att producera text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva längre sakprosatext med utgångspunkt i olika textmaterial*
- *medvetandegöra sin egen förmåga att hantera skrivprocessen och redigera texter.*

Lokal precisering

- fördjupa sina färdigheter i att producera texter med tanke på tes, tema, källor, personliga åsikter och ställningstaganden
- kunna bygga upp en texthelhet som fungerar väl till innehåll, struktur, diskussion/ställningstaganden och stil
- kunna bearbeta sina texter och föra en dialog kring dem, t.ex. i fråga om struktur, innehåll, åsikter och språk
- fördjupa sin källhänvisningsteknik.

Centralt innehåll

Att producera text 2

- *att planera och producera ställningstagande och reflekterande texter*
- *förmågan att hantera material, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt*
- *medvetandegöra olika faser i skrivprocessen och fokusera tidsanvändningen*
- *avgränsning av tema, val av perspektiv och material samt olika sätt att använda material*
- *redigering och finslipning av text, skribentens egen röst, text- och språkvård*

Lokal precisering

- att producera texter som utgår från en tes och ett givet perspektiv.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I detta studieavsnitt kommer den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen fram i den nyfikenhet, aktivitet och kreativitet som skapandet av texter innebär. Källkritik och källhänvisningar ingår.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen tas dels skrivkompetensen, dels läskompetensen i beaktande. I bedömningen av detta studieavsnitt betonas speciellt skrivkompetensen.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupas och utvecklas din färdighet att skapa olika slags texter med handledning av läraren under hela skrivprocessen. Du övar dig i att avgränsa ett ämne, att utarbeta en tes och att välja ett ändamålsenligt material för din text. Du övar dig i att diskutera och ta ställning i dialog med andra texter och lär dig att hänvisa korrekt. I studieavsnittet fördjupar du din skrivkompetens och studieavsnittet är därför viktigt med tanke på provet i skrivkompetens i studentexamen.

Fördjupad läskompetens inför studentskrivningen, 2 sp (MO11)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 2, 2 sp (MO11), Valfri

Mål

Att tolka text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet*
- *kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter*
- *förstå innebörden av syfte och kontext vid tolkningen av texter*
- *använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.*

Lokal precisering

- vidareutveckla förmågan att läsa, analysera, tolka och förhålla sig kritiskt till olika slag av texter
- fördjupa sina insikter om genrens och kontextens betydelse för läskompetensen
- utveckla sina analysredskap med analysmodeller och analytiska begrepp
- utveckla sin medvetenhet om olika medel och stilmiddel och deras inverkan på läsning och analys av olika texter.

Centralt innehåll

Att tolka text 2

- *analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp*
- *olika sätt att tolka texter*
- *relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext*
- *olika sätt att skapa mening i texter, till exempel genom olika uttryckssätt och -former samt struktur*

Lokal precisering

- analys och tolkning av texter- att dra slutsatser och beskriva dem
- läsning, analys och tolkning av multimodala texter, både faktatexter och fiktiva texter
- analysmodeller och begrepp som används då man analyserar, tolkar och kritiskt granskar språk, litteratur, bilder och medietexter
- läsning av olika genrer; dels fiktion och skönlitteratur, dels fack-och medietexter.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I detta studieavsnitt kommer den kommunikativa kompetensen fram i den dialog som de studerande för kring de texter de läser.

Global och kulturell kompetens

I detta studieavsnitt kommer den globala och kulturella kompetensen fram i läsning av skönlitterära texter från den finländska och nordiska litteraturen, samt världslitteraturen. Texterna granskas utifrån en kulturell kontext.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen tas dels skrivkompetensen, dels läskompetensen i beaktande. I bedömningen av detta studieavsnitt betonas speciellt läskompetensen.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Under studieavsnittets gång fördjupar du din färdighet i att beskriva, analysera, tolka, utvärdera och producera olika slags texter. Du lär dig att läsa kritiskt och utifrån rätt kontext och genre och utvecklar därmed en kulturell läsförmåga. Vi jobbar med texter från olika genrer och medier: skönlitteratur, faktatexter, bilder och medietexter. Du utvecklar din analys av multimodala texter: övar dig på analysmodeller, samt förkovrar dig i nödvändig begreppsterminologi. Vi övar oss på att analysera tillsammans och att komma fram till gemensamma tankar och slutsatser. I studieavsnittet fördjupar du din läskompetens och studieavsnittet är därför viktigt med tanke på provet i läskompetens i studentskrivningarna.

En resa i böckernas värld, 2 sp (MO12)

Mål

Lokal precisering

- bekanta sig med och läsa olika skönlitterära genrer
- utveckla sitt språk
- utveckla sina kommunikationsfärdigheter.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- olika samtida och historiska skönlitterära texter och genrer
- litterära samtal.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I studieavsnittet utvecklas den studerandes kommunikativa färdighet i de diskussioner som förs kring gemensamma texter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig

kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Det finns inget bättre sätt att resa på än genom att läsa. I detta studieavsnitt får du möta fängslande levnadsöden, litterära gestalter, nya miljöer och platser. Du kan ta dig till en historisk plats, till nutida Stockholm eller till en plats bortom fantasin. I detta studieavsnitt läser vi skönlitteratur från världens alla hörn och samtalar om vår läsning och det lästa med varandra. Vi upptäcker nya genrer och utmanar oss själva som läsare. Studieavsnittet genomförs i huvudsak som en bokcirkel. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Kreativ skrivareverkstad, 2 sp (MO13)

Mål

Lokal precisering

- utveckla sin kreativitet i skriftlig och/eller multimodal form
- producera fiktiva texter självständigt och tillsammans med andra
- bli medveten om olika genrer
- skriva fiktiva texter och bli medveten om olika stilmedel och den effekt de medför
- tillsammans med andra samtala om texters litterära kvaliteter.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- kreativa och fiktiva texter i skriftlig eller multimodal form
- olika genrer och stilmedel
- litterära samtal.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I detta studieavsnitt betonas den kreativa kompetensen. Kursen bygger på kreativitet och kreativt skapande i form av olika slags texter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Tycker du om att skriva på din fritid och drömmer du kanske om att bli publicerad i någon form eller genre? Vill du utveckla din kreativitet, ditt personliga skapande och din ordglädje? I detta studieavsnitt jobbar vi processinriktat med olika skönlitterära och självbiografiska genrer, som du delar dina tankar om och för en dialog kring. Formen kan vara en dikt, en scen ur ett manus, en novell, multikonst, dagbok, en grupproman, bilderbok eller brev. Texten kan kombineras med foto- bild- och videokonst. Studieavsnittet kan utmynna i en gemensam samling eller slutprodukt. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Repetitionskurs inför proven i studentskrivningarna, 2 sp (MO14)

Mål

Lokal precisering

- repetera och lära sig att skriva och bearbeta texter i anknytning till provet i skrivkompetens och provet i läskompetens.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- provet i skrivkompetens
- provet i läskompetens
- källhänvisningsteknik
- olika genrer; dels fiktiva och skönlitterära, dels fack- och medietexter
- begrepp och analysmodeller.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen stärks i de studerandes textproduktion.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks i de studerandes dialog kring och analys av egna och andras texter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i ämnet svenska och litteratur utgår från målsättningen i de olika studieavsnitten samt från de olika färdigheter som ämnet grundar sig på. I bedömningen beaktas dels de texter, prov och slutprodukter som de studerande gjort, dels delaktighet, aktivitet och muntlig kommunikation. I bedömningen beaktas den studerandes utveckling. Självvärdering är en viktig del av bedömningen, samt en dialog kring det lärda med läraren, i klassen och med klasskamraterna. I bedömningen tas dels skrivkompetensen, dels läskompetensen i beaktande. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Syftet med studieavsnittet är att förbereda deltagarna för studentexamensproven i modersmål och litteratur: provet i läskompetens och provet i skrivkompetens. Studieavsnittets centrala innehåll är övning i att producera texter som motsvarar studentexamensuppgifter. Vi övar på de båda proven: repeterar skrivregler med tanke på provet i skrivkompetens och övar på provuppgifter med tanke på provet i läskompetens. Tyngdpunkten ligger på de olika typer av uppgifter som proven innehåller. Aktuella ämnen, teman och författare går igenom och diskuteras. Begrepp, genrer och analysmodeller, som de studerande förväntas behärska i studentproven, repeteras. Repetition av centrala språkvårdsfrågor ingår. Vi rekommenderar att studieavsnittet avläggs strax innan studentprovet i modersmål och litteratur inleds. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Texttyper, genrer och digitala verktyg för årskurs 1, 2 sp (MO15)

Mål

Lokal precisering

- få en inblick i skolvisa och allmänna texttyper och genrer, samt i hur de påverkar tolkning och skrivning av olika texter i gymnasiets olika ämnen
- bli medveten om vikten att känna till olika texttyper och genrer med tanke på proven i studentskrivningarna
- lära sig skrivregler och källhänvisningsteknik
- lära sig de digitala verktyg, som behövs med tanka på studierna, samt bli insatt i olika digitala redskap som används i de olika läroämnena i gymnasiet.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- olika texttyper: berättande, beskrivande, instruerande, argumenterande, förklarande, utredande etc.
- olika genrer och analys och tolkning av dem
- källhänvisningsteknik, skrivregler, referat och citat samt textstrukturer
- språkliga hjälpmedel
- texttyper i proven i studentskrivningarna
- digitala verktyg och redskap.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen tas upp i form av att de studerande lär sig källkritik och källhänvisningsteknik och blir medvetna om hur olika texter skrivs, både inom och utanför skolkontexten. De studerande lär sig hur olika provsvar byggs upp, samt regler för citat och referat.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen av studieavsnittet utgår från målsättningen och bedöms som avlagt. I bedömningen beaktas dels skriftliga uppgifter, dels muntlig aktivitet och delaktighet.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt rekommenderas för dig som är första årets studerande. I studieavsnittet får du vägledning i hur du förväntas skriva olika texttyper och genrer i gymnasiet med tanke på dina studier, studentexamen och framtida studier. Du handleds i genrer utanför och i skolan, i skolvisa texttyper som berör gymnasiets olika ämnen, i behövliga skrivverktyg, samt i digitala verktyg och digitala studiemiljöer. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Uttryck dej kreativt, 2 sp (MO16)

Ämnesövergripande studieavsnitt

7.2. Biologi (BI)

Läroämnets uppdrag

Biologi är en naturvetenskap som undersöker livsrelaterade fenomen på allt från molekyl- och cellnivå till biosfären. Syftet med undervisningen i biologi är att väcka intresse för bio- och miljövetenskaper och stödja utvecklingen av ett naturvetenskapligt tänkande hos den studerande. Undervisningen ska stärka den studerandes uppfattning om biologins betydelse i formandet av en naturvetenskaplig världsbild. Den naturvetenskapliga världsbilden bygger på vetenskaplig forskning och hjälper den studerande att granska världen på vetenskaplig grund. Undervisningen i biologi ska vägleda den studerande att förstå hur den levande naturen är uppbyggd, fungerar och växelverkar samt att förstå evolutionens betydelse för organismernas utveckling.

Läroämnet biologi ska ge den studerande färdigheter för vardagen, arbetslivet och för fortsatta studier. Undervisningen i biologi ska synliggöra att biovetenskaperna är vetenskapsgrenar som utvecklas snabbt och vilkas tillämpningar används på många olika sätt till exempel inom medicin, industri och jord- och skogsbruk. Undervisningen i biologi ska hjälpa den studerande att förstå de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder för att förbättra såväl människoslåktets som övriga organismers och hela ekosystemets välbefinnande.

Utmärkande för gymnasiets biologi är att den studerande ska inhämta kunskap genom observationer och experiment, att studierna är forskningsinriktade och att arbetssätten ska vara aktiverande och betona växelverkan. I undervisningen ingår laborationer, och en del av studierna sker i digitala studiemiljöer och i studiemiljöer utanför skolan. I takt med att studierna framskrider utvecklar den studerande mångsidigare och djupare färdigheter att arbeta experimentellt. I undervisningen ska man på olika sätt samarbeta med andra läroämnen. Fenomen som ingår i undervisningen i biologi granskas särskilt inom läroämnena geografi, kemi, fysik, psykologi och hälsokunskap på det sätt som är karakteristiskt för respektive läroämne.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i biologi bygger på förståelsen av naturens mångfald och hur den utvecklas. Ett centralt tema för undervisningen är att skapa en hållbar framtid. Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för läroämnet.

*Undervisningen i biologi stärker på ett naturligt sätt den studerandes **kompetens för välbefinnande**. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för vilken betydelse en mångsidig, ren och välmående miljö har för människans totala välbefinnande. I biologin betonas skillnaderna mellan individer, individernas mångfald och deras biologiska bakgrund, vilket ger den studerande verktyg att förstå mångfald. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i olika skeden av lärprocessen för att stärka sin självkänedom och utveckla uthållighet.*

I läroämnet biologi utvecklas den **kommunikativa kompetensen** genom att den studerande lär sig att argumentera och värdera sina egna och andras synpunkter med hjälp av kunskaper i biologi. Undervisningen ska ordnas i olika lärmiljöer och med mångsidiga metoder för att utveckla den studerandes sociala och kommunikativa färdigheter.

Undervisningen ska vägleda den studerande till naturvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information, vilket stödjer den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. I undervisningen i biologi fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd. Den studerande får öva på undersökande samt tvärvetenskapligt och kreativt arbete i olika lärmiljöer.

Den **samhälleliga kompetensen** beaktas i undervisningen i biologi genom att den studerande får färdigheter att arbeta inom branscher som är viktiga för samhället, som hälsovården, miljösektorn och jord- och skogsbrukssektorn. Biovetenskaperna är ett internationellt vetenskapsområde som utvecklas snabbt, och dess tillämpningar används i samhället såväl på lokal som på nationell och internationell nivå. Undervisningen i biologi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och att tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar livsstil och till att ta globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem, vilket stärker hens **globala och kulturella kompetens**.

Undervisningen i biologi utvecklar den studerandes **miljökompetens** och vilja att värna om naturens mångfald. I undervisningen betonas förståelsen av naturens egenvärde och av att naturen är unik. I undervisningen behandlar man vilka möjligheter biologiska tillämpningar och ekosystemtjänsterna erbjuder för en hållbar framtid. Undervisningen hjälper den studerande att göra hållbara val i den egna vardagen samt att tillämpa biologisk kunskap för reflektion som kräver **etisk kompetens**.

Mål

Undervisningen i biologi ska främja den studerandes förmåga att granska olika fenomen ur biovetenskaplig synvinkel samt på ett mångsidigt sätt stärka och fördjupa hens kunskaper och färdigheter i biologi. Målen för undervisningen i biologi anknyter till infallsvinklar inom biologin, till biologiska fenomen och processer samt till biologisk kunskap och tillämpningen av den. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Biologins infallsvinklar

Målet är att den studerande ska

- kunna använda biologins centrala begrepp exakt och i rätt sammanhang
- med hjälp av artexempel kunna åskådliggöra fenomen som är kännetecknande för biologin
- förstå att biologisk kunskap grundar sig på forskning och att det i Finland bedrivs betydande forskning på området
- förstå vilken betydelse biologisk kunskap och dess tillämpningar har för innovationer och lösningar på olika problem
- få erfarenheter som fördjupar intresset för biologi och biologistudier.

Biologiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- känna till organismernas struktur och funktioner
- förstå biologiska samband mellan orsak och verkan från molekylnivå till biosfären

- förstå evolutionens betydelse
- känna till olika tillämpningar som grundar sig på biologisk kunskap.

Biologisk kunskap och tillämpningen av den

Målet är att den studerande ska

- planera och genomföra experimentellt arbete självständigt eller i samarbete med andra i mångsidiga lärmiljöer, som i terräng, i laboratorium och i virtuella miljöer
- få möjlighet att sätta sig in i biologins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- använda och bedöma biologiska kunskapskällor kritiskt och uttrycka och motivera olika synsätt på ett sätt som är karakteristiskt inom biologin
- förstå betydelsen av att mångfalden av organismer bevaras och vara medveten om nödvändigheten av en hållbar utveckling samt spurras att agera för att åstadkomma positiva lösningar.

Bedömning

Bedömningen i biologi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper och färdigheter, som förmågan att behärska de grundläggande begreppen inom biologi samt förmågan att tänka, argumentera och undersöka. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa, analysera, bedöma och presentera biologisk kunskap i olika situationer. Bedömningen ska fästa uppmärksamhet vid förståelsen av naturvetenskapliga lagbundenheter och samband mellan orsak och verkan, vid insikten om betydelsen av växelverkan samt vid förmågan att uppfatta helheter. I bedömningen ska man också beakta den studerandes förmåga att kritiskt utvärdera information.

Den studerande kan även visa sina kunskaper i biologi genom experimentellt arbete i terrängen eller i laboratoriet samt genom presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

Studieavsnitt

Livet och evolutionen, 2 sp (BI1)

Studieavsnittets moduler

- Livet och evolutionen, 2 sp (BI1), Obligatorisk

Mål

Livet och evolutionen

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva utmärkande drag hos och grundförutsättningarna för liv samt kunna känna igen dessa via exempel
- känna till cellens grundstruktur och funktion på en nivå som gör det möjligt att förstå evolutionen och ekosystemets funktion
- kunna förklara mekanismer som anknyter till genetisk variation, naturligt urval och artbildning, samt kunna förklara deras betydelse för evolutionen
- kunna beskriva den nuvarande organismvärldens struktur

- *förstå och kunna beskriva hur biologisk kunskap produceras.*

Lokal precisering

- göra en mindre undersökning eller ett projekt som anknyter till biologins experimentella natur.

Centralt innehåll

Livet och evolutionen

Biologi som vetenskap

- *livets kännetecknande drag och organisationsnivåer*
- *de biologiska vetenskapsområdena och forskningsmetoderna*
- *biologiska observationer, forskningsfrågor och hur man skapar hypoteser*

Evolutionen

- *cellernas uppkomst och utveckling*
- *könlig och könlös förökning*
- *variation och dess genetiska grunder*
- *naturligt urval*
- *arternas uppkomst*
- *växternas och djurens evolution och nyckelanpassningar*
- *människans evolution*
- *evolutionsforskning*

- *principerna för klassificering*
- *organismvärldens släkträd och de mest centrala taxa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Vi behandlar den kommunikativa kompetensen genom samarbete i par eller grupp. Genom att skriva en rapport, liten artikel eller laborationsdagbok tränar vi på kommunikation i skrift. Målet är att börja använda allt mer biologiska begrepp, vilket även stöder den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Vi behandlar den tvärvetenskapliga kompetensen genom att bekanta oss med hur biologisk kunskap är uppbyggd. Det här gör vi genom att lära oss de olika stegen inom vetenskapligt forskningsarbete och genom att kunna koppla dem till exempel av biologisk forskning. Vi utför en mindre undersökning eller ett projekt som anknyter till biologins experimentella natur, t.ex. kring evolutionen eller kring ett tema som intresserar de studerande. Vi strävar efter att använda allt mer biologiska begrepp både i tal och skrift, vilket också stöder den kommunikativa kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller experimentellt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker

kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Under studieavsnittets gång sätter den studerande sig in i livets förutsättningar och i de karakteristiska dragen hos alla organismer. Det centrala perspektivet är förståelse av evolutionen och dess betydelse. Den studerande bekantar sig med sättet att hämta och beskriva kunskap inom biologin som en del av naturvetenskaperna. Inom studieavsnittet kan man samarbeta med andra (natur)vetenskaper kring forskningsarbetets olika steg och kring betydelsen av naturvetenskaplig forskning.

Ekologi och miljö, 2 sp (BI2)

Studieavsnittets moduler

- Ekologins grunder, 1 sp (BI2), Obligatorisk
- Människans inverkan på ekosystemen, 1 sp (BI3), Obligatorisk

Mål

Ekologins grunder

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och analysera hur abiotiska och biotiska miljöfaktorer inverkar på organismernas anpassning och utbredning
- kunna beskriva populationernas, organismsamhällets och ekosystemens struktur och funktion samt skildra dessa med hjälp av exempel
- kunna beskriva naturens mångfald och motivera vilken betydelse den har.

Människans inverkan på ekosystemen

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan undersökas samt kunna identifiera miljöproblem
- kunna jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen
- kunna presentera och motivera lösningar på miljöproblem samt identifiera positiva trender som berör miljöns tillstånd
- kunna bedöma och analysera sin egen verksamhet med beaktande av ekologisk hållbarhet
- kunna söka, analysera, tolka och presentera material om ekologisk forskning.

Lokal precisering

- känna till typiska finländska ekosystem.

Centralt innehåll

Ekologins grunder

Ekologins grunder

- ekosystemens struktur och dynamiska karaktär
- kolets, kvävet och fosforens kretslopp, energiflödet i ett ekosystem
- populationernas egenskaper
- anpassning, ekologiska nischer, utbredning
- förhållandet mellan olika arter

Naturens mångfald

- *genetisk mångfald hos en art, arternas mångfald, ekosystemens mångfald*
- *betydelsen av mångfald*

Människans inverkan på ekosystemen

Förändringar i ekosystemen som orsakats av människan, lösningar på miljöproblem

- *klimatförändringens inverkan på ekosystemen*
- *försurning*
- *övergödning*
- *hur främmande ämnen påverkar näringskedjor*
- *människans inverkan på naturens mångfald*

Mot en hållbar framtid

- *ekosystemtjänsternas betydelse, ekologiskt hållbar utveckling*
- *verksamhet för att främja en hållbar livsstil och hur man påverkar miljöns tillstånd*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Vi behandlar etisk kompetens och miljökompetens genom att fördjupa vår kunskap i och reflektera över centrala miljöfrågor, så som biodiversitet, klimatförändring och hållbar utveckling. I den mån det är möjligt kopplar vi an till lokala miljöutmaningar. I nära koppling till kompetensen för välmående reflekterar vi över naturens betydelse för det mänskliga samhället i stort samt dess betydelse för vårt eget välmående.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Vi behandlar tvärvetenskaplig och kreativ kompetens genom att fördjupa de kunskaper vi fått i studieavsnittet BI1 Livet och evolutionen. Genom att söka, analysera, tolka och presentera material kring ekologisk forskning eller miljöforskning tränar vi på informationssökning och källkritik samt problemlösning och kreativitet. I den mån det är möjligt utför vi arbete i fält, vilket också stödjer kompetensen för välbefinnande och etisk kompetens och miljökompetens. Vi stödjer arbetet och utvärderingen på den matris som arbetats fram i skolan.

Kompetens för välbefinnande

Vi behandlar kompetensen för välbefinnande genom att reflektera över miljöns och naturens inverkan på vårt eget psykologiska och fysiska välbefinnande. I den mån det är möjligt ingår utflykt till naturen i grupp eller individuellt och efterföljande reflekterande uppgift. I samband med självutvärdering strävar vi också efter ökad självkänedom och djupare insikter kring de egna studiestrategierna. Utvärderingen tar avstamp i den matris som arbetats fram i skolan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller experimentellt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I det här studieavsnittet studeras ekologins grunder och livets mångfald. Andra centrala teman är miljörelaterade problem i Finland och på andra håll i världen. Den studerande får bekanta sig med ekologisk forskning och hur den tillämpas för att skydda ekosystemen och mångfalden. Ämnen som lämpar sig att samarbeta med är t.ex. psykologi och hälsokunskap (naturens betydelse för det egna psykiska och fysiska välbefinnandet) samt finska (finländska ekosystem och nationella/lokala miljöproblem) eller engelska (ekologisk forskning). Samarbete med samhällslära och psykologi kan också hittas inom den hållbara utvecklingens ramverk.

Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI3)

Studieavsnittets moduler

- Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4), Valfri

Mål

Cellen och ärftligheten

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna namnge cellens grundstrukturer
- kunna beskriva cellens centrala funktioner
- behärska ärftlighetens grundmekanismer och kunna tillämpa dem med hjälp av exempel
- kunna mikroskopera olika celler och tolka cellernas mikroskopiska strukturer
- kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete.

Lokal precisering

- kunna genomföra och beskriva en mindre cellbiologisk undersökning.

Centralt innehåll

Cellen och ärftligheten

Strukturen och funktionen hos en cell med cellkärna

- cellen som forskningsobjekt
- biomolekyler
- djur-, växt- och svampceller
- genuttryck och reglering av det
- fotosyntes
- cellandning, jäsningsreaktioner

Cellernas förökning

- mitos och celledelning
- meios och könscellernas uppkomst

Ärftlighetens grunder

- nya alleler som orsakas av genmutationer
- mendelsk nedärvning
- kodominant nedärvning, polygen nedärvning, könsbunden nedärvning, att avgöra nedärvningssätt utifrån ett släkträd

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I det här studieavsnittet fördjupar vi ytterligare de färdigheter de studerande fått kring experimentellt arbete genom att i högre grad inkludera t.ex. modellering samt presentation och tolkning av resultaten. Vi övar på behandling av tabellmaterial t.ex. genom att producera olika diagram. Vi tränar på den multilitterära kompetensen genom att inkludera relevanta diagram, tabeller, modeller och bilder i arbetena. I mån av möjlighet kopplas det experimentella arbetet an till relevanta delområden inom andra ämnen t.ex. kemi. Utvärderingen sker utgående från den matris som arbetats fram i skolan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller experimentellt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I det här studieavsnittet fördjupas den studerandes kunskap kring den grundläggande byggstenen för allt liv på jorden - cellen. Vi granskar hur cellernas funktioner styrs, hur cellen förökar sig samt ärtflighetsgrunder, d.v.s. hur gener är uppbyggda, hur de kopieras och hur egenskaper nedärvs. Cellernas funktion åskådliggörs genom undersökande eller experimentellt arbete. Ämnen som lämpar sig för samarbete är bl.a. kemi.

Människans biologi, 2 sp (BI4)

Studieavsnittets moduler

- Människans biologi, 2 sp (BI5), Valfri

Mål

Människans biologi

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna namnge och känna igen de viktigaste organen och beskriva deras funktionsprinciper samt känna till människokroppens anatomi*
- *förstå vad homeostas innebär samt kunna ge exempel på faktorer som inverkar på den*
- *kunna beskriva kroppens kommunikationssystem och förklara hur olika delar av kroppen kommunicerar med varandra*
- *kunna förklara kroppens förmåga att uppfatta omgivningen med olika sinnen och reagera på förändringar*
- *kunna beskriva och jämföra kroppens olika försvarsmekanismer mot mikrober*
- *kunna beskriva och motivera fortplantningens mest centrala skeden från befruktningen till födseln*
- *kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete där funktioner i människokroppen mäts samt presentera resultatet.*

Centralt innehåll

Människans biologi

Cell, vävnad, organ

- *cellernas differentiering från stamcellerna, cancerceller*
- *organens sammansättning av olika vävnadstyper*

Kroppens reglering

- *nervsystemets uppbyggnad och funktion*
- *de inresekretoriska körtlarna och hormonerna*

Ämnesomsättningen

- *matspjälkningssystemet*
- *blodcirkulationssystemet*
- *andningsorganen*
- *utsöndring av slaggprodukter*

Rörelse

- *stöd- och rörelseorganen*

Kroppens anpassningsförmåga till miljön

- *huden och värmereglering*
- *sinnen*
- *försvarssystemet*

Fortplantning

- *könsorgan och könsutveckling*
- *befruktning, graviditet och förlossning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet behandlar vi kompetensen för välbefinnande genom att den studerande får ökade kunskaper kring de fysiologiska reaktionerna i kroppen vid olika situationer. Vi reflekterar kring kopplingen mellan fysiskt och psykiskt välbefinnande individuellt eller i smågrupper och utför praktiska övningar t.ex. i form av avslappningsövningar, andningsövningar, tånjning eller annan fysisk aktivitet. Vi reflekterar även kring behovet av självkännedom och socialt välbefinnande. Vi lyfter även upp sexualitetens betydelse och dimensioner som en del av välbefinnandet. Utvärderingen sker på basen av den matris som arbetats fram i skolan.

Samhällelig kompetens

Vi behandlar den samhälleliga kompetensen genom att belysa folkhälsofrågor och deras påverkan på samhället (t.ex. utgående från coronaepidemin 2020). Vi reflekterar också över hur viktig biologisk grundkunskap är för att förstå nyheter kring hälsofrågor och smittospridning och för att kunna argumentera för sina åsikter. Vi bekantar oss i den mån det är möjligt med olika studie- och yrkesval inom hälsovården, digitalt eller genom besök. Genom praktiska arbeten, mätningar eller laborationer med organ som liknar våra egna får de studerande praktiska erfarenheter som stöder kommande studier inom medicin eller hälsovård.

Genom att individuellt fatta goda beslut kring vår hälsa bidrar vi till ett välmående samhälle och därmed kopplas den samhälleliga kompetensen också an till kompetensen för välbefinnande. Utvärderingen sker på basen av den matris som arbetats fram i skolan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller experimentellt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I det här studieavsnittet blir den studerande förtrogen med människans anatomi och fysiologi. Centrala frågor berör människans olika livsfunktioner och fortplantning. Under studieavsnittets gång granskas också människokroppens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot. Ämnen att samarbeta med är hälsokunskap, kemi eller fysik ur ett medicinskt perspektiv.

Bioteknik och dess tillämpningar, 2 sp (BI5)

Studieavsnittets moduler

- Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6), Valfri

Mål

Biotekniken och dess tillämpningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till mikrobernas strukturer och förstå deras grundläggande funktioner*
- *kunna ge exempel på hur mikrober kan användas inom biotekniken*
- *fördjupa sin kunskap om nukleinsyror och känna till hur de kan användas inom gentekniken*
- *med hjälp av exempel kunna ange bioteknikens mest centrala tillämpningar och innovationer samt motivera deras betydelse inom förädling, medicin, industri och miljövård*
- *kunna känna igen och bedöma bioteknikens möjligheter och risker samt framföra välgrundade etiska synpunkter om dem*
- *kunna planera och genomföra ett experimentellt arbete som anknyter till biologiska tillämpningar.*

Lokal precisering

- förstå betydelsen av biologiska innovationer och tillämpningar i samhället
- bekanta sig med finländsk toppforskning.

Centralt innehåll

Biotekniken och dess tillämpningar

Mikrober

- *klassificering av mikrober*
- *bakteriernas uppbyggnad, variation, antibiotikaresistens*

- virusens uppbyggnad och förökning
- användningen av mikrober inom bioteknik

Manipulation av DNA och forskning med genteknik

- skillnaden mellan celler med och utan cellkärna beträffande arvsanlag och genernas funktion
- kopiering och fragmentering av DNA samt elektroforetisk separering av DNAfragmenten
- kartläggning av den information som finns i DNA
- metoder för genöverföring och -modifiering

Bioteknikens centrala tillämpningar och betydelse

- traditionell och genteknologisk växt- och djurförädling
- medicin
- genominformation och användningen av den
- identifiering av individer och arter utifrån DNA-information
- miljövard
- industri

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen beaktas inom studieavsnittet genom att den studerande får bekanta sig med biologiska tillämpningar som är viktiga för samhället inom många branscher, så som hälsovården, miljösektorn och jord- och skogsbrukssektorn. Vi reflekterar över olika framtida utmaningar samhället (kan) stå inför och vilka möjligheter det finns inom bioteknologin att arbeta fram lösningar. Utmaningarna kan t.ex. vara pandemier, antibiotikaresistens, livsmedelsbrist eller förorenad miljö. Genom att de studerande får fördjupade kunskaper i bl.a. mikroorganismernas uppbyggnad och funktion kan hen lättare ta ställning till och kritiskt granska aktuella samhällsfrågor och nyheter. I den mån det är möjligt ordnas (virtuella) forskarbesök eller besök till platser där biologiska tillämpningar utförs i praktiken. Utvärderingen sker på basen av den matris som arbetats fram i skolan.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen fördjupas ytterligare genom att de studerande nu själva både planerar och genomför småskaliga experimentella arbeten eller undersökningar. Arbetets tema styr den studerande naturligt till ämnesöverskridande reflektioner och undersökningar. Arbetet utförs och presenteras på ett ändamålsenligt sätt, t.ex. en forskningsrapport enligt tabellen nedan. I övrigt sker utvärderingen på basen av den matris som arbetats fram i skolan.

Poäng	Layout och språk	Introduktion	Material och metoder	Resultat	Diskussion
3	Bra, vetenskapligt språk och tydlig struktur. Layouten enhetlig. Bildtexter och hänvisningar, källor.	Bra fördjupande intro. Använder boken och andra källor. Hypoteser och variabler. Forskningens syfte beskrivs klart.	Mycket bra och tydlig förklaring. Kan innehålla bilder. Forskningen kan med lätthet utföras på basen av förklaringen. (Variabler.)	Bra diagram och alla delar med. Diagrammet förklarar tydligt. Bildtexter och hänvisningar.	Egna tolkningar och studien knyts ihop. Försök att verkligen försöka förklara och förstå det som skett i forskningen. Diskussion kring hypoteser. Tar upp eventuella felkällor och kan peka på framtida forskningsbehov.
2	Språket mestadels bra, men "löper" kanske inte alltid och kan innehålla skrivfel. Layouten OK, d.v.s. följer anvisningar.	Använder boken till viss mån och förklarar bakgrunden. Brister i hypoteser eller variabler.	Beskrivning av utförandet OK, och forskningen kan utan större problem utföras på nytt. Variabler.	Diagram OK, kan ha små brister, men förklaras åtminstone till största del också i text.	Någon egen tolkning av resultaten. Diskussion kring hypoteserna men inga djupare funderingar eller försök att förklara dem.
1	Ställvis svårt att förstå språket, p.g.a. bristande logik eller skrivfel. Brister i layout, rubriker eller bilder saknas.	Brister i inledningen, tillämpar inte bokens info och forskningens syfte blir i alla fall delvis oklart. Hypoteserna oklara.	Bristfällig beskrivning och forskningen kan inte utföras på basen av beskrivningen.	Diagrammet har tydliga brister och/ eller förklaras inte i text.	Inga egna tolkningar, utan mer konstateranden eller upprepning av resultaten. Hypoteserna nämns endast ytligt, tolkas ej.
0	Rapporten otydlig och svår att förstå.	Inledningen i sin helhet undermålig.	Mycket bristfällig beskrivning och arbetsmomentet oklara.	Diagrammet och/ eller den förklarande texten saknas helt.	Inga tolkningar och ingen diskussion om hypotesernas godkännande/ förkastande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller experimentellt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Under det här studieavsnittets gång ska den studerande få förståelse för den biologiska forskningens betydelse för utvecklingen av biologiska tillämpningar inom olika branscher (medicin, industri och livsmedelsproduktion samt inom hållbar användning av naturresurser). Centrala frågor berör olika tillämpningar av genteknik och mikrobiologi. De biotekniska tillämpningarna utvecklas snabbt och en grundförståelse i bioteknologi är det första steget mot nya framtida möjligheter.

Repetitionskurs i biologi, 2 sp (BI7)

Mål

Lokal precisering

- Repetera och fördjupa det centrala innehållet från studieavsnitten BI1-BI6
- Färdigheter att bygga upp goda svar i studentprovet
- Färdigheter att använda datorprogram relevanta för studentprovet

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Evolution
- Cellbiologi
- Människans biologi
- Ekologi
- Miljöbiologi
- Genetik och bioteknik

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagd/underkänd.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar det mest centrala stoffet i gymnasiets biologikurser, BI1-5. Målet är att ge studerande en helhetsbild av biologin i gymnasiet samtidigt som centrala områden repeteras inför studentprovet. I studieavsnittet tränas hur goda svars byggs upp och hur datorprogram relevanta för studentprovet används. Studerande har möjlighet att jobba enligt egen ambitionsnivå och egna förutsättningar med lärarens stöd.

Biologi i praktiken, 2 sp (BI08)

Mål

Lokal precisering

- Fördjupad kunskap inom biologins olika delområden
- Färdigheter i laborativt arbete samt presentation av resultat

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Cellbiologi, t.ex. mikroskopering och laboration med enzymer.
- Mikrobiologi, t.ex. insamling och odling av mikroorganismer från olika ytor.
- Människans fysiologi och anatomi, t.ex. dissektioner och experiment kring kroppens funktion.
- Evolution, t.ex. simulering av naturligt urval.
- Ekologi, t.ex. olika skogstyper och lavkartering.
- Genetik, t.ex. extrahera DNA.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som godkänt/ underkänt utifrån den studerandes olika arbeten och laborativa färdigheter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I det här studieavsnittet ligger fokus på det praktiska arbetet och olika experiment. Genom att laborera och fundera på olika praktiska frågeställningar får den studerande en djupare förståelse för innehållet i tidigare biologikurser. I studieavsnittet ingår olika typer av laborationer, experiment och i mån av möjlighet också studier ute i fält.

Hälsa, mat och miljö, 2 sp (BI9)

Mål

Lokal precisering

- Fördjupad kunskap kring klimatförändringens mekanismer.
- Kunskap kring hur vår matproduktion och konsumtion är kopplad till vårt eget och jordens välmående.
- Kunskap kring kopplingen mellan hälsosam kost och miljövänlig kost.
- Förmåga att avgöra hurdan kost som är miljövänlig och själv tillreda den.
- Förmåga att aktivt jobba för en mer hållbar framtid.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Klimatförändringens mekanismer.
- Jordens matproduktion och konsumtion dess koppling till klimatförändringen.
- Kopplingen mellan hälsosam kost och klimatsmart kost.
- Klimatsmart kost och tillredning av sådan.
- Matens och matproduktionens inverkan på samhället, miljön och på vårt eget välmående

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Vi fördjupar våra kunskaper i klimatförändringens mekanismer. Vi lär oss hur vår matproduktion och konsumtion är kopplad till klimatförändringen, och vilka förändringsmöjligheter som finns.

Kompetens för välbefinnande

Vi lär oss hur kosten inverkar på såväl jordens som vårt eget välmående. Vi funderar över kopplingen mellan hälsosam kost och klimatsmart kost.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen grundar sej på de moment som studerande får ta del av i början av studieavsnittet. I bedömningen ingår också själv- och kamratbedömning. Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Människan påverkar klimatet på många sätt, inte minst genom den mat vi äter. Vill du veta mer om hur mat och klimat hänger ihop och hur du genom matval kan bidra till en mer hållbar framtid? Klimatmaten är ett studieavsnitt där vi studerar kostens inverkan på samhället, miljön och på vårt eget välmående. Vi jobbar delvis utifrån deltagarnas eget intresse och tillreder också klimatsmart mat 3-4 gånger under studieavsnittets gång. I mån av möjlighet bjuder vi in utomstående experter för att fördjupa och bredda det vi själva lärt oss. Vi delar med oss av information och reflektioner kring temat till valfri målpublik, t.ex. via sociala medier eller bloggar. Vi använder ingen bok men det uppbärs en avgift för att täcka kostnaderna för råvaror (max 20 €/studerande).

Projektstudieavsnitt, 2 sp (BI10)

Mål

Lokal precisering

- Förmåga att själv eller parvis utföra ett forskningsarbete enligt vetenskapliga principer och metoder
- Fördjupad teoretisk kunskap kring ett valt område inom biologi
- Fördjupad kunskap kring projekt- och forskningsarbetets steg och olika metoder
- Förmåga att bearbeta och visualisera insamlat material i form av tabeller och diagram
- Förmåga att redogöra för och motivera slutsatser såväl skriftligt som muntligt

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Individuellt eller parvis utfört forskningsarbete enligt vetenskapliga principer och metoder
- Forskningsarbetets faser och forskningsmetodik
- Olika metoder för insamling av och bearbetning av data
- Utformning av en skriftlig vetenskaplig forskningsrapport

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Vi lär oss att själv bygga upp ny kunskap utifrån välformulerade forskningsfrågor. Vi får använda vår nyfikenhet, kreativitet och analysförmåga i forskningsprocessens olika faser.

Kommunikativ kompetens

Vi lär oss att presentera forskningsresultat både skriftligt och muntligt. Vi lär oss att motivera våra slutsatser och vid behov revidera dem. Vi lär oss att ge konstruktiv respons kring andras arbeten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen grundar sig på de moment som studerande får ta del av i början av studieavsnittet. I bedömningen ingår också själv- och kamratbedömning. Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Finns det någonting speciellt som fascinerar dig inom biologin, något du vill fördjupa dig i? Vill du få stöd och resurser att utföra ett eget djupgående arbete? I det här studieavsnittet bygger du genom nyfikenhet och mångsidigt arbete upp kunskap kring ditt eget specialintresse med lärarens stöd. Vi går gemensamt igenom principerna kring projekt- och forskningsarbete och gör upp en målinriktad plan för arbetet och lärandet. Du formulerar egna målsättningar, använder forskningsmetoder som är relevanta för ditt projekt och presenterar dina resultat i en forskningsrapport. Arbetet kan vara mera praktiskt eller teoretiskt, beroende på temat. Projektet kan också vara ett samarbete mellan fler studerande och till exempel användas som grund för deltagande i TekNatur -tävlingen.

Homo Sapiens, 2 sp (PS09)

Ämnesövergripande studieavsnitt

7.3. Filosofi (FI)

Läroämnets uppdrag

Filosofin utforskar hela verkligheten och olika sätt att gestalta den. Att känna till filosofiska frågeställningar skapar en grund för att förstå världen, samhället och uppfattningarna om människan och att bedöma dem rationellt. Studier i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att rationellt reflektera över motiveringarna till olika uppfattningar.

Utmärkande för filosofin är att den ifrågasätter och söker motiv, vilket hjälper den studerande att få grepp om och strukturera dagens informationsflöde. På så sätt främjar studierna i filosofi den studerandes förmåga att tänka och lära sig. Studier i argumentation och giltig slutledning utvecklar förmågan att förstå och uttrycka även komplexa tankemönster.

Traditionellt har filosofin kallats alla vetenskapers moder. I dess natur ingår därför att integrera olika vetenskapsområden, vilket hjälper den studerande att uppfatta större begreppsliga helheter och samband. Studierna i filosofi främjar den studerandes förmåga att se hur uppfattningar inom olika vetenskapsgrenar och tanketraditioner är uppbyggda och hur de skiljer sig från varandra. Detta stödjer den studerande att tillägna sig olika vetenskaper, vilket gör det enklare för dem att studera vidare. Kunskap i filosofi stärker den studerandes allmänbildning.

Studierna i filosofi ska stärka den studerandes uppfattning om sin egen identitet. I ämnet övar sig den studerande i etisk reflektion och det hjälper hen att förstå betydelsen av olika kunskaper och färdigheter för individen och samhället. Filosofi utvecklar omdömesförmågan och främjar kreativt och självständigt tänkande. I undervisningen i filosofi ska den studerande stödjas att formulera välgrundade personliga åsikter och lära sig att delta i en rationell diskussion. Genom att sätta sig in i filosofiska frågor som saknar enkla svar lär sig den studerande att formulera och motivera sina ståndpunkter. Samtidigt utvecklar hen respekt för olika välgrundade ståndpunkter. Genom att reflektera kring invecklade frågor tillsammans med andra utvecklar den studerande tilltro till sin egen tankeförmåga. Lämpliga arbetssätt inom ämnet är diskussion och dialog.

Mångsidig kompetens

Studierna i filosofi stödjer den studerandes **kommunikativa kompetens** på ett mångsidigt sätt, liksom även utvecklingen till en bildad och ansvarstagande medborgare med respekt för jämlikhet. Läroämnet betonar dialog och god argumentation, vilket gör att den studerande enklare kan ta till sig ett hållbart tänkande och en hållbar livsstil och rättvisa samhällliga principer. Filosofin kombinerar olika vetenskapsområden och stödjer tillägnet av olika vetenskaper och kontinuerligt lärande. Studier i filosofi utvecklar språklig uttrycksförmåga, analytiskt tänkande och logisk slutledning.

I filosofin tolkas problem begreppsligt och dialogiskt. Därför betonas språklig medvetenhet samt ett exakt språkbruk som lyfter fram betydelsen av ändamålsenliga begrepp. Även om filosofin använder termer inom sin egen tradition och inom andra vetenskapliga discipliner är målet ett klart och begripligt språk. Filosofins argumenterande karaktär utvecklar ett uttrycksätt som fokuserar på logiska motiveringar och tar hänsyn till olika perspektiv.

Reflektion över det goda livet och samhället är traditionellt kärnan i filosofin. Studier i filosofi stödjer **kompetensen för välbefinnande** genom att utveckla den studerandes förståelse av sig själv, sitt tänkande och sitt förhållande till andra människor. Utvecklingen av förståelsen sammanhänger med människans utveckling som helhet och leder till goda dygder och välbefinnande. Det diskuterande och argumenterande förhållningssättet främjar den sociala gemenskapen bland de studerande och deras kommunikationsfärdigheter och lär dem att respektera olika synpunkter. Samtidigt uppmuntras den studerande att tillägna sig hållbara sätt att tänka och leva och rättvisa samhällliga principer. Filosofin utvecklar även tolerans för osäkerhet och förmåga att agera även i situationer där tillgången till information är begränsad.

Filosofin har traditionellt omfattat ett synsätt som integrerar olika vetenskapliga discipliner och därigenom stimulerar **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Studier i filosofi bygger på ett naturligt sätt broar mellan olika discipliner. Filosofin hjälper den studerande att tillägna sig olika sätt att hämta information och att kombinera resultaten från olika vetenskaper, vilket gör det lättare att uppfatta stora helheter. Det starka kravet på logik i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att förstå motiveringarna för olika argument och att särskilja faktiska argument från åsikter. I egenskap av ett ämne som ifrågasätter och söker motiveringar uppmuntrar filosofin till kreativt och självständigt tänkande.

När det gäller **samhällelig kompetens** ska undervisningen i filosofi engagera den studerande till ett rationellt etiskt tänkande baserat på respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Idealen för ett rättvist samhälle och ett aktivt medborgarskap är inte endast föremål för analys och undervisning, utan också mål som undervisningen försöker främja. Filosofi utvecklar förmågan att tänka kreativt, kritiskt och självständigt, vilket utvecklar färdigheter för fortsatta studier, meningsfull karriärplanering och framtida förändringar i arbetslivet.

Etik är ett traditionellt delområde av filosofin och därför också en central del av studierna i filosofi. Filosofi lär den studerande att strukturera värderingar, normer och betydelser begreppsligt. **Etisk reflektion** omfattar såväl individ- och samhällsfrågor som miljöfrågor. Den kritiska traditionen inom läroämnet utvecklar den studerandes förmåga till självständigt tänkande och uppmuntrar hen att

agera moraliskt hållbart. Studier i filosofi bidrar till att uppfatta mångfasetterade problem och skapa en övergripande bild av dem. Förståelse av sociala och ekologiska globala problem uppmuntrar den studerande att agera för att korrigera dessa och uppfylla målen för **miljökompetens**.

Med tanke på **global och kulturell kompetens** breddar studierna i filosofi tänkandet och hjälper till att förstå att det finns olika sätt att uppfatta verkligheten. Den studerande utvecklar en känslighet för att upptäcka likheter och skillnader i olika fenomen i världen. Av filosofins delområden fokuserar särskilt etik och social filosofi på mångfalden hos människor och kulturer och uppmuntrar till en fördomsfri attityd till olika livsfenomen. Genom filosofiska tankeexperiment ska den studerande ges tillfälle att föreställa sig möjliga framtida utvecklingstrender.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i filosofi är att den studerande ska

ska

- kunna gestalta filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem inom den filosofiska traditionen och att kunna tillämpa problemformuleringarna på olika aktuella frågor
- kunna strukturera, analysera och bedöma information begreppsligt, i synnerhet olika påståenden, deras betydelser och motiveringar till dem
- behärska grundläggande logisk argumentation och därigenom lära sig att lita på och kritiskt granska sitt eget tänkande samt reflektera över dess begränsningar inom olika vetenskapsgrenar och i vardagslivet
- kunna bedöma moraliska problem och tänkbara lösningar på dem samt förbinda sig till etiska principer
- lära sig att reflektera över och begreppsligt analysera större helheter samt att tänka och handla på ett omdömesgillt sätt i såväl etiska frågor som inom andra livsområden, även då informationen är motstridig eller otillförlitlig
- utveckla sin förmåga att uttrycka sina ståndpunkter med rationella motiveringar.

Bedömning

Bedömningen i filosofiämnet ska fokusera på den studerandes förmåga att förstå centrala filosofiska frågor och behärska filosofiskt tänkande och filosofiska begrepp samt på den studerandes förmåga att uttrycka och utvärdera filosofiskt tänkande. Det innebär att man bedömer förmågan att förstå och precisera filosofisk kunskap med hjälp av begrepp samt att kritiskt analysera och reflektera över den. Därtill ska bedömningen ta fasta på den studerandes förmåga att såväl i vardagen som i vetenskapen identifiera och beskriva filosofiska problem och förmågan att formulera dem med hjälp av begrepp.

Bedömningen ska ta hänsyn till den studerandes kännedom om presenterade lösningar på filosofiska frågor samt hens förmåga att presentera logiska argument skriftligt, muntligt och interaktivt.

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att kritiskt granska sitt eget tänkande och uppmuntra den studerande att planera sina studier. Kursbedömningen ska basera sig på mångsidiga bedömningsmetoder. Målen och det centrala innehållet i de olika modulerna ska vara utgångspunkt för bedömningen av hur den studerande har uppnått de allmänna målen för läroämnet filosofi.

Studieavsnitt

Introduktion till filosofiskt tänkande, 2 sp (FI01)

Studieavsnittets moduler

- Introduktion i filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1), Obligatorisk

Mål

Introduktion i filosofiskt tänkande

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bilda sig en uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem*
- *lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet*
- *känna till och genom olika interaktiva övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetssätt, såsom att ifrågasätta antaganden, klassificera och definiera begrepp samt använda tankeexperiment och mot exempel*
- *fördjupa sig i några centrala filosofiska frågor och begreppsliga distinktioner i anslutning till dem*
- *känna till grundläggande kunskapssteoretiska distinktioner, kunna analysera och värdera olika tankeföreställningar och bekanta sig med kunskapsinnehållet i några av gymnasiets läroämnen.*

Centralt innehåll

Introduktion i filosofiskt tänkande

- *vad filosofi är, de filosofiska frågornas och det filosofiska tänkandets natur i den filosofiska traditionen och tillämpning av filosofiskt tänkande i aktuella frågor*
- *grunderna för logisk argumentation och giltig slutledning samt muntlig och skriftlig övning inom området, bland annat genom att tillämpa detta på aktuella samhällsrelaterade frågor*
- *centrala filosofiska grundfrågor och distinktioner: ande och materia, frihet och nödvändighet, begreppslig och empirisk, objektiv och subjektiv*
- *skillnaden mellan kunskap och information, vardagskunskap och vetenskaplig kunskap samt vetenskap och pseudovetenskap*
- *kunskapens och argumentationens natur inom olika vetenskapsgrenar: hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande övar sig genom diskussion att tolka andras påståenden på ett respektfullt sätt. Hen lär sig att granska andras påståenden genom att anta att de ursprungligen använts i ett samband där de varit så förnuftiga och riktiga som möjligt. Både argumentation och diskussion är centrala arbetssätt.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande övar sig i tvärvetenskapligt angreppssätt genom att behandla påståenden som framförts i olika läroämnen och motiveringar till dem ur ett forskningsmetodologiskt perspektiv, genom att t.ex. finna likheter och olikheter mellan olika läroämnen. Hen lär sig att förstå att

vetenskapliga teorier inte nödvändigtvis uppfyller (och kanske inte ens normalt) kriterierna för kunskap.

Den studerande tränar sin kreativa kompetens genom att framföra motiveringar till påståenden både muntligt och skriftligt. Betoningen ligger på logisk argumentation och giltig slutledning och tillämpning av filosofiska arbetssätt, såsom klassificering och definition av begrepp samt användning av tankeexperiment.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vad filosofi är, vilken filosofins natur är och vilka metoder som används, lär vi oss om i detta studieavsnitt. Vi funderar på olika filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem. Vi bekantar oss med och tillämpar filosofiska arbetssätt. Vi analyserar filosofiska begrepp, funderar på vad verkligheten består av, försöker lösa moraliska problem, frågar oss vad man egentligen kan veta. Argumentation är ett centralt arbetssätt i studieavsnittet.

Etik, 2 sp (FI02)

Studieavsnittets moduler

- Etik, 2 sp (FI2), Obligatorisk

Mål

Etik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier*
- *kunna motivera uppfattningar om det goda och det rätta samt förstå skillnaden mellan normativa och deskriptiva påståenden*
- *kunna presentera logiska och etiska argument muntligt och skriftligt samt motivera moralens förpliktande karaktär*
- *kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp*
- *kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar utgående från den filosofiska etiken*
- *kunna tillämpa etik på samhälls- och miljöfrågor.*

Centralt innehåll

Etik

- *moralen som normsystem; skillnaden mellan moral, lagar och vanor; moralisk objektivism, relativism, subjektivism*
- *moral samt normativ och tillämpad etik i moralfrågor; grunderna i dygd-, konsekvens-, rättighets- och pliktetik*
- *filosofiska teorier om ett gott liv, meningen med livet och en god livsstil*

- etik och individens moraliska beslut: mänskliga relationer och livsval
- etiska frågor kring miljön och naturen, såsom miljöförändringen och djurens rättigheter
- etik och samhället: mänskliga och grundläggande rättigheter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Etik är en central del av filosofistudierna. I etiken struktureras värderingar, normer och betydelser begreppsligt. Den etiska diskussionen omfattar frågor som gäller individen, samhället och miljön. Studierna i etik uppmuntrar till självständigt tänkande och till att förbinda sig till en moraliskt hållbar verksamhet. Ett rationellt etiskt tänkande grundar sig på respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och en hållbar framtid och kan tjäna som utgångspunkt för allt samhälleligt tänkande.

Undervisningen i etik uppmuntrar till att identifiera samhälleliga missförhållanden och till ett aktivt medborgarskap. Förståelsen för karaktären av de sociala problemen samt av de globala och ekologiska problemen, uppmuntrar till åtgärder för att avhjälpa dem och förverkligar således målen för miljökompetens. Undervisningen i etik uppmuntrar till att eftersträva en ekologiskt hållbar och ansvarsfull livsstil och granskar dess filosofiska grunder.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram

Fri beskrivning av studieavsnittet

Under studieavsnittet lär vi känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier, samt grunderna i miljöfilosofi. Vi lär oss motivera uppfattningar om det goda och det rätta och med hjälp av filosofiska begrepp lär vi oss analysera meningen med vårt liv och våra livsval. Vi diskuterar vad moral är, hurdana värderingar vi styrs av, vad lycka är, hurdan en god människa är och hur man förverkligar moraliska ideal i praktiken.

Samhällsfilosofi, 2 sp (FI03)

Studieavsnittets moduler

- Samhällsfilosofi, 2 sp (FI3), Valfri

Mål

Samhällsfilosofi

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli förtrogen med några centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin
- lära sig att beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, grupper och institutioners verksamhet
- lära sig att filosofiskt bedöma samhällsordningens uppbyggnad och legitimitet
- kunna tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor

- *förstå rättigheters betydelse som grund för samhällsordningen.*

Centralt innehåll

Samhällsfilosofi

- *samhällsordningens legitimitet, teorier om samhällsfördrag*
- *olika former av makt, frihet, jämlikhet och rättvisa*
- *mänskliga rättigheter, medborgarrättigheter och rättsstaten: demokrati och social gemenskap som samhälleliga värden*
- *politiska ideal: liberalism, socialism, anarkism, konservatism, nationalism; samhällsutopier och -dystopier*
- *förhållandet mellan välfärd och ekonomi; legitimering av skillnader i förmögenhet och välfärd; välfärdsstaten*
- *aktuella samhällsfilosofiska frågor: miljöproblem, kulturmöten, effekter av teknik och artificiell intelligens, kön och makt, identifiering och kritik av strukturer som skapar ojämlikhet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den studerande granskar på bred front olika aspekter av samhället: samhällsordning, makt, frihet, jämlikhet, rättvisa, rättigheter, politiska ideal, välfärd och ekonomi.

Genom diskussion och skriftlig argumentation ökar den studerande sin förståelse för dessa frågor och hur de kan motiveras. Den studerande lär sig också mera om aktuella frågor som gäller t.ex. teknisk utveckling, kön eller miljö. Studierna i samhällsfilosofi hjälper den studerande att uppfatta individens ställning i samhället, uppmuntrar till aktivt medborgarskap och ger begreppsliga verktyg för analys och försvar av demokrati, frihet och jämlikhet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studiehelheten. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Innehållet i studieavsnittet består av centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin samt de grundläggande samhällsfilosofiska uppfattningarna om individens relation till gruppen, samhället och staten. Vi lär oss använda filosofiska begrepp för att analysera samhällelig och politisk verksamhet och för att motivera våra egna lösningar på samhällsproblem. De studerande lär sig tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor.

Sanningen, 2 sp (FI04)

Studieavsnittets moduler

- Sanningen, 2 sp (FI4), Valfri

Mål

Sanningen

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna skilja mellan åsikter och faktapåståenden och förstå behovet av att motivera faktapåståenden
- förstå betydelsen av språk och dess betydelse i gestaltandet av verkligheten
- kunna beskriva och bedöma filosofiska teorier om sanning, kunskap, verklighetens natur och vetenskap
- kunna strukturera och analysera kännetecken för vetenskaplig forskning, slutledning och förklaring
- kunna analysera hur observationer och kunskap samt vetenskapliga teorier förhåller sig till verkligheten
- lära sig att bedöma situationer där olika undersökningar ger olika resultat och handlingsalternativ.

Centralt innehåll

Sanningen

- språk, betydelse och sanning
- det sannas natur och sanningsteorierna; att närma sig sanningen; nödvändig och kontingent sanning
- verklighetens och medvetandets natur; realism och anti-realism
- kunskapens källor, kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande, förhållandet mellan kunskap och säkerhet
- den vetenskapliga forskningens natur och metoder samt vetenskaplig slutledning, vetenskapsetik
- tillförlitligheten hos vetenskapliga metoder och teorier och deras förhållande till verkligheten
- förklaring, förutsägelse, förståelse och tolkning inom olika vetenskaper

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I modulen Sanningen (F14) betonas i målen för mångsidig kompetens i synnerhet tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, global och kulturell kompetens samt kommunikativ kompetens.

Den studerande övar sig på att strukturera problem begreppsligt och dialogiskt. Därför betonas ett exakt språkbruk som öppnar upp begreppens innebörd liksom även språkmedvetenhet. Filosofins argumenterande karaktär utvecklar ett uttryck där tyngdpunkten ligger på logiska motiveringar och beaktande av olika perspektiv. Detta hjälper de studerande att förstå olika tänkesätt i såväl interaktionssituationer som i dialogen mellan olika vetenskapsgrenar och kulturdelområden.

Filosofin uppmuntrar till kreativt och självständigt tänkande som ett ifrågasättande läroämne som söker motiveringar. Behandlingen av komplicerade problem utvecklar de studerandes tolerans mot osäkerhet och beredskap att agera också i situationer där den information som står till buds är begränsad.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studiehelheten. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren

används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt ställer oss inför de mest grundläggande frågor med ett aktuellt grepp. Vi funderar över fakta, sanning och kunskap och deras förhållande till vetenskap, verklighet och värdsbild. Du utmanas i att reflektera över din egen världsbild och att utveckla ditt kritiska tänkande.

Homo Sapiens, 2 sp (PS09)

Ämnesövergripande studieavsnitt

7.4. Fysik (FY)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i fysik ska hjälpa den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en naturvetenskaplig världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter om fysikens betydelse i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till fysik samt i fysikens begreppsapparat och sätt att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera olika vardagliga val samt ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen i fysik ska ge den studerande färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden samt att tillämpa sina kunskaper i fysik i arbetslivet. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i fysik ska stödja den studerande att förstå fysikens begrepp både kvalitativt och kvantitativt. Den studerande bearbetar sina tidigare erfarenheter, nya observationer och synvinklar till en logiskt sammanhängande bild av omvärlden i samverkan med lärarna och gruppen samt med hjälp av fysikens teorier.

Undervisningen i fysik ska utgå från observationer i omgivningen. Experiment i olika former stödjer den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapens karaktär. Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom centrala områden som behandlas i respektive modul. Experimentellt arbete ska utföras med beaktande av säkerheten i arbetet.

Mångsidig kompetens

*Undervisningen i fysik vägleder den studerande att tillägna sig ett naturvetenskapligt tänkande, att ta fram och använda information, att komma med idéer, samarbeta samt att bedöma informationens tillförlitlighet och innebörd. Undervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att den studerande får färdigheter att delta i samhällsdebatten och påverka det gemensamma beslutsfattandet.*

*Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetsätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetsätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.*

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt **hens kompetens för välbefinnande**.

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i fysik hänför sig till fysikens betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i fysik samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- kunna bedöma vilken betydelse fysiken och teknologin har för individen och samhället
- identifiera sina kunskaper i fysik och ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet fysik
- bli insatt i hur man tillämpar fysik i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer eller forskarsamfund
- få möjligheter att sätta sig in i fysikens tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskapernas och fysikens tillämpningsområden
- få färdigheter att delta i debatter och beslutsfattande som berör miljö och teknologi.

Forskningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningar som utgångspunkt för undersökning, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och utföra experimentella undersökningar i samarbete med andra
- identifiera hur felkällor inverkar på mätningar
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Kunskaper i fysik och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- kunna använda centrala begrepp i fysik på ett konsekvent sätt och i rätt sammanhang
- strukturera sin uppfattning om naturens strukturer och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken
- förstå fysikaliska fenomen och principer som utgör grunden för teknologiska tillämpningar
- kunna formulera, tolka och bedöma olika modeller samt använda dem och simuleringar för att beskriva fenomen och göra prognoser
- kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat
- kunna använda mångsidiga informationskällor och kritiskt bedöma dem med hjälp av sina kunskaper i fysik.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på hur de allmänna målen för fysik uppfylls med betoning på modulspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under läroprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa fysikaliska kunskaper på olika sätt, till exempel genom att förklara, göra grafiska modeller och använda matematiska modeller. Bedömningen ska basera sig på olika arbeten men även på den studerandes arbetssätt, såsom formulering av frågor, beskrivning av problemlösningsprocessen samt forskningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att hämta och tillämpa information.

Studieavsnitt

Fysiken som naturvetenskap, 2 sp (FY01)

Studieavsnittets moduler

- Fysiken som naturvetenskap, 1 sp (FY1), Obligatorisk
- Fysik, miljö och samhälle, 1 sp (FY2), Obligatorisk

Mål

Fysiken som naturvetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med fysiken som en systematisk vetenskap som baserar sig på experimentella undersökningar
- introduceras i materiens struktur och världsalltets storleksordningar
- bekanta sig med de metoder som används för att ta fram information i fysiken
- kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga experiment
- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier.

Fysik, miljö och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli insatt i energi som ett grundläggande begrepp i fysiken
- känna till olika energiformer och sätt att producera energi
- kunna jämföra olika sätt att producera energi och storleksordningar i anknytning till produktionssättens inverkan på miljön
- få färdigheter i att delta i diskussioner som gäller miljö och teknologi samt i beslutsfattande kring hållbar energihushållning.

Centralt innehåll

Fysiken som naturvetenskap

- storhet och enhet samt SI-systemet
- mätning, insamling av resultat, grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet
- grafisk modell och linjär modell
- planering och genomförande av enkla experimentella undersökningar

Fysik, miljö och samhälle

- energiformer, energins bevarande och omvandling •
- energiproduktion, effekt, verkningsgrad, överföring av energi
- energiproduktionens inverkan på miljön och på klimatförändringen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande utvecklar sin kommunikativa kompetens och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetsätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Etisk kompetens och miljökompetens

I undervisningen handleds den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Energi och värme, 2 sp (FY03)

Studieavsnittets moduler

- Energi och värme, 2 sp (FY3), Valfri

Mål

Energi och värme

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för energi som ett centralt begrepp i fysiken
- kunna undersöka ett ämnes termodynamiska tillstånd och fenomen i anknytning till förändringar i aggregationstillstånd
- kunna tillämpa termodynamikens begrepp och modeller då hen granskar lösningar inom energiproduktion och medverkar i bygget av en hållbar framtid
- identifiera energibalansens och värmeflödets betydelse i klimatförändringen.

Centralt innehåll

Energi och värme

- kraft som ett mått på styrkan hos en växelverkan
- mekaniskt arbete
- termodynamiskt system och tillståndsvariabler
- temperatur, tryck och hydrostatiskt tryck
- energins bevarande, inre energi, energiflöde och värmemängd
- hur ett ämne värms upp och svalnar samt förändringar i aggregationstillstånd
- värmeutvidgning
- tillståndsförändringar hos gaser och tillståndsekvationen för en ideal gas

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

I undervisningen handleds den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes etiska kompetens och miljökompetens.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätningresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Kraft och rörelse, 2 sp (FY04)

Studieavsnittets moduler

- Kraft och rörelse, 2 sp (FY4), Valfri

Mål

Kraft och rörelse

Målen för modulen är att den studerande ska

- *genom experiment kunna undersöka fenomen i anknytning till kraft och rörelse*
- *kunna producera och analysera grafiska framställningar av mätdata*
- *förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken*
- *känna till säkerhetsaspekter i anknytning till kraft och rörelse.*

Centralt innehåll

Kraft och rörelse

- *likformig och likformigt accelererad rätlinjig rörelse*
- *växelverkan mellan kroppar och kraft samt Newtons lagar*
- *krafters sammanlagda verkan, kraftdiagram och rörelseekvationen*
- *tyngd och friktion*
- *rörelseenergi, potentiell energi och mekanisk energi*
- *den mekaniska energins bevarande och mekanikens energiprincip*
- *rörelsemängd, impuls, rörelsemängdens bevarande och endimensionella kollisioner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den tvårvetenskapliga och kreativa kompetensen även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY05)

Studieavsnittets moduler

- Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5), Valfri

Mål

Periodisk rörelse och vågor

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva planetarisk rörelse som centralrörelse*
- *bli förtrogen med svängningsrörelsens och vågrörelsens grundprinciper genom att undersöka mekanisk svängning och ljud*
- *kunna beskriva periodisk rörelse med fysikaliska och matematiska begrepp*

- *matematiskt kunna beskriva mekaniska svängningar och ljud som en periodisk rörelse.*

Centralt innehåll

Periodisk rörelse och vågor

- *kraftmoment och vridning av en kropp*
- *vridning och jämvikt i enkla fall*
- *likformig cirkelrörelse och normalacceleration*
- *den allmänna gravitationslagen och planetarisk rörelse*
- *periodisk rörelse, period, frekvens och amplitud*
- *harmonisk kraft och svängningsrörelse samt den potentiella energin hos en harmonisk kraft*
- *mekaniska vågor: uppkomst, utbredning och reflexion*
- *diffraction och interferens hos mekaniska vågor samt stående vågor*
- *ljud som vågrörelse, ljudintensitetsnivå, ljudets egenskaper och utbredning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I undervisningen handleds den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes kompetens för välbefinnande.

Man bekantar sig i hur ljud uppstår och hur buller kan skada hörseln.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Elektricitet, 2 sp (FY06)

Studieavsnittets moduler

- Elektricitet, 2 sp (FY6), Valfri

Mål

Elektricitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna undersöka fenomen i anknytning till elektricitet experimentellt och kunna utföra grundläggande mätningar inom ellära*
- *kunna använda begreppen fält och potential för att beskriva elektriska fält*

- *känna till säkerhetsaspekter i anknötning till elektriska apparater och överföring av elenergi.*

Centralt innehåll

Elektricitet

- *spänning och elektrisk ström i likströmskretsar*
- *resistans och Ohms lag*
- *elektrisk effekt och Joules lag*
- *koppling av motstånd och Kirchhoffs lagar*
- *ackumulatorer och en ackumulators laddningskrets*
- *Coloumbs lag och homogent elektriskt fält*
- *potentiell energi och potential i ett homogent elektriskt fält*
- *kondensator och kondensators energi*
- *halvledare, diod och LED som komponenter i en strömkrets*
- *elsäkerhet: säkring, kapslingsklassning och genomslagsspänning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Kommunikativ kompetens

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin kommunikativa kompetens och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Vi bygger bland annat likströmskretsar i smågrupper.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY07)

Studieavsnittets moduler

- Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7), Valfri

Mål

Elektromagnetism och ljus

- förstå induktionsfenomenets centrala betydelse inom elektromagnetism
- förstå de fysikaliska grundprinciperna för produktion och överföring av elektrisk energi och deras betydelse för samhällets funktion
- identifiera källor till elektromagnetisk strålning och strålningens effekt
- förstå att ljus är ett elektromagnetiskt fenomen.

Centralt innehåll

Elektromagnetism och ljus

- ferromagnetism och magnetisk dipol
- magnetisk växelverkan och magnetfält
- en laddad partikels rörelse i ett homogent el- och magnetfält
- magnetfältet kring en strömförande ledare och kraften mellan två ledare
- elektromagnetisk induktion, Lenz lag och virvelströmmar
- generator, uppkomsten av växelström, transformatorn och överföring av energi med hjälp av elektrisk ström
- elektromagnetisk strålning och dess spektrum samt svartkroppsstrålningens spektrum
- ljusets reflexion, brytning och totalreflexion
- ljusets interferens och diffraktion
- ljusets polarisation kvalitativt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Materia och strålning, 2 sp (FY08)

Studieavsnittets moduler

- Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8), Valfri

Mål

Materia, strålning och kvantisering

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till den joniserande strålningens effekter och bekanta sig med säker användning av strålning
- introduceras till den världsbild som baseras på kvantfysik från elementarpartikelfysik till kosmologi
- förstå hur betydelsefull den teknologi som baserar sig på kvantisering är för dagens samhälle.

Centralt innehåll

Materia, strålning och kvantisering

- energins kvantisering då materia och strålning växelverkar med varandra
- fotonen som det elektromagnetiska strålningsfältets kvanta
- atomens uppbyggnad, kvanttillstånden hos atomens elektroner samt grundtanken i den vågmekaniska atommodellen
- teknologi som baserar sig på kvantisering; laser och kvantstrukturer
- atomkärnans struktur och förändringar, radioaktivt sönderfall
- kärnreaktioner, ekvivalens mellan massa och energi, atomkärnans bindningsenergi
- kärnkraft, fission och fusion
- sönderfallslagen
- olika typer av joniserande strålning och deras biologiska effekter samt tillämpningar inom medicin och teknologi
- partikelfysikens standardmodell
- världssalltets utveckling

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion.

Vi undersöker bland annat kärnkraftverk och radioaktivitet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

7.5. Geografi (GE)

Läroämnets uppdrag

I geografi undersöker man fenomen som sker i naturen, samhället, hos människan samt växelverkan mellan dem. Undervisningen i geografi har som uppdrag att utveckla den studerandes geografiska världsbild och ge hen verktyg att förstå globala, regionala och lokala företeelser och hur de har förändrats under tidens gång samt regionala problem och hur de kan lösas.

Undervisningen i geografi ska vägleda den studerande till insikt om de faktorer som bidrar till att världen förändras, lära hen att formulera välgrundade åsikter, ta ställning till förändringar som sker i den egna miljön, i närområdet och i hela världen samt att arbeta aktivt för att främja naturens och människans välbefinnande. Undervisningen övar den studerandes färdigheter att delta och påverka samt stödjer den studerande i byggandet av en hållbar framtid. Geografiundervisningen hjälper den studerande att bli medveten om växelverkan mellan naturen och mänsklig verksamhet samt att betrakta världen som en föränderlig och kulturellt pluralistisk livsmiljö.

I geografiundervisningen integreras naturvetenskapliga och humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen. Undervisningen ger den studerande färdigheter att granska miljö- och människorätsfrågor och stödjer den studerandes utveckling till en bildad och ansvarstagande medborgare.

Undervisningen ska ta avstamp i de ungas livsmiljö och i den studerandes vardag. Olika lärmiljöer ska mångsidigt användas i undervisningen. Ett undersökande angreppssätt och användningen av geomedia hjälper den studerande att fördjupa sitt geografiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i den vardagliga miljön på det lokala, regionala och globala planet. Med geomedia avses olika sätt att ta fram och presentera geografisk information, till exempel kartor, geodata, diagram, bilder, videofilmer, skriftliga källor, olika medier och muntliga presentationer. En mångsidig användning av geomedia hjälper den studerande att hämta, analysera och tolka information samt presentera den visuellt. Genom att man behandlar aktuella nyheter i undervisningen får den studerande stöd för att utveckla sin världsbild och sitt kritiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i närmiljön och på andra håll i världen.

Mångsidig kompetens

Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för undervisningen i geografi.

Undervisningen i geografi stödjer utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens**. I läroämnet grundar sig arbetssätten på växelverkan och varierande lärmiljöer, och man utgår från den studerande. I undervisningen betonas speciellt sociala färdigheter och samarbetsförmåga samt att den studerande tar ansvar för sitt eget och andras arbete. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål och ska stödjas och uppmuntras i olika skeden av läroprocessen, vilket stärker den studerandes självkännedom och utvecklar uthålligheten.

I geografin får den studerande öva sig på undersökande samt **tvärvetenskapligt och kreativt** arbete. Den studerande fördjupar sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till geografi samt i läroämnets begreppsapparat och hur geografisk kunskap byggs upp. Färdigheter i geomedia stärker den studerandes multilitteracitet. Undervisningen i geografi motiverar den studerande till ett naturvetenskapligt och humanistisk-samhällsvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information.

Undervisningen i geografi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen främjar den studerandes förståelse av vilken betydelse en hållbar utveckling har som utgångspunkt för områdesplanering samt ger den studerande färdigheter till interaktiv planering. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar framtid och utvecklar en förståelse för globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem. Det här stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Undervisningen i geografi stärker på olika sätt den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för kulturell mångfald och naturmiljöns betydelse och ska ge den studerande en inblick i nödvändigheten av en hållbar livsstil. Undervisningen i geografi hjälper den studerande att tillämpa sina kunskaper och

färdigheter i den egna vardagen samt för etisk reflektion och för att göra hållbara val som konsument.

Undervisningen i geografi fördjupar den studerandes förståelse av de mänskliga rättigheternas betydelse, samhällets mångfald och hur den regionala identiteten formas, och stödjer på det här sättet den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Utmärkande för geografin är att man undersöker aktuella globala fenomen och växelverkan mellan dem. Undervisningen stödjer den studerandes internationella färdigheter och livskompetens samt utvecklingen till en bildad och fördomsfri människa.

Mål

Undervisningen i geografi stärker den studerandes geografiska tänkande, fördjupar hans förståelse av fenomen och processer samt utvecklar hans förmåga att behärska och tillämpa mångsidiga färdigheter. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Geografiskt tänkande

Målet är att den studerande ska

- få upplevelser och färdigheter som fördjupar hans intresse för geografi och geografins sätt att gestalta och utforska världen
- förstå vad som karakteriserar geografin som vetenskap och hur geografiskt kunnande behövs i vardagen, i studierna och i arbetslivet
- kunna använda geografiska begrepp exakt samt kunna formulera och motivera ståndpunkter på ett sätt som är specifikt för geografin samt i rätt sammanhang
- fördjupa sina kunskaper om jordens kartbild och om ortnamn
- kunna granska världen ur olika synvinklar, såsom ur den enskilda individens, samhällets och miljöns perspektiv
- förstå nödvändigheten av en hållbar livsstil och betydelsen av cirkulär ekonomi som sparar naturresurser.

Geografiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- förstå naturgeografiska fenomen och processer
- förstå humangeografiska fenomen och processer
- förstå växelverkan mellan natur- och humangeografiska processer

Geografiska färdigheter och tillämpningar

Målet är att den studerande ska

- kunna observera vardagsmiljöer och tolka landskap
- kunna jämföra och analysera de fenomen, strukturer och former av växelverkan i naturen och i den mänskliga verksamheten som är knutna till olika regionala nivåer samt de ändringar som sker inom dessa
- kunna observera, beskriva och analysera människornas välbefinnande lokalt, regionalt och globalt
- kunna reflektera över och bedöma potentiella lösningar på förändringar i miljön och förändringar som orsakas av mänsklig verksamhet
- förstå, tillämpa och analysera geografisk kunskap och använda geomedier mångsidigt för att söka, analysera och presentera information

- följa med aktuella händelser i världen och kritiskt bedöma vilka faktorer som inverkar på dem och vilka eventuella följder de har
- ha insikt i regionutveckling och sätten att delta i och påverka den
- tillägna sig färdigheter att agera som en ställningstagande och aktiv världsmedborgare som främjar en hållbar framtid.

Bedömning

Bedömningen i geografi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sina arbetssätt samt att utveckla sina kunskaper. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen i geografi är geografiskt tänkande, den studerandes förståelse av geografiska fenomen och processer samt hens geografiska färdigheter och förmåga att tillämpa dem. Den studerande kan åskådliggöra sitt geografiska tänkande och sina geografiska kunskaper på olika sätt. Centrala färdigheter som ska bedömas i geografin är förmågan att läsa och tolka kartor, förmågan att presentera information grafiskt samt andra geomediala färdigheter. Den studerande kan även visa sina kunskaper i geografi med hjälp av fältarbeten, presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

Studieavsnitt

En värld i förändring, 2 sp (GE1)

Studieavsnittets moduler

- En värld i förändring, 2 sp (GE1), Obligatorisk

Mål

En värld i förändring

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin geografiska världsbild och kunna använda ortnamn naturligt och i ändamålsenliga kontexter
- kunna analysera vad som ligger bakom förändringar i miljön samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden
- känna till och kunna beskriva med vilka lösningar förändringarna i miljön kan stävjas eller hur följderna kan lindras på olika områden
- kunna analysera orsakerna till förändringar i mänskligheten samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden
- känna till metoder och kunna bedöma hur man kan påverka förändringar som är en följd av mänsklig verksamhet på olika områden
- vara förtrogen med överenskommelser som anknyter till hållbar utveckling och kunna använda dem som grund för etiska motiveringar
- kunna söka, analysera och presentera ändamålsenlig och tillförlitlig information om regionala frågor med hjälp av geomediala
- kritiskt kunna bedöma aktuella regionala nyheter i olika medier med anknytning till förändringar i miljön eller mänskligheten.

Centralt innehåll

En värld i förändring

Geografin som vetenskap

- hur miljön och världen granskas i geografin
- tillämpning av geografi i arbetslivet och i vardagen
- aktuella regionala nyheter

Förändringar i miljön och hur man löser dem

- mekanismer bakom klimatförändringar
- orsakerna bakom och följderna av den klimatförändring som sker i dag
- torka, ökenspridning, stormar, översvämningar
- att anpassa sig till och stävja förändringar i miljön

Mänsklighetens förändringar

- globala miljökonsekvenser av befolkningens tillväxt och ökad välfärd
- bristen på rent vatten, hunger
- välståndets fördelning, fattigdom
- flyktingskap
- överenskommelser om hållbar utveckling

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerandes globala och kulturella kompetens utvecklas genom att granska vår värld och olika regionala problem utifrån förändringar både i miljön och i mänskligheten. Den studerande följer med aktuella nyheter från olika delar av världen och skapar sig därigenom en bild av globala förändringar som rör naturen, miljön och mänskligheten. Vi bekantar oss med Agenda 2030 och försöker också lyfta fram den positiva utveckling som sker i olika delar av världen och visar på olika möjligheter att förutse och lindra eller förhindra olika problem.

Etisk kompetens och miljökompetens

Naturens och den hållbara livsstilens betydelse behandlas i samband med Agenda 2030. De studerande får söka, analysera och presentera fakta kring en fråga eller ett hållbarhetsmål som intresserar dem t.ex. klimatförändring, fattigdom eller naturens mångfald. I den mån det är möjligt kan vi utföra praktiskt arbete kring avfall, som till exempel analys av nedbrytningstid eller att bygga konst av skräp.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner, praktiskt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Den blå planeten, 2 sp (GE2)

Studieavsnittets moduler

- Den blå planeten, 2 sp (GE2), Valfri

Mål

Den blå planeten

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda centrala naturgeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt
- kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera naturgeografisk information med hjälp av geomediala
- förstå de fenomen som beror på jordens planetariska karaktär och motivera deras effekt på naturens system
- kunna beskriva och analysera den regionala indelningen av den icke-levande och den levande naturen på jordklotet
- kunna utläsa naturlandskapens struktur, uppkomst och utveckling via kartor och bilder samt förklara hur och varför naturlandskapen förändras
- kunna analysera orsakerna bakom risker som rör naturen och bedöma deras följder på olika områden
- kunna beskriva och med hjälp av exempel jämföra hur risker som rör naturen kan förutses eller hur följderna av dem kan lindras på olika områden
- förstå betydelsen av naturgeografisk kunskap i samhället och i människornas vardag.

Centralt innehåll

Den blå planeten

Naturgeografiskt tänkande

- naturgeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av naturgeografisk information
- naturgeografiska informationskällor och forskningsmetoder

Atmosfären och hydrosfären

- atmosfärens struktur och vindarna, förändringar i ozonlagret
- vattnets kretslopp, regn och havsvattnets rörelser, ENSO och NAO
- väder och väderprognoser
- klimatzoner

Litosfären

- jordklotets struktur och det geologiska kretsloppet
- endogena och exogena processer som omformar jordens yta
- endogena och exogena fenomen som risker, centrala riskområden, identifiering av risker och riskberedskap

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen tränas i samband med ett projektarbete där den studerande söker fram, analyserar, bearbetar och presenterar naturgeografiska fakta för ett område. Dessa fakta kan framställas på ett mångsidigt sätt, så som i skrift, bild, kartor, diagram och tabeller, vilket stärker den studerandes multilitteracitet. I arbetet sätts fokus på den studerandes egen nyfikenhet att söka svar på naturgeografiska frågor. Projektarbetet stärker även den kommunikativa kompetensen.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen tränas i samband med ett projektarbete där den studerande söker fram, analyserar, bearbetar och presenterar naturgeografiska fakta för ett område. Den studerande ska på ett tydligt och mångsidigt sätt kunna presentera sitt område med hjälp av ett geografiskt riktigt språk. Den ökade förståelsen för ett områdes naturgeografi kan också leda till en förståelse för de människor som bor på området i fråga.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner, praktiskt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna kan utgå från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

En gemensam värld, 2 sp (GE3)

Studieavsnittets moduler

- En gemensam värld, 2 sp (GE3), Valfri

Mål

En gemensam värld

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda centrala humangeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt
- känna till olika kulturella drag och uppskatta deras mångfald samt ta i beaktande de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet
- kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera humangeografisk information med hjälp av geomediala
- kunna beskriva och analysera de regionala dragen i mänsklig verksamhet och beroendeförhållanden mellan natur och miljö på olika regionala nivåer
- kunna analysera naturresurserna och miljöns möjligheter och deras inverkan på den mänskliga verksamheten samt jämföra olika områden
- med hjälp av exempel kunna analysera orsakerna till risker som rör mänskligheten och miljörelaterade risker samt bedöma deras följder och känna igen på vilka sätt de kan stävjas eller lindras på olika områden
- förstå betydelsen av humangeografisk kunskap i samhället, i människornas vardag och i den egna verksamheten.

Centralt innehåll

En gemensam värld

Humangeografiskt tänkande

- humangeografiska frågeställningar, inhämtande, analys, bedömning och presentation av humangeografisk information

- *humangeografiska informationskällor och forskningsmetoder*
- *upplevelser av platser, tankekartor*

Befolkning, bosättning och kulturer

- *befolkningsstruktur och befolkningsförändring*
- *bosättningens placering, flyttningsrörelser*
- *kulturell mångfald, regional identitet och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, såsom ursprungsbefolkningens ställning*

Städer och urbanisering

- *markanvändning och byggd miljö*
- *förändringar i den urbana miljön och ekostäder*

Produktionens regionala drag och hållbar användning av naturresurser

- *jord- och skogsbruk samt fiskenäring*
- *gruvprodukter, energikällor*
- *industri*
- *cirkulär ekonomi*

Mobilitet, tjänster och växelverkan

- *tillgänglighet, trafiknät och turism*
- *globalisering*
- *regional spridning av innovationer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom ett längre humangeografiskt arbete som tränar både uthållighet och personligt ansvarstagande. Vi studerar också välbefinnande på ett samhällligt/ globalt plan, då de studerande redogör för olika sätt att se på och mäta välbefinnande och mänskliga rättigheter i den egna regionen. Vi strävar också efter att få djupare förståelse för kopplingen mellan mänsklighetens och miljöns välbefinnande.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens stärks genom ett längre humangeografiskt arbete där den studerande får fördjupa sig i växelverkan natur-människa i en region. Vi funderar på hur olika faktorer hänger ihop och hur beslut påverkar människan och miljön.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner, praktiskt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Geomedia - undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4)

Studieavsnittets moduler

- Geomedia – undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4), Valfri

Mål

Geomedia – undersök, delta och påverka

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna formulera geografiska frågeställningar och genomföra en undersökning eller ett delaktighets- eller påverkansprojekt med en lokal, regional eller global dimension*
- *förstå och kunna förklara hur geomedia tillämpas i geografisk forskning, i den egna vardagen och inom olika samhällsområden*
- *kunna använda och känna till funktionsprinciperna för applikationer inom geodata*
- *kunna observera vardagsmiljöer, tolka landskap och kartor samt beskriva regionala fenomen, strukturer och regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet*
- *känna till och kunna beskriva olika syften med och nivåer av områdesplanering samt de medborgerliga rättigheterna att påverka planeringen och utvecklingen av sin egen miljö.*

Centralt innehåll

Geomedia – undersök, delta och påverka

Geografisk forskning

- *användningen av geomedia i geografiska undersökningar; grunderna i kartografi och geodata, bilder, videofilmer, diagram och tabeller samt andra regionala informationskällor*
- *att formulera problem och söka, behandla, analysera, tolka, utvärdera, åskådliggöra och presentera forskningsmaterial*
- *att tolka natur- och kulturlandskap med hjälp av kartor, bilder och övrig geomedia*
- *användningen av geomedia i vardagen, arbetslivet och i främjandet av en hållbar framtid*

Områdesplanering och principerna för interaktiv planering

- *planläggning på olika regionala nivåer*
- *olika sätt att delta*

En geografisk undersökningsrapport eller ett delaktighets- och påverkansprojekt (enligt den studerandes val)

- *Undersökningsrapportens eller delaktighets- och påverkansprojektets infallsvinkel kan vara regiongeografisk eller basera sig på ett fenomen. Den centrala utgångspunkten ska vara den regionala aspekten och förståelsen av människans och naturens växelverkan.*
- *Undersökningsrapporten eller projektet utarbetas självständigt eller i grupp.*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks bland annat genom att behandla planlägningsprocessen och dess betydelse som ett sätt att lösa och påverka många aktuella miljö- och humangeografiska frågor. Vi behandlar också miljökonsekvensbedömning och hur man kan påverka planläggningens faser. Vi utför en undersökning eller ett projekt för deltagande och påverkan, i enlighet med de studerandes intressen och de möjligheter som finns.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller experimentellt arbete i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Utvecklingsgeografi, 2 sp (GE05)

Mål

Lokal precisering

- Fördjupad kunskap kring aktuella utvecklingsgeografiska frågor
- Fördjupad kunskap i att analysera och redogöra för utvecklingsgeografiska fenomen
- Fördjupad kunskap kring de globala målen och utvecklingssamarbete
- Kunna utföra ett mindre fördjupningsarbete eller delaktighets- och påverkansprojekt med stöd av geomediala

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Fattigdom och välfärd och global ojämlikhet
- Befolkningsrelaterade frågor och flyttrörelser
- Konflikter och mänskliga rättigheter
- Globala målen som grund för en hållbar framtid, Agenda2030
- Utvecklingssamarbete på olika nivåer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Genom ökad kunskap och egen reflektion utvecklar den studerande en djupare förståelse för en hållbar framtid och globalt ansvar. Vi funderar också på vilka påverkningsmöjligheter den enskilda, aktiva världsmedborgaren har och vilken världsbild medierna förmedlar. Den studerande har möjlighet att avlägga FN förbundets Världsmedborgarens mognadsprov.

Global och kulturell kompetens

Vi undersöker aktuella globala fenomen och den regionala växelverkan mellan dem. Vi behandlar frågor som mänskliga rättigheter, global ojämlikhet och kulturella särdrag. Vi funderar på våra egna eventuella fördomar och vilken världsbild medierna förmedlar. Den studerande har möjlighet att avlägga FN förbundets Världsmedborgarens mognadsprov.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utifrån de moment de studerande fått ta del av i studieavsnittets början. Bedömningen grundar sig på prestationer under studieavsnittets gång och kan därmed

innefatta inlärningsdagbok, projekt samt olika lektionsuppgifter. I kursen ingår också moment av självutvärdering och i mån av möjlighet kamratutvärdering.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Det här är ett studieavsnitt i global kännedom där vi studerar olika fenomen ur ett globalt, geografiskt perspektiv. Vi behandlar frågor som inkomstskillnader och konsumtion, mänskliga rättigheter, miljöfrågor och kulturella särdrag. Vi funderar också på vilka påverkningsmöjligheter den enskilda, aktiva världsmedborgaren har. Under studieavsnittets gång gör vi ett större individuellt eller gemensamt projektarbete och du har även möjlighet att avlägga Världsmedborgarens mognadsprov (FN). Vi använder ingen lärobok och bedömningen sker utgående från olika arbeten.

7.6. Historia (HI)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i historia ska stärka den studerandes allmänbildning och ge förutsättningar att förstå dagens värld och dess förändringsprocess. Undervisningen ska även ge verktyg att förstå samtiden samt öppna upp olika synsätt för reflektion över den framtida utvecklingen. Historia är ett kulturorienterande ämne som fördjupar den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet. Historieämnet stödjer även den studerandes utveckling till en aktiv samhällsmedlem som förstår mångfald.

Undervisningen ska utgå från historia som vetenskap. Man ska fästa uppmärksamhet vid hur historisk kunskap är uppbyggd, vid att kritiskt bedöma dess tillförlitlighet och vid att historiska företeelser kan tolkas ur olika perspektiv. Studierna i historia ska utveckla förmågan att söka information, skilja på väsentliga och oväsentliga fakta samt hantera stora kunskapsmängder. Undervisningen ska särskilt lägga vikt vid att undersöka samband mellan det förflutna, nutid och framtid samt hur historiska fakta kan tolkas och användas på olika sätt i samhället. Det historiska tänkandet grundar sig på förståelsen av historiekunskapens tolkningsmässiga karaktär. En väsentlig del av det historiska tänkandet är att behärska historieämnets grundläggande begrepp, det vill säga förändring och kontinuitet samt orsak och verkan. Det historiska tänkandet inbegriper också textkompetens, som förmågan att analysera historiska källor och förmågan att bedöma deras ursprungliga syfte. Att läsa och tolka källor på ett för historieämnet utmärkande sätt ger färdigheter att bedöma informationens tillförlitlighet även i dagens värld.

*I undervisningen i historia studerar man den utveckling som har format nutiden, förhållandet mellan människan och miljön samt växelverkan mellan kultur, maktutövning och ekonomi. Den studerande ska undersöka individens betydelse och möjligheter som samhällsaktör nu och i framtiden. Den studerande ska också reflektera kring drivkrafter bakom och intentioner och motiv för individers och kollektivs agerande i historien. Hen övar sig i historisk empati, det vill säga att sätta sig in i människans situation utifrån den dåtida **kontexten**. Syftet är att försöka förstå de lösningar som valdes i det förflutna. Undervisningen ska lyfta fram betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet samt de möjligheter som demokrati och internationellt samarbete ger för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Finlands historia ska studeras ur ett globalt perspektiv.*

Mångsidig kompetens

Läroämnet historia stödjer utvecklingen av den studerandes identitet och hens förmåga att agera etiskt. Undervisningen hjälper den studerande att utvecklas till en bildad och fördomsfri samhällsmedlem. Målen för undervisningen i historia uppfylls i anknytning till målen för mångsidig kompetens.

Historieämnet stärker den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att den studerande utvecklar ett etiskt tänkande, empatisk förmåga och färdigheter att ta andra människor och deras synpunkter och behov i beaktande. Läroämnet stödjer den studerandes sökande efter en egen identitet, hjälper den studerande att strukturera sin självbild samt främjar hans förmåga att känna igen och använda sina egna styrkor. Undervisningen fördjupar även förståelsen av välfärdssamhällets utveckling.

I undervisningen i historia synliggörs den **kommunikativa kompetensen** i målen för läroämnet samt i arbetssätten. I historieämnet grundar sig arbetssätten på diskussion och interaktion och man utgår från de studerande. Väsentligt för studierna i historia är att lära sig möta, förstå och acceptera olika sätt att tänka och arbeta. Förmågan att lyssna till och förstå andra samt att argumentera på ett sätt som respekterar andras synpunkter främjar, förutom den studerandes lärande, även de sociala färdigheterna och samarbetsförmågan. Den empatiska förmågan utvecklas samtidigt som känslan av delaktighet och upplevelsen av en positiv lärmiljö stärks hos alla.

Utgångspunkten för läroämnet är att den studerande lär sig använda och kritiskt analysera olika informationskällor och bedöma deras tillförlitlighet samt förstå och värdesätta betydelsen av forskningsbaserad kunskap. I undervisningen övar den studerande sig att fördomsfritt och kreativt producera, kombinera och tillämpa information inom tvärvetenskapliga nätverk med sikten inställt på framtiden. Historieämnet stärker på många sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens** samt utvecklar multilitteraciteten. Undervisningen ska i mån av möjlighet inkludera samarbete med högskolor.

I undervisningen i historia betonas betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet på ett sätt som stödjer den studerandes **samhälleliga kompetens**. Olika möjligheter till demokrati, aktivt medborgarskap och internationellt samarbete studeras utifrån principerna för en hållbar framtid. En central del av läroämnet är att stärka den studerandes källkritiska förmåga och mediälskunnighet. Historiestudier hjälper den studerande att bli medveten om samt tolka och bedöma hur historisk kunskap används som ett samhälleligt och politiskt verktyg. Historiemedvetenheten utgör en bas för den studerandes demokratiska aktivitet och utvecklar påverkansmöjligheterna.

I läroämnet historia granskar man hur beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället har förändrats under en längre tidsperiod. De här frågorna behandlas som en del av arbetet för en hållbar framtid utifrån målen för **etisk kompetens och miljökompetens**. Undervisningen i historia fördjupar den studerandes förståelse för hur samhällets nutida värdegrund har formats, samt ger färdigheter att förstå och lösa komplexa fenomen ur en humanistisk synvinkel. Historisk empati stärker den studerandes förmåga till mångsidig etisk reflektion.

Historieämnet stärker den studerandes kunskap om kulturer och kulturarv och utvecklar på det sättet även den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet och stärker den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen i historia stödjer den studerandes utveckling till en ansvarsfull och internationellt orienterad samhällsmedlem som förstår mångfald. I läroämnet historia betonas varje individs rätt till sina kulturella rötter.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i historia hänför sig till historiskt tänkande: värderingar, förståelse av historiska företeelser och hur man söker och tillämpar historisk kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Värderingar

Målet är att den studerande ska

- få insikt i att historiska företeelser har en mångfald av aspekter och olika kulturella uttrycksformer
- få färdigheter att bygga upp en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter, likabehandling, demokrati och en hållbar livsstil, samt kunna agera som en ansvarsfull medborgare som främjar dessa
- få upplevelser och erfarenheter som fördjupar det egna intresset för historia och förståelsen för historiens betydelse.

Förståelse av historiska företeelser

Målet är att den studerande ska

- behärska de centrala processerna i Finlands historia och i världshistorien samt bakgrunden till dem, och kunna bedöma deras betydelse och växelverkan
- förstå de centrala principerna för hur historisk kunskap är uppbyggd och att den kan tolkas på olika sätt
- förstå nuet som ett resultat av historisk utveckling och som en utgångspunkt för framtiden
- kunna analysera historiska företeelser och mänskliga handlingar mångsidigt och ur ett samtida perspektiv
- kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och därmed fördjupa sin historiemedvetenhet.

Att söka och tillämpa historisk kunskap

Målet är att den studerande ska

- kunna söka, tolka, bedöma och kritiskt granska olika skriftliga, statistiska och visuella källor
- kunna producera kunskap om det förflutna genom att kritiskt använda relevanta källor
- kunna använda historisk kunskap för att bilda sig en välgrundad åsikt samt kritiskt bedöma historisk praxis som ett verktyg i samhällspåverkan
- kunna tillämpa sitt kunnande i historia för att bedöma samhällliga och ekonomiska utmaningar och finna alternativa lösningar i anslutning till dessa, även med tanke på framtiden.

Bedömning

Bedömningen i historieämnet ska basera sig på hur väl de allmänna målen för historieämnet uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidig bedömning av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Bedömningen i historieämnet ska fokusera på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för historia: förmåga att förstå tidsmässig utveckling, orsakssamband och följdverkningar samt förmåga att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta och att kritiskt bedöma historiska företeelser, tolkningar och hur historisk kunskap används.

Bedömningen ska beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa och kombinera historisk kunskap i olika situationer, som förmågan att använda historiska fakta som ett verktyg för att bilda sig en välgrundad åsikt och för att bilda logiska helheter av sina kunskaper.

Studieavsnitt

Människan, miljö och historia, 2 sp (HI01)

Studieavsnittets moduler

- Människa, miljö och historia, 2 sp (HI1), Obligatorisk

Mål

Människa, miljö och historia

Målen för modulen är den studerande ska

- *förstå och producera faktatexter som är karakteristiska för historievetenskapen, och kunna tolka och förstå statistik*
- *förstå den historiska kunskapens karaktär och kritiskt kunna använda och bedöma historiska källor*
- *känna till de centrala processer som format europeiska samhällena samt det globala ekonomiska systemet*
- *förstå utvecklingen som lett till nutidens ekonomiska, samhälleliga och demografiska fenomen samt kunna analysera olika faktorer som har inverkat på utvecklingen*
- *kunna analysera befolkningens, ekonomins och samhällsstrukturernas utveckling och hur de är beroende av miljön*
- *kritiskt kunna bedöma hur förändringar i teknologi och information formar människors levnadsförhållanden.*

Centralt innehåll

Människa, miljö och historia

Historia som vetenskap

- *gestaltning av historiska utvecklingslinjer och deras tidsmässiga koppling*
- *forskningsmetoder inom historia och användning av källor*

Jordbruket som grund för samhällenas utveckling

- *människans roll i formandet av miljön under olika tider*
- *jordbruk, arbetsfördelning och kulturens uppkomst*
- *befolkningstillväxten, uppkomsten av samhällen och stater*
- *penningekonomin och handelns utveckling*

Världshandelns uppkomst och ökad växelverkan

- *européerna utforskar och erövrar världen*
- *den internationella handeln blir mångsidigare och inverkar på samhället och miljön*

Industrialiseringen förändrar förhållandet mellan människan och naturen

- *industrialiseringens förutsättningar och dess inverkan på samhället och miljön*
- *befolkningsutveckling och flyttningsrörelser*
- *det postindustriella samhället och den globala ekonomin*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet täcker vår världs historia och kulturer över hela spektrat i både tid och rum och stärker på så sätt den globala och kulturella kompetensen.

Etisk kompetens och miljökompetens

Ett tyngdpunktsområde i studieavsnittet är hur människans handlande påverkat miljön under nästan hela den tid som vi funnits på jordklotet; etisk kompetens och miljökompetens lyfts därmed starkt fram.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas människans förhållande till miljön och till samhällets utveckling. Tyngdpunkten i undervisningen ligger på att studera historiska företeelser och att förklara nutiden. Olika fenomen granskas ur såväl ett europeiskt som ett globalt perspektiv. Den studerande bekantar sig med centrala förändringar i ekonomisk- social- och miljöhistoria från jordbrukets början till nutid. I modulen övas användning av olika typer av historiska källor.

Internationella relationer, 2 sp (HI02)

Studieavsnittets moduler

- Internationella relationer, 2 sp (HI2), Obligatorisk

Mål

Internationella relationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till grundläggande begrepp, förfaringssätt och centrala utvecklingslinjer inom den internationella politiken*
- *kunna använda mångsidiga informationskällor och känna igen åsiktpåverkan i media under olika tide*
- *kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma vilken inverkan de har i dag och i framtiden*
- *kunna analysera orsakerna till och följderna av internationella samarbetsstrukturer och konflikter samt möjligheterna till konfliktlösning*
- *aktivt följa med innehållet i media samt kritiskt kunna granska internationella frågor*
- *kunna beskriva och bedöma historiebruk som politiskt verktyg.*

Centralt innehåll

Internationella relationer

Grunderna i internationell politik

- *internationell politik som forskningsobjekt samt centrala begrepp*
- *politiska ideologier och hur de påverkar samhället och internationella relationer*

Ett europacentrerat internationellt system

- *imperialismen som ett politiskt, ekonomiskt och kulturellt fenomen*
- *världskrigens bakgrunder och följder*
- *motsättningar mellan demokrati och totalitarism*
- *människorätsfrågor, Förintelsen och andra folkmord*

Från en bipolar till en multipolär värld

- *kampen mellan supermakterna under kalla kriget och kalla krigets slut*
- *avkoloniseringens betydelse och följder*
- *världspolitiken och en maktbalans som förändras*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet är, förutom en genomgång av de centrala skeendena i 1900-talets internationella relationer, också en studie i hur samhället påverkats av de centrala politiska ideologierna och hur kampen mellan demokrati och diktatur präglade 1900-talets internationella värld.

Global och kulturell kompetens

Vi studerar de internationella relationerna ur ett globalt perspektiv, där de stora konflikterna under 1900-talet påverkat alla världsdelar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar centrala fenomen inom den internationella politiken och orsaker bakom dem från slutet av 1800-talet till i dag. Den internationella politiken belyses utifrån olika ekonomiska och ideologiska perspektiv. Centrala teman är konflikter och samarbeten samt tävlan mellan stormakter och politiska system. Den studerande fördjupar sin förmåga att producera information samt att tolka och bedöma olika typer av källor.

Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI03)

Studieavsnittets moduler

- Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3), Obligatorisk

Mål

Det självständiga Finlands historia

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå hur Finlands politiska utveckling och internationella ställning samt det finländska samhället har formats som en del av den europeiska och internationella utvecklingen
- känna till de centrala förändringarna i den finländska kulturen, samhället och ekonomin och förstå deras betydelse från 1860-talet fram till i dag samt kunna bedöma framtida möjligheter
- förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag
- kunna bedöma tolkningar av Finlands historia och motiven bakom dem i en historisk kontext
- kunna analysera egenskaper, föreställningar och ideal som är förknippade med den finländska identiteten och hur de påverkat dagens Finland.

Centralt innehåll

Det självständiga Finlands historia

Det finländska samhällets rötter

- arvet från den svenska tiden och autonomins betydelse för formandet av Finland och den finländska identiteten
- demografiska förändringar och befolkningens mångfald
- det finländska samhället moderniseras

Ett självständigt Finland som en del av Europa

- vägen till självständighet, inbördeskriget och dess internationella kontext
- återuppbyggnadstiden och demokratins kris
- Finland som en del av internationella kulturströmningar

Finland i internationella konflikter

- Finland i andra världskriget
- kalla krigets följder för det finländska samhället och den finländska politiken

Utvecklingen mot dagens Finland

- samhällliga och ekonomiska strukturförändringar samt välfärdsstaten
- kultur, vetenskap och kunskap
- det kulturellt mångskiftande Finland som medlem av en internationell gemenskap

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet är, förutom en genomgång av de viktigaste vändpunkterna i vårt lands historia, också en genomgång av hur det finländska samhället och de politiska förhållandena uppstått och utvecklats i modern tid.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet analyseras viktiga förändringar i Finlands historia och bakgrunden till dem från slutet av den autonoma tiden till nutid. Studieavsnittet fokuserar på utvecklingen av Finlands

statliga och internationella ställning samt kriser i förhållande till dessa förändringar. Övergången från ståndssamhället till medborgarsamhället samt de politiska, ekonomiska och kulturella brytningsskedena i vårt lands historia betonas. Den studerande bekantar sig med källor och nya tolkningar med avseende på Finlands historia. Den studerande fördjupar också sin förståelse av historisk empati.

Den europeiska människan, 2 sp (HI04)

Studieavsnittets moduler

- Den europeiska människan, 2 sp (HI4), Valfri

Mål

Den europeiska människan

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till det centrala europeiska kulturarvet och kunna analysera hur det har formats i växelverkan med andra kulturkretsar
- förstå förändringar inom vetenskap och konst samt människobild och könsroller i relation till den samhälleliga utvecklingen
- förstå hur konsten och populärkulturen har påverkat historieuppfattningen
- kunna analysera betydelsen av vetenskapliga rön och världsbilder under olika tidsperioder
- kunna bedöma utvecklingen av olika ideologier och deras effekter på den omgivande världen
- kunna analysera kulturer i deras historiska kontext samt förstå växelverkan mellan kultur och politik
- kunna granska europeisk kultur som en del av den kulturella globaliseringen.

Centralt innehåll

Den europeiska människan

Den europeisk kulturen och formandet av en världsbild

- vetenskapens, konstens, religionens och medias betydelse i formandet och förmedlingen av olika världsbilder

Den europeiska kulturens rötter

- allmänna drag i antikens kulturer
- uppkomsten av demokrati och vetenskapligt tänkande
- den medeltida kulturen och växelverkan mellan olika kulturkretsar

Utvecklingen av individuellt tänkande och en vetenskaplig världsbild

- vetenskapens och konstens utveckling i början av nya tiden
- reformationen och kunskapsrevolutionen
- upplysningen, uppkomsten av mänskliga rättigheter och jämlikhetstänkande
- 1800-talets ideologier och kulturella och samhälleliga förändringar

Utvecklingen mot nutiden

- konst, populärkultur och kulturens globalisering
- vetenskapen som utmanare till den religiösa världsbilden, framstegstro och hotbilder
- demokratins och jämlikhetstänkandets spridning och deras motkrafter
- ökad kunskap och en kulturell splittring
- könsrollernas förändringar

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittet berörs många aspekter av det europeiska kulturarvet, där konst, filosofi, religion med mera, gör innehållet mycket tvärvetenskapligt. Fördjupade studier i europeisk konsthistoria visar sambandet mellan kristendom och motiv hos våra stora europeiska målare.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet innehåller en järndos kulturhistoria, som ökar förståelsen för vårt europeiska kulturarv och för hur den påverkat vår tids kultur.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. Fokus i bedömningen ligger på muntlig presentation och analys av konst. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets syfte är att granska utvecklingen av samhällligt tänkande, ideologier och mänskliga rättigheter samt mytiska, religiösa och vetenskapliga världsbilder från antiken till i dag. Den studerande fördjupar sig i kulturarvet, i konsten och i vetenskapen som uttryck för sin tid i Europa. Den europeiska människan granskas som individ i samhället, som man och kvinna i arbete och på fritid.

Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI05)

Studieavsnittets moduler

- Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5), Valfri

Mål

Sveriges östra rikshalva blir Finland

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till de historiska källorna om Finlands område samt kunna analysera dem kritiskt*
- *känna till det finländska och samiska kulturarvet samt andra minoritetsgruppers kulturarv och vardagshistoria*
- *känna till de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Östersjöområdet och utvecklingen i Norden*
- *kunna förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygdshistoria och se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel*
- *kunna beskriva befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland*
- *kunna bedöma sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen*
- *kunna granska hur Finlands historia används inom politiken och för att skapa en identitet.*

Centralt innehåll

Sveriges östra rikshalva blir Finland

Finlands område under den förhistoriska tiden

- *forskningsmetoder och källor*
- *uppfattningar om olika folkgruppers ursprung i Finland*

Medeltiden

- *den statliga utvecklingen i Östersjöområdet*
- *formandet av den religiösa och världsliga makten*
- *samhälle, näringar, levnadssätt och kultur*

Nya tiden

- *reformationen och en starkare regeringsmakt*
- *hur Finland påverkades av Sveriges stormaktssträvanden*
- *livet i stånds- och jordbrukssamhället*
- *Finlands förändrade ställning och reformer i slutet av den svenska tiden*

Finland som en del av Ryssland

- *Finlands införlivande med Ryssland och autonomins uppkomst*
- *formandet av den finländska identiteten, bildning, vetenskap och konst*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Vi studerar rötterna till dagens finländska samhälle, som till stor del fått sin form under den svenska tiden gällande bl.a. förvaltning, lagstiftning, domstolar och demokrati.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas Finlands utveckling som en del av Östersjöområdets historia från förhistorisk tid ända fram till autonomins tid. I studieavsnittet undersöker den studerande, förutom den allmänna samhälleliga och ekonomiska utvecklingen, vardagshistoria och människors levnadssätt och näringsgrenar under olika historiska tidsperioder. Man fördjupar sig också i näromgivningens historia och i dess historiska källor.

Globala kulturmöten, 2 sp (HI06)

Studieavsnittets moduler

- Globala kulturmöten, 2 sp (HI6), Valfri

Mål

Globala kulturmöten

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå teorier och förfaringssätt i anslutning till växelverkan mellan olika kulturer
- uppfatta hur kulturella värderingar och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och i sociala relationer
- kunna analysera växelverkan mellan kulturer både i en historisk och i en samtida kontext
- analysera kulturella värderingar och bruk som förekommer inom exempelvis konsten, religioner och sociala strukturer
- kunna analysera kulturell mångfald som en historisk del av europeisk kultur och kunna bedöma olika definitioner av kulturell mångfald
- kritiskt kunna granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotypier som kopplas ihop med olika kulturer samt kulturens inverkan på individen
- producera faktatext själv eller tillsammans med andra genom att mångsidigt och kritiskt använda olika källor.

Centralt innehåll

Globala kulturmöten

Grunder och begrepp inom kulturforskning

- kulturer och växelverkan mellan dem

Som mål för granskning väljs två eller flera av följande kulturområden:

- Asiens kulturer
- Afrikas kulturer
- arktiska kulturer
- Australiens och Oceaniens ursprungskulturer
- Latinamerikas kulturer
- Mellanösterns kulturer
- Nordamerikas ursprungskulturer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Vi studerar utomeuropeiska samhällen och hur dessa påverkats av och kolliderat med europeisk kolonialism och imperialism.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittets namn säger det mesta. Innehållet handlar till 100% uttryckligen om global och kulturell kompetens, dvs. om globala kulturer och deras möten med vår västerländska kultur.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. Fokus i bedömningen ligger på ett större arbete om någon utomeuropeisk kultur, som följs av presentation och genomgång med en opponer. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet studeras begreppet kultur och hur synen på kulturer och kulturella skillnader har varierat i takt med att tänkesätt och samhället har förändrats. Man granskar möten mellan olika kulturer och växelverkan mellan västerländska och andra kulturer under olika historiska tidsperioder.

Nutidshistoria, 2 sp (HI07)

Mål

Lokal precisering

- känna till de viktigaste utvecklingslinjerna i de internationella relationerna efter andra världskriget
- se sambandet mellan dagens internationella skeenden och det som hände i världen under det studerade tidsspännat.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Studieavsnittet är en fördjupning i de internationella relationerna. Studierna fokuserar på tiden efter andra världskriget. I centrum står det kalla kriget och den nya världsordningen efter Sovjets och kommunismens fall. Studierna skall öka förståelsen av dagens komplicerade internationella värld.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet fokuserar på internationellt samarbete och på bakgrunden till internationella konflikter i vår tids värld. Källkritisk förmåga och mediäläskunnighet övas via olika historiska dokument och via bilder från vår moderna historia.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Idrottens historia, 2 sp (HI08)

Mål

Lokal precisering

- känna till idrottens ursprung och traditionella syften
- se idrott som en del av den allmänna kulturhistorien
- känna till de viktigaste händelserna i den moderna tävlingsidrotten både ur internationell och finländsk synvinkel.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Studieavsnittet tar upp händelser i idrottens värld från antiken till modern tid. Spektrat av olika händelser och tävlingar är brett. De stora evenemanagen och Finlands roll i dessa betonas. Fokus ligger på den internationella idrotten under 1900-talet. De studerande fördjupar sig i och presenterar via ett projekt någon självvald del av detta spektrum.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet lyfter fram idrotten som en central del av den globala kulturen och strävar efter att visa hur idrotten förenar människor från olika kulturer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

USA:s historia, 2 sp (HI09)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande förstår uppkomsten av USA som en del av upplösningen av det koloniala väldet.
- Den studerande känner till de centrala dragen i USA:s framväxt till världens ledande land under 1800- och 1900-talet.
- Den amerikanska idén om det fria samhället och möjligheternas land öppnar sig för den studerande.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Studieavsnittet är en överblick av de centrala händelserna i USA:s historia och samhälle. Fokus ligger på inrikespolitiska händelser allt från frihetskriget till Watergateskandalen. Landets ekonomiska historia, som en förklaring till supermaktstausen idag, är en viktig del av studieavsnittet.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

USA:s mångkulturella samhälle erbjuder många möjligheter att stärka den studerandes möjligheter att förstå mångfald och varje individs rätt till sina kulturella rötter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Finland under kalla kriget, 2 sp (HI10)

Mål

Lokal precisering

- se Finland som ett gränsland mellan öst och väst även under det kalla krigets tid
- förstå Finlands agerande och strävan för att bevara sin frihet och neutralitet i en värld full av spänningar
- känna till motiven bakom västorienteringen under de senaste årtiondena.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Studieavsnittet handlar om Finlands historia efter andra världskriget. Uppmärksamhet ägnas åt vårt lands ställning och balansgång mellan väst och öst under det kalla krigets olika skeden. De olika kriserna som uppstod med Sovjetunionen behandlas, men Finlands strävan att vara en medlare i kalla krigets spända värld poängteras också.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Finlands moderna historia är en berättelse om kamp mellan ideologier och partier där historia används som politiskt verktyg i olika sammanhang.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Repövning inför studentexamen, 2 sp (HI11)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet förbereder för studentskrivningarna.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I det här studieavsnittet repeterar vi det centrala innehållet i främst de obligatoriska studieavsnitten i historia men också en del av de fördjupade studieavsnitten. Vi tar upp om saker som man minns just nu och som kan vara av det slag som kommer som uppgifter i studentskrivningarna. Vi övar på uppgifter som är typiska för historian i studenprovet och tittar på hur man bygger upp goda svar i dessa. Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt.

7.7. Kemi (KE)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter i kemins betydelse och dess tillämpningar för vardagen och samhället samt för att finna lösningar på miljörelaterade utmaningar. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till kemin samt i kemins begreppsapparat och sättet att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera vardagliga val och ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen ska väcka ett intresse för kemistudier och yrken inom kemins område samt ge färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att förstå begreppen inom kemin samt skaffa sig en förståelse av kemiska fenomen där den makroskopiska och mikroskopiska nivån samt symbolnivån tillsammans bildar en logisk helhet. I undervisningen utgår man från den studerandes tidigare erfarenheter och observationer. Därefter beskrivs och förklaras fenomen, och modeller för materiens uppbyggnad och för kemiska reaktioner behandlas matematiskt och med hjälp av kemins symbolspråk.

I undervisningen i kemi ska man använda varierande och mångsidiga undervisnings- och studiemetoder som utvecklar den studerandes begreppsliga kunskaper och metodkunskaper. Undervisningen ska utgå från observation och undersökning. Experiment i olika former gör det lättare för den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. I experimentellt arbete ska man följa kemikalie-, avfalls- och arbetarskyddslagstiftningen. De studerande lär sig ta ansvar för den gemensamma säkerheten, vilket även utvecklar säkerhetskompetens som behövs i arbetslivet.

Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive modul. Grunden för ett forskande arbetssätt är att ställa frågor och göra iakttagelser. Den studerande lär sig mätning och klassificering samt övriga forskningsfärdigheter genom att öva olika metoder. Den studerande utvecklar också färdigheter att behandla och presentera information. Färdigheterna i experimentellt arbete ska utvecklas med målsättningen att den studerande självständigt kan planera en undersökning. Samtidigt lär sig den studerande att dra slutsatser samt utvärdera och argumentera resultatet av sin undersökning.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i kemi tillägnar sig den studerande färdigheter och kunskaper som hjälper hen att förstå kemins betydelse för den egna vardagen och hälsan samt för miljön, vilket stödjer målen för **kompetens för välbefinnandet**. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för hens personliga hälsa och miljöns och samhällets välbefinnande. Studiemetoderna i kemi ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Kemiundervisningens experimentella karaktär och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till kemistudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projektläring och arbete i grupp.

I undervisningen i kemi är man medveten om skillnaden mellan exakt språkbruk som används inom kemin och vardagligt språk. Den studerande får ta del av kemins universella språk utifrån sina egna iakttagelser och det vardagliga språket. I kemin framgår betydelsen av språklig medvetenhet och språkfärdigheter i synnerhet i lärandet av begrepp och framställningen av egna iakttagelser på ett tydligt och ändamålsenligt sätt.

I studierna i kemi ska den studerande öva att skriva och kritiskt tolka olika texter, argumentera och analysera. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, videor, modeller, simuleringar, tabeller och grafer eller kemins symbolspråk. En särskild form av multilitteracitet inom kemin är förmågan att tolka och framställa symboliska modeller samt visuella modeller på submikroskopisk nivå av samma fenomen. Informations- och kommunikationsteknik är också en del av modern undervisning i kemi som stödjer **tvärvetenskaplig kompetens**. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar. Ett datorbaserat mätsystem kan ersätta traditionella redskap, och undersökningsmaterialet kan även sparas i form av bilder och videor.

I naturvetenskapligt arbete syns **kreativ kompetens** som en förmåga att formulera frågeställningar kring fenomen som granskas samt som en förmåga att tillämpa, utvärdera, kombinera och analysera information. Experimentellt arbete och problemlösning förutsätter ett kreativt förhållningssätt och utvecklar kreativt tänkande.

Undervisningen i kemi stödjer den studerandes **samhällskompetens** samt **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen utvecklar den studerandes färdigheter att delta i samhällsdebatten och det gemensamma beslutsfattandet genom att den studerande vidareutvecklar sitt naturvetenskapliga tänkande och sin förståelse av informationens tillförlitlighet, betydelse och användning. De naturvetenskapliga kunskapernas utveckling genom historien ger den studerande en bild av hur den vetenskapliga världsbilden har förändrats samt vilken betydelse kemin har haft för förändringarna i samhället. Innovationer inom kemin och moderna applikationer hjälper även den studerande att förstå kemins betydelse för det moderna samhället, teknologin och arbetslivet. Kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Undervisningen i kemi stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem och vad som orsakat dem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön, att använda sina kunskaper i kemi för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi. Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemin erbjuder på olika miljöutmaningar, som klimatförändringen och naturtillgångarnas tillräcklighet.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i kemi hänför sig till kemins betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i kemi samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i kemi, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet kemi
- kunna bedöma vilka lösningar kemin och den teknologi som anknyter till kemin erbjuder samt vilken betydelse de har för individen, miljön och samhället

- få möjligheter att sätta sig in i kemins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskaper och naturvetenskapliga tillämpningsområden.

Undersökningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att kollaborativt producera kunskap
- känna till säkra arbetssätt inom kemien och kunna hantera kemikalieavfall på vederbörligt sätt
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökning och problemlösning
- kunna genomföra experimentella undersökningar med hjälp av arbetssätt som är karakteristiska för kemien
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Kunskaper i kemi och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa de centrala begreppen inom kemien
- kunna använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen samt göra prognoser
- mångsidigt kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat
- kunna använda mångsidiga informationskällor samt utifrån sina kunskaper i kemi kritiskt kunna bedöma information som presenterats i olika sammanhang.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen i lärokursen i kemi med betoning på modulspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i kemi.

I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap. Bedömningen ska också beakta den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och förståelse av naturvetenskapliga lagbundenheter samt samband mellan orsak och verkan. I bedömningen ska man också fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att kritiskt utvärdera information.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa kemisk kunskap på olika sätt. Bedömningen ska förutom olika arbeten även basera sig på den studerandes arbetssätt, som formulering av frågor och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Studieavsnitt

Kemi, jag och framtiden, 2 sp (KE1)

Studieavsnittets moduler

- Kemi och jag, 1 sp (KE1), Obligatorisk
- Kemi och hållbar framtid, 1 sp (KE2), Obligatorisk

Mål

Kemi och jag

Målen för modulen är att den studerande ska

- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna
- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med yrken och fortsatta studiemöjligheter inom kemins område
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi och att bedöma tillförlitligheten i olika informationskällor
- lära sig att använda det periodiska systemet som hjälpmedel för att dra slutsatser i kemin
- kunna använda och tillämpa information om ämnens egenskaper och deras säkerhet i vardagens val
- experimentellt undersöka sammansättning och halt för en blandning, samt beakta olika aspekter på arbetssäkerhet.

Kemi och hållbar framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med kemins betydelse i främjandet av en hållbar livsstil
- bekanta sig med den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna undersöka ett ämnes egenskaper experimentellt
- kunna tillämpa modeller för ett ämnes struktur för att jämföra egenskaper hos ämnen
- förstå kemins betydelse för miljön och samhället som en nyckel till lösningar tillsammans med de övriga naturvetenskaperna.

Lokal precisering

- Vi kan med hjälp av olika yrken och företagsbesök bekanta oss med kemins betydelse i arbetslivet. Det är också viktigt att se mångfalden av de områden som utnyttjar kemi och kemisk kunskap (kosmetika, rengöring, jordbruk, miljölagstiftning, livsmedelsäkerhet...).
- lära sig att göra molekylmodeller med enkla program, så som nätbaserade simulationer
- lära sig att åskådliggöra starka och svaga bindningar
- lära sig att bedöma och visa polariteten i molekyler
- få en realistisk bild av kommande studier i kemi

Centralt innehåll

Kemi och jag

Förståelse för frågor som gäller språklig status och förmåga att agera i mångkulturella miljöer

- bedömning av hur trygg användningen av olika ämnen är i vardagen och kemins betydelse i det egna livet
- kemins betydelse i arbetslivet och fortsatta studier
- det periodiska systemet och atomens uppbyggnad med hjälp av elektronskalsmodellen
- rena ämnen, blandningar och separeringsmetoder

- *substansmängd och koncentration*

Kemi och hållbar framtid

- *introduktion till några exempel på hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna*
- *framställning av modeller för strukturen hos ett ämne och formeln för en kemisk förening*
- *grundämnens och föreningars starka och svaga bindningar samt polaritet*
- *experimentell undersökning av ämnens egenskaper och beskrivning med hjälp av ämnets struktur*

Lokal precisering

- undersökning av ämnens egenskaper (som löslighet, smältpunkt, formbarhet och konduktivitet) med hjälp av ämnets struktur och bindingsmodeller
- storleksjämförelse mellan atomer och joner med hjälp av det periodiska systemet
- För att stöda en hållbar livsstil kan vi exempelvis behandla en livscykelanalys av nya material, inlärd konsumtionsvanor eller grundämnens kretslopp.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Vi behandlar kompetensen för välbefinnande genom att hjälpa den studerande att förstå kemins betydelse för den egna hälsan samt för miljön. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för den personliga hälsan och miljön och samhällets välbefinnande.

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön och att använda sina kunskaper i kemi för att utvärdera sina egna val med beaktande av hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov samt experimentellt arbete i grupp eller självständigt.

Molekyler och modeller, 2 sp (KE3)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande bör - kunna tillämpa kunskaper om kolföreningar, vilket anknyter till vilka fysikaliska egenskaper (smältpunkt eller löslighet) de funktionella grupperna och andra strukturer som ingår i molekylen åstadkommer för föreningen. Med hjälp av den kvantmekaniska atommodellen och orbitaler specificerar vi den tidigare framlagda skalmodellen. När vi lär oss modellen lär vi oss samtidigt dess koppling till det periodiska systemet.
- kunna framställa och spåda ut lösningar och utföra beräkningar i anknytning till dem
- kunna bedöma molmassan ur ett masspektrum

- kunna använda Marvin Sketch för att modellera organiska föreningar, namnge föreningar och visa stereoisomeri
- kunna bestämma halten av en lösning med hjälp av en standardlinje som man ritat med ett kalkylprogram
- kunna tolka strukturen hos kolföreningar samt åskådliggöra kolhybridisering

Centralt innehåll

Lokal precisering

- samband mellan funktionella grupper och kolkedjans struktur för de fysikaliska egenskaperna
- principen med minimienergi, Pauliprincipen och Hunds regel

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Vi behandlar den kommunikativa kompetensen genom att arbeta långsiktigt och genom att ta ansvar för vårt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetsätt, till exempel genom projektinläring och experimentellt arbete i grupp eller självständigt.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Modelleringen innebär visning av strukturformler och tredimensionella modeller, samt modellering av molekyltytor eller bildandet av partiella laddningar med hjälp av elektroniska hjälpmedel.

När vi tolkar spektra är målet att förena enkla givna molekyler med deras spektra. Identifieringen sker med hjälp av den information vi får via IR- och H-NMR-spektra.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov samt experimentellt arbete i grupp eller självständigt.

Kemisk reaktion, 2 sp (KE4)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk reaktion, 2 sp (KE4), Valfri

Mål

Kemisk reaktion

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en helhetsbild av mångfalden av kemiska reaktioner och deras betydelse i vår livsmiljö
- kunna använda och tillämpa begrepp för kemiska reaktioner i det dagliga livet, på fenomen i miljön och i samhället och på tillämpningar inom ny teknologi
- kunna undersöka kemiska reaktioner experimentellt och genom att använda olika modeller
- förstå betydelsen av materiens oförstörbarhet i kemin.

Lokal precisering

- kunna förena observationer med reaktionslikheter t.ex. vid bedömning av reaktionen som producerar gaser, fällningsreaktioner eller när man tar reda på den begränsande reaktanten
- kunna skriva och balansera oorganiska reaktioner med hjälp av dator
- kunna skriva organiska reaktioner med hjälp av Marvin Sketch
- kunna balansera reaktionslikheter och sedanlösa stökiometriska beräkningar med hjälp av reaktionslikheten
- kunna bilda och lösa ekvationer i gasberäkningar
- lära sig att använda titrering som analysmetod

Centralt innehåll

Kemisk reaktion

Förmåga att utveckla färdigheterna för livslångt lärande

- *experimentell undersökning av reaktioner samt behandling, tolkning och presentation av undersökningsresultat*
- *symbolisk framställning och balansering av kemiska reaktioner, reaktionsprodukternas formler och namn*
- *utbyte och begränsande faktor i en kemisk reaktion*
- *idealgaslagen och substansmängd*
- *fällnings- och sönderfallsreaktion, förbränningsreaktion*
- *protolys, neutralisering och titrering som analysmetoder*
- *addition, elimination, substitution, kondensation och hydrolys hos kolföreningar samt hur de vanligaste biomolekylerna bildas*
- *polymerisationsreaktioner, polymerers egenskaper, användning och livscykel*

Lokal precisering

- När vi bekantar oss med en ny reaktionstyp strävar vi efter att också ange kopplingen till vardagen där reaktionstypen eller reaktionsprodukten förekommer. När vi arbetar experimentellt övar vi att anteckna resultat och att behandla dessa kvantitativt.
- de viktigaste biomolekylerna så som peptider, sackarider, fetter och DNA
- plasters indelning
- användning av kollisionsteorin som modell för en kemisk reaktion som ses som en händelse där bindningar bryts av och nya bildas
- enklare experimentella undersökningar som påvisande av vätgas, syrgas och koldioxid med hjälp av en tändsticka

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Vi behandlar oförstörbarheten hos ett ämne närmast via balansering av reaktionslikheter.

I samband med polymerer behandlar vi indelningen av plaster i engångsplaster, hållbara plaster, bioplaster och biosönderfallande plaster. Detta ger en bra kontext till att undersöka livscykel tänkande, återanvändning, slutförvaring och till hur ett ämne reagerar med och i naturen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Vi behandlar bildningen av de mest betydelsefulla biomolekylerna, såsom peptider och sackarider samt fetter. Vi bekantar oss också med proteinernas sekundära, tertiära och kvaternära struktur och med DNA-strukturer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov samt experimentellt arbete i grupp eller självständigt.

Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5), Valfri

Mål

Kemisk energi och cirkulär ekonomi

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå principerna för hur kemisk energi lagras och utnyttjas samt kunna motivera sina åsikter i diskussioner om energilösningar
- förstå principen för energins bevarande och energiförändringar i kemiska reaktioner
- känna till egenskaper hos betydelsefulla metaller samt tillverknings- och förädlingsprocesser och hur dessa inverkar på miljön
- experimentellt undersöka fenomen i anknytning till elektrokemi och beskriva dem med hjälp av modeller
- känna till hur betydelsefulla metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.

Lokal precisering

- kunna genomföra en oxidation-reduktion-titrering
- kunna rita modellfigurer av ett galvaniskt element eller en elektrolysanordning
- kunna lösa uppgifter som innehåller ekvationspar med en symbolisk räknare
- klara av beräkningar med reaktionsserier
- kunna bestämma oxidationstal och balansera reaktionslikheter med hjälp av oxidationstalen
- klara av att rita energidiagram

Centralt innehåll

Kemisk energi och cirkulär ekonomi

Kunskapsnivå B1.1: Eleven förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även oförberedd det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.

- energi som binds eller frigörs i en kemisk reaktion med hjälp av bildningsentalpi, bindningsenergier och Hess lag
- beräkningsprinciper med reaktionsserier och i reaktionsblandningar
- oxidationstal och reduktions- och oxidationsreaktioner
- metallers egenskaper och användningsområden, tillverknings- och förädlingsprocesser samt tillräcklighet och återvinningsmöjligheter
- centrala principer i elektrokemin: spänningsserie, normalpotential, elektrokemisk cell, elektrolys och lagring av kemisk energi
- introduktion till naturvetenskaplig forskning eller idéproduktion och planering av en undersökning eller ett problem som ska lösas

Lokal precisering

- I detta studieavsnitt granskas energi ur en kemisk synvinkel. Vi undersöker kemiska bindningar i samband med energilagring, exempelvis användningen av en ackumulator och ett batteri för att lagra energi.
- behandlade viktigaste metallerna: järn, koppar, aluminium
- periodiciteten i joniseringsenergin
- den kvantmekaniska atommodellen i samband med övergångsmetaller
- cirkulär ekonomi som innebär en effektiv återanvändning av material där det inte förekommer avfall

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Det nya begreppet cirkulär ekonomi ska i samhället ses som ett bredare fenomen än återanvändning.

Cirkulär ekonomi innebär effektiv återanvändning av material där det inte förekommer avfall.

Samhällelig kompetens

Vi bekantar oss med naturvetenskaplig forskning antingen genom att själv planera en undersökning eller genom att bekanta oss med en undersökning vid ett besök till en högskola eller i arbetslivet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov samt experimentellt arbete i grupp eller självständigt.

Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6), Valfri

Mål

Kemisk jämvikt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *identifiera kemins betydelse för problemlösning i anknytning till hälsa och miljö*
- *experimentellt kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktionshastighet och kemisk jämvikt*
- *kunna använda matematiska och grafiska modeller för att beskriva och förklara reaktionshastigheter och kemisk jämvikt samt då hen gör prognoser*
- *kunna presentera undersökningsresultat grafiskt och utvärdera forskningsresultat och -processer*
- *introducera i industriella processer och jämviktsreaktioner som förekommer i naturen samt deras betydelse.*

Lokal precisering

- kunna rita en kurva över reaktionshastigheten genom att göra en anpassning till mätpunkter och rita tangenter till den
- kunna rita en pH-kurva
- klara av att använda symbolisk räknare för lösning av jämvikts- och pH-beräkningar
- kunna utföra beräkning av syra- och baskonstanter
- kunna modellera de faktorer som påverkar reaktionshastigheten med hjälp av kollisionsteorin

Centralt innehåll

Kemisk jämvikt

- *reaktionshastighet och de faktorer som inverkar på den*
- *kvalitativ och kvantitativ behandling av en homogen jämvikt med koncentrationer, påverkan på jämviktstillståndet*
- *syror och baser, begrepp i anknytning till dem samt förbränningsprodukternas reaktioner i vatten*
- *matematisk behandling av syra-basjämvikt*
- *funktionsprincipen för buffertlösningar samt kroppens och naturens buffertsystem på en kvalitativ nivå*
- *experimentell undersökning av fenomen i anknytning till reaktionshastighet och jämviktsreaktioner samt modeller och grafisk analys av fenomen med datortillämpningar*
- *introduktion till de möjligheter som kemin erbjuder för att lösa något problem som anknyter till hälsa eller miljö*

Lokal precisering

- rita grafer över reaktionshastigheten med lämpligt program och bestämma medelhastigheten med hjälp av två punkter och den momentana hastigheten med hjälp av tangenten
- rita en titrerkurva med hjälp av splini-anpassningen i Geogebra och bestämma ekvivalenspunkten ur kurvan
- behandling av reaktionshastigheten med hjälp av kollisionsteorin samt aktiveringsenergin med vars hjälp vi kan förklara funktionen hos katalysatorer
- undersökning av buffertlösningar experimentellt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Vi kan arbeta målinriktat med studiehandledningen, vilket ger möjligheter för den studerande att bekanta sig med det kommande studielivet och arbetslivet.

Vi ritar grafer över reaktionshastighet med hjälp av lämpliga datorprogram. Vi kan rita titrerkurvor i Geo-Gebra eller med hjälp av Logger-Pro-programmet.

Kommunikativ kompetens

Vi behandlar den kommunikativa kompetensen genom att arbeta långsiktigt och genom att ta ansvar för vårt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projektinläring och experimentellt arbete i grupp eller självständigt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov samt experimentellt arbete i grupp eller självständigt.

Helhetsbild av kemin i gymnasiet, 2 sp (KE07)

Mål

Lokal precisering

- Målet är att du skall få en helhetsbild av studieavsnitten i kemi i gymnasiet och en god grund för fortsatta studier i kemi.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I studieavsnittet behandlas mera omfattande uppgifter som bygger på teorin i tidigare studieavsnitt. Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt.

7.8. Religion (KT)

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för undervisningen i religion är att stödja den studerande att utveckla en mångsidig allmänbildning i religioner och åskådningar. I religionsundervisningen får den studerande kunskap om religioner, olika uttryck för religiositet och irreligiositet. Religionerna och åskådningarna studeras som en del av kulturen, kulturarvet och samhället och som en del av individens och kollektivets liv.

Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och utveckla den studerandes multilitteracitet i anknytning till religioner och åskådningar. Den studerande ska handledas att undersöka religioner analytiskt ur olika perspektiv och tillämpa och bedöma information om religioner på ett källkritiskt sätt. Religionsundervisningen ska ge den studerande förutsättningar att bygga sin egen världsåskådning och att ta del av dialoger inom och mellan religioner och åskådningar. Olika synsätt ska beaktas och den enskildes övertygelse ska respekteras och de mänskliga rättigheterna främjas i religionsundervisningen. Läroämnet stödjer den studerande att utvecklas till en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

I undervisningen används forskningsdata, religionernas egna källor och aktuellt material ur olika medier. Undervisningen tar upp språk, begrepp och metoder i de underliggande vetenskapsområdena. Den vetenskapliga grunden för läroämnet religion utgörs i synnerhet av teologi och religionsvetenskap. Dessutom utnyttjas kultur-, samhälls- och konstforskning på ett mångsidigt sätt i undervisningen.

Med hänsyn till läroämnets uppdrag och målen för modulerna kan undervisningen utföras i samarbete med de olika lärokurserna inom läroämnet religion samt med andra läroämnen. I undervisningen används varierande interaktiva arbetssätt liksom även digitala lärmiljöer, miljöer utanför skolan och sakkunniga. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med högskolor.

Mångsidig kompetens

Målen för mångsidig kompetens uppnås tillsammans med målen för läroämnet religion.

*Undervisningen i religion främjar den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att stödja hens självkännedom och respekt för sig själv och andra. Undervisningen ger den*

studerande material och redskap för att bygga och utvärdera sin egen identitet, livsåskådning och världsåskådning.

I undervisningen används metoder som stärker den studerandes sociala färdigheter och förmåga till samarbete och empati i enlighet med målen för **kommunikativ kompetens**. Undervisningen i religion är språk-, åskådnings- och kulturmedveten och det ger den studerande färdighet att delta i dialoger som berör religiösa, åskådningsrelaterade, etiska och samhällliga frågor.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens utvecklas i religionsundervisningen på ett mångsidigt sätt. Undervisningen utforskar begrepp, språk och symbolik som är typiska för religioner samt olika vetenskapsgrenars syn på religion. Undervisningen ger färdigheter för källkritisk bedömning av information om religioner och åskådningar. Undervisningen utvecklar den studerandes multilitteracitet och uppmuntrar till kreativ tillämpning av kunskaper och färdigheter i olika miljöer.

Religionsundervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att stärka hans delaktighet och deltagande. Undervisningen uppmuntrar den studerande att agera som en ansvarsfull medlem av det demokratiska och människorättsrespekterande samhället och olika sociala gemenskaper. Läroämnet ger färdigheter att agera i arbetsgemenskaper med kulturell mångfald och olika åskådningar. Genom att utveckla den studerandes förståelse för religioner och åskådningar och hans förmåga att föra dialoger om dessa ger läroämnet färdigheter att bygga samhällsfred samt en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid.

Läroämnet religion utforskar religioners etiska dimensioner och uppmuntrar den studerande att för egen del reflektera över värderingar och etiska frågor med beaktande av målen för **etisk kompetens**. Undervisningen ska stödja den studerandes **miljökompetens** genom att öka förståelsen av att religioner och åskådningar som etiska värdesystem spelar en viktig betydelse och roll när det gäller att bygga en ekologisk hållbar framtid.

Utvecklingen av **global och kulturell kompetens** är starkt kopplad till de centrala målen för läroämnet religion. Läroämnet granskar på ett mångsidigt sätt växelverkan mellan religioner, kulturer och samhällen, vilket stärker förståelsen för de finländska, europeiska och globala kulturarven och deras mångfald. Religionsundervisningen erbjuder ett tryggt forum för att behandla förhållandet mellan individen, kollektivet och det finländska samhället samt de tankar och känslor som hänför sig till dem. I egenskap av ett läroämne som diskuterar värderingar och åskådningar ger religion färdigheter att verka i pluralistiska, globala miljöer och i föränderliga medie- och teknologimiljöer.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i religion är att den studerande

ska

- kunna hämta, tillämpa, analysera, bedöma och presentera information om religioner och åskådningar
- utveckla sin kulturella läskunnighet i anknytning till religioner och åskådningar
- ha förmåga att reflektera över och diskutera kring religiösa och etiska frågor
- känna till de centrala begreppen, synvinklarna och metoderna inom religionsforskning
- fördjupa sig i religionernas historiska och nutida betydelse och i växelverkan mellan samhälle, kultur och religion på olika håll i världen
- fördjupa sig i den religion som studeras och dess särdrag i Finland och på andra håll i världen
- identifiera och förstå religioners inre mångfald
- förstå religionens särdrag, till exempel religiöst språk och religiös symbolik samt kunna identifiera och analysera särdragen hos religiös och vetenskaplig kunskap

- utveckla förmåga att bygga och gestalta sin egen världsåskådning och kulturella identitet
- utveckla förmåga att förstå människor som har en annan övertygelse samt färdigheter att agera i mångreligiösa, pluralistiska och internationella miljöer
- förstå och respektera de mänskliga rättigheterna och kunna analysera religioner och åskådningar ur ett människorättsperspektiv
- utveckla förmåga att bygga en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid och att agera som en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

Bedömning

Uppgiften för bedömningen i läroämnet religion är att uppmuntra den studerande att studera och lära sig samt att ge respons på hens lärprocess och kunskaper. Bedömningen ska handleda och uppmuntra den studerande att långsiktigt planera och utvärdera sin egen lärprocess. Bedömningen ska vara mångsidig och inkludera såväl respons på lärprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul samt på den studerandes förmåga att behärska det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ges utifrån den studerandes mångsidiga prestationer och tar fasta på iakttagelser av hens kunskaper och färdigheter med fokus på allmänbildning i religions- och åskådningsfrågor. Bedömningen ska ta fasta på hur väl den studerande behärskar begrepp och helheter och hur väl hen tillämpar, analyserar, bedömer och presenterar kunskap samt förmågan att söka information och arbeta i olika lärmiljöer.

7.8.1. Evangelisk- luthersk religion (KT1)

Studieavsnitt

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (RE01)

Studieavsnittets moduler

- Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (UE1), Obligatorisk

Mål

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald
- kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen
- gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras centrala drag, inflytande på kulturarv och samhällen samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till dessa religioner
- utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som präglas av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.

Centralt innehåll

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår

- religion som fenomen, definition av religion och relationen mellan religion och vetenskap
- den religiösa situationen i världen, kännetecknen för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet
- religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid och andra aktuella frågor i anslutning till religioner och åskådningar

- *judendomens, kristendomens och islams kulturella bakgrund och uppkomst samt deras viktigaste och gemensamma drag*
- *de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam*
- *judendomens och islams lära, etik och livsstil*
- *judendomens och islams inre mångfald, förhållande till samhället och betydelse för den västerländska kulturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande utvecklar sin multilitteracitet genom att källkritiskt bedöma multimodal information om religioner och åskådningar. Speciellt fokuseras på text, bilder och symboler.

Global och kulturell kompetens

Den studerande utvecklar sin förmåga att diskutera värderingar och åskådningar, samt ökar sin förståelse för pluralistiska och globala miljöer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar religionen som fenomen. Vi lär oss om olika åskådningar, vad som förenar dem och vad som skiljer dem från varandra. Vi lär oss känna judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, centrala drag, kulturarv och inflytande i samhället.

Kristendomen i världen, 2 sp (RE02)

Studieavsnittets moduler

- Kristendomen i världen, 2 sp (UE2), Obligatorisk

Mål

Kristendomen i världen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *gestalta och kunna analysera kristendomens betydelse ur ett kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till kristendomen*
- *känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag*
- *fördjupa sig i olika tolkningssätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen*
- *kunna analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter om kristendomen*
- *utveckla färdigheter att agera i pluralistiska miljöer.*

Centralt innehåll

Kristendomen i världen

- *kristendomens ställning och växelverkan med den omgivande kulturen i olika delar av världen*
- *religionens ställning samt förhållandet mellan religion och stat i Europa*
- *den katolska, ortodoxa och protestantiska, i synnerhet den lutherska, kyrkans uppkomst, särdrag, etiska tänkande samt inflytande i samhället*
- *karismatisk kristendom som fenomen*
- *huvuddragen i religioner med rötter i kristendomen*
- *ekumenik och religionsdialog*
- *kristendom och miljöfrågor samt andra aktuella frågor som berör kristendomen och bakgrunden till dem*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

De studerande utvecklar sina sociala färdigheter och sin samarbetsförmåga genom att arbeta kollaborativt i smågrupp, muntligt presentera grupparbeten samt delta i diskussioner som berör åskådningsrelaterade och samhällreliga frågor enligt studieavsnittets målsättning.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar kristendomens betydelse ur ett kulturellt, samhällreligt och individuellt perspektiv. Vi lär oss känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och lär oss jämföra deras centrala drag. Vi fördjupar oss i olika tolkningssätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen. Vi analyserar och diskuterar den aktuella debatten om religion i samhället.

Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (RE03)

Studieavsnittets moduler

- Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (UE3), Valfri

Mål

Religioner och religiösa rörelser i världen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sig i religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av individens och kollektivets liv samt deras inflytande på kultur och samhälle*

- känna till och kunna analysera hur religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan syns i och påverkar västvärlden
- gestalta och kunna analysera naturreligionernas nuvarande situation och centrala drag
- gestalta och kunna analysera bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

Religioner och religiösa rörelser i världen

- den hinduiska världsbilden, livsstilen och etiken, hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur och samhälle samt den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag och etiska principer i jainismen och sikhismen
- den buddhistiska livsstilen och etiken, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer
- centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället samt den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismens centrala drag samt religionernas inflytande på den japanska kulturen och det japanska samhället
- inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan
- naturreligioners och voodoo-besläktade religioners centrala drag och utbredning
- bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande utvecklar sin multilitteracitet genom att källkritiskt bedöma multimodal information om religioner och åskådningar. Speciellt fokuseras på text, bilder och symboler.

Global och kulturell kompetens

Den studerande utvecklar sin förmåga att diskutera värderingar och åskådningar, samt ökar sin förståelse för pluralistiska och globala miljöer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan, som en del av det individuella och kollektiva livet, samt religionernas inflytande på kultur och samhälle. Vi lär oss om hur religioner, som uppkommit i Indien och Kina, syns och påverkar i västländerna. Vi lär oss om naturreligionernas utbredning och centrala drag samt fördjupar oss i bakgrunden till nyreligiösa

rörelser och deras centrala drag. Studieavsnittet bidrar till att utveckla en förmåga att komma till rätta i arbetslivet och i internationella miljöer.

Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (RE04)

Studieavsnittets moduler

- Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (UE4), Valfri

Mål

Religion, kultur och samhälle i Finland

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet
- identifiera och kunna analysera de fornfinnska trostraditionernas och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet
- kunna analysera och bedöma aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle samt irreligiositet och religionskritik
- utveckla förmåga att ta del av dialoger som berör religioner, åskådningar och samhällsfrågor samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten, aktiv samhällsmedlem.

Centralt innehåll

Religion, kultur och samhälle i Finland

- religionernas situation och religiositeten i Finland, sekularisering
- religion och religiösa samfund i den finländska och allmän europeiska lagstiftningen, religions- och åskådningsfrihet samt frågor om jämlikhet och diskriminering
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin, religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn samt religionens betydelse i individernas och familjernas liv samt i seder och bruk med beaktande av religionens roll i de etniska och språkliga minoriteternas liv i Finland
- fornfinnska trostraditioner och deras betydelse i det finländska kulturarvet samt hur kristendomen format det finländska samhället och den finländska kulturen under olika tider
- irreligiositet, religionskritik och icke-religiösa seder och bruk i Finland
- dialog mellan religioner och åskådningar i dagens Finland

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den studerande utvecklar sin kompetens som samhällsmedlem genom att få kunskap om hur religion och åskådningar haft inflytande och påverkat det finländska samhället och kulturen. Den studerande utvecklar sin förmåga att delta i samhällsdiskussionen genom att ta del av den aktuella debatten i samhället. Den studerande utvecklar sin förmåga till dialog med representanter från olika trosinriktningar.

Den studerande får en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland, samt fördjupar sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn.

Den studerande förstår att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I det här studieavsnittet får vi en mångsidig bild av samverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland. Vi fördjupar oss i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata, tredje och fjärde sektorn och lär oss förstå att kunskap om religioner behövs på olika områden i samhällslivet. Vi analyserar den aktuella debatten kring religionsfrihet och kring samverkan och dialog mellan religion och samhälle och utvecklar en förmåga att ta del av dialogen mellan religioner och livsåskådningar.

Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (RE05)

Studieavsnittets moduler

- Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (UE5), Valfri

Mål

Religion inom konsten och populärkulturen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå och kunna analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling*
- *fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror och berättelser inom en religion, i synnerhet kristendomen*
- *känna till religiös symbolik och fördjupa sig i hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur*
- *öva upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur.*

Centralt innehåll

Religion inom konsten och populärkulturen

- *växelverkan mellan religion och konst, religioners betydelse för konstens utveckling*
- *religiös konst och hur religionen tar sig uttryck i olika konstformer*
- *hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag*
- *religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen*
- *analys av olika tolkningar av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande utvecklar sin förmåga till tvärvetenskapligt tänkande genom att utforska begrepp, språk och symbolik samt olika vetenskapsgrenars syn på religion. Den studerande utvecklar i olika sammanhang sin förmåga till kreativ tillämpning av sina kunskaper och färdigheter.

Den studerande förstår och kan analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling.

Den studerande lär sig om religiös symbolik och fördjupar sig i hur religiösa teman behandlas i konsten och i populärkulturen, samt övar upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I den här studieavsnittet lär vi oss uppfatta sambandet mellan religion och konst: betydelsen av religiös konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling. Vi fördjupar oss i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror inom en religion, i synnerhet inom kristendomen. Vi får kunskap om religiös symbolik och i hur religiösa teman behandlas i konsten och i populärkulturen. Vi lär känna hur den fornnordiska tron och kristendomen har påverkat det finländska kulturarvet, samt lär känna till religionsvetenskapliga perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden och inom aktuell forskning.

En viktig del av studieavsnittet är att delta i produktionen av religionsrelaterat medieinnehåll eller genomföra en medieanalys. Vi arbetar med religionsrelaterade aktuella teman i medierna. Vi analyserar förhållandet mellan religion och medier. Vi övar oss i att kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt.

Religion, vetenskap och medier, 2 sp (RE06)

Studieavsnittets moduler

- Religion, vetenskap och medier, 2 sp (UE6), Valfri

Mål

Religion, vetenskap och medier

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- identifiera och kunna analysera religionsrelaterade aktuella teman och innehåll i medierna
- kunna analysera förhållandet mellan religion och medier samt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- utveckla färdigheter att producera och presentera religionsrelaterad information.

Centralt innehåll

Religion, vetenskap och medier

- *aktuella religionsforskningsperspektiv och -metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konstforskning, kulturforskning och samhällsvetenskaper*
- *religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang*
- *användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier*
- *religioners mediesynlighet*
- *hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religionernas roll i konflikter och fredsbyggande, religion och miljöfrågor, religion och etiska frågor, religionskritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande utvecklar sin förmåga till tvärvetenskapligt tänkande genom att utforska begrepp, språk och symbolik samt olika vetenskapsgrenars syn på religion. Den studerande utvecklar i olika sammanhang sin förmåga till kreativ tillämpning av sina kunskaper och färdigheter.

Den studerande förstår och kan analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av vetenskap och medier i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling.

Den studerande lär sig om religiös symbolik och fördjupar sig i hur religiösa teman behandlas i vetenskap och medier, samt övar upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av vetenskap och medier.

7.9. Bildkonst (KU)

Läroämnets uppdrag

Bildkonst är visuell kulturförstran där den studerande utforskar verkligheten med konstens medel. Det primära målet för läroämnet är att den studerande ska förstå vilken betydelse bildkonst och annan visuell kultur har i hans eget liv. Erfarenheter, fantasi och målinriktat arbete utgör grunden för multisensoriskt lärande. I undervisningen studeras estetiska, ekologiska och etiska värderingar inom konst och övrig visuell kultur. Den studerande stärker sina kunskaper om det immateriella och materiella kulturarvet, som stödjer överföring och förnyelse av traditioner. Undervisningen ska stödja en mångsidig allmänbildning och den studerandes utveckling till en aktiv lokal och global aktör. Den studerande ska erbjudas ett varierat utbud av möjligheter att utveckla färdigheter för framtida studier, arbete och internationell verksamhet. Studierna ger förutsättningar för att utveckla ett kreativt och kritiskt tänkande, påverka livsmiljön och främja en hållbar livsstil.

Undervisningen i bildkonst ska fördjupa den studerandes visuella multilitteracitet inom kulturens område liksom även språkmedvetenheten. De studerande iakttar, producerar, tolkar och värderar bilder genom att använda visuella och andra sätt att producera information. Språken inom olika kunskapsområden öppnar nya perspektiv på det fenomen som studeras. Undervisningen uppmuntrar till fördjupning av den kulturella kompetensen genom tvärkonstnärliga och tvärvetenskapliga angreppssätt. Den studerande bli bekant med olika konstsyner. I studierna studeras betydelsen av visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället ur historiskt och kulturellt perspektiv. Den studerande handleds i att motivera sina åsikter och uppfattningar om bildkonst och annan visuell kultur.

I undervisningen i bildkonst studeras verk, produkter och fenomen som både är bekanta och nya för den studerande. Med bild avses två- och tredimensionella verk och produkter och kopior

av dem. I den visuella kulturen ingår även bilder som den studerande själv framställt liksom naturen, byggda miljöer, föremål, mediebilder och verk som definieras som konst. Den studerande deltar i valet av innehåll och uttryckssätt. Undervisningen ska ge förutsättningar för en mångsidig användning av arbetsmetoder och lärmiljöer. Den studerande uppmuntras att experimentera med verktyg, material och uttryckssätt och använda dem på ett kreativt sätt. Nya tekniker, mediemiljöer och former av audiovisuell kultur är samtidigt både föremål för undersökning och visuella uttrycksmedel. Den studerande ska fördjupa sig i aktuella fenomen och arbetssätt inom den visuella kulturen och med olika former av deltagande och inflytande. I undervisningen drar man också mångsidigt fördel av de möjligheter som museer och andra kulturaktörer erbjuder. Gymnasiestudierna i bildkonst skapar en bra grund för att bygga upp ett personligt och livslångt förhållande till visuell kultur.

Mångsidig kompetens

Studierna i bildkonst stödjer den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom den sinnliga njutning och de känslor som bilder föder och genom de betydelser den studerande själv skapar. Att förstå och uttrycka en visuell kultur som har betydelse för en själv stödjer identitetsbygge, mänsklig tillväxt, välbefinnande och kontinuerligt lärande. Studierna ger verktyg för att respektera och uppskatta individens och gemenskapens kulturella mångfald. Den studerande uppmuntras att söka intressanta bildkulturer och visuella uttryckssätt.

Studierna i bildkonst utvecklar den **kommunikativa kompetensen** med hjälp av att skapa dialog och förståelse mellan människor genom att granska, dela och diskutera olika bildkulturer. Studierna utvecklar samarbetsförmågan genom helhetsbetonat arbete som är typiskt för konsten. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter till exempel genom att fördjupa sig i den visuella kulturens bildmässiga och verbala begrepp samt bildtyper och bildsamlingar. Tillämpningen av olika metoder för bildtolkning vid analys, bedömning och produktion av bilder skapar färdigheter att dela och diskutera betydelser och innebörder.

Bildkonst fördjupar den studerandes multilitteracitet för visuell kultur, vilket också bidrar till att utveckla **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Det arbete som är typiskt för konsten omfattar olika sätt att undersöka, uttrycka, presentera och verka. I studierna utforskas kulturfenomen genom visualisering och andra sätt att producera kunskap. I bildtolkningen undersöks också en bilds intertextuella referenser till exempel till en sång, en pjäs eller en annan bild. Den studerande producerar och tolkar visuell kultur ur olika konst- och vetenskapsdiscipliners perspektiv.

Den samhällseliga kompetensen fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker de värderingar och betydelser den visuella kulturen uttrycker, till exempel i byggda miljöer, i föremål, i medier och i konsten. Den studerande uppmuntras att ta ställning och delta i samhällsdebatten och bidra till en hållbar utveckling. Läroämnet ger möjligheter att undersöka hur demokratins tillstånd och de grundläggande rättigheterna förverkligas och utvecklas med konstnärliga medel. Den studerande bekantar sig också med juridiskt skyddade intressen som upphovsrätt, yttrandefrihet och integritet. I studierna utforskas de möjligheter som arbetsliv, medborgarorganisationer och studier erbjuder i anslutning till bildkonst och annan visuell kultur.

Studierna i bildkonst fördjupar den **etiska kompetensen och miljökompetensen** genom att den studerande med hjälp av bilduttryck undersöker etiska och ekologiska frågor om miljön, samhället och den globala världen. Den studerande handleds att reflektera över sina egna val, lösningar och handlingar ur ett hållbarhetsperspektiv. Studierna fördjupar kunskapen om hållbar användning av olika material och tekniker. Den studerande uppmuntras att verka lokalt och globalt i frågor som gäller kulturellt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Genom det konstnärliga arbetet öppnas alternativa framtidsperspektiv.

Den globala och kulturella kompetensen fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker den kulturella mångfalden i verkligheten. Den studerande uppmuntras att bygga sin

identitet och att uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv. I bildkonst analyserar och reflekterar den studerande över sin egen relation till den rådande kulturen i samhället. Den studerande handleds att undersöka hur den visuella kulturen återspeglar och påverkar individer, grupper och världen. Kulturarvet granskas både ur globalt och nationellt perspektiv och utifrån den studerandes kulturella bakgrund. Den studerande uppmuntras att behandla kulturell mångfald och fenomen i anslutning till globaliseringen i sitt visuella arbete.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i bildkonst är uppdelade på tre målområden: bilders betydelse, delaktighet och medverkan, uttrycks- och tolkningsförmåga. De allmänna målen är följande:

Bilders betydelse

Målet är att den studerande ska

- förstå betydelsen av konst, miljö och annan visuell kultur i sitt eget liv, samhället och den globala världen
- bygga sin kulturella identitet genom att producera och tolka olika bilder
- utveckla sin förmåga och sina styrkor att ta emot, förstå och producera materiellt och immateriellt kulturarv
- tolka hurdana estetiska, ekologiska och etiska värden som är kopplade till bildkonst och annan visuell kultur
- utforska betydelsen av bildkonst och annan visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället vid olika tidpunkter och i olika kulturer;
- förstå betydelsen av sinnlig njutning, föreställningar, känslor och kreativt tänkande för det egna lärandet och välbefinnandet.

Delaktighet och medverkan

Målet är att den studerande ska

- ta ställning till de värden som kommer till uttryck i bildkonsten och i annan visuell kultur
- kunna tillämpa metoder för visuell produktion, kommunikation och teknik för att presentera synsätt, vara delaktig och påverka
- utveckla kritiskt tänkande i miljöfrågor och i den egna verksamheten
- utnyttja föreställningar i det visuella tänkandet, i skapandeprocessen och i föreställningen av alternativa förfaringssätt
- kunna använda ett undersökande angreppssätt vid planering, utförande och i bilduttryck
- ta hänsyn till kulturell mångfald och hållbar livsstil i sin verksamhet.

Uttrycks- och tolkningsförmåga

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål för undersökande, långvarigt och fenomencentrerat arbete och lärande som är typiskt för konsten
- fördjupa den visuella kulturens multilitteracitet genom att utnyttja olika kunskaper vid skapande och tolkning av bilder
- utveckla sin visuella läskunnighet, medieläskunnighet och förmåga att tolka omgivningen för att producera och tolka visuell kultur
- fördjupa sin förmåga att skapa bilder genom att använda olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt
- kunna skapa och tolka bilder genom att koppla dem till olika konstuppfattningar

- studera bildkonst och annan visuell konst ur verkets, upphovsmannens, mottagarens och samhällets synvinkel.

Bedömning

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmanande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter. Bedömningen ska stödja den studerandes personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur.

Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och modulspecifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av läroprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömningen ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

I bedömningen ska läraren beakta hur den studerandes bildkonstnärliga färdigheter har utvecklats, de olika arbetsprocesserna och resultaten av arbetet. Bedömningen ska sporra den studerande att använda arbetsätt och studiemiljöer på ett ändamålsenligt sätt, individuellt och i grupp.

Studieavsnitt

Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KO1)

Studieavsnittets moduler

- Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KU1), Obligatorisk

Mål

Egna bilder, delade kulturer

Målen för modulen är att den studerande ska

- iaktta bilder som är viktiga för den studerande själv och för andra människor samt dela sina tankar genom bilder och andra sätt att producera kunskap
- använda olika verktyg, material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt eller i grupp
- tillämpa medel och tekniker som används i visuell kommunikation för att presentera synsätt och vara delaktig och påverka
- utforska och tolka konst ur individens, gruppens och samhällets perspektiv
- utforska och tolka den visuella kulturen under olika tider och i olika kulturer och sociala gemenskaper
- utforska och tolka aktuella fenomenen inom bildkonst och annan visuell kultur
- förstå betydelsen av bildkulturer i sitt eget liv, samhället och den globala världen
- förstå betydelsen av visuell kultur som ett uttryck för kulturell mångfald, i förnyandet av kulturarvet och med tanke på hållbar utveckling.

Lokal precisering

- Särskild fokus läggs på att stärka den studerandes förmåga att beskriva och tolka egna och andras alster. Detta stärker den studerandes självförtroende och tro på sina egna idéer. Därutöver ger det den studerande verktyg till konstupplevelser och till att uppskatta dem som något som berikar livet.

Centralt innehåll

Egna bilder, delade kulturer

Mina bilder

- *den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *granska den studerandes egna bilder i relation till konsten, bilder och annan visuell kultur*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete*

Konstens och miljöns bilder

- *sätt att producera, redigera och presentera bilder i konst, miljön och medierna*
- *begrepp och bildsamlingar inom bildkonst och annan visuell kultur*
- *olika syner på konst och annan visuell kultur*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur*
- *påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Genom att lära sig uttrycka idéer och känslor i bild uppmuntras den studerande att njuta av det egna bildskapandet. Detta stärker självkänslan och hjälper den studerande att forma sin egen identitet.

Den studerande lär sig skapa och tolka konstverk i olika medier. Genom att tolka egna och andras arbeten utvecklas den studerandes förmåga att verbalisera egna åsikter, tolkningar och känslor.

Global och kulturell kompetens

Den studerande använder upplevelser i närmiljön, konstbilder från olika kulturer och bilder ur olika visuella kulturer som inspiration för det egna skapandet. Detta förstärker den studerandes globala och kulturella kompetens.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt går inte att avlägga i samma position som ett annat studieavsnitt. Närvaro på lektionerna är en förutsättning för undervisningen i bildkonst som är dialogisk till sin natur.

Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KO2)

Studieavsnittets moduler

- Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KU2), Obligatorisk

Mål

Rum, platser och fenomen i miljön

Målen för modulen är att den studerande ska

- *iaktta verk, produkter och tjänster samt digitala, byggda och naturliga miljöer som är viktiga för den studerande själv och för andra människor*
- *beskriva sina iakttagelser och tankar om miljöer, produkter och tjänster med hjälp av bilder och andra sätt att producera kunskap*
- *undersöka kopplingarna mellan miljöns bilder och sina egna bilder, konsten och kulturarvet*

- tillämpa processer, tekniker och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering för att skapa bilder, ensam eller i grupp
- utforska och tolka byggda miljöer, produkter och tjänster med tanke på samhällsutveckling, rättigheter och hållbar utveckling
- utveckla sin förmåga att skapa, tolka, värdera och agera när det gäller bilder i miljön
- förstå betydelsen av visualitet i hållbar planering, kommunikation och användning av produkter, tjänster och arkitektu
- förstå de möjligheter till påverkan och delaktighet med hjälp av bilder som den studerande har i sitt eget liv med tanke på en estetiskt, etiskt och ekologiskt hållbar framtid.

Centralt innehåll

Rum, platser och fenomen i miljön

Mina bilder

- den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till miljöns bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Miljöns bilder

- sätt att producera, redigera och presentera bilder i miljön, medierna och konsten
- begrepp och bildsamlingar inom arkitektur, design och medier
- sambandet mellan den visuella kulturens verk och olika syner på konstens uppgift och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur i anknytning till miljön
- påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerandes medvetenhet om föremåls livscykel från råmaterial ända till återvinning förstärks då de studerande bekantar sig med designprocessen och designar egna föremål.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt går inte att avlägga i samma position som ett annat studieavsnitt. Närvaro på lektionerna är en förutsättning för undervisningen i bildkonst som är dialogisk till sin natur.

Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KO3)

Studieavsnittets moduler

- Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KU3), Valfri

Mål

Bilder kommunicerar och påverkar

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin egen relation till digitala bilder, medier, konst och teknologi genom att utveckla tänkandet och uttrycksförmågan
- bredda sina kunskaper om medier, konst, teknik och audiovisuell kultur genom att fördjupa sig i olika uttrycks-, produktions- och presentationssätt
- undersöka mediekulturen i sin produktion och tolkning av verk, produkter och tjänster
- använda medietekniska verktyg, metoder och processer för att designa, interagera och delta självständigt och som en del av en grupp
- tolka visuella kulturprodukter som kombinerar olika sätt att skapa kunskap och de intertextuella relationer som ingår i dem
- tolka mediepresentationer och konst ur verkets, upphovsmannens, publikens och samhällets perspektiv
- ta ställning till de värderingar som förekommer i medier, bildkonst och annan visuell kultur med sina bilder
- undersöka mediernas och konstens bilder när det gäller identitetsbygge, överföring och förnyande av kulturarvet samt hållbar utveckling.

Centralt innehåll

Bilder kommunicerar och påverkar

Mina bilder

- bilder som är viktiga för den studerande och mediekulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till mediernas bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Bilder i medierna

- producera, redigera och visa en bild digitalt och på andra sätt
- begrepp och bildsamlingar inom medier, kommunikation och konst
- sambandet mellan mediepresentationer och olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande
- den studerande som aktör inom medier och annan visuell kultur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande lär sig förstå hur koder och betydelser används och uppstår i olika typer av mediabilder och hur dessa bilder påverkar oss och formar vår självbild och identitet.

Konstens många världar, 2 sp (KO4)

Studieavsnittets moduler

- Konstens många världar, 2 sp (KU4), Valfri

Mål

Konstens många världar

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka, tolka och värdera konstbilders personliga och samhälleliga betydelser

- fördjupa sin egen relation till bilder från olika tidsperioder och kulturer
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild i enlighet med sina egna mål, självständigt och i grupp
- använda uttrycks-, presentations- och förfaringssätt som är typiska för samtida konst
- tolka konsten ur verkets, upphovsmannens, mottagarens, konstinstitutionernas och samhällets synvinkel
- undersöka aktuella fenomen i bildkonsten och annan visuell kultur i sitt bildkonstnärliga uttryck
- med sina bilder ta ställning till de värderingar som förekommer i bildkonst och annan visuell kultur
- undersöka bildkonst och annan visuell kultur när det gäller identitetsbygge, hållbar utveckling och för att förmedla och förnya kulturarvet.

Centralt innehåll

Konstens många världar

Mina bilder

- bilder som är viktiga för den studerande och konstvärldar som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Bilder i konsten

- traditionella och nya sätt att skapa, redigera och presentera bilder
- konstens begrepp och bildsamlingar
- konst producerad under olika tidpunkter och i olika kulturer som föremål för forskning
- sambandet mellan konsten och olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande
- den studerande som aktör inom bildkonst och annan visuell kultur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande lär sig varför och under vilka omständigheter konstnärer skapat konst i olika kulturer under olika tidsåldrar. Detta stärker den studerandes egen kulturella identitet och ökar förståelsen för andra människors kulturer.

Verkstad för samtidskonst, 2 sp (KO5)

Mål

Lokal precisering

- bekanta sig med begrepp och konststilar inom samtidskonst
- utveckla ett eget visuellt uttryck och en personlig stil.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Genom praktiskt arbete utvecklar den studerande ett eget uttryck.

- Den studerande bekantar sig med ett brett urval teman och arbetsmetoder typiska för samtidskonst.
- Vi bekantar oss med konstnärer och verk. I mån av möjlighet gör vi ett utställningsbesök.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med ett vitsord på skalan 4 till 10. Innehållet i studieavsnittet är mångsidigt och ger den studerande olika möjligheter att demonstrera sitt kunnande.

Grafikverkstad, 2 sp (KO6)

Mål

Lokal precisering

- bekanta sig med de grafiska arbetsmetoderna
- lära sig känna igen olika grafiska uttryck.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Studieavsnittet innehåller praktiskt arbete med olika grafiska uttrycksmetoder, t.ex. linoleumtryck, monotypi, carborundum, etsning och serigrafi.
- Vi bekantar oss med grafik från olika tider och kulturer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med ett A för en avlagd studieprestation eller ett U för en underkänd. Kontinuerlig formativ bedömning ges under studieavsnittets lopp för att den studerande skall veta hur hen lyckas i sitt arbete. Eftersom studieavsnittet inte uppfyller alla de nationella målen för ämnet bildkonst, utan mest fokuserar på en teknik, är det inte motiverat att bedöma prestationen med ett vitsord.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt går inte att avlägga i samma position som ett annat studieavsnitt. Närvaro på lektionerna är en förutsättning för undervisningen i bildkonst som är dialogisk till sin natur.

Filmkurs, 2 sp (KO7)

Mål

Lokal precisering

- lära sig grunderna om film som konstnärligt uttrycksmedel
- lära sig berätta en historia med rörliga bilder och ljud.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Genom praktiskt arbete arbetar vi med filmproduktion. Vi bekantar oss medamerateknik, bildkomposition, ljussättning, manus och klipp.
- Vi producerar filmer i smågrupper.

- Vi bekantar oss med olika sätt att uttrycka sig i rörliga bilder genom exempel från olika genrer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med ett A för en avlagd studieprestation eller ett U för en underkänd. Kontinuerlig formativ bedömning ges under studieavsnittets lopp för att den studerande skall veta hur hen lyckas i sitt arbete. Eftersom studieavsnittet inte uppfyller alla de nationella målen för ämnet bildkonst, utan mest fokuserar på en teknik, är det inte motiverat att bedöma prestationen med ett vitsord.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt går inte att avlägga i samma position som ett annat studieavsnitt. Närvaro på lektionerna är en förutsättning för undervisningen i bildkonst som är dialogisk till sin natur.

7.10. Gymnasiediplom (LD)

Läroämnets uppdrag

I studieavsnitten som byggs upp på lokal nivå kan ingå gymnasiediplom som avläggs inom ett läroämne eller en läroämnesgrupp. Syftet med gymnasiediplomen är att ge den studerande möjlighet att visa en specialkompetens och ett specialintresse genom ett arbete som den studerande utfört och utvecklat under en längre period. Gymnasiediplomarbetet ger en mångsidig bild av den studerandes förmåga att arbeta målinriktat och de färdigheter som den studerande utvecklat samt hens djupgående kunskap på området i fråga. Avläggandet av gymnasiediplom fördjupar den mångsidiga kompetens som utvecklas under gymnasietiden. Gymnasiediplomarbetet ska även avspegla den studerandes förmåga att tänka, skapa, tolka och värdera samt hens intressen som bygger på eget engagemang. Gymnasiediplomet skapar förutsättningar för att stärka den egna och andras delaktighet, aktivitet och helhetsmässiga välbefinnande i gemenskapen.

Gymnasiediplom kan avläggas i huslig ekonomi, bildkonst, slöjd, gymnastik, mediekunskap,

musik, dans och teaterkonst. Ett gymnasiediplom omfattar två studiepoäng. Gymnasiediplomen ger de studerande möjlighet att med tanke på fortsatta studier utvärdera kunskaper och styrkor som de utvecklat under gymnasietiden. Gymnasiediplomen kompletterar de kunskaper som framgår av avgångsbetyget från gymnasiet och studentexamensbetyget.

Gymnasiediplom kan i enlighet med utbildningsanordnarens beslut avläggas i ett eller flera läroämnen eller läroämnesgrupper. Ett gymnasiediplom kan ingå i de valfria studierna i ett läroämne på det sätt som fastställs i den lokala läroplanen. Utbildningsstyrelsen ger separata anvisningar för avläggande av respektive gymnasiediplom.

I den lokala läroplanen ska man, i fråga om de gymnasiediplom som utbildningsanordnaren erbjuder, beskriva gymnasiediplomens uppdrag och allmänna mål samt redogöra för bedömning och för målen och de centrala innehållen för respektive gymnasiediplom i studieavsnitt om två studiepoäng.

Mål

.

Gemensamma mål för alla gymnasiediplom är att den studerande

ska

- ställa upp egna mål och utgångspunkter för avläggandet av gymnasiediplomet
- arbeta målinriktat, självständigt och i samverkan med andra
- undersöka och uttrycka kulturell verklighet på sätt som är kännetecknande för respektive kunskapsområde
- tillämpa de särskilda kunskaper som inhämtats under gymnasietiden och intressen som bygger på eget engagemang
- använda och fördjupa mångsidig kompetens som hen utvecklat under gymnasiestudierna
- välja ändamålsenliga studiemiljöer och arbets- och uttryckssätt
- bedöma hur man uppnått målen samt arbetsprocessen, slutresultatet och helheten
- stärka sin egen och andras delaktighet, medverkan och helhetsmässiga välbefinnande i gymnasiegemenskapen.

Bedömning

Bedömningen av gymnasiediplomen ska basera sig på ett självständigt arbete som utförs individuellt eller i grupp under gymnasietiden och som visar specialkompetens och intresse. Gymnasiediplomet ska bedömas som en helhet. I bedömningen av gymnasiediplomet ska man ge den studerande respons på hur målen som ställts upp för gymnasiediplomet uppnåtts. Bedömningen av gymnasiediplomet ska vara mångsidig och tillförlitlig och motsvara den kunskapsnivå som den studerande visat i läroämnet eller läroämnesgruppen. Inom ramen för processen då gymnasiediplomet avläggs ska även den studerande själv utvärdera sin prestation.

Studieavsnitt

Gymnasiediplom i bildkonst, 2 sp (KOGD2)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplom i bildkonst, 2 sp (KULD2), Valfri

Mål

Gymnasiediplom i bildkonst

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för bildkonst och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- visar sitt kunnande inom bildkonst och annan visuell kultur genom att producera, tolka och värdera olika bilder på ett mångsidigt sätt
- kunna redogöra för och förmedla de mål och utgångspunkter som hen ställt upp för gymnasiediplomet
- kunna producera en konstnärlig och visuell helhet där arbetssätten och hur innehållet presenteras stödjer och kompletterar varandra
- visa sitt kunnande inom bildkonst och övrig visuell kultur
- kunna utvärdera arbetsprocessen och verket med utgångspunkt i sitt eget lärande.

Centralt innehåll

Gymnasiediplom i bildkonst

- utgår från målen som ställts upp för gymnasiediplomet samt den uppgift, det perspektiv och arbetssätt som den studerande valt

- omfattar verket och arbetsprocessen, självvärdering och en portfölj som beskriver den studerandes kunskaper om bildkonst och övrig visuell kultur

7.11. Gymnastik (LI)

Läroämnets uppdrag

Syftet med undervisningen i gymnastik är att stödja den studerandes välbefinnande, utveckling och lärande. Undervisningen i gymnastik ger den studerande sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Undervisningens syfte är att handleda den studerande att ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga. I undervisningen betonas betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil. Den studerande ska utveckla en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet. I undervisningen i gymnastik ska den studerande få uppleva glädje, en känsla av att lyckas och rörelsekompetens samt lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande. I gymnastikundervisningen ska man främja alla studerandes jämlikhet och likabehandling.

Gymnastikens uppdrag och mål ska genomföras genom mångsidig och trygg undervisning samt genom att beakta vilka möjligheter olika studiemiljöer och årstider erbjuder. I gymnastikundervisningen används olika arbetssätt och metoder och de studerande tas med i planeringen och bedömningen av aktiviteter samt handleds att ta ansvar för sina egna och gruppens aktiviteter och för tryggheten.

Vid gruppbildning ska den studerandes rätt till fysisk, psykisk och social trygghet beaktas. Den studerandes lärande ska stödjas genom differentiering av undervisningen med beaktande av den studerandes individuella utgångsläge och utvecklingsbehov (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

Mångsidig kompetens

Undervisningen i gymnastik stärker den studerandes motivation, självförtroende och förutsättningar för fysisk aktivitet samt hens förståelse för betydelsen av en fysiskt aktiv livsstil.

Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, vilket i sin tur stärker **kompetensen för välbefinnande** och även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Med funktionsförmåga avses i gymnastiken de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. I gymnastiken lär den studerande sig att upprätthålla sin funktionsförmåga samt förstå hur funktionsförmågan inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan och på välbefinnandet.

Den studerandes **kommunikativa kompetens** utvecklas med hjälp av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. I anknytning till den kommunikativa kompetensen är det viktigt att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv. Goda kommunikativa färdigheter förutsätter självregleringsförmåga, som att kunna identifiera och förstå sina egna känslor och reglera sina känslouttryck. Gymnastiken som läroämne främjar därmed gemenskapskänslan, ansvarstagandet och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten samt säkerheten även inom hela skolgemenskapen.

Gymnastik i gymnasiet är ett tvärvetenskapligt läroämne, som erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnena, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Lärsituationerna i gymnastiken är till sin karaktär problemlösningssituationer, och utvecklar därmed den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan och hjärnans välmående mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

En god funktionsförmåga stärker den studerandes studie- och arbetslivsfärdigheter. I gymnastikundervisningen stärks den **samhälleliga kompetensen** genom att den studerande lär sig ta ansvar för de egna och de gemensamma aktiviteterna och deras säkerhet samt genom att hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna. Att försöka sitt bästa, anstränga sig och arbeta långsiktigt för att nå sina mål utgör grunden för såväl gymnastikstudierna som för de övriga studierna och arbetslivet. I gymnastiken upplever de studerande en känsla av gemenskap genom gemensamma aktiviteter, ömsesidig uppmuntran och delaktighet samt strävan mot ett gemensamt mål.

I gymnastiken ska den studerande långsiktigt utveckla sig själv, använda den egna muskelstyrkan och visa respekt för andra. På det här sättet utvecklas den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** som i gymnastiken tar sig i uttryck i en strävan mot det gemensamma goda. Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes sociala värderingar och agerande i enlighet med dem, som att vara ärlig, ta ansvar och vara rättvis. Den studerande lär sig identifiera vilka aktivitetsformer som är skonsamma för miljön och vilka som belastar miljön, till exempel genom att hen får insikt i etiskt hållbara aktivitetsformer i naturen.

I gymnastikundervisningen används i mån av möjlighet hälso- och sportteknologi och den studerande lär sig kritiskt tolka information och använda medier på ett tryggt sätt, till exempel vad gäller att publicera platsinformation och att publicera bilder på sina prestationer. Fysisk aktivitet fungerar som ett globalt, gemensamt och kroppsligt språk som förenar olika människor och kulturer och på det sättet stärker den **globala och kulturella kompetensen**.

Mål

De allmänna för undervisningen i gymnastik är att den studerande

ska

- lära sig tillämpa rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)
- lära sig bedöma och utifrån bedömningen träna sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)
- kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan och för att öka den fysiska aktiviteten
- utveckla sin förmåga till självvärdering (ställa upp mål, göra upp en plan och arbeta i riktning mot målen samt bedöma sina framsteg)
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt
- respektera andra i kommunikationssituationer, lära sig hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna, samt stödja gemenskapen genom att uppmuntra andra och ge konstruktiv respons och kamratrespons.

Bedömning

Syftet med bedömningen i gymnastik är att stödja den studerandes arbete, lärande och utvecklingen av den studerandes kunskaper och färdigheter. Bedömningen i gymnastik ska utgå från de mål som i studieavsnittet ställts upp för den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Bedömningen ska bestå av respons som främjar den studerandes lärande och arbete. Bedömningen ska även beskriva hur målen för undervisningen nåtts. Bedömningen ska vara fortlöpande och basera sig på olika slags prestationer och mångsidig användning av olika former av bedömning, såsom bedömning som genomförs av läraren, självvärdering och kamratrespons. Bedömningen ska inte basera sig på den studerandes värderingar, attityder eller personliga egenskaper. Den studerandes fysiska konditionsnivå ska inte heller användas som grund för bedömningen. Den studerandes hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i bedömningen i gymnastik så att den studerande ska ha möjlighet att vid behov visa sitt bästa

möjliga kunnande på alternativa sätt och med avvikande arrangemang (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

Studieavsnitt

En lärande och aktiv studerande, 2 sp (GY1)

Studieavsnittets moduler

- En lärande och aktiv studerande, 2 sp (LI1), Obligatorisk

Mål

En lärande och aktiv studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- *tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Centralt innehåll

En lärande och aktiv studerande

- *tillämpning av rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar som är gemensamma för undervisningsgruppen och mångsidigt beaktar studiemiljöns möjligheter (sommar-, vinter- och vattenaktiviteter samt friluftsliv) och som genomförs såväl inomhus som utomhus*
- *gymnastikövningar och -lekar samt spel som utvecklar undervisningsgruppens samarbetsförmåga och samhörighet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Undervisningen i gymnastik stärker på ett naturligt sätt kompetensen för välbefinnande. Studieavsnittet stöder den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande genom att träna fysisk kondition och genom att poängtera gemenskap i olika spelformer.

Kommunikativ kompetens

I gymnastik utvecklas den kommunikativa kompetensen genom att den studerande tränar sociala och känslomässiga färdigheter. I studieavsnittet bekantar vi oss med studiekompisar genom att jobba tillsammans. Med olika spel övar vi att reglera de egna känslorna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Studieavsnittet bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi tränar grundläggande fysiska färdigheter med olika idrottsformer i varierande omgivning.

En aktiv livsstil, 2 sp (GY2)

Studieavsnittets moduler

- En aktiv livsstil, 2 sp (LI2), Obligatorisk

Mål

En aktiv livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- bedöma och utifrån bedömningen ställa upp mål för utvecklingen av sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)
- med beaktande av den egna funktionsförmågan och miljön kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska funktionsförmågan och öka den fysiska aktiviteten
- respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna samt ge konstruktiv respons och kamratrespons
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Centralt innehåll

En aktiv livsstil

- självvärdering, upprätthållande och mångsidig utveckling av de fysiska egenskaperna (styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet) med hjälp av mångsidig fysisk aktivitet
- rörlighet och kroppsvård
- ergonomiska aspekter i rörelser och utförande
- övningar i par eller grupp som utvecklar samarbetsförmågan och samhörigheten

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Undervisningen stärker den studerandes kompetens för välbefinnande genom att hen lär sig förstå sin funktionsförmåga. Den egna aktiviteten avspeglar idrottsliga hälsorekommendationer. Som hjälpmedel kan vi använda oss av motionsdagböcker eller motionsapplikationer.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Undervisningen skall vägleda den studerande till att kritiskt analysera information, vilket stöder den studerandes tvärvetenskapliga och kreativa kompetens. Under studieavsnittets gång stöder vi den studerande att förstå idrottens betydelse för det egna välbefinnandet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Studieavsnittet bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi tränar mångsidigt fysiska egenskaper och den studerande får handledning och respons som uppmuntrar till en livsstil, som är inriktad på motion och hälsa och på en aktiv vardag.

Nya möjligheter, 2 sp (GY3)

Studieavsnittets moduler

- Nya möjligheter, 2 sp (LI3), Valfri

Mål

Nya möjligheter

Målen för modulen är att den studerande ska

- mångsidigt öva och tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper på nya sätt
- träna sin kroppskontroll
- identifiera sina känslor, visa respekt för andra i kommunikationssituationer samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Centralt innehåll

Nya möjligheter

- introduktion till nya aktiviteter och idrottsgrenar
- upprätthållande och utveckling av rörelsefärdigheterna och de fysiska egenskaperna på mångsidiga sätt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen beaktas genom att poängtera idrottens betydelse i studie- och arbetslivet. Fysisk prestationsförmåga kräver långsiktig och målinriktad verksamhet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Studieavsnittet bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi upprätthåller och utvecklar rörelsefärdigheter och fysiska egenskaper på ett mångsidigt sätt, samt introducerar nya aktiviteter.

Gemensam aktivitet, 2 sp (GY4)

Studieavsnittets moduler

- Gemensam aktivitet, 2 sp (LI4), Valfri

Mål

Gemensam aktivitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *arbeta gemensamt för att uppnå målet som ställts upp för den fysiska aktiviteten*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna och ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Centralt innehåll

Gemensam aktivitet

- *gemensam fysisk aktivitet, till exempel de gamlas dans, friluftsliv eller någon annan projekthelhet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I gymnastiken utvecklas den kommunikativa kompetensen genom att vi övar skickligheten i par- och grupparbetsätt med hjälp av olika spel.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen övar vi genom att bära ansvar för gemensam planering och förverkligandet av studieavsnittet. I studieavsnittet prioriterar vi skickligheten i att ta hänsyn till övriga studerande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Studieavsnittet bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet präglas av de studerandes delaktighet, aktivitet och samverkan. Innehållet i studieavsnittet består av olika idrottsgrenar inomhus och utomhus. Läraren preciserar tyngdpunktsområdena i studieavsnittet tillsammans med de studerande.

Rörelse ger energi, 2 sp (GY5)

Studieavsnittets moduler

- Rörelse ger energi, 2 sp (LI5), Valfri

Mål

Rörelse ger energi

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bedöma sin egen ork och energinivå och kunna göra motiverade val av fysiska aktiviteter för att förbättra funktions- och studieförmågan*
- *förstå hur orken och studieförmågan kan främjas genom fysisk aktivitet och idrott*
- *delta i aktiviteterna ändamålsenligt, aktivt och på ett sätt som främjar gemenskaps känslan.*

Centralt innehåll

Rörelse ger energi

- *motionsformer som ger energi*
- *avslappning och kroppsvård*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Undervisningen i studieavsnittet stärker på ett naturligt sätt den studerandes kompetens för välbefinnande, eftersom den stöder studieförmågan med hjälp av olika motionsformer och idrottsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Studieavsnittet bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Detta studieavsnitt är främst avsett för abiturienterna. Målet med studieavsnittet är att kunna uppleva glädje, rekreation och avslappning. De studerande kan inverka på innehållet i studieavsnittet.

De gamlas dans, 2 sp (GY6)

Mål

Lokal precisering

- *bekanta sig med traditionella pardanser, folkdanser, och salongsdanser*
- *lära sig dansetikett.*

Centralt innehåll

Lokal precisering

- vi övar grunderna i vals och många andra traditionella pardanser och salongsdanser
- vi övar inför dansuppvisningen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Studieavsnittet bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Ett "dansstudieavsnitt" där vi övar danserna som framförs på "De Gamlas Dag".

Röra sig tryggt i naturen, 2 sp (GY7)

Mål

Lokal precisering

- förstå betydelsen av naturen som en viktig rekreativskälla
- förstå betydelsen av att sköta om naturen och respektera den
- lära sig att röra sig tryggt på främmande mark.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- lära sig att orientera
- bekanta sig med klädsel, packning, föda och utrustning för övernattnig
- planera lämplig rutt och sträcka för en vandring i två dagar.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen övar vi genom att bära ansvar för gemensam planering och förverkligandet av studieavsnittet. I studieavsnittet prioriterar vi skickligheten i att ta hänsyn till övriga studerande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Studieavsnittet bedöms som avklarad på basen av gjorda uppgifter och utförd vandring. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi gör en två dagars vandring med en övernattnig i Repovesi nationalpark i maj. Vi förbereder vandringen med teori och praktik i hur man rör sig tryggt på främmande mark: packning, matlagning, göra eld och annat viktigt för att klara sig utomhus.

7.12. Matematik (MA)

Läroämnets uppdrag

Studierna i matematik ger den studerande färdigheter att förstå, använda och producera samt utvärdera information i matematisk form. Undervisningen ska handleda den studerande att förstå matematikens betydelse i moderna kulturer och iaktta hur nödvändig matematiken är inom olika områden, som teknologi, medicin, samhälls- och naturvetenskaper samt konst. Undervisningen i matematik har i uppdrag att introducera den studerande i matematikens grundläggande begrepp, grundläggande idéer och strukturer samt att handleda den studerande att använda matematik i tal, skrift och i andra uttryckssätt. Undervisningen ska utveckla den studerandes färdigheter i att räkna, tänka kreativt, skapa modeller av fenomen, göra prognoser och lösa problem.

Genom studierna i matematik utvecklar den studerande sina färdigheter att använda datorprogram och digitala informationskällor som stöd för lärandet och som verktyg i undersökningar och problemlösning. Hen lär sig också bedöma hur nyttiga olika tekniska hjälpmedel är och vad som begränsar användningen av dem.

Mångsidig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens, etiska kompetens och miljökompetens** samt **kompetens för välbefinnande**.

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Studierna i matematik stödjer målen för **global och kulturell kompetens** samt **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i matematik är att den studerande

ska

- få positiva lärupplevelser, bli van att arbeta långsiktigt och lära sig lita på sin matematiska förmåga, sina matematiska färdigheter och sin förmåga att tänka matematiskt
- förstå matematiken både som en unik, självständig vetenskapsgren och som ett användbart redskap för att göra modeller eller prognoser eller hantera fenomen som är kopplade till samhälle, ekonomi eller natur
- bygga upp en matematisk grund för sina fortsatta studie
- bli van att behandla information på ett sätt som är karakteristiskt för matematiken, att framlägga hypoteser och undersöka deras riktighet, göra motiveringar och bedöma deras giltighet samt resultatens generaliserbarhet
- kunna följa en matematisk framställning, läsa matematisk text, diskutera matematik samt lära sig motivera påståenden och bedöma information i olika former
- bli van vid att bilda matematiska modeller för praktiska problemsituationer och att använda olika Lösningstrategier
- spurras till experimentellt och undersökande arbete samt till att hitta och tydligt presentera lösningar på problem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, programvaror och informationskällor samt förstå att resultatet som en programvara genererar inte är tillräckligt för att påvisa, bevisa eller motivera ett påstående.

Bedömning

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hans studiemotivation. Bedömningen ska vägleda den studerande att utveckla sina kunskaper och sin förståelse av matematik samt sin förmåga att arbeta långsiktigt. Bedömningen ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete. En lyckad återkoppling hjälper den studerande att lägga märke till sina styrkor och vilka kunskaper och färdigheter hen behöver vidareutveckla.

Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet vid räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Dessutom fäster läraren uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Byte av lärokurs

Vid byte av lärokurs i matematik ersätter studier i den långa lärokursen studier i den korta lärokursen som följer:

Modul i den långa lärokursen	Modul i den korta lärokursen
MAA2	MAB2
MAA3	MAB3
MAA6	MAB8
MAA8	MAB5
MAA9	MAB7

Övriga studier enligt den långa lärokursen som avlagts med godkänt resultat, eller studiepoäng som blivit överflödiga i samband med byte av lärokurs och som motsvarar delstudier som avlagts med godkänt resultat, kan utgöra övriga valfria studier enligt den korta lärokursen eller temastudier enligt vad som bestäms i den lokala läroplanen.

Vid en övergång från den långa lärokursen till den korta ska den studerande, om hen vill, få möjlighet att visa ytterligare prov på sina kunskaper för att fastställa sin kunskapsnivå.

Vid en övergång från den korta lärokursen till den långa kan det krävas att den studerande visar ytterligare prov på sina kunskaper. I samband med bytet av lärokurs ska de studiepoäng som saknas i modulerna avläggas på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

Den studerande kan även avlägga modulerna enligt den andra lärokursen utan att byta lärokurs. I sådana fall kan modulerna i fråga räknas till godo som övriga valfria studier eller temastudier på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

7.12.1. Lång lärokurs i matematik (MAA)

Studieavsnitt

Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5)

Studieavsnittets moduler

- Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5), Obligatorisk

Mål

Funktioner och ekvationer 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- introduceras i hur man skapar matematiska modeller med hjälp av sinus- och cosinusfunktioner samt med exponential- och logaritmfunktioner
- undersöka sinus- och cosinusfunktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen $\sin f(x) = a$ eller $\sin f(x) = \sin g(x)$
- kunna tillämpa sambandet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ mellan sinus- och cosinusfunktionerna
- känna till egenskaperna hos exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem
- kunna använda programvara vid undersökning av funktioner, vid ekvationslösning och i tillämpningsuppgifter.

Centralt innehåll

Funktioner och ekvationer 2

- riktad vinkel och radianer
- enhetscirkeln
- sinus- och cosinusfunktionen med symmetri- och perioditetssegenskaper
- lösning av sinus- och cosinusekvationer
- potenser med bråkexponent och deras samband med rötter
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritm och räkneregler för logaritmer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer

Lokal precisering

- I studieavsnittet bekantar vi oss med egenskaperna för sinus- och cosinusfunktionen samt exponential- och logaritmfunktioner. Studieavsnittet ger möjligheter till att använda program mångsidigt bl.a. när vi skisserar grafer, gör modeller och löser ekvationer.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I undervisningen används varierande arbetsätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På detta sätt stärks bland annat den studerandes kommunikativa kompetens. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering.

Integralkalkyl, 2 sp (MAA7)

Studieavsnittets moduler

- Integralkalkyl, 2 sp (MAA7), Obligatorisk

Mål

Integralkalkyl

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå begreppet primitiv funktion och lära sig att bestämma primitiva funktioner till enkla funktioner*
- *förstå begreppet integral och dess samband med arean samt introduceras i hur man bestämmer en integral med en numerisk metod*
- *kunna bestämma areor och volymer med hjälp av integraler*
- *göra sig förtrogen med integralkalkylens tillämpningar*
- *kunna använda programvara då hen undersöker egenskaperna hos funktioner, bestämmer primitiva funktioner, beräknar integraler i samband med tillämpningar och integrerar numeriskt.*

Centralt innehåll

Integralkalkyl

- *primitiv funktion och integrering av de viktigaste elementära funktionerna*
- *integraler*
- *rektangelmetoden*
- *beräkning av areor och volymer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studieavsnittet tränar vi att använda programvara för att undersöka egenskaper hos funktioner, vi bestämmer primitiva funktioner och beräknar integraler i samband med tillämpningar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering.

Statistik och sannolikheter, 2 sp (MAA8)

Studieavsnittets moduler

- Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8), Obligatorisk

Mål

Statistik och sannolikhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna åskådliggöra en diskret statistisk fördelning samt bestämma och tolka fördelningens nyckeltal
- kunna åskådliggöra en fördelning som består av två variabler samt bestämma korrelationskoefficienten och regressionskurvan
- sätta sig in i kombinatoriska metoder
- göra sig förtrogen med begreppet sannolikhet och räkneregler
- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och lära sig bestämma väntevärdet för en fördelning samt tolka det
- kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format samt för att presentera statistisk information
- kunna använda programvara för att konkretisera fördelningar, bestämma nyckeltal samt beräkna sannolikheter.

Centralt innehåll

Statistik och sannolikhet

- lägesmått och standardavvikelse
- korrelation och linjär regression
- klassisk och statistisk sannolikhet
- permutationer och kombinationer
- räkneregler för sannolikhet
- binomialfördelning
- diskret sannolikhetsfördelning
- väntevärdet för en diskret fördelning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Vi bekantar oss med hur man tar reda på aktuell statistik och hur man gör upp relevant statistik med hänvisning till nätkällor, samt tränar oss på att hantera, åskådliggöra och analysera information.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering.

3D –geometri, 2 sp (MAA10)

Studieavsnittets moduler

- 3D-geometri, 2 sp (MAA10), Valfri

Mål

3D-geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper i räkning med vektorer och lära sig att använda vektorer i ett tredimensionellt koordinatsystem
- lära sig att undersöka punkter, räta linjer och plan i xyz-koordinatsystemet med hjälp av vektorer
- stärka sina kunskaper om rymdgeometri i samband med extremvärdesuppgifter
- bekanta sig med funktioner som har två variabler
- kunna använda programvara för att åskådliggöra vektorer, linjer, plan och ytor samt i räkning med vektorer.

Centralt innehåll

3D-geometri

- vektorframställning i ett tredimensionellt koordinatsystem
- skalär produkt och vektorprodukt
- punkt, rät linje och plan i rymden
- en vinkel i rymden
- differential- och integralkalkylens rymdgeometriska tillämpningar i situationer där funktionsuttrycken innehåller en variabel
- funktioner med två variabler och ytor i rymden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittets gång bekantar vi oss med olika metoder för kunskapshämtning och -framställning i digital tid. I studieavsnittet tränar vi oss på att använda programvara för att åskådliggöra linjer, plan och ytor i xyz-rymden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering.

Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11)

Studieavsnittets moduler

- Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11), Valfri

Mål

Algoritmer och talteori

Målen för modulen är att den studerande ska

- veta vad en algoritm är, samt lära sig att undersöka hur en algoritm fungerar
- skapa algoritmer i anknytning till enkla matematiska problem
- lära sig att programmera enkla algoritmer
- bli insatt i logikens begrepp
- behärska grundbegrepp i talteori och göra sig förtrogen med primtalens egenskaper
- kunna undersöka delbarheten hos hela tal.

Centralt innehåll

Algoritmer och talteori

- grundbegrepp i algoritmiskt tänkande: sekvens, val och upprepning
- flödesdiagram
- programmering av enkla algoritmer, sorteringsalgoritmer eller en algoritm som anknyter till numerisk lösning av en ekvation
- konnektiv och sanningsvärden
- delbarhet hos hela tal, delbarhetsekvationen (delningsekvationen) och kongruens
- Euklides algoritm
- aritmetikens grundsats

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittets gång bekantar vi oss med olika metoder för kunskapshämtning och -framställning i digital tid. I studieavsnittet använder vi oss av programmering som hjälpmedel för att undersöka egenskaper hos tal och olika algoritmer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering.

Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12)

Studieavsnittets moduler

- Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12), Valfri

Mål

Analys och kontinuerlig fördelning

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för analysens grundbegrepp
- kunna bilda och undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl
- göra sig förtrogen med begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och lära sig tillämpa normalfördelning
- kunna använda programvara vid undersökning av funktioners egenskaper och vid beräkning av generaliserade integraler i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Analys och kontinuerlig fördelning

- styckvis definierad funktion
- undersökning av kontinuitet och deriverbarhet för en funktion
- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- invers funktion
- gränsvärde av funktioner när variabelns värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler
- kontinuerliga fördelningar, normalfördelningen och normering

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittets gång lär sig den studerande att med hjälp av matematik specificera och lösa problem. I studieavsnittet använder vi programvara vid undersökning av funktioners egenskaper.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering.

7.12.2. Kort lärokurs i matematik (MAB)

Studieavsnitt

Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2)

Studieavsnittets moduler

- Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2), Obligatorisk

Mål

Uttryck och ekvationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- få övning i att använda matematik i problemlösning och lära sig att lita på sin egen matematiska förmåga
- lära sig att bilda uttryck och ekvationer till givna problem samt att lösa ekvationer och tolka lösningarna
- kunna tillämpa talföljder och summor vid matematisk problemlösning
- kunna använda programvara när hen undersöker polynomfunktioner samt vid tillämpning av polynomekvationer och -funktioner

Centralt innehåll

Uttryck och ekvationer

- formulering av problem som ekvationer
- ekvationslösning
- tolkning och värdering av lösningar till en ekvation
- polynomfunktioner av andra graden och lösning av andragradsekvationer
- aritmetisk talföljd och summa
- geometrisk talföljd och summa

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetsätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes kommunikativa kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Geometri, 2 sp (MAB3)

Studieavsnittets moduler

- Geometri, 2 sp (MAB3), Obligatorisk

Mål

Geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli van att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- stärka förmågan att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri
- kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar och vid geometriska tillämpningar.

Centralt innehåll

Geometri

- likformighet hos figurer
- trigonometri i en rätvinklig triangel
- Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats
- bestämning av area och volym för figurer och kroppar
- användning av geometriska metoder i koordinatsystemet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes kommunikativa kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Matematiska modeller, 2 sp (MAB4)

Studieavsnittets moduler

- Matematiska modeller, 2 sp (MAB4), Obligatorisk

Mål

Matematiska modeller

Målen för modulen är att den studerande ska

- se regelbundenheter och samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller
- värdera linjära och exponentiella tillväxtmodeller bland annat med hjälp av kalkylprogram och göra prognoser med hjälp av modellerna
- vänja sig vid att värdera kvalitet och användbarhet hos en modell
- kunna använda programvara för att skapa modeller och vid undersökning av egenskaperna hos polynomfunktioner och exponentialfunktioner samt vid lösning av polynomekvationer och exponentialekvationer i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Matematiska modeller

- tillämpning av linjära och exponentiella modeller
- lösning av exponentialekvationer
- prognoser och bedömning av kvaliteten i en modell

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Sannolikhet och statistik, 2 sp (MAB5)

Studieavsnittets moduler

- Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5), Obligatorisk

Mål

Statistik och sannolikhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig att behandla, åskådliggöra och tolka statistiskt material
- göra sig förtrogen med sannolikhetskalkylens grunder och med konkretiserande modeller
- kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format, samt för att bestämma nyckeltal i ett observationsmaterial och som hjälpmedel i sannolikhetslära.

Centralt innehåll

Statistik och sannolikhet

- åskådliggörande av statistiskt material och bestämning av nyckeltal
- regression och korrelation
- observation och avvikande observation
- prognostisering
- sannolikhetsbegreppet
- additions- och multiplikationsregler
- kombinationer och multiplikationsprincipen
- modeller i sannolikhetslära

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och i den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen skapar modeller av fenomen, förstår och löser problem samt diskuterar resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Ekonomisk matematik, 2 sp (MAB6)

Studieavsnittets moduler

- Grunder i ekonomisk matematik, 1 sp (MAB6), Obligatorisk
- Ekonomisk matematik, 1 sp (MAB7), Obligatorisk

Mål

Grunder i ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- behärska grundbegrepp och få färdigheter i ekonomisk matematik
- fördjupa sina färdigheter i procenträkning
- lära sig att beskriva hur processer inom ekonomin utvecklas
- kunna använda informationskällor och programvara för att göra beräkningar i samband med tillämpningar.

Ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet
- tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi
- lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar
- kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Grunder i ekonomisk matematik

- relativ andel, jämförelse, beräkning av förändring
- index
- ränta och enkel ränteräkning
- skatter
- valutor

Ekonomisk matematik

- aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor
- ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering
- depositioner och lån
- matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I undervisningen undersöks sambanden mellan matematiken och vardagslivet och där utnyttjas möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser. Undervisningen uppmuntrar den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Matematisk analys, 2 sp (MAB8)

Studieavsnittets moduler

- Matematisk analys, 2 sp (MAB8), Valfri

Mål

Matematisk analys

Målen för modulen är att den studerande ska

- *undersöka förändringshastigheten för en funktion med grafiska och numeriska metoder*
- *förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion*
- *kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan*
- *kunna bestämma största och minsta värde för en funktion i samband med tillämpningar*
- *kunna använda programvara för att undersöka förloppet hos en funktion, derivatan av en funktion samt för att bestämma extremvärden till en funktion i ett slutet intervall i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Matematisk analys

- *grafiska och numeriska metoder*
- *polynomfunktionens derivata*
- *undersökning av tecken och förlopp hos en polynomfunktion*
- *bestämning av största och minsta värde för en polynomfunktion i ett slutet intervall*
- *bestämning av förändringshastigheten för en funktion med hjälp av programvara*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och i den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Sannolikhet och statistik 2, 2 sp (MAB9)

Studieavsnittets moduler

- Statistik- och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9), Valfri

Mål

Statistik- och sannolikhetsfördelningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *göra sig förtrogen med normalfördelningen som en matematisk modell*
- *sätta sig in i binomialfördelningen som en matematisk modell*
- *utveckla djupare och mångsidiga färdigheter i att undersöka och behandla statistisk information med hjälp av programvara*
- *veta hur man beräknar nyckeltal och sannolikheter i anknytning till statistiska fördelningar och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara*
- *förstå begreppen konfidensintervall och felmarginal och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara.*

Centralt innehåll

Statistik- och sannolikhetsfördelningar

- *normalfördelning och begrepp för normering av fördelningen (väntevärde och standardavvikelse)*
- *upprepat försök*
- *binomialfördelning*
- *konfidensintervall och felmarginal*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationsökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes kompetens för välbefinnande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift.

Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

7.12.3. Gemensamt studieavsnitt i matematik (MAY)

Studieavsnitt

MAG1 Tal och ekvationer, 4 sp (MAY1)

Studieavsnittets moduler

- MAG1 Tal och ekvationer, 2 sp (MAY1), Obligatorisk

[sv lisalaajuus]

2 sp

Mål

MAG1 Tal och ekvationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- repetera principerna för procenträkning
- kunna använda proportionalitet i problemlösning
- fördjupa kunskaperna i bråkräkning
- repetera räkneregler för potenser
- stärka sin förståelse för funktionsbegreppet
- förstå principerna för hur man löser ekvationer och ekvationspar
- lära sig använda programvara för att rita grafer till funktioner, göra tolkningar och för att lösa ekvationer.

Lokal precisering

- I studieavsnittet koncentrerar vi oss på att repetera och fördjupa innehållet i det vi lärt oss inom den grundläggande utbildningen. Vi skapar också de studievanor som kommande studier baserar sig på och tar i bruk sådana program som vi kommer att utnyttja i fortsatta studier.

Centralt innehåll

MAG1 Tal och ekvationer

- talmängderna och de grundläggande räkneoperationerna
- motsatt tal och inverterat tal samt absolutbelopp
- procenträkning
- räkneregler för potenser (exponenten heltal)
- direkt och omvänd proportionalitet
- funktion, ritning och tolkning av grafer
- lösning av förstegradsekvationer
- ekvationspar
- kvadratrot och kubikrot
- potensfunktioner och potensekvationer (gradtalen 2 och 3)

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Vi tränar att målinriktat identifiera och utnyttja de egna styrkorna. Detta leder till att den studerande lär sig bedöma sina egna resurser och sin egen tidsanvändning. Studiefärdigheterna styrs målinriktat varmed den studerande lär sig vanor som stöder inläringen i matematik.

Kommunikativ kompetens

En trygg studiemiljö sporrar den studerande till diskussion och framställning av egna lösningsmetoder samt verbalisering av det egna tänkandet och den gemensamma inläringen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

7.13. Musik (MU)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i musik i gymnasiet ska främja den studerandes aktiva musikaliska verksamhet och delaktighet. I undervisningen i musik ska den studerande bekanta sig med världen på ett multisensoriskt sätt och undersöka den särskilt genom att lyssna. Hen fördjupar ett positivt förhållningssätt till musik och konstnärligt uttryck samt reflekterar över deras betydelse i livet.

Musikundervisningen i gymnasiet erbjuder möjligheter att experimentera med musikaliska uttryck, använda fantasin och arbeta tvärkonstnärligt. Kreativ produktion och sökande efter nya musikaliska lösningar är processer som kräver tid och ro att tänka. De utvecklar uthålligheten och förmågan att tillämpa det man lärt sig i nya situationer.

Utgångspunkten för musikundervisningen är den studerandes upplevelser och de betydelser hen gett musiken. Ett personligt förhållande till musik stärker självkänndomen, det helhetsmässiga välbefinnandet och utvecklingen av en musikalisk identitet. Musikundervisningen fördjupar också den studerandes förståelse av musik som ett samhälleligt fenomen. Det musikaliska och övriga konstnärliga arbetet ger färdigheter för musikalisk medborgerlig aktivitet, kulturellt och samhälleligt inflytande samt kritisk granskning av medie- och ljudmiljön.

Musikstudierna stödjer lärandet och stärker den sociala gemenskapen på många sätt. Att musicera tillsammans är en unik gruppverksamhet som stärker kommunikationsförmågan. Konstruktiv kommunikation och samverkan utvidgar den studerandes syn på musik och andra konstformer liksom hens kulturella värderingar och prioriteringar. Samtidigt utvecklas bland annat förmågan till kreativt och kritiskt tänkande. Dessa färdigheter behöver den studerande både för att skapa sig ett gott liv och för att studera och arbeta inom olika områden.

Den studerande lär sig innebörden av musikaliska begrepp på ett kroppsligt sätt genom auditiva, visuella och motoriska upplevelser i den musikaliska verksamheten. I undervisningen används utöver klingande ljudmaterial även tal, rörelse och bilder samt olika skrivna texter, som noter och tabulaturer.

Mångsidig kompetens

Studier i musik är en helhetsbetonad musikalisk läroprocess, som går ut på att utveckla kroppsliga, motoriska och kognitiva färdigheter samt uttrycksförmåga i social växelverkan. Förutom detta har musik som läroämne en naturlig koppling till alla delområden inom gymnasiet mångsidiga kompetens.

Musik är till sitt grundläggande väsen ett samspel och en gemensam aktivitet. Som läroämne skapar musik en grund för utvecklingen av **kompetens för välbefinnande** och **för kommunikativ och etisk kompetens**. Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelse i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning. Genom musikaliska och andra konstnärliga aktiviteter tränar hen sig i att förstå andra människors tankar och känslor, vilket är en förutsättning för utvecklingen av medkänsla och förmåga att sätta sig i en annan människas situation.

Mångsidig musikundervisning utvecklar den studerandes **kreativa och tvärvetenskapliga kompetens**. Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem. Föreställningsförmågan är också viktig med tanke på **miljökompetensen**. En ekologisk föreställningsförmåga hjälper den studerande att se alternativa valmöjligheter och att väga konsekvenserna av sitt handlande ur ett hållbarhetsperspektiv. Undervisningen i musik stärker den estetiska omdömesförmågan och pekar på beröringspunkterna mellan musik och andra kunskapsområden. Det viktiga i konsten och skapandet är ändå att de hjälper till att se det mänskliga hos andra med allt vad det innebär i form av färdigheter, kunskap, erfarenheter och känslor.

Utvecklingen av **global, kulturell och samhällelig kompetens** är på ett naturligt sätt kopplad till målen för musikundervisningen. Musik ger perspektiv på hur det är att vara människa och på samhället. Musik och andra konstformer öppnar och vidgar tänkandet, vilket hjälper att exempelvis se bortom gränser och möta konflikter. Den musikaliska verksamheten utvecklar förmågan att kritiskt bedöma den innebörd som getts åt olika företeelser. Detta gör det möjligt för den studerande att vid behov motsätta sig ett tänkande som bygger på odemokratiska värden som kränker människovärdet eller till exempel andra kulturer. Musik lär den studerande att agera ansvarsfullt och tillsammans med andra mot ett gemensamt mål, också tillsammans med sådana som inte har samma bakgrund som hen själv. Med hjälp av musik och annan konst är det möjligt att hantera också svåra ämnen i livet.

Musik är ett kulturellt fenomen och även sätten att göra musik är kulturella. Därför fördjupar studierna i musik den studerandes förståelse för kulturen och kulturarvet i både sitt eget land och i andra länder. Således kan musikstudierna stärka respekten för kulturell mångfald och dialogen mellan olika grupper.

Mål

De allmänna målen för musikundervisningen hänför sig till musikalisk mångsidighet, musikaliskt kreativt tänkande, musikens betydelser och musikaliskväxelverkan samt musikinlärande och demokrati. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Musikalisk mångsidighet

Målet är att den studerande ska

- vidareutveckla sina musikaliska färdigheter som att sjunga, spela och lyssna
- fördjupa sina kunskaper om olika musikstilar, musikgenrer och musikens historia

- använda musikteknologins möjligheter för att göra musik.

Musikaliskt kreativt tänkande

Målet är att den studerande ska

- förhålla sig intresserat och nyfiken till musik och andra konstnärliga uttrycksätt
- experimentera modigt med nya och även ovanliga musikaliska idéer, också tillsammans med andra
- förstå den kreativa processens natur och acceptera ofullbordade processer.

Musikens betydelse och musikalisk kommunikation

Målet är att den studerande ska

- förhålla sig öppet och med respekt till olika kulturer samt föra dialog om musikaliska erfarenheter
- genom musik lära sig att förhålla sig förstående till olika upplevelser och livssituationer
- kunna använda musik för att upprätthålla och främja välbefinnande
- handha säkerhet i ljud- och musikmiljöer och skydda hörseln.

Musiklärande och demokrati

Målet är att den studerande ska

- identifiera sina musikaliska styrkor och uppmuntras att använda och utveckla dem
- sätta mål för sin musikaliska verksamhet och utveckla sina verksamhetsätt
- kunna använda musikaliska och andra konstnärliga uttrycksformer i sitt samhällsengagemang
- förstå och känna sitt ansvar i frågor som gäller yttrandefrihet, integritet och upphovsrätt.

Bedömning

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under lärprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande när det gäller att utvärdera och främja det egna lärandet.

Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen, utvecklingen av de musikspecifika arbetssätten och på de mål som ställts upp för studierna. Vid bedömningen tar man hänsyn till den studerandes utgångsnivå och till att den studerandes kunskaper kan komma till uttryck på vilket musikaliskt delområde som helst. Det som ska bedömas är den studerandes musikaliska aktivitet i skolan, särskilt under studieperioderna, och inte hans musikalitet.

Studieavsnitt

Intro - ljud och jubel, 2 sp (MU1)

Studieavsnittets moduler

- Intro – ljud och jubel, 2 sp (MU1), Obligatorisk

Mål

Intro – ljud och jubel

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin röst användning och sin förmåga att musicera
- våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer
- öva sig i att gestalta musikaliska element genom upplevelser och erfarenheter
- utforska och fördjupa sitt eget förhållande till musiklyssnande
- förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik
- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och samhället
- agera för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö.

Centralt innehåll

Intro – ljud och jubel

- uppgifter och repertoar som utvecklar en mångsidig röst användning och färdigheter att sjunga och musicera tillsammans med andra
- uppgifter som uppmanar till kreativ produktion och konstnärligt uttryck
- repertoar för lyssnande och musicerande som inspirerar till reflektion över musikens betydelse
- möjligheter att använda musikteknologi på ett mångsidigt sätt
- konsertbesök och att bekanta sig med andra konst- och kulturtjänster i den mån det är möjligt

Lokal precisering

- sång och spel, praktiskt musicerande
- den studerande analyserar det hen gör vid sång, spel, musik & rörelse, och vid lyssnandet; den studerande analyserar också andras uppträdanden, produktioner och kan ge konstruktiv respons
- vi improviserar, komponerar (också digitalt), bekantar oss med notskrivningsprogram (MuseScore)
- aktivt lyssnande vs passivt lyssnande (skillnaden); den studerande lyssnar aktivt både på det som andra studerande gör och det som hen själv producerar
- den studeranden lär sig att använda förstärkare, mikrofoner m.m.
- till vad och när behövs musik: bröllop, begravning, dop m.m.; aktuella kulturtjänster i närmiljön
- hur hittar man infon om olika tillställningar
- musikerapi, musikens betydelse inom t.ex. åldringsvården.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande ska:

- utveckla sin röst användning och sin förmåga att musicera
- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och i samhället
- utforska och fördjupa sitt eget förhållande till lyssnandet av musik
- agera för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö.

Kommunikativ kompetens

Den studerande ska:

- utveckla sin röst användning och sin förmåga att musicera
- våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer
- förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik

- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och i samhället.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska:

- våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer
- öva sig i att gestalta musikaliska element genom upplevelser och erfarenheter
- förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik.

Samhällelig kompetens

Den studerande ska:

- våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer
- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och i samhället.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande ska:

- utforska och fördjupa sitt eget förhållande till lyssnandet av musik
- agera för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö
- förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik
- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och i samhället.

Global och kulturell kompetens

Den studerande ska:

- våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer
- förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik
- öva sig i att gestalta musikaliska element genom upplevelser och erfarenheter
- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och i samhället.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas följande:

- aktivitet i samband med sång och musicering
- framsteg i sång och/eller spel
- aktivitet samt produkt i samband med tonsättningsuppgifter, låtskrivning och dylikt
- skriftliga arbeten med formellt innehåll.

I bedömningen betonas den studerandes starka sidor, utan att enskilda svaga sidor behöver dras ner på bedömningen - enligt principen "ingen toppmusiker behöver vara bra på allt".

Puls – musikaliska uttryck, 2 sp (MU2)

Studieavsnittets moduler

- Puls – musikaliska uttryck, 2 sp (MU2), Obligatorisk

Mål

Puls – musikaliska uttryck

Målen för modulen är den studerande ska

- fördjupa sitt kunnande i de uttrycksformer som tilltalar hen
- utveckla sin förmåga att musicera i grupp och sin konstnärliga uttrycksförmåga
- analysera musikens kulturella särdrag och betydelser
- modigt ge sig i kast med att ta fram musikaliska idéer.

Centralt innehåll

Puls – musikaliska uttryck

- repertoar som utvecklar olika delområden inom musikalisk kompetens
- finländska musikkulturer och de studerandes egna musikkulturer
- uppgifter som utvecklar kreativt tänkande och konstnärlig uttrycksförmåga även med hjälp av teknologi

Lokal precisering

- den studerande bekantar sig med finländsk musik från olika genrer genom sång, spel, lyssnarexempel, projektarbete och föreläsning
- improvisation och kreativt tänkande, kan också övas genom lyssnande, man tillämpar alla färdigheter som man redan nått efter MU 1
- den studerande utvecklar sitt gehör och använder de verktyg som behövs
- den studerande kan läsa, förstå och tolka (noter, tabulatur m.m.), allt i direkt anslutning till det praktiska musicerandet; verktygen är hjälpmedel för inläringen
- musikalisk kompetens: spel, sång, aktivt lyssnande, gehör och rytmisinn, musik och rörelse, gehörsspel.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande ska:

- fördjupa sitt kunnande i de uttrycksformer som tilltalar hen.

Kommunikativ kompetens

Den studerande ska:

- utveckla sin förmåga att musicera i grupp samt sin konstnärliga uttrycksförmåga
- modigt ge sig i kast med att ta fram musikaliska idéer
- göra uppgifter som utvecklar kreativt tänkande och konstnärlig uttrycksförmåga, även med hjälp av teknologi.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska:

- utveckla sin förmåga att musicera i grupp och sin konstnärliga uttrycksförmåga
- modigt ge sig i kast med att ta fram musikaliska idéer
- göra uppgifter som utvecklar kreativt tänkande och konstnärlig uttrycksförmåga, även med hjälp av teknologi.

Samhällelig kompetens

Den studerande ska:

- utveckla sin förmåga att musicera i grupp, samt sin konstnärliga uttrycksförmåga
- analysera musikens kulturella särdrag och betydelser.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande ska:

- analysera musikens kulturella särdrag och betydelser.

Global och kulturell kompetens

Den studerande ska:

- analysera musikens kulturella särdrag och betydelser.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas följande:

- aktivitet i samband med sång och musicering
- framsteg i sång och/eller spel
- skriftliga arbeten med formellt innehåll (analys av musikens kulturella särdrag m.m.)
- aktivt deltagande i genomgång av formellt innehåll (finländska musikkulturer m.m.).

I bedömningen betonas den studerandes starka sidor, utan att enskilda svaga sidor behöver dra ner på bedömningen - enligt principen "ingen toppmusiker behöver vara bra på allt".

Genre – global nyfikenhet, 2 sp (MU3)

Studieavsnittets moduler

- Genre – global nyfikenhet, 2 sp (MU3), Valfri

Mål

Genre – global nyfikenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå musikens kulturbundenhet och interkulturella kopplingar*
- *förhålla sig nyfiket och genom upplevelser sätta sig in i musikgenrer och musikkulturer som är nya för hen själv*
- *uppfatta sig själv som en del av en global musikalisk värld*
- *identifiera sina egna utgångspunkter och de utmaningar och möjligheter som interkulturell ömsesidighet innebär.*

Centralt innehåll

Genre – global nyfikenhet

- *olika musikgenrer, musikstilar och musikkulturer samt de betydelser och värderingar som är kopplade till dem*
- *musikkulturer som en del av kulturen*
- *mångsidigt arbete med olika former av musik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande ska:

- uppfatta sig själv som en del av en global musikalisk värld.

Samhällelig kompetens

Den studerande ska:

- förstå musikens kulturbundenhet och interkulturella kopplingar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas följande:

- aktivitet i samband med sång och musicering
- skriftliga arbeten med formellt innehåll (analys av olika musikgenrer, musikstilar och musikkulturer)
- aktivt deltagande i genomgång av formellt innehåll och lyssnarexempel
- den studerandes mångsidighet i arbete med olika former av musicering (sång, spel, arrangering, tonsättning).

Demo – kreativt tillsammans, 2 sp (MU4)

Studieavsnittets moduler

- Demo – kreativt tillsammans, 2 sp (MU4), Valfri

Mål

Demo – kreativt tillsammans

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin kreativa förmåga i en musikalisk eller tvärkonstnärlig process*
- *ta ansvar för gruppens musikaliska verksamhet*
- *fördjupa sin förståelse för olika sätt att påverka genom musik och interaktion*
- *förstå relationen mellan musik och andra konstformer och medier.*

Centralt innehåll

Demo – kreativt tillsammans

- *planering av hur modulens mål ska uppnås och en studerandeorienterad planering av repertoaren*
- *musikalisk eller tvärkonstnärlig process beroende på gruppens resurser*
- *musikens effektivitet till exempel i interaktion, inom lyrik och andra konstformer, medier eller i samhället*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet är en musikalisk eller tvärkonstnärlig process beroende på gruppens resurser.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas den studerandes aktivitet och kreativitet i planeringen och genomförandet av projektet, alternativt den studerandes förmåga att hitta sin roll i projektet, som styrs mera av andra.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets innehåll är mycket volatilt. Från år till år kan olika typer av projekt ingå i studieavsnittet. Innehållet kan presenteras redan då studieutbudet publiceras våren innan. Också de studerande kan vara med och planera och föreslå innehåll våren innan. Senast då deltagarna i avsnittet har fastslagits börjar planeringen av innehållet i form av diskussioner via nätkanaler (Wilma, e-post, Teams...)

Exempel på vad projekten kan gå ut på är:

- körkonsert, inför publik eller producerad som video
- musikal, inför publik eller producerad som video
- kantat, inför publik eller producerad som video
- konsert med varierande musikslag
- musikalbum med egna låtar.

7.14. Studiehandledning (OP)

Läroämnets uppdrag

Studiehandledningen har som uppdrag att ge den studerande möjlighet att inhämta sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet, studierna och arbetslivet. Studiehandledningen ska stärka den studerandes aktivitet och engagemang, funktionsförmåga och förmåga att lära sig lära samt hans färdigheter att planera sin karriär. Med den studerandes aktivitet och engagemang avses här den studerandes förmåga att bygga sin framtid samt hans färdigheter att fatta beslut som berör studier och karriär. Studiehandledningen stärker den studerandes tro på sina egna möjligheter att nå de mål som ställts upp och den studerande lär sig lita på sin förmåga att klara av förändringar.

Studiehandledningen kopplar samman studierna med arbetslivet och främjar rättvisa, likabehandling, jämställdhet, jämlikhet och delaktighet samt förebygger utslagning från utbildning och arbetsliv. Med hjälp av genusmedveten handledning strävar man efter att bryta ner könssegregeringen inom olika utbildningar och på arbetsmarknaden. Studiehandledningen utvecklar kunskaper och färdigheter som främjar tillgången till kunnig arbetskraft och bidrar till att efterfrågan på och utbudet av kunnande möts i framtidens arbetsliv.

Mångsidig kompetens

Under studiehandledningen utvecklar den studerande kunskaper och färdigheter som hen behöver för att vara en ansvarstagande medborgare som deltar aktivt i samhället. Den studerande utvecklar färdigheter för kontinuerligt lärande samt färdigheter att planera sin karriär och sitt arbetsliv. Hen reflekterar över sin verksamhet och arbetar konstruktivt tillsammans med andra.

Studiehandledningen hjälper den studerande att utveckla sin **samhälleliga kompetens** och sin **kommunikativa kompetens**.

Den studerande kan med stöd av studiehandledningen aktivt söka information samt kritiska granska och tillämpa den. Hen lär sig utveckla sin **kompetens för välbefinnande**. Den studerande vänjer sig vid att känna igen sina styrkor samt lär sig hantera osäkerhet och vid behov söka upp handlednings- och rådgivningstjänster.

Studiehandledningen bidrar till att i enlighet med målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens** utveckla den studerandes uthållighet, problemlösning förmåga och nyfikenhet att lära sig nytt. Den studerande utvecklas inom de kunskaps- och livsområden som ställts upp som mål för den **etiska kompetensen** och **miljökompetensen** samt för den **globala och kulturella kompetensen**.

Mål

Studiehandledningen stödjer den studerandes framtidstro och ger hen mod att påverka sin framtid.

De allmänna målen för studiehandledningen är att den studerande

ska

- hitta sina egna sätt att lära sig som också stödjer kontinuerligt lärande
- få stöd för att planera och ta kontroll över sitt eget liv samt att fatta beslut som gäller utbildning och karriärval
- planera och ta kontroll över sin tidsanvändning
- kunna bedöma sin aktivitet och sina resurser, sitt behov av handledning och stöd samt sina kommunikativa färdigheter och förmågan att arbeta i grupp
- förstå vilken betydelse de värderingar, uppfattningar och människor som är viktiga i ens liv, har för val och beslut
- lära sig självvärderingsfärdigheter och kunna kartlägga och formulera sina kunskaper och styrkor
- känna till de viktigaste informationskällorna, handledningstjänsterna och digitala ansökningssystemen som gäller fortsatt utbildning, arbetsliv och karriärplanering samt kunna använda dessa för att planera sin karriär och söka till fortsatta studier
- lära sig bedöma hur de egna studie- och karriärplaneringsfärdigheterna utvecklats
- öva sig i att utvärdera vilka färdigheter hen har i informationssökning och informations- och kommunikationsteknologi för att söka information om utbildning och arbetsliv
- fästa uppmärksamhet vid sin förmåga att bedöma hur tillförlitliga och ändamålsenliga olika informationskällor är för den egna karriärplaneringen
- kunna agera och analysera sitt agerande i digitala miljöer samt andra miljöer som behandlar karriärplanering.

Bedömning

För studiehandledningen ges inget vitsord som i de övriga läroämnena, utan studieavsnitten bedöms med en anteckning om avlagda studier. I studiehandledningen ska bedömningen baseras på den studerandes självvärdering och på interaktiv, handledande och uppmuntrande respons i samband med olika skeden av handledningsverksamheten. Varje studerande ställer upp sina egna mål och i studiehandledningen följer man upp hur de förverkligas.

Studieavsnitt

Jag som studerande, 2 sp (SH1)

Studieavsnittets moduler

- Jag som studerande, 2 sp (OP1), Obligatorisk

Mål

Jag som studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera och formulera sina styrkor, kunskaper och intresseområden
- känna till de förfaringsätt som gäller gymnasiestudierna samt hur studierna är uppbyggda
- sätta sina val i prioritetsordning i relation till de egna planerna
- vara förtrogen med de studiefärdigheter och -metoder samt arbetssätt som behövs i gymnasiet
- förstå den individuella studieplanens betydelse för karriärplaneringen
- kunna planera sina studier i förhållande till de krav som gäller avläggandet av studentexamen
- förstå hur de egna valen inverkar på möjligheterna att söka till fortsatta studier
- kunna planera sin tidsanvändning så att hen klarar av de krav som studierna och det övriga livet ställer
- identifiera olika sätt att främja sin hälsa och funktionsförmåga.

Centralt innehåll

Jag som studerande

- individuell studieplan: studieplan, plan för studentexamen samt plan för fortsatta studier och yrkeskarriär
- självkänedom och egna styrkor samt mångsidig identifiering, utveckling och dokumentering av det egna kunnandet
- aktivitet och engagemang, vardagsfärdigheter och livskompetens, tilltro till den egna förmågan, funktionsförmåga
- välbefinnande, studieförmåga, balans i livet
- studiefärdigheter och färdigheter att söka information, förmåga att lära sig lära
- informationskällor, digitala handledningstjänster och ansökningssystem som anknyter till fortsatta studier och framtidsplanering
- orientering i arbetslivet och information om utbildningar på andra stadiet och vid högskolor
- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom konstruktivt samarbete, diskussioner och handledning i grupp och parvis samt också individuellt.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att den studerande känner till sina egna styrkor och svagheter och med hjälp av dem kan uppnå balans och harmoni i det vardagliga livet både i skolan och utanför skolan. Självkänedom och utveckling av det egna kunnandet uppmuntras.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan även grunda sig på olika skriftliga och muntliga arbeten, uppgifter och projekt både som grupparbeten och individuella arbeten. Ett aktivt deltagande och kontinuerlig självvärdering samt uppföljning av de individuella målen och planerna uppmuntras. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (SH2)

Studieavsnittets moduler

- Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (OP2), Obligatorisk

Mål

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna planera sin framtid och känna till olika utbildningsalternativ och vilka möjligheter arbetslivet erbjuder i en föränderlig värld
- fördjupa sitt kunnande som rör självkännedom, färdigheter att planera sitt liv och livskompetens
- identifiera och formulera samt dokumentera sina kunskaper
- känna till centrala arbetslivsfärdigheter och kunna bedöma sitt eget kunnande i relation till dem
- känna till olika former av arbetsliv och sysselsättning samt förstå vilken betydelse förändringar i samhället och ekonomin har för sysselsättningen
- känna till de olika formerna av entreprenörskap och kunna analysera sitt eget förhållningssätt till entreprenörskap
- känna till olika internationella utbildnings- och sysselsättningsalternativ
- kunna agera i kulturellt pluralistiska verksamhetsmiljöer
- känna till alternativ för fortsatta studier som är viktiga för en själv samt vilka inträdeskrav och urvalsprocesser som anknyter till dem
- kunna söka arbete och känna igen olika sysselsättningsmöjligheter.

Centralt innehåll

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid

- uppdatering av den individuella studieplanen; studieplanen, planen för studentexamen och planen för fortsatta studier och yrkeskarriär
- planering av fortsatta studier och framtid, ansökan till fortsatta studier i Finland och utomlands
- kunskap om arbetsliv, arbetslivsfärdigheter och entreprenörskap i en föränderlig och mångskiftande värld
- orientering i arbetslivet, information om fortsatta studier samt förmåga att samla erfarenhet
- kontroll över den egna ekonomin, studiestöd och boende
- främjande av det egna välbefinnandet
- förmåga att förutse framtiden och känna till vad som är viktigt att lära sig för att möta framtida kunskapsbehov
- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom att den studerande bekantar sig med utbildningssystemet och studiealternativen i Finland och utomlands: ansökan till vidareutbildning, arbetslivskunskap, arbetslivskompetenser, entreprenörskap och ekonomiska kunskaper angående studiefinansiering.

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom att den studerande får bekanta sig med studie- och arbetsalternativ utomlands samt med övriga alternativ till internationalisering.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan även grunda sig på olika skriftliga och muntliga arbeten, uppgifter och projekt både som grupparbeten och individuella arbeten. Ett aktivt deltagande och kontinuerlig självvärdering samt uppföljning av de individuella målen och planerna uppmuntras. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Bekanta dig med arbetslivet, 2 sp (SH05)

Mål

Lokal precisering

- Att bekanta sig med arbetslivet
- Att skriva dokument som behövs i arbetsansökan

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Att skriva en arbetsansökan och CV
- En rapport om arbetet och vad man lärt sig
- Arbetet kan vara på en arbetsplats, volontärarbete, som läger- eller klubbledare eller tränare
- Bedömning av kunnande
- För att få en prestation behöver du redovisa följande dokument: • Ett arbetsintyg som påvisar minst 60 timmars arbete • Arbetsansökan och CV • En rapport på vad du gjorde, vad du lärde dig och hurdan feedback du fick. Rapporten ska vara minst två sidor på A4 med fonten Times New Roman textstorlek 12 och radavståndet 1,5. Dokumenten redovisas för studiehandledaren som för in ett A för prestationen.
- Arbetsperioden/praktikperioden ska vara gjord under din tid i gymnasiet eller under sommaren innan du inleder dina gymnasiestudier.

7.15. Psykologi (PS)

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för läroämnet psykologi är att ge den studerande färdigheter att observera, förstå och bedöma människans psykiska aktivitet och de sociala, kulturella och biologiska faktorer som påverkar den. Undervisningen tar upp den psykologiska vetenskapens språk, begrepp och sätt att producera kunskap. Läroämnets innehåll bygger på forskningsdata som konkretiseras för den

studerande genom att knyta den till förståelsen av mänsklig aktivitet och vardagliga fenomen. Psykologins tvärvetenskaplighet, liksom även det empiriska och reflekterande greppet, utvecklar på ett mångsidigt sätt den studerandes tänkande. De studerande handleds i att förstå samspelet och det ömsesidiga beroendet mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer samt i att stärka förmågan att utvärdera och tillämpa sina kunskaper.

I undervisningen i psykologi ska man använda olika aktiverande metoder och utnyttja de möjligheter som digitala verktyg och varierande lärmiljöer erbjuder. I psykologi är det naturligt att samarbeta med olika ämnen. Fenomen som ingår i läroämnet psykologi behandlas i synnerhet i biologi, hälsokunskap, studiehandledning, filosofi, religion och livsåskådningskunskap utgående från respektive ämnes natur. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med universitet och högskolor.

Mångsidig kompetens

Målen för den mångsidiga kompetensen uppnås tillsammans med målen för läroämnet psykologi.

När det gäller **kompetens för välbefinnande** stödjer kunskaper och färdigheter i psykologi den studerandes självkännedom, självutveckling, förståelse för andra människor och upprätthållande av det psykiska välbefinnandet. Undervisningen i psykologi stödjer den studerandes identitetsbygge och ger hen förutsättningar att reflektera över sitt eget psykiska välbefinnande och fatta beslut som stödjer det. Utifrån den psykologiska kunskapen får den studerande verktyg för att förstå betydelsen av sociala relationer, känsloreglering och resiliens för att upprätthålla och återställa ett helhetsbetonat välbefinnande.

I undervisningen i psykologi används dialogiska och reflekterande metoder som stärker den studerandes **kommunikativa förmåga**. Studier i psykologi utvecklar färdigheter för att identifiera känslor som är viktiga vid social interaktion både hos sig själv och hos andra. Undervisningen i psykologi utvecklar färdigheter för konstruktiv kommunikation och förståelse för betydelsen av empati i sociala relationer.

Studier i psykologi stödjer på ett mångsidigt sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Inlärningspsykologiska insikter ger den studerande färdigheter att bli medveten om sitt eget lärande så att hen kan utvärdera och utveckla det. Inom psykologin utforskas mänsklig aktivitet på ett mångsidigt sätt ur ett naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och beteendevetenskapligt perspektiv. Genom att behandla begränsningar och möjligheter för människans förmåga till informationsbearbetning hjälper man den studerande att utveckla kritiskt tänkande och multilitteracitet. Ämnets tillämpande karaktär skapar en grund för kreativ behandling av kunskap och information.

Studier i psykologi utvecklar den studerandes självkännedom, vilket stödjer karriärplanering, arbetslivskompetens och annan **samhällelig kompetens**. De ger färdigheter att förstå vikten av bland annat tilltro till sin egen förmåga, självutveckling och målsättningar för en företagsam attityd.

Studier i psykologi ger verktyg för att förstå skillnaderna i mänskliga värderingar, attityder och beteenden i **etiska frågor**. Innehållet i psykologi ökar förståelse för vilken betydelse världsbilden har för människans tänkande och handlande, vilket stödjer utvecklingen av den studerandes **miljökompetens**.

Psykologi ger forskningsbaserade perspektiv på vad som är universellt och vad som är kulturbundet i det mänskliga beteendet. Studier i psykologi utvecklar förmågan att förstå individuella skillnader och kulturell mångfald och därigenom utveckla **global och kulturell kompetens**.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i psykologi är att den studerande

ska

- utgående från vetenskapliga fakta lära sig se mänskligt beteende som en helhet baserad på växelverkan mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp och frågeställningar samt kunna motivera påståenden med stöd av psykologiska fakta och synvinklar
- kunna tillägna sig psykologisk kunskap genom olika informationskällor och kunna bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet
- kunna bedöma den psykologiska forskningens möjligheter, begränsningar och etiska aspekter samt kunna tillämpa forskningskunskap och tänka kritiskt
- förstå psykologisk kunskap så att hen kan tillämpa den för att främja sitt eget välbefinnande, stärka sina sociala relationer och sina kommunikationsfärdigheter samt utveckla sin förmåga att studera och tänka
- kunna använda och tillämpa psykologisk kunskap för att strukturera mångdimensionella fenomen och förstå kulturell mångfald.

Bedömning

I läroämnet psykologi är bedömningens uppgift att stödja den studerandes lärande och ge respons på lärprocessen och kunskaperna. Bedömningen ska uppmuntra den studerande till en mångsidig utveckling av tänkandet. Bedömningen ska omfatta såväl respons på lärprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul och hur väl den studerande behärskar det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ska basera sig på mångsidiga prestationer och beakta såväl den studerandes teoretiska kunskaper som hens förmåga att bearbeta information. I fråga om de teoretiska kunskaperna beaktas hur väl den studerande behärskar den psykologiska kunskapen och psykologins begreppsapparat. Bedömningen av förmågan att bearbeta information fokuserar på den studerandes förmåga att analysera, tillämpa och värdera psykologisk kunskap och forskning. Bedömningen ska också fästa uppmärksamhet vid förmågan att inhämta och presentera information.

Studieavsnitt

Uttryck dej kreativt, 2 sp (MO16)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS01)

Studieavsnittets moduler

- Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1), Obligatorisk

Mål

Den aktiva och lärande människan

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå hurdan vetenskap psykologin är och att psykologisk kunskap baserar sig på forskning

- kunna beskriva de grundläggande dragen i vetenskapligt tänkande ur psykologins perspektiv
- kunna förklara kännetecknen för och skillnaderna mellan medveten och ickemedveten aktivitet
- kunna beskriva psykologiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i samband med människans aktivitet
- bekanta sig med ett fenomen i anknytning till välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv
- kunna beskriva psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i anknytning till lärande samt utifrån denna kunskap kunna utvärdera och utveckla sitt eget lärande och sina studiefärdigheter.

Centralt innehåll

Den aktiva och lärande människan

Människans aktivitet ur psykologins synvinklar

- *psykiskt perspektiv: grundläggande kunskap om informationsbearbetning, motiv och känslor*
- *biologiskt perspektiv: grundläggande kunskap om nervsystemets funktion och evolutionspsykologins förhållningssätt*
- *socialt perspektiv: grundläggande kunskap om socialisation och situationsfaktorer*
- *kulturellt perspektiv: exempel på kulturella skillnader och likheter*
- *medveten och icke-medveten aktivitet*

Lärande och studier ur psykologins synvinklar

- *psykiskt perspektiv: betingning, grundläggande kunskap om kort- och långtidsminnets funktion, inre modeller, lärstrategier, metakognition, målinriktningar och tilltro till sin egen förmåga*
- *biologiskt perspektiv: hjärnans plasticitet och sömnens inverkan på lärandet*
- *socialt och kulturellt perspektiv: exempel på lärandets sociala aspekter och olika lärkulturer*

Psykologisk forskning

- *vetenskaplig kunskap och vardagskunskap*
- *den vetenskapliga forskningsprocessen*
- *stickprovets och populationens betydelse vid bedömningen av forskning*
- *etiska principer för psykologisk forskning*
- *exempel på kvalitativa och kvantitativa undersökningar inom psykologin*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande får kunskap och färdighet i psykologi, som stärker den egna förståelsen av självkänedom, självutveckling och upprätthållandet av det psykiska välbefinnandet, samt förståelse för andra människor.

Genom övningar och diskussioner stöds den studerandes identitetsbygge och ger den studerande förutsättningar att reflektera över det egna psykiska välbefinnandet och att fatta beslut som stödjer det. Utifrån den psykologiska kunskapen får den studerande verktyg för att förstå betydelsen av sociala relationer, känsloreglering och resiliens för att upprätthålla och återställa ett helhetsbetonat välbefinnande.

Kompetensen för välbefinnande kan stärkas till exempel genom att granska hur sömn inverkar på lärandet. I samband med lärandet kan välbefinnandet till exempel behandlas med hjälp av målorientering och teorier om självtillit och självmedkänsla.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Inom psykologin utforskas mänsklig aktivitet på ett mångsidigt sätt ur ett naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och beteendevetenskapligt perspektiv. Genom att behandla begränsningar och möjligheter för människans förmåga till informationsbearbetning hjälper man den studerande att utveckla kritiskt tänkande och multilitteracitet. Ämnets tillämpande karaktär skapar en grund för kreativ behandling av kunskap och information.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I det här studieavsnittet lär vi oss att förstå betydelsen av biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer för att kunna förklara och förstå mänskligt beteende. Vi lär oss känna till psykologins centrala ämnesområden såsom känslor, motivation och kognitiva funktioner, samt att kunna iakttä och reflektera över mänskligt beteende och den egna psykiska hälsan med hjälp av begrepp som beskriver dessa. Vi övar oss i att kunna tillämpa psykologisk kunskap för att främja vår egen och andras psykiska hälsa. Vi fördjupar oss i psykologisk kunskap som berör lärprocesser och med hjälp av kunskapen lär vi oss att kunna reflektera över våra studievanor. Vi lär oss förstå att psykologisk kunskap baserar sig på forskning och att kunna beskriva centrala kännetecken för vetenskapligt tänkande.

Människans utveckling, 2 sp (PS02)

Studieavsnittets moduler

- Människans utveckling, 2 sp (PS2), Valfri

Mål

Människans utveckling

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva faktorer som påverkar individens utveckling och växelverkan mellan dem*
- *kunna förklara hur nervsystemets mognad och utformning återspeglas i den psykologiska utvecklingen från fosterstadiet genom människans hela levnadslopp*
- *kunna beskriva den socioemotionella och kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren och kunna tillämpa relaterade teorier och forskningsresultat*
- *kunna ge exempel på vilka effekter socialisationen och kulturen har på människans utveckling*
- *på ett övergripande sätt förstå det individuella och kontinuerliga i människans utveckling*
- *fördjupa sig i ungdomstidens psykologi och reflektera över faktorer som är förknippade med övergången till vuxenlivet*

- kunna tillämpa utvecklingspsykologisk kunskap för att förstå sig själv och andra människor och utveckla sina färdigheter i växelverkan
- kunna beskriva hur man undersöker människans utveckling.

Centralt innehåll

Människans utveckling

Nervsystemets utveckling med avseende på psykiska aktiviteter under levnadsloppet

- arvets betydelse
- mognad och lärande
- sensitiva perioder
- plasticitetens betydelse för utvecklingen

Utveckling av känslolivet och växelverkan under barndomen och ungdomsåren

- tidig växelverkan och anknytningsrelationer
- temperament
- jaget och jaguppfattning
- känslor, emotionella färdigheter och känsloreglering
- referensrelationer och sociala färdigheter

Den kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren

- språk och tänkande
- exekutiva funktioner

Identitetsutveckling under levnadsloppet

- personlig identitet
- social identitet
- kulturell identitet och etnisk identitet
- könsidentitet och sexuell identitet, mångfald i fråga om kön och sexualitet

Utvecklingens individualitet och kontinuitet

- olika utvecklingsstigar från tidig barndom till vuxen ålder
- vikten av föräldraskap och uppväxtmiljö

Psykologisk forskning

- tvilling- och adoptionsforskning
- längdsnitts- och tvärsnittsstudier
- exempel på observationsstudier

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande får genom utvecklingspsykologiska teorier ökade färdigheter att behandla jaget och jaguppfattningen samt känslor, emotionella färdigheter och känsloreglering, som till exempel att förstå mångfald i fråga om kön och sexualitet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande lär sig granska människans utveckling ur ett tvärvetenskapligt perspektiv genom exempel på forskning bland annat i fråga om tidig växelverkan, anknytningsrelationer

och temperament och genom att granska nervsystemets utveckling vad gäller de psykiska funktionerna.

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom att granska till exempel personlig identitet, social identitet, kulturell identitet och etnisk identitet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I det här studieavsnittet får du veta hur man undersöker människans utveckling och lär dig att bedöma kunskapens tillförlitlighet. Vi lär oss vilka faktorer som påverkar människans utveckling under livscykeln och den växelverkan som finns mellan dem. Vi lär oss bedöma utvecklingspsykologisk kunskap och att tillämpa den för att förstå oss själva och andra människor. Vi lär oss förstå olika livsstigar.

Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS03)

Studieavsnittets moduler

- Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS3), Valfri

Mål

Människan som informationsbearbetare

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen
- kunna förklara hur varseblivning, uppmärksamhet och minne står i förbindelse med människans övriga informationsbearbetning
- förstå språkets betydelse för människans aktivitet
- förstå den kognitiva aktiviteten bakom beslutsfattande
- kunna identifiera några av de vanligaste kognitiva störningarna
- förstå plasticitetens betydelse och huvudprinciperna för de neurala nätverkens funktion som grund för psykisk aktivitet
- kunna beskriva hjärnans aktivitet i samband med varseblivning, uppmärksamhet, minne och språkliga funktioner

- kunna planera och presentera en enkel experimentell undersökning och bedöma metodens styrkor och svagheter.

Centralt innehåll

Människan som informationsbearbetare

Allmänna principer för informationsbearbetning

- sinnes- och schemabaserad bearbetning av information
- medveten och icke-medveten bearbetning av information

Varseblivning och uppmärksamhet

- inre modeller och varseblivningscirkeln
- varseblivning, grundläggande kunskap särskilt om visuell varseblivning och dess neurologiska grund
- oavsiktlig och viljestyrd uppmärksamhet
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för uppmärksamhet
- exempel på uppmärksamhetsstörningar

Minne

- kort- och långtidsminnets funktion
- det rekonstruktiva minnet och glömska
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för minnet
- exempel på hjärnrelaterade minnesstörningar

Språk

- betydelsen av språkliga funktioner vid informationsbearbetning
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för språkliga funktioner
- exempel på hjärnrelaterade språkliga störningar

Beslutsfattande

- snabbt och långsamt tänkande
- exempel på kognitiv bias och heuristik

Hjärnans struktur och neurala funktion

- nervsystemets och hjärnans grundläggande strukturer
- nervcellens och synapsens funktion
- informationsgången i neurala nätverk
- plasticitet
- exempel på neuropsykologisk rehabilitering

Forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och neuropsykologi

- principer för experimentell forskning
- exempel på fallstudier
- exempel på undersökningar som tillämpar hjärnforskningsmetoder
- planering av experimentell forskning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande planerar och presenterar en enkel experimentell undersökning och kan bedöma metodens styrkor och svagheter.

Etisk kompetens och miljökompetens

I planeringen av experimentell forskning och i utvärderingen av forskningsplanen ingår att ta i beaktande olika etiska synpunkter, vilket stödjer den etiska kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I detta studieavsnitt lär vi oss känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och lär oss att kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen. De grundläggande kognitiva funktionerna perception, uppmärksamhet och minne behandlas, samt även mer avancerad kognitiv aktivitet, till exempel beslutsfattande, problemlösning, sakkunskap eller språkliga funktioner. Vi fördjupar oss i forskningen om kognitiva funktioner, samt lär oss om forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och hjärnforskning.

Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS04)

Studieavsnittets moduler

- Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4), Valfri

Mål

Känslor och mental hälsa

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna förklara hur känslor uppstår och deras kulturbundenhet*
- *förstå känslors betydelse för människans kognitiva funktioner, växelverkan och psykiska välbefinnande samt få färdigheter att tillämpa denna kunskap som ett verktyg för självförståelse och växelverkan*
- *kunna förklara de faktorer som påverkar mental hälsa och psykiskt välbefinnande och tillämpa denna kunskap för att främja sitt eget och andras välbefinnande*
- *känna till de vanligaste mentala hälsoproblemen och psykiska störningarna*
- *kunna reflektera över svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem och över de samhälleliga aspekterna kopplade till dessa*
- *kunna beskriva biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer bakom psykiska störningar och i behandlingen av dem*
- *fördjupa sig i minst en psykisk störning, dess orsaker, symtom och vård.*

Centralt innehåll

Känslor och mental hälsa

Emotionspsykologi

- *hur känslor uppstår: känsloreaktionen och känsloupplevelsen*
- *grundläggande kunskap om den neurala grunden för känslor och känsloreglering*

- känslor som universella och kulturbundna företeelser
- känslors betydelse som styrande faktorer för kognitiva funktioner och social växelverkan
- känsloreglering som en bidragande faktor för välbefinnande

Psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psykisk balans

- betydelsen av copingmetoder och defensmekanismer
- betydelsen av resiliens för välbefinnandet
- betydelsen av sömn och dygnsrytm för den psykiska aktiviteten
- centrala faktorer som påverkar sömnkvaliteten
- stressutlösare, effekter av stress samt stresshantering
- kriser som ett hot mot psykisk balans och krishantering

Mental hälsa

- begreppet mental hälsa
- klassificering av de vanligaste psykiska störningarna och kunskap om symtom som är typiska för dem
- exempel på biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer som förklaras ligga bakom psykiska problem och störningar
- exempel på biologiska och psykosociala vårdformer för psykiska problem och störningar samt olika psykoterapeutiska metoder
- exempel på aktuell samhällsdebatt om psykiska störningar

Psykologisk forskning

- icke-experimentell forskning: korrelativ och beskrivande undersökning
- exempel på studier som tillämpar fysiologiska mätmetoder

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande får kunskap om faktorer som påverkar mental hälsa och psykiskt välbefinnande och kan genom det främja sitt eget och andras välbefinnande. Kompetensen för välbefinnande stöds till exempel av förståelsen av resiliens och känsloreglering samt genom att behandla kriser och krishantering.

Den studerande får kunskap om de vanligaste mentala hälsoproblemen och psykiska störningarna och får därmed ökad kompetens att förebygga problem och att känna igen de första symptomen, vilket möjliggör tidigt sökande av hjälp.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I det här studieavsnittet får vi kunskap om forskning som gäller känslor och mental hälsa och lär oss att förstå hur dessa kan undersökas samt lär oss att kunna bedöma forskning kritiskt. Vi lär oss känna till faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet och olika sätt att upprätthålla

den psykiska balansen. Vi lär oss att kunna analysera vårt eget psykiska välbefinnande ur ett psykologiskt perspektiv och får verktyg att hitta lösningar som stödjer det egna välbefinnandet. Vi lär oss känna igen de vanligaste mentala störningarna och problemen samt förstå svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem. I kursen gör du ett projektarbete om en psykisk störning.

Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS05)

Studieavsnittets moduler

- Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5), Valfri

Mål

Människan som individ och social varelse

Målen för modulen är att den studerande ska

- *beskriva skillnader i individuella egenskaper och deras genetiska grund*
- *kunna se personlighet som en helhet ur olika perspektiv och tillämpa denna kunskap för att identifiera sina styrkor och utvecklingsmål*
- *kunna beskriva individuella skillnader i intelligens och kreativitet*
- *kunna undersöka den sociala miljöns och kulturens betydelse för individens aktivitet*
- *kunna förstå människans aktivitet som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, social miljö och kultur*
- *kunna tillämpa psykologisk kunskap för att förstå mångfald och bygga en hållbar framtid*
- *kunna beskriva och värdera psykologiska bedömningsmetoder som används vid undersökning av individuella skillnader.*

Centralt innehåll

Människan som individ och social varelse

Arvets, kulturens och den sociala miljöns betydelse för personlighetsutveckling

- *det varaktiga och det föränderliga i personligheten*
- *grundläggande kunskap om beteendegenetik*

Personlighet ur olika synvinklar

- *temperament*
- *egenskapsteoretiskt perspektiv*
- *motivation*
- *individuella tolkningsstilar och sätt att agera*
- *identitet och personlighet ur ett narrativt perspektiv*

Intelligens och kreativitet som en del av människans aktivitet

- *definitioner av intelligens*
- *mätning av intelligens och problem i samband med det*
- *samspelet mellan arv och miljö när det gäller intelligens*
- *definitioner av kreativitet och faktorer som sammanhänger med kreativitet*

Kulturens och den sociala miljöns inverkan på människans aktivitet

- *informationsbearbetning i sociala situationer: uppkomsten av stereotyper, attributioner, attityder och fördomar*
- *exempel på den neurala grunden för socialisation*
- *gruppens betydelse för individen och relationer mellan grupper*
- *hur situationsfaktorer påverkar individen och gruppen*

- *olika kulturella aspekter*
- *exempel på hur kulturen påverkar tänkandet och beteendet*
- *exempel på individers och grupperns verksamhet när det gäller att bygga en hållbar framtid*

Psykologisk forskning

- *undersökning av individuella skillnader*
- *metoder för att bedöma personlighet och intelligens*
- *reliabilitet och validitet*
- *exempel på undersökningar som använder sig av enkäter, intervjuer och tester*
- *exempel på socialpsykologiska undersökningar*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerandes globala och kulturella kompetens stärks till exempel genom att granska kulturens och den sociala miljöns inverkan på människans aktivitet, såsom uppkomsten av stereotyper, attributioner, attityder och fördomar, samt genom att granska identitet och personlighet ur ett narrativt perspektiv.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande lär sig se personlighet som en helhet ur olika perspektiv, genom att granska till exempel egenskapsteoretiska perspektiv, motivation och individuella tolkningsstilar och genom att granska sätt att agera samt definitioner av intelligens och kreativitet. Det ger verktyg för att identifiera egna styrkor och utvecklingsmål.

Den studerande lär sig tillämpa psykologisk kunskap genom att granska identitet och personlighet ur ett narrativt perspektiv, vilket bidrar till förståelsen för pluralism och en hållbar framtid.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner i grupp eller självständigt. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I detta studieavsnitt lär vi oss förstå begreppet personlighet; vi lär oss att känna igen och att kunna förklara centrala skillnader mellan individer, såsom temperament, personlighetsdrag, intelligens, begåvning och tolkningsmönster. Vi lär oss om den biologiska grunden för individuella skillnader och får kunskap om forskning som gäller personlighet och socialpsykologi. Vi fördjupar förståelsen för psykologiska forskningsmetoder när det gäller undersökning av individuella skillnader och personlighetspsykologisk forskning. Vi analyserar individens beteende som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, situationsfaktorer och kultur och tillämpar personlighetspsykologisk och socialpsykologisk kunskap för att förstå olikheter.

Ge gärna hjärnan järnet, 2 sp (PS06)

Mål

Lokal precisering

- få kunskap om hur våra levnadsvanor påverkar hjärnhälsan
- få verktyg att förebygga och hantera stress.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- hjärnbaserat lärande
- stresshantering.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Genom kunskap och övningar om hur vår hjärna påverkar vårt välbefinnande får den studerande ökade färdigheter att hantera sitt välmående och att ta ansvar för sina levnadsvanor och sitt lärande.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande bekantar sig med forskning kring hur olika faktorer påverkar vår hjärnhälsa.

Kommunikativ kompetens

Genom att skriva inlärningsdagbok reflekterar den studerande över sin egen hjärnhälsa i förhållande till forskningsresultat.

Samhällelig kompetens

Den studerande tar del av aktuell diskussion kring levnadsvanornas betydelse för hjärnan och lär sig förstå de samhälleliga konsekvenserna av för lite sömn och annat som skadar hjärnan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt på basen av aktivt deltagande och närvaro i undervisningen samt utgående från inlärningsdagbok.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet är för dig som vill ta reda på hur just du lär dig på bästa möjliga sätt, håller bättre koll på din hjärna, lär dig "koppla av och på" och på så sätt mår bättre och stressar mindre. Teori och praktik baserat på forskning samt avslappningsövningar med mera ingår i studieavsnittet. Studieavsnittet kan inte avläggas på egen hand. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Repetera psykologi, 2 sp (PS07)

Mål

Lokal precisering

- repetera de centrala innehållet i läroplanen för psykologi inför studentexamen
- öva sig i att producera den typ av svar som förväntas i studentexamen.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- innehållet i de nationella kurserna i psykologi
- frågetyper i studentexamen.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studier i psykologi utvecklar den studerandes självkänedom, vilket stödjer karriärplanering, arbetslivskompetens och annan samhällelig kompetens. De ger färdigheter att förstå vikten av bland annat tilltro till sin egen förmåga, till självutveckling och målsättningar för en företagsam attityd.

Den studerande gör upp en plan för sina studier under repetitionskursen. Hen utvärderar och följer upp planen och övar sig därigenom att leda sig själv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avklarat på basen av under studieavsnittet gjorda uppgifter. Självutvärdering och kamratrespons är viktiga verktyg i den formativa utvärderingen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi repeterar innehållet i psykologiämnet inför studentskrivningarna. Vi arbetar med att öka vår förståelse för psykologin och dess metoder som helhet. Vi övar oss i att bygga upp goda svar på frågor av den typ som förekommer i studentprovet. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Pedagogisk psykologi, 2 sp (PS08)

Mål

Lokal precisering

- genomföra "Studiekompis-kursen" som nätstudier.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- studiefärdigheter
- gruppdynamik
- självkänedom.

Lokal precisering

210

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Läromaterialet ger möjligheter att utveckla självkänedom och studiefärdigheter och att förstå sig själv och andra som medlemmar i grupper.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt efter godkänd "Studiekompis-kurs".

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet erbjuder praktiska verktyg för att främja ditt välbefinnande. Teman är bland annat studieteknik, mental hälsa, känslor och gruppdynamik. Studieavsnittet genomförs självständigt genom att avlägga "Studiekompis-kursen", som är en webbaserad kurs som genomförs i egen takt. Den innehåller mycket intressant material att läsa, lyssna och se på för att främja ditt välbefinnande. Du ansluter dig till "Studiekompis-kursen" på www.opintokamu.fi med hjälp av en kursnyckel som du får av skolans kontaktperson.

Homo Sapiens, 2 sp (PS09)

Ämnesövergripande studieavsnitt

7.16. Hälsokunskap (TE)

Läroämnets uppdrag

Hälsokunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne med uppgift att främja den studerandes kunskaper om hälsa. Hälsokunskap omfattar förutom att behärska fakta och begrepp, även hälsorelaterade färdigheter, förmåga till självständigt kritiskt tänkande, fördjupad självkänedom och etiskt ansvar. Det ger en förståelse för det breda spektret av hälsa samt förmåga att identifiera och forma faktorer som gör det möjligt för den studerande att uppskatta, främja och upprätthålla den egna och andras hälsa och en hälsosam miljö. Hälsa ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande samt funktionsförmåga. Läroämnets värdegrund bygger på respekt för liv, ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna, jämställdhet, jämlikhet, ansvar och aktivt medborgarskap.

Undervisningen tar upp frågor om hälsa, trygghet, hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande samt därtill hörande fenomen och ser dem som mångdimensionella helheter ur individens, gruppens och samhällets men också ur ett globalt perspektiv. Centralt är att hjälpa den studerande att förstå att hälsa är en resurs som krävs för många andra funktioner i vardagen. Undervisningen ska introducera den studerande i språket, begreppen och metoderna för de vetenskapsområden som ligger till grund för läroämnet. Undervisningens syfte är att stödja den studerandes förmåga att söka, bearbeta och använda information individuellt och i grupp samt att kritiskt bedöma hälsorelaterad information och kommunikation. Läroämnets uppdrag är också att utveckla den studerandes förmåga att analysera de faktorer som påverkar hens egna hälsorelaterade val och vanor och bedöma konsekvenserna av dem, samt att identifiera ändamålsenliga sätt att lära sig. Undervisningen utvecklar den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt analysera olika etiska och juridiska frågor som rör hälsa och sjukdom. Dessutom främjas förmågan att göra ändamålsenliga val när det gäller hälsa, liksom även att bygga upp egna resurser och en hållbar framtid.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i hälsokunskap förverkligas mångsidig kompetens på varierande sätt, vilket hjälper den studerande att utvecklas till en balanserad och bildad människa.

Undervisningen i hälsokunskap ger **kompetens för välbefinnande** genom att utveckla en förståelse för de individuella, sociala och samhällsliga förutsättningarna för välbefinnande samt ge ökad beredskap att främja den egna och andras hälsa och välbefinnande. Hälsokunskap ska utveckla den studerandes självkännet, vilket hjälper till att identifiera de egna styrkorna och bygga upp identiteten.

Den **kommunikativa kompetensen** utvecklas i läroämnet hälsokunskap både genom läroämnets innehåll och de undervisningsmetoder som används. Undervisningen tar upp faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet såsom emotionella och kommunikativa färdigheter. Att förvärva kunskap tillsammans med andra främjar de sociala färdigheterna och förmågan att samarbeta.

Som ett ämne baserat på olika vetenskaper är det naturligt för hälsokunskap att utveckla den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen**. I hälsokunskap handleds den studerande i att kombinera den kunskap som genereras av olika vetenskaper och därmed skaffa sig ny kunskap. Läroämnet innehåller mål som ska vägleda den studerande att tillämpa kunskapen och tolka den kritiskt. Läroämnets mål är också att stödja lärandet genom att handleda den studerande att hitta lämpliga lärstrategier och reflektera över vilken betydelse de olika teman som tas upp i hälsokunskap har för den studerande själv.

Läroämnets mål och värdegrund ska få den studerande att bland annat tänka över villkoren för en trygg miljö, ojämlikhet i fråga om hälsa och följderna av livsstilsval. Att reflektera över dessa teman skapar en grund för att identifiera en trygg, rättvis och hållbar framtid och utvecklar därmed den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Etisk kompetens och miljökompetens återspeglas i läroämnet hälsokunskap genom att den studerande analyserar sina egna konsumtionsmönster och hälsoeffekterna av olika miljöer och löser etiska problem.

I hälsokunskap söker man förklaringar till uppkomsten av olika företeelser i olika hälsokulturer och värderar deras betydelse. Därtill undersöker man globala hälsofrågor och hur det går att påverka dem. Behandlingen av sådana teman bidrar till att stärka den **globala och kulturella kompetensen**.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i hälsokunskap är att den studerande

ska

- kunna skapa en helhetsbild av hälsa och dess individuella, samhällsliga, sociala och globala förutsättningar, kunna ge välgrundade förslag om hur den egna, andras och omgivningens hälsa och trygghet kan upprätthållas eller främjas samt kunna använda begreppen inom hälsokunskap på ett ändamålsenligt sätt
- kunna söka information från olika källor, tillämpa och analysera hälsorelaterad information och bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet, förstå skillnaden mellan vetenskaplig kunskap och vardagskunskap när det gäller att beskriva risker, orsaker, verkningsmekanismer och konsekvenser i relation till hälsa och sjukdom samt kunna motivera sina åsikter med hjälp av forskningsdata

- kunna analysera och utvärdera hurdan påverkan ens egna behov, uppfattningar, erfarenheter, attityder och värderingar har när det gäller hälsoval och hur den egna livsstilen och konsumtionsvanorna påverkar hälsan och miljön
- kunna reflektera över etiska frågor som är förknippade med hälsa och sjukdomar samt över den hållbara utvecklingens förutsättningar för och effekter på hälsa
- kunna välja för en själv och med tanke på situationen ändamålsenliga lärstrategier, sätta upp mål för sitt eget lärande och realistiskt kunna bedöma hur målen har uppnåtts

Bedömning

Syftet med bedömningen är att stödja lärandet och ge den studerande information om sina framsteg och inlärningsresultat. Bedömningen ska baseras på kriterier härledda från målen för läroämnet och ska bestå av en mångsidig summativ bedömning av lärprocessen och kunskaperna inklusive självvärdering och kamratrespons. Genom att presentera kriterierna för kunskapskraven redan i början av studieavsnittet och genom bedömning och respons under studieavsnittets gång hjälper man den studerande att fokusera sitt lärande.

Bedömningen ska basera sig på hur den studerande behärskar sakinnehållet i lärokursen och ändamålsenlig begreppsanvändning, den studerandes förmåga att söka information och att tillämpa, analysera, utvärdera, kombinera och underbygga information om hälsa och sjukdomar. Bedömningen ska också ta hänsyn till den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt reflektera över etiska problem i anknytning till hälsa och sjukdom. Dessutom beaktar bedömningen den studerandes förmåga att ställa upp mål för sitt lärande och bedöma hur de uppnåtts. Bedömningen ska inte grunda sig på den studerandes värderingar, attityder, hälsobeteende eller andra personliga egenskaper utan på den studerandes förmåga att analysera, utvärdera och motivera sina åsikter och olika hälsovanor.

Studieavsnitt

Hälsan som resurs, 2 sp (HÄ1)

Studieavsnittets moduler

- Hälsan som resurs, 2 sp (TE1), Obligatorisk

Mål

Hälsan som resurs

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och klargöra viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer
- kunna förklara hur olika företeelser i olika hälsokulturer uppstår och bedöma deras betydelse för hälsan samt tillämpa viktiga socialpsykologiska modeller och teorier för att förklara olika livsstilar
- identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen och kunna bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.

Centralt innehåll

Hälsan som resurs

Holistisk hälsa

- centrala faktorer som påverkar hälsan och deras verkningsmekanismer

- *centrala socialpsykologiska teorier och modeller som förklarar hälsa och livsstil: teorin om planerat beteende, sociokognitiv teori, hälsouppfattningsmodellen, transteoretiska modellen*
- *hälsokulturella företeelser: konflikten mellan värdering av hälsa och beteende, medikalisering och insjuknande i en tvångsmässigt hälsosam livsstil såsom ortorexi, livsstilsintervention, alternativa behandlingsformer*

Nyckelkriterier för kroppens och sinnets välbefinnande

- *hälsofrämjande kost, fysisk aktivitet, vila, sömn och viktkontroll*
- *sexualitet, sexuell hälsa, sexuella rättigheter*
- *individuella, kollektiva och samhällsliga faktorer som skyddar den mentala hälsan, stress och kriser som belastande faktorer för den mentala hälsan, sätt att hantera överbelastning*
- *studievälbefinnande*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Hälsan behandlas som en helhet, alltså kompetens för välbefinnande granskas ur ett individuellt, socialt, samhälleligt och globalt perspektiv. Studerandes självkännet utvecklas. Bedömningen sker i form av självutvärdering.

Kommunikativ kompetens

Emotionell och kommunikativ kompetens behandlas i helheten om mentala hälsan. Samarbetet med andra utvecklas och sociala färdigheter tränas i pararbete eller gruppövningar. Bedömningen sker i form av självutvärdering och kompisutvärdering.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen, som förtydligas i början av studieavsnittet. Skriftliga arbeten, prov, diskussioner och timaktivitet tas i beaktande. Bedömningen sker med siffervitsord i skalan 4-10. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi lär oss om hur levnadsvanorna påverkar hälsan. En sund sexuell och mental hälsa är avgörande för självidentiteten och det egna välbefinnandet. Det blir lättare att orka med de egna studierna när man känner igen centrala faktorer som påverkar den egna hälsan och det egna välmåendet. Mindre projektarbeten görs, diskussioner i par och andra skriftliga uppgifter hör till detta studieavsnitt.

Hälsa och miljö, 2 sp (HÄ2)

Studieavsnittets moduler

- Hälsa och miljö, 2 sp (TE2), Valfri

Mål

Hälsa och miljö

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser och kunna tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningsresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga
- kunna söka information och jämföra tillförlitligheten hos olika källor
- kunna beskriva formerna och påverkningssätten för hälsokommunikation och analysera betydelsen av hälsokommunikation för människors hälsosyn och hälsa
- kunna presentera och analysera hur den fysiska och psykosociala miljön hänger samman med och påverkar hälsan, samt bedöma den egna livsstilens och de egna konsumtionsvanornas betydelse för miljöns hälsa och hur hälsosam miljön är
- kunna skilja mellan olika former av beroende och de faktorer som påverkar deras uppkomst och analysera hälso- och andra risker med beroende.

Centralt innehåll

Hälsa och miljö

Inhämta, bedöma och tolka hälsorelaterad information

- vetenskaplig kunskap och vardagskunskap, kognitiv bias, forskningsprocessens faser, bedömning av hur tillförlitliga forskningsresultat är
- olika former av hälsokommunikation och dess påverkningssätt, bedömning av betydelse och tillförlitlighet i hälsokommunikation

Hälsosam och trygg miljö

- sambanden mellan hälsa och byggd miljö, naturmiljö och psykosocial miljö samt den inverkan de har på hälsan
- hållbar utveckling och hälsa
- trygga miljöer och förebyggande av våld
- arbetshälsa

Njutning och beroende

- biologiska, psykiska och sociala mekanismer som påverkar beroende
- centrala substansberoenden och funktionella beroenden, orsaker till beroende och förebyggande metoder, nackdelar med beroende

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Sambandet mellan olika vetenskaper framkommer när man bekantar sig med skillnaden mellan vetenskaplig kunskap och vardagskunskap. Ny kunskap skapas när man kombinerar flera vetenskaper, som man försöker tillämpa. I bedömningen tar man fasta på vetenskaplig kunskapshantering och kritisk analys av fakta.

Etisk kompetens och miljökompetens

Miljöns betydelse för hälsan, samt levnadsvanors och konsumtionens betydelse för hälsan behandlas i detta studieavsnitt. Etiska frågor diskuteras. Bedömningen sker med hjälp av olika uppgifter och diskussioner.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen och som förtydligas i början av studieavsnittet. Skriftliga arbeten, prov, diskussioner och timaktivitet tas i beaktande. Den egna forskningsuppgiften granskas kritiskt. I bedömningen används siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi bekantar oss med forskningens principer och övar oss till kritiskt tänkande och källkritik. Vi tränar att göra en egen enkel vetenskaplig forskning inom hälsa; andra sätt att arbeta med stoffet kan vara genom skriftliga uppgifter och diskussioner i par. Vi lär oss om miljöns inverkan på hälsan och bekantar oss med arbetshälsan, som är en förutsättning för en lång arbetskarriär. Beroendet och dess mekanismer tas upp i detta studieavsnitt.

Hälsa och samhälle, 2 sp (HÄ3)

Studieavsnittets moduler

- Hälsa och samhälle, 2 sp (TE3), Valfri

Mål

Hälsa och samhälle

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, social- och hälsopolitiken och den övriga samhällspolitiken, vetenskapen och tekniken har förändrats och utvecklats, samt vilket samband de har med befolkningens hälsa*
- *kunna identifiera riskfaktorer för centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar, presentera välgrundade lösningar för att förebygga dem och bedöma sjukdomarnas betydelse för individen och samhället samt livsstilens roll när det gäller icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar*
- *kunna presentera och motivera vilka social- eller hälsovårdstjänster individen kan söka sig till i olika situationer, kritiskt bedöma hur tjänsterna organiseras och produceras samt bedöma social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan*
- *kunna reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom, beskriva och bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa, såväl i Finland som globalt, samt analysera faktorer som påverkar utjämningen av hälsoskillnader.*

Centralt innehåll

Hälsa och samhälle

Hälsofrämjande och förebyggande av sjukdomar under olika tider

- *hälsosyner och förklaringsmodeller för sjukdom*
- *viktiga samhälleliga, vetenskapliga och tekniska faktorer som påverkat befolkningars hälsa*
- *framtidens hälsoutmaningar och möjligheter*

Sjukdomar och behandling

- *epidemiologisk transition, viktiga icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar*
- *organisering, produktion och användning av social-och hälsovårdstjänster*
- *egenvård*

Etiska frågor

- *etiska analysperspektiv: dygder, konsekvenser, rättigheter, skyldigheter, motiv, värderingar och normer*
- *centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom såsom fertilitetsbehandlingar, abort, frihet och ansvar när det gäller livsstil, screening, genteknik, eutanasi*
- *etiska principer inom hälsovård, patienträttigheter, prioritering*
- *hälsa och ojämlikhet i hälsa i Finland och globalt och faktorer som påverkar dessa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I studieavsnittet bekantar vi oss med utvecklingen av olika samhälleliga förhållanden, allt från historiska trender till framtida trender inom hälsofrämjandet och dess inverkan på folkhälsan. Bedömningen sker under studieavsnittets gång i olika uppgifter.

Etisk kompetens och miljökompetens

I studieavsnittet analyserar och diskuterar vi etiska frågor i anknytning till hälsa och sjukdom. Bedömningen sker under studieavsnittets gång i olika uppgifter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen och som förtydligas i början av studieavsnittet. Projektarbete, skriftliga uppgifter, prov, diskussioner och timaktivitet tas i beaktande. Bedömningen sker med siffervitsord i skalan 4-10. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna utgår från de matriser skolan arbetat fram.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Hälsofrämjandet och förebyggandet av sjukdomar under olika tider tas upp, men samtidigt blickar vi framåt mot utmaningar och möjligheter i framtiden. Viktiga icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar behandlas, samt social- och hälsovårdstjänsternas situation. Etiska frågor diskuteras. Projektarbete, skriftliga uppgifter, prov, diskussioner och timaktivitet är arbetsmetoder som används.

7.17. Finska (TKFI)

Läroämnets uppdrag

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Det andra inhemska språket finska är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppdrag som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkens betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt en förmåga att på olika nivåer behärska dialekter och register av dessa. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt, samt utvecklar hans multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den

studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i det andra inhemska språket finska grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa uttryckssätt. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Finskundervisningens uppdrag är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i finska. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mera formellt och vetenskapligt språk. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå språket och utnyttja sin kunskap om språket, dess strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande tränar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt värdera information.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i det andra inhemska språket finska ska man behandla teman som bidrar till att språkinläringen utgör en del av gymnasieundervisningens ämneshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i det andra inhemska språket kan man samarbeta inom lärokurserna och med andra lärokurser i främmande språk samt med andra läroämnena. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sina färdigheter i mångsidig kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden, till exempel sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning. Dessa kan utnyttjas då man behandlar temahelheter som ingår i den mångsidiga kompetensen. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i det andra inhemska språket syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband.

Genom studier i det andra inhemska språket får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnena som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det inte av språkliga eller kulturella orsaker finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och arbetslivet och för att bygga sin språkliga identitet.

Språkämnen kombinerar olika fack-, vetenskaps- och konstämnen och skapar kontaktytor till andra läroämnen och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i det andra inhemska språket finska ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målsättningen att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt utmanande uppgifter.

Studierna i det andra inhemska språket stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den globala världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv samt till frågor som gäller språk, till exempel minoriteter och majoriteter, språkpolitik eller minskningen av den språkliga diversiteten. De färdigheter och kontakter den studerande får av studier i det andra inhemska språket finska underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i det andra inhemska språket stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen, ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald minskar är både individuella och kollektiva problem. Under studierna stärks den studerandes färdigheter att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem. Utöver att söka och producera information handleds den studerande att reflektera över attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i det andra inhemska språket ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur kunskaperna i det andra inhemska språket finska är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor. De fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

Mål

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att tolka texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att producera texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)
A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B1.2 (A2.2)
Modersmålsinriktad lärokurs	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)
B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
B3-lärokurs	A2.2	A2.2	A2.1

De allmänna målen för undervisningen i finska är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras att använda det finska språket och fungera i en språkligt och kulturellt mångsidig värld där man möter andra människor i nationella, nordiska och internationella kontexter i vilka det är möjligt att använda sina kunskaper i finska och där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- förstå det finska språkets betydelse som nationalspråk
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld
- uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstuderande
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk.

Kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid att och våga använda finska språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av många olika finskspråkiga studiemiljöer och miljöer för språkanvändning

- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Bedömning

Bedömningens uppdrag i det andra inhemska språket finska är att stödja den studerandes utveckling att fungera på finska. Mångsidig bedömning och uppmuntrande respons stödjer den studerandes tilltro till sina förmågor och stärker studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna kunnandet och gruppens kunnande och läroprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, till exempel utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda nationellt erkända examenssystem för det andra inhemska språket finska.

I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter för att studera språk. I takt med att studierna framskrider ska man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga målområden, inklusive målen som är kopplade till utvecklingen av studiefärdigheter, även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

En studerande som slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2018, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i det andra inhemska språket finska bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 8 i lärokursen i modersmålsinriktad finska samt i den valfria modulen 6 i B1-lärokursen ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som

Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

I B3-lärokursen bedöms den studerandes muntliga språkfärdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiets läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

7.17.1. Finska, A-lärokurs (TKFIA1)

Läroämnets uppdrag

Studieavsnitt

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang
- öva sina färdigheter i att tolka och presentera inhämtad information och öva sig att sammanfatta olika typer av texter
- aktivt kunna ta del av diskussioner
- utveckla sina färdigheter att argumentera och formulera åsikter.

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande
- innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt
- språkets funktion som verktyg för att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information
- olika framtidsvisioner
- populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom ämnesövergripande texter och studier.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen stärks genom att diskutera globala miljöfrågor, konsumtionsvanor samt attityder och värderingar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Medier och samhälle, 2 sp (FINA4)

Studieavsnittets moduler

- Medier och samhälle, 2 sp (FINA4), Obligatorisk

Mål

Medier och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bekanta sig med aktuella ämnen som behandlas i media*
- *utveckla sin förmåga att kritiskt granska olika typer av informationskällor, skilja på åsikt och fakta och att förstå värderingar i text*
- *muntligt och skriftligt uttrycka, formulera och motivera sina åsikter och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt.*

Centralt innehåll

Medier och samhälle

- *mediekritik, källkritik, censur, yttrandefrihet, informationshantering, upphovsrätt och plagiat*
- *mänskliga rättigheter, jämlikhet*
- *aktivt medborgarskap som individ och i grupp*
- *olika uttryckssätt och -former i medier i sakfrågor och om aktuella händelser*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att muntligt och skriftligt uttrycka åsikter och ta del av andras synpunkter.

Samhällelig kompetens

Under studieavsnittet förstärks den studerandes samhälleliga kompetens genom att utveckla hens språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och i den globala världen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att analysera, tolka och producera formella texter och att uttrycka sig i mer formella sammanhang
- uppmuntras att använda finska i olika kommunikationssituationer i studier och arbete
- stärka sina färdigheter i att behandla ämnesområden som anknyter till studie- och arbetsliv
- utveckla sin kompetens att tänka kreativt, förhandla och samarbeta
- fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för studier och karriärplanering
- kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- utbildning, yrken, näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel
- komplettering av språkprofilen för framtida behov
- teamarbete, företagsamhet och innovation
- kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom deltagande i diskussioner och intervjusituationer.

Samhällelig kompetens

Den samhällliga kompetensen stärks genom att få mera kännedom om fortsatta studier och arbetslivet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga

interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Språk och kultur, 2 sp (FINA6)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FINA6), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt, i synnerhet i skönlitterära texter
- utveckla sin förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur förmedlar och förstå litteraturens, kulturens och konstens betydelse för samhället, gemenskapen och individen
- utveckla sin förmåga att närma sig olika slags skön- och facklitterära genrer och reflektera över deras uttrycksformer
- utveckla sina färdigheter att göra egna analyser och tolkningar av olika faktaoch skönlitterära texter
- bredda och utveckla sin läsfärdighet på finska.

Centralt innehåll

Språk och kultur

- språkets, kulturens och litteraturens betydelse då man bygger upp sin identitet
- nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel
- ordkonst
- centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom diskussioner kring kursens teman.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den kreativa kompetensen stärks genom att den studerande bekantar sig med olika konstformer.

Global och kulturell kompetens

Den kulturella kompetensen stärks genom att stärka den studerandes kännedom om det finska kulturarvet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga

interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter att välja synvinkel, att behandla olika teman, att välja källa och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig
- utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp
- hitta texter som intresserar hen och använda dessa som underlag för fortsatt kommunikation.

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter
- språkriktighet
- medietexter
- globalt ansvar
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att främst skriftligt uttrycka sina åsikter och tankar och genom att ta ställning till andras åsikter och tankar.

Samhällelig kompetens

Den samhällliga kompetensen stärks genom att skriva om dagsaktuella teman och genom att den studerande får öva sina färdigheter i att kunna ta ställning och påverka.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- talets olika särdrag och språkliga mönster och egenskaper
- förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden
- dialogisk kommunikation

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att uppmuntra den studerande att använda målspråket muntligt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Repetitionskurs, 2 sp (FINA9)

Mål

Centralt innehåll

Språkfärdigheter och språklig identitet och miljö och kommunikation, 4 sp (FINA1-2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FINA1), Obligatorisk
- Miljö och kommunikation, 3 sp (FINA2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt använda sina språkfärdigheter
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet
- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstärka sina muntliga och skriftliga kunskaper och färdigheter i växelverkan med andra och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sina kunskaper om språkliga strukturer
- använda språket aktivt i olika slags autentiska situationer
- kunna ge och ta emot konstruktiv respons.

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är relevanta för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- språk och identitet, den individuella språkliga repertoaren, tvåspråkighet, flerspråkighet, relation mellan olika språk och språkformer

Miljö och kommunikation

- muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier
- språkliga varianter och betydelsen av finskt standardspråk
- aktiviteter och situationer i vardagen och närmiljön
- självvärdering och kamratrespons
- etiska spelregler i kommunikation
- kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan
- textgenrer som anknyter till studierna och vardagen, deras funktion och kombinationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att stärka den egna tilltron till sina förmågor.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Etisk kompetens och miljökompetens

Miljökompetensen stärks genom att diskutera globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

7.17.2. Finska, modersmålsinriktad lärokurs (TKFIAI)

Läroämnets uppdrag

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga och flerspråkiga studerande i svenskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i finska och stärka den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten, genom att bejaka den studerandes modersmål. Modulerna är uppbyggda kring samma teman som A-lärokursen.

Studieavsnitt

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3)

Mål

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna samt genom att uppmuntra den studerande att använda sin flerspråkiga kompetens.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen stärks genom att diskutera globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen och ohållbara konsumtionsvanor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Medier och samhälle, 2 sp (FIM4)

Studieavsnittets moduler

- Medier och samhälle, 2 sp (FIM4), Obligatorisk

Mål

Medier och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att använda källmaterial och läsa kritiskt, speciellt medietexter*
- *kunna argumentera sina åsikter mångsidigt och i olika kommunikationssammanhang*
- *kunna granska och bedöma olika typer av texter och förstå de värderingar som förmedlas*
- *utveckla sin förmåga att skilja på åsikt och fakta*
- *fördjupa sin kompetens att förstå och delta i debatter om samhällseliga fenomen*

Centralt innehåll

Medier och samhälle

- *yttrandefrihet, censur, källkritik, informationshantering, mediekritik, upphovsrätt och plagiat*
- *aktivt medborgarskap som individ och grupp*
- *mänskliga rättigheter*
- *språkliga strategier för att påverka och ta ställning*
- *ställningstagande och argumenterande texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom övningar i att uttrycka sina åsikter och ta ställning till andras.

Samhällelig kompetens

Den samhällseliga kompetensen stärks genom att ta upp frågor om demokrati, samhällssystem, jämställdhetsfrågor samt hur man kan påverka.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin kunskap om studie- och arbetsliv
- stärka sina färdigheter att uttrycka sig i mer formella sammanhang
- fördjupa sin förmåga att tolka och producera formella texter
- utveckla sin kompetens att tänka kreativt, samarbeta och förhandla
- kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- utbildning, yrken och näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel
- komplettering av språkprofilen med tanke på framtida behov
- kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenliv
- teamarbete, företagsamhet, innovationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom deltagande i diskussioner och intervjusituationer.

Samhällelig kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande får mer kännedom om fortsatta studier och arbetsliv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Språk och kultur, 2 sp (FIM6)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FIM6), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt

- utveckla sina färdigheter att analysera och tolka olika typer av texter och förstå språkets, litteraturens och olika konstformers betydelse för samhället, gemenskapen och för individen
- kunna närma sig olika slags genrer, i synnerhet skönlitterära, och reflektera över deras olika uttrycksformer
- bredda och utveckla sina läsfärdigheter på finska, i synnerhet i skönlitterära texter.

Centralt innehåll

Språk och kultur

- språkets, litteraturens och kulturens betydelse då man bygger upp sin identitet
- nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel
- ordkonst
- centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom diskussioner kring studieavsnittets teman.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den kreativa kompetensen stärks genom att den studerande bekantar sig med olika konstformer.

Global och kulturell kompetens

Den kulturella kompetensen stärks genom att stärka den studerandes kännedom om det finska kulturarvet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin färdighet att välja synvinkel, att behandla olika teman, att välja källor och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig
- utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp

- stärka sina färdigheter att producera texter om aktuella teman
- hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt delta i debatter kring dem.

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter
- skriva texter med annat material som grund
- språkriktighet
- analysera och producera medietexter
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån studerandes behov

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att främst skriftligt uttrycka sina tankar och ta ställning till andras.

Samhällelig kompetens

Den samhällliga kompetensen stärks genom att skriva om dagsaktuella teman och genom att den studerande får öva sina färdigheter i att kunna ta ställning och påverka.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper kring de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sin förståelse för språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *talets olika särdrag, språkliga mönster och egenskaper*
- *förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden*
- *dialogisk kommunikation*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att uttrycka sina åsikter och ta ställning till andras.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Repetitionskurs, 2 sp (FIM9)

Mål

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet och Miljö och kommunikation, 4 sp (FIM1-2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FIM1), Obligatorisk
- Miljö och kommunikation, 3 sp (FIM2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet samt förstå vilken betydelse flerspråkighet har för den egna identiteten*
- *förstå språkets uppbyggnad och centrala språkliga begrepp samt utveckla sina färdigheter att skilja på olika nyanser av talat och skrivet språk*
- *fördjupa sin förståelse för språk och multimodala texter*
- *utveckla sina strategier för språkstudier*
- *tillämpa och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.2.*

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina färdigheter i att tolka, producera och bedöma olika typer av texter och deras uttryckssätt
- utveckla sin förmåga att ge och ta emot respons samt bedöma sin egen taloch skrivförmåga
- utveckla sin språkliga självkänsla och förmåga att visa hänsyn i kommunikationssituationer
- öka sin förståelse för sociala nätverk och olika miljöer
- kunna söka, komprimera och ge information som berör en själv.

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är centrala för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- talspråk, skriftspråk, dialekter och slang
- tvåspråkighet och flerspråkighet som resurs

Miljö och kommunikation

- muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier
- konstruktion av texthelheter: målsättning, kontext, innehåll, struktur och synvinkel; skrivprocessen
- kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan
- etiska spelregler för kommunikation
- självvärdering och kamratrespons

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att den studerandes tilltro till sin egen förmåga i olika språksituationer och vardagliga situationer stärks.

Etisk kompetens och miljökompetens

Miljökompetensen stärks genom att diskutera globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

7.18. Främmande språk (VK)

Läroämnets uppdrag

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Främmande språk är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppdrag som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkens betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt språkliga varianter av dessa såsom dialekter. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar hens multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i främmande språk grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Uppdraget för undervisningen i främmande språk är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i respektive språk. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mer abstrakt språk som används inom olika vetenskapsområden. Den studerande handleds i att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå och använda sig av språkets strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande övar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt utvärdera information.

Koder

Koderna för främmande språk består av språkets bokstavsbezeichnung, lärokursens nivåbezeichnung och modulens nummer. Följande koder används för de främmande språken:

EN = engelska

LA = latin

FR = franska

SA = samiska

TY = tyska

RY = ryska

IA = italienska

SP = spanska

PO = portugisiska

KI = kinesiska

JP = japanska

AR = arabiska

SX = annat språk

I grunderna för gymnasiet läroplan används bokstavskoden FS för främmande språk med undantag för engelska, samiska och latin. För asiatiska och afrikanska språk används i grunderna för gymnasiet läroplan bokstavskoden FSAA. I den lokala läroplanen ska man i stället för dessa koder använda de bokstavskoder som fastställts för respektive språk ovan.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i främmande språk ska man behandla teman som bidrar till att språkinläringen utgör en del av gymnasieundervisningens ämnesshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i de främmande språken kan man samarbeta inom de olika lärokurserna i främmande språk och med andra läroämnena. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sin mångsidiga kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden som erbjuder ytterligare dimensioner, såsom sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning, för att iaktta och analysera de mångsidiga kompetenserna. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i främmande språk syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv.

Genom studier i främmande språk får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande och kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnena som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det av språkliga eller kulturella orsaker inte finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för fortsatta studier och arbetsliv samt för att bygga upp sin språkliga identitet.

Språkämnena kombinerar olika fack- och vetenskapsområden och skapar kontaktytor till andra läroämnena och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i främmande språk ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målet att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt krävande uppgifter.

Studierna i främmande språk stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den internationella världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv, liksom även till språkfrågor såsom språkliga majoriteter och minoriteter, språkpolitik och minskad språklig mångfald. De färdigheter och kontakter den studerande får av studierna i främmande språk underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i främmande språk stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Klimatförändringen och ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald och den språkliga diversiteten minskar är globala problem som språkundervisningen ger verktyg för att lösa. Under studierna stärks den studerandes färdigheter och man söker kopplingar för att finna och bearbeta gemensamma lösningar. Utöver att söka och producera information handleds den studerande i att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i främmande språk ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur språkkunskaperna är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

Mål

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att tolka texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att producera texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)
Engelska A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)
Asiatiska och afrikanska språk, A-lärokurs	A2.2–B1.1	A2.2–B1.1	A2.2–B1.1
Övriga språk, A-lärokurs	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.1)
Engelska B1-lärokurs	B1.2	B1.2	B1.2
Övriga språk, B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
Engelska B2-lärokurs	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk, B2-lärokurs	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.2)
Engelska B3-lärokurs	B1.1	B1.1	A2.2
Asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)
Övriga språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1	A2.1

De allmänna målen för undervisningen i främmande språk är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras som språkanvändare i en globaliserad värld där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld
- uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstuderande
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk
- bilda sig en uppfattning om att utvecklingen av språkkunskaperna som process fortsätter också efter gymnasiestudierna.

Kommunikationsfärdigheter, färdighet att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid och våga använda språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av målspråkets många olika studiemiljöer och miljöer för språk användning
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen ovan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Bedömning

Bedömningens uppdrag i främmande språk är att stödja den studerandes utveckling att fungera på ett främmande språk. En mångsidig bedömning och en lyckad, uppmuntrande respons ska stödja den studerandes tilltro till sina förmågor och stärka studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställts upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna och gruppens kunnande och läroprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera texter samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda internationellt erkända examenssystem i främmande språk som är kopplade till den gemensamma europeiska referensramen med sex kunskapsnivåer för språk.

I början av studierna ska responsen fokusera på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter att studera språk. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga delområden inom språkkunskaperna även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2019, 37 § 4 mom.)

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2019, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i de främmande språken bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 6 i B1-lärokursen i främmande språk ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

Med undantag för latin bedöms den studerandes muntliga språkfärdigheter i fråga om lärokurserna B2 och B3 i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiet läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

7.18.1. Främmande språk, A-lärokurs (VKA1)

Läroämnets uppdrag

Studieavsnitt

ENA1&2, 4 sp (step 1)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (VKA1), Obligatorisk
- Språket i den globala världen och kommunikationsfärdigheter, 3 sp (VKA2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt utveckla sina språkkunskaper
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- tillämpa och utveckla sina strategier för språkstudier och färdigheterna i självvärdering och kamratrespons
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier

- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den kunskapsnivå som definierats för lärokursen (se tabell).

Språket i den globala världen och kommunikationsfärdigheter

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation
- utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningss förmåga
- stärka sina kommunikationsfärdigheter och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sin kunskap om målspråkets ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- målspråket som en inkörsport till att lära sig och kunna släktspråken
- ställa upp mål för studierna i målspråket
- utarbeta en egen språkprofil och komplettera den ur målspråkets synvinkel
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

Språket i den globala världen och kommunikationsfärdigheter

- internationella sammanhang i vardagen och i närmiljön, mobilitet
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att stärka välbefinnande och självkänsla
- talares olika bakgrund och hur status påverkar
- ljudbildning och talproduktion; olika varianter av målspråket och jämförelse med andra språk
- kommunikationsstil i olika medier

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Global och kulturell kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Kombinera ENA 1 och 2, möjligen med SH1

7.18.2. Främmande språk, engelska, A-lärokurs (VKENA1)

Studieavsnitt

Språklig identitet (ENA1) och engelskan som globalt språk (ENA2), 4 sp (ENA1)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (ENA1), Obligatorisk
- Engelskan som globalt språk, 3 sp (ENA2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt utveckla sina språkkunskaper
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet
- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1.

Engelskan som globalt språk

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation
- utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningssförmåga
- stärka sina kommunikationsfärdigheter och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sin kunskap om engelskans ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp mål för språkstudierna
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

Engelskan som globalt språk

- engelska som modersmål, andraspråk, officiellt språk och globalt språk
- internationella sammanhang i vardagen och i närmiljön, mobilitet
- internationella relationer
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att stärka välbefinnande och självkänsla
- talares olika bakgrund och hur status påverkar
- ljudbildning och talproduktion; olika varianter av engelska och jämförelse med andra språk
- kommunikationsstil i olika medier

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen behandlas genom samarbete i par- och grupparbeten. Skriftlig kommunikation övas upp bl.a. genom inlämningsuppgifter och genom en språkprofil.

Global och kulturell kompetens

Den kulturella kompetensen stärks med hjälp av material som behandlar internationella relationer och internationell media. Kommunikationsstilar i olika medier diskuteras. Vi bekantar oss med olika kommunikationsstilar och med regionala variationer av engelska språket.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i den mån det är möjligt själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift. Som utvärderingsverktyg kan de matriser som skolan arbetat fram användas.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets mål är att den studerande får en god start på sina studier i engelska och modigt utvecklar sina språkkunskaper. Målet är att den studerande kan ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1. Den studerande utvecklar en språkprofil och ställer upp mål för språkstudierna. Vi bekantar oss med varandra och det vardagliga, men även med olika textgenrer och stilar.

Under den senare delen av studieavsnittet byter tyngdpunkten mot engelskan som officiellt och globalt språk. Internationella relationer och sammanhang är i fokus.

Engelskans olika varianter och kommunikationsstilar i olika medier behandlas mera ingående.

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt (ENA3), 2 sp (ENA3)

Studieavsnittets moduler

- Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3), Obligatorisk

Mål

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra egna tolkningar av olika texter som anknyter till temat
- kunna producera mångsidiga texter om kulturella teman och fenomen som är viktiga för hen själv
- stärka färdigheterna att använda reflektion som ett verktyg för att lära sig språk.

Centralt innehåll

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt

- *kreativ verksamhet*
- *kulturens och konstens betydelse för individen och samhället*
- *olika sätt att uttrycka sig själv som en del av identitetsskapandet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen stärks genom att den studerande kommer i kontakt med och bekantar sig med olika konstgrenar och med olika typer av konst i alla former och medier.

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom ökad kännedom om kulturer och anor i olika delar av den anglosaxiska världen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i den mån det är möjligt själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift. Som utvärderingsverktyg kan de matriser som skolan arbetat fram användas.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Betoningen i kursen ligger på att lyfta fram främst den anglikanska kulturens och konstens betydelse för individen och samhället. Kreativ kulturell verksamhet ligger i fokus. Vi tolkar och producerar texter om olika typer av kulturella alster och fenomen, i den mån det är möjligt sådana som är viktiga för den specifika studeranden.

Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4)

Studieavsnittets moduler

- Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4), Obligatorisk

Mål

Engelskan som ett verktyg för att påverka

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bekanta sig med aktuella ämnen i medierna och bakgrunden till dem*
- *utveckla sina färdigheter att uttrycka och analysera åsikter samt argumentera utifrån fakta*
- *använda olika informationskällor, lärmiljöer eller sätt att producera texter.*

Centralt innehåll

Engelskan som ett verktyg för att påverka

- att påverka i civilsamhället
- människorättsfrågor, jämlikhet
- individens ansvar och skyldigheter, yttrandefrihet
- förhandlingsfärdigheter (vardagliga och institutionella)
- mediernas roll när det gäller att forma attityder

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom att den studerande får mer kännedom om medier och reklamers påverkan samt vidgar vyerna angående de egna möjligheterna att påverka för en rättvisare värld.

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom ökad kännedom om kulturer och anor i olika delar av den anglosaxiska världen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i den mån det är möjligt själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift. Som utvärderingsverktyg kan de matriser som skolan arbetat fram användas.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet betonar hur språket och typen av media samt information påverkar vår värld. Vi betonar vikten av att kritiskt tolka det vi läser och använder aktuella ämnen i medierna för att uppnå detta. Vikten av olika informationskällor poängteras.

Centrala teman är påverkan i civilsamhället, jämlikhet, människorättsfrågor, ansvar, skyldigheter samt mediernas roll när det gäller att forma attityder på lokal, nationell och internationell nivå.

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig att använda lämpliga lässtrategier i olika sammanhang och öva sig i att sammanfatta*
- *öva sina färdigheter i att på ett strukturerat sätt presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och i grupp.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *kunskaps- och vetenskapsområden som är av intresse för de studerande*
- *olika framtidsvisioner*
- *innovationer som skapar en hållbar framtid; möjligheter att lösa komplexa problem*
- *populärvetenskapliga texter, källkritik*
- *engelskan som vetenskapligt språk, särdrag hos vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom ökad kännedom om kulturer och anor i olika delar av den anglosaxiska världen, med tyngdpunkt på för ämnet relevant vetenskap. Förståelse för vikten av en hållbar framtid stärks.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom kontaktytor till geografi och biologi på ett bredare plan. Kreativa lösningar, med den studerandes egna önskemål som grund, diskuteras och arbetas fram.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i den mån det är möjligt själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift. Som utvärderingsverktyg kan de matriser som skolan arbetat fram användas.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet koncentrerar sig på engelskan som vetenskapligt språk och fortsätter att lyfta fram särdrag hos vetenskapliga samt populärvetenskapliga texter. Källkritik är ett återkommande centralt tema.

Genom att beakta de studerandes intressen behandlas kunskaps- och vetenskapsområden samt olika framtidsvisioner.

Hållbar framtid är ett centralt begrepp i studieavsnittet. Innovationer som möjliggör en hållbar framtid samt möjliga lösningar på problem, även komplexa sådana, behandlas på brett plan.

Engelskan i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6)

Studieavsnittets moduler

- Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6), Obligatorisk

Mål

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för fortsatta studier och karriärplanering*
- *uppmuntras att använda engelska i olika kommunikationssituationer som anknyter till studier och arbete*
- *utveckla sina färdigheter att uttrycka sig även i formella sammanhang.*

Centralt innehåll

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv

- *planering av fortsatta studier och karriär, karriärflexibilitet*
- *komplettering av den studerandes språkprofil för framtida behov*
- *nationella eller internationella organisationer eller företag som arbetsgivare*
- *hur den unga vuxna på väg in i arbetslivet hanterar vardagen och ekonomin*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhällseliga kompetensen stärks genom att den studerande får mer kännedom om engelskans roll och möjligheter vad gäller fortsatta studier och arbetsliv. Den studerande bekantar sig med olika former av studier utomlands samt tillhörande vokabulär.

Global och kulturell kompetens

Den kulturella kompetensen stärks med hjälp av material som behandlar internationella studier, arbetsmöjligheter och relationer på internationellt plan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i den mån det är möjligt själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift. Som utvärderingsverktyg kan de matriser som skolan arbetat fram användas.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet är det centrala innehållet engelskans roll i den studerandes fortsatta studier och därpå följande arbetsliv. Alternativ och idéer för planering av fortsatta studier och karriär, med

tanke på karriärflexibilitet är centralt. Studieavsnittet tar även fasta på hur den unga vuxna på väg in i arbetslivet hanterar vardagen och sin ekonomi.

Språkprofilen kompletteras efter hand för att bättre motsvara den studerandes nuvarande nivå och hens framtida behov.

Miljö och hållbar livsstil ENA7, 2 sp (ENA7)

Studieavsnittets moduler

- Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7), Valfri

Mål

Miljö och hållbar livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- *stärka sina färdigheter att söka information, särskilt med hänsyn till källkritik*
- *utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att analysera olika orsakssamband*
- *delta också i mer krävande muntliga eller skriftliga kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

Miljö och hållbar livsstil

- *globala miljöfrågor, till exempel klimatförändringen*
- *hållbar livsstil i den studerandes eget liv*
- *exempel på internationella avtal eller avtalsförhandlingar*
- *lösningfokusering*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Kursen stärker den studerandes förståelse för miljön och koncentrerar sig på de möjligheter den enskilda individen, det närliggande samhället och globala aktörer har för att bidra till hållbar utveckling.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i den mån det är möjligt själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift. Som utvärderingsverktyg kan de matriser som skolan arbetat fram användas.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Globala miljöfrågor, till exempel klimatförändringen, är centrala begrepp i detta studieavsnitt. Vi behandlar ämnet hållbar livsstil på ett brett plan, från global nivå till den studerandes eget liv.

Internationella avtal och avtalsförhandlingar behandlas, samt den studerandes egna inställningar till ämnet. Fokus ligger även på lösningar.

Mer krävande kommunikationsstrategier, såväl muntliga som skriftliga, är en del av studieavsnittet. Vokabulär och övriga språkkunskaper utvecklas för att kunna analysera olika orsakssamband.

Informationssökning med hänsyn till källkritik fortsätter som ett centralt tema.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer*
- *utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation*
- *utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter*
- *öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.*

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *talets olika särdrag*
- *hur olika bakgrund och olika modersmål hos dem som använder engelska påverkar talsituationen*
- *dialoger*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen är central i hela studieavsnittet. Kompetensen stärks genom att uppmuntra den studerande att använda målspråket muntligt i allehanda situationer. Kommunikativ kompetens övas såväl med inövat material som improviserat och spontant.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden. Även skriftliga arbeten kan förekomma, men i mindre skala. Ett nationellt muntligt prov som tas i par ingår som en del av kursbedömningen.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i den mån det är möjligt själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet, alternativt vid inledandet av en större helhet eller uppgift. Som utvärderingsverktyg kan de matriser som skolan arbetat fram användas.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet koncentrerar sig på dialog, diskussion, debatter och föredrag.

Vi lyfter fram olika särdrag i muntlig kommunikation och fördjupar vår förståelse av de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer. Färdigheter i muntlig kommunikation utvecklas liksom förståelsen för olika språkliga varianter. Även förberedelsens vikt i muntlig kommunikation poängteras och övas.

Innehåll vad gäller tema följer lärokursens obligatoriska studier, kompletterat med de studerandes egna behov och önskemål.

Repetitionskurs inför studentexamen, 2 sp (ENA9)

Mål

Lokal precisering

- Målet för kursen är att repetera och finslipa såväl grammatik som vokabulär och kommunikationsstrategier som behandlats i de obligatoriska kurserna.
- Att täppa till de kunskapsluckor som den studerande har inför studentskrivningarna.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Vi repeterar central grammatik som behandlats under de obligatoriska studieavsnitten. Läs- och hörförståelseuppgifter, uppsatsskrivning, sammandrag och strukturövningar övas som en mångsidig förberedelse inför studentexamensprovet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen grundar sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt utförande av de repetitionsprov som erbjuds under avsnittet.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i den mån det är möjligt själv- och kamratutvärdering.

7.18.3. Främmande språk, franska B2-lärokurs (FRB)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Studieavsnitt

Vår gemensamma vardag, 2 sp (FRB21)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB21), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Min mångkulturella omgivning, 2 sp (FRB22)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB22), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- målspråkets geografiska spridning, olika varianter av målspråket
- Finland på målspråket utifrån studieperspektiv
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Hälsa och välbefinnande, 2 sp (FRB23)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB23), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks. Hälsa och välbefinnande diskuteras på målspråket

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Kultur, 2 sp (FRB24)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB24), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- *språk- och kulturområdets centrala kulturella teman*
- *aktuella kulturella teman*
- *kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den kreativa kompetensen stärks genom att den studerande får möjlighet att bekanta sig med olika konstformer.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Framtid och studier, 2 sp (FRB25)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB25), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom att diskutera framtid, studier och arbetsliv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ

respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (FRB26)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB26), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- *aktuella ämnen*
- *medier på målspråket*
- *källkritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Under studieavsnittet förstärks den studerandes samhälleliga kompetens genom att utveckla hens språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och i den globala världen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna och genom att uppmuntra den studerande att använda även sina begränsade kunskaper i målspråket samt sin flerspråkiga kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Hållbar livsstil, 2 sp (FRB27)

Studieavsnittets moduler

- Fortsättning på grundnivå 1, 2 sp (VKB27), Valfri

Mål

Fortsättning på grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

Fortsättning på grundnivå 1

- olika boendemiljöer
- hållbar livsstil

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen stärks genom att diskutera klimatförändringen och ohållbara konsumtionsvanor och söka kopplingar för att finna och bearbeta gemensamma lösningar. Den studerande uppmuntras även att reflektera över sina egna värderingar och attityder.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna och genom att uppmuntra den studerande att använda även sina begränsade kunskaper i målspråket samt sin flerspråkiga kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Internationell kompetens, 2 sp (FRB28)

Studieavsnittets moduler

- Fortsättning på grundnivå 2, 2 sp (VKB28), Valfri

Mål

Fortsättning på grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

Fortsättning på grundnivå 2

- *internationellt kunnande och samarbete*
- *bekanta sig med olika internationella system för utvärdering av språkkunskaper*
- *krav på språkkunskaper, bland annat vid fortsatta studier*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

7.18.4. Främmande språk, franska B3-lärokurs (FRB3)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Studieavsnitt

Jag och det nya språket, 2 sp (FRB31)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 1, 2 sp (VKB31), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar*
- *välja sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv*
- *bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen*
- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 1

- *rutinmässiga kommunikationssituationer*
- *de viktigaste kommunikationsstrategierna*
- *de vanligaste artighetsfraserna*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Hos oss, 2 sp (FRB311)

Mål

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir alltmer medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Min växande världsbild, 2 sp (FRB32)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 2, 2 sp (VKB32), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 2

- *beskriva den närmsta kretsen och vardagen*
- *sociala möten i vardagen*
- *uträttande av olika vardagliga ärenden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Vår gemensamma vardag, 2 sp (FRB33)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB33), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Min mångkulturella omgivning, 2 sp (FRB34)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB34), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- målspråkets geografiska spridning, olika varianter av språket
- Finland på målspråket utifrån studieperspektiv
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Hälsa och välbefinnande, 2 sp (FRB35)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB35), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- *välbefinnande och hälsa*
- *olika livsskeden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks. Hälsa och välbefinnande diskuteras på målspråket.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Kultur, 2 sp (FRB36)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB36), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- *språk- och kulturområdets olika kulturella teman*
- *aktuella kulturella teman*
- *kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den kreativa kompetensen stärks genom att den studerande får möjlighet att bekanta sig med olika konstformer.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Framtid och studier, 2 sp (FRB37)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB37), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Samhällelig kompetens

Den samhällliga kompetensen stärks genom att diskutera framtid, studier och arbetsliv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (FRB38)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB38), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- *aktuella teman*
- *medier på målspråket*
- *källkritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna och genom att uppmuntra den studerande att använda även sina begränsade kunskaper i målspråket samt sin flerspråkiga kompetens.

Samhällelig kompetens

Under studieavsnittet förstärks den studerandes samhälleliga kompetens genom att utveckla hens språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och i den globala världen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

7.18.5. Främmande språk, tyska, B2-lärokurs (TYB2)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Studieavsnitt

Vår gemensamma vardag, 2 sp (TYB21)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB21), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Våga tala, 2 sp (TYB210)

Mål

Lokal precisering

- Förbättra sina muntliga färdigheter
- Stärka den studerandes muntliga förmåga att klara av olika kommunikationssituationer

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Förbättra dina muntliga färdigheter genom att dels öva upp kommunikationen som behövs i vardagliga situationer och dels genom att diskutera olika teman som har med nyheter, kultur, film och litteratur att göra.
- Studieavsnittet stärker den studerandes muntliga förmåga att klara av olika kommunikationssituationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt.

Repetition inför studentexamen, 2 sp (TYB211)

Mål

Lokal precisering

- Repetition av de centrala delarna som ingår i studentexamen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Vi repeterar och utvecklar temavokabulär samt central grammatik enligt behov.
- Vi övar läs- och hörförståelseuppgifter, skrivuppgifter och strukturövningar som motsvarar studentexamensprovet.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt.

Min mångkulturella omgivning, 2 sp (TYB22)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB22), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.*

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- *målspråkets geografiska spridning, olika varianter av målspråket*
- *Finland på målspråket utifrån studieperspektiv*
- *vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Hälsa och välbefinnande, 2 sp (TYB23)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB23), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- *välbefinnande och hälsa*
- *olika livsskeden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Kultur, 2 sp (TYB24)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB24), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- *språk- och kulturområdets centrala kulturella teman*
- *aktuella kulturella teman*
- *kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den kreativa kompetensen stärks genom att den studerande får bekanta sig med olika konstformer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Framtid och studier, 2 sp (TYB25)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB25), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom att diskutera framtid, studier och arbetsliv.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (TYB26)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB26), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- *aktuella ämnen*
- *medier på målspråket*
- *källkritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Under studieavsnittet förstärks den studerandes samhälleliga kompetens genom att utveckla hens språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och i den globala världen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna och genom att uppmuntra den studerande att använda även sina begränsade kunskaper i målspråket samt sin flerspråkiga kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Hållbar livsstil, 2 sp (TYB27)

Studieavsnittets moduler

- Fortsättning på grundnivå 1, 2 sp (VKB27), Valfri

Mål

Fortsättning på grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.*

Centralt innehåll

Fortsättning på grundnivå 1

- *olika boendemiljöer*
- *hållbar livsstil*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen stärks genom att diskutera klimatförändringen och ohållbara konsumtionsvanor och söka kopplingar för att finna och bearbeta gemensamma lösningar. Den studerande uppmuntras att reflektera över sina egna värderingar och attityder.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna och genom att uppmuntra den studerande att använda även sina begränsade kunskaper i målspråket samt sin flerspråkiga kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Internationell kompetens, 2 sp (TYB28)

Studieavsnittets moduler

- Fortsättning på grundnivå 2, 2 sp (VKB28), Valfri

Mål

Fortsättning på grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.*

Centralt innehåll

Fortsättning på grundnivå 2

- *internationellt kunnande och samarbete*
- *bekanta sig med olika internationella system för utvärdering av språkkunskaper*
- *krav på språkkunskaper, bland annat vid fortsatta studier*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

7.18.6. Främmande språk, tyska, B3-lärokurs (TYB3)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Studieavsnitt

Jag och det nya språket, 2 sp (TYB31)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 1, 2 sp (VKB31), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar*
- *välja sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv*
- *bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen*
- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 1

- *rutinmässiga kommunikationssituationer*
- *de viktigaste kommunikationsstrategierna*
- *de vanligaste artighetsfraserna*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Internationell kompetens, 2 sp (TYB310)

Mål

Centralt innehåll

Hos oss, 2 sp (TYB311)

Mål

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Våga tala, 2 sp (TYB312)

Mål

Lokal precisering

- Förbättra sina muntliga färdigheter
- Stärka den studerandes muntliga förmåga att klara av olika kommunikationssituationer

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Förbättra dina muntliga färdigheter genom att dels öva upp kommunikationen som behövs i vardagliga situationer och dels genom att diskutera olika teman som har med nyheter, kultur, film och litteratur att göra

- Studieavsnittet stärker den studerandes muntliga förmåga att klara av olika kommunikationssituationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt.

Repetition inför studentexamen, 2 sp (TYB313)

Mål

Lokal precisering

- Repetition av de centrala delarna som ingår i studentexamen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Vi repeterar och utvecklar temavokabulär samt central grammatik enligt behov.
- Vi övar läs- och hörförståelseuppgifter, skrivuppgifter och strukturövningar som motsvarar studentexamensprovet.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt.

Min växande världsbild, 2 sp (TYB32)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 2, 2 sp (VKB32), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 2

- *beskriva den närmsta kretsen och vardagen*

276

- *sociala möten i vardagen*
- *uträttande av olika vardagliga ärenden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Vår gemensamma vardag, 2 sp (TYB33)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB33), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Min mångkulturella omgivning, 2 sp (TYB34)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB34), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.*

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- *målspråkets geografiska spridning, olika varianter av språket*
- *Finland på målspråket utifrån studieperspektiv*
- *vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Hälsa och välbefinnande, 2 sp (TYB35)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB35), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att skapa en kontext där den studerandes tilltro till sin egen förmåga att använda målspråket stärks. Hälsa och välbefinnande diskuteras på målspråket.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Kultur, 2 sp (TYB36)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB36), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- språk- och kulturområdets olika kulturella teman
- aktuella kulturella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den kreativa kompetensen stärks genom att den studerande får bekanta sig med olika konstformer.

Global och kulturell kompetens

Vi stärker den globala och kulturella kompetensen genom att öka den studerandes färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och ökar färdigheterna att fungera som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Framtid och studier, 2 sp (TYB37)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB37), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom att diskutera framtid, studier och arbetsliv.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande blir medveten om sina språkkunskaper och hur de kan användas i olika situationer samt att hen uppmuntras att utveckla sitt språk.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (TYB38)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB38), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- *aktuella teman*
- *medier på målspråket*
- *källkritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Under studieavsnittet förstärks den studerandes samhälleliga kompetens genom att utveckla hens språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och i den globala världen.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvårvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna och genom att uppmuntra den studerande att använda även sina begränsade kunskaper i målspråket samt sin flerspråkiga kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som läroplanen ställer och som specificerats i början av studieavsnittet. Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner samt grupparbeten och individuella arbeten. Förutom formativ och summativ respons av läraren kan själv- och kamratvärdering användas. Utvärderingen av den mångsidiga kompetensen utgår från de matriser som skolan arbetat fram.

Hållbar livsstil, 2 sp (TYB39)

Mål

Centralt innehåll

7.19. Samhällslära (YH)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i samhällslära ska fördjupa den studerandes kunskaper om det omgivande samhället och ge hen förutsättningar att utvecklas till en aktiv och engagerad medborgare med intresse för samhällsfrågor. Medborgarsamhället samt samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på samhällsvetenskaplig och juridisk vetenskap.

Undervisningen i samhällslära ska ge den studerande förutsättningar för att kritiskt granska och bedöma aktuella företeelser samt reflektera över framtida trender och alternativ. Undervisningen ska också stärka den studerandes ekonomiska kunnande och juridiska förståelse samt uppmuntra hen till aktivt samhälleligt deltagande. Utgångspunkten för undervisningen är att väcka ett personligt intresse för samhällsfrågor och världshändelser. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla färdigheter av betydelse för det samhälleliga tänkandet, såsom att mångsidigt kunna söka och kritiskt tolka information och statistiskt material samt diskutera och argumentera.

I undervisningen i samhällslära ska värdegrunden präglas av demokratiska principer, som jämlikhet, socialt ansvar, respekt för de mänskliga rättigheterna, åsiktsfrihet och aktivt medborgarskap samt uppskattning av arbete och företagsamhet.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i samhällslära stödjer den studerande i formandet av den egna identiteten och utvecklingen till en aktiv, ansvarstagande och etiskt agerande medlem i det demokratiska samhället.

*Samhällslära utvecklar den studerandes **kompetens i välbefinnande** genom att den stärker livskompetensen och färdigheterna att sköta den egna ekonomin samt fördjupar den juridiska förståelsen. Läroämnet fördjupar den studerandes sociala färdigheter och förmåga att samarbeta samt aktivt delta i samhället och påverka demokratin för att främja det gemensamma välbefinnandet. Samtidigt främjas målen för **kommunikativ kompetens**.*

Undervisningen i samhällslära utvecklar den studerandes multilitteracitet i den digitala samtiden genom att den stärker förmågan att välja och kritiskt tolka samt tillämpa forskningsbaserad information. Samhällsläran stärker även den studerandes samhällliga och kritiska textkompetens och argumentationsförmåga. Läroämnet sporrar den studerande till tvärvetenskapligt samarbete och att kombinera information på ett nytt sätt i enlighet med principen för kontinuerligt lärande och målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Undervisningen i samhällslära ska i mån av möjlighet omfatta samarbete med högskolor.

Samhällslära utgör det grundläggande läroämnet för **den samhällliga kompetensen** och främjar den studerandes förutsättningar att kritiskt undersöka och analysera aktuella företeelser. Den studerande övar sig att agera i en värld som präglas av komplex information och informationspåverkan. Undervisningen fördjupar den studerandes mångsidiga samhällliga kompetens genom att den stärker hans demokratiska färdigheter. Samhällslära sporrar den studerande att ta del i samhälllig verksamhet och verka för att främja en trygg, rättvis och hållbar framtid, både som finsk medborgare och EU-medborgare men även globalt. Läroämnet stärker den studerandes initiativförmåga och entreprenörsattityd samt hans färdigheter för fortsatta studier och arbetsliv.

I samhällslära betonas individens värdebaserade och etiska agerande för det gemensamma goda med beaktande av det sociala ansvaret. Läroämnet fördjupar den studerandes förståelse av den cirkulära ekonomins principer och av hållbar konsumtion, såväl i näromgivningen som på global nivå. På det här sättet stärker samhällsläran den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**.

Samhällsläran stödjer den studerandes **globala och kulturella kompetens** genom att den stärker hans internationella färdigheter och världsmedborgarattityd samt fördjupar förståelsen av kulturell och ideologisk mångfald. Läroämnet hjälper den studerande att agera etiskt i en global medie- och teknologimiljö.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i samhällslära hänför sig till samhällslärans betydelse, värderingar och attityder, till att förstå samhällliga fenomen samt till att söka och tillämpa samhällsrelaterad kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- kunna bilda sig en demokratisk samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, respekt för jämlikhet och förståelse för mångfald
- förstå hur olika faktorer inverkar på formandet av den egna samhällsuppfattningen
- bli motiverad att fördjupa sitt intresse för samhällsfrågor och sin förståelse av deras betydelse.

Att förstå samhällsfenomen

Målet är att den studerande ska

- känna till grunderna för hur kunskap om samhället uppstår och behärska centrala samhällliga och ekonomiska begrepp
- behärska grunderna för och tillvägagångssätten i det finska samhällssystemet, rättssystemet och näringslivet och kunna placera dem i europeiska och internationella sammanhang

- *förstå sina möjligheter att påverka på lokal, nationell och internationell nivå som medlem i ett demokratiskt och föränderligt samhälle och vara motiverad att delta som en aktiv och ansvarsfull medborgare i enlighet med principen för hållbar utveckling.*

Att söka och tillämpa kunskap om samhällslivet

Målet är att den studerande ska

- *kunna söka och hitta mångsidigt samhälls- och ekonomirelaterat och aktuellt material i olika källor, också med hjälp av digitala verktyg, samt kunna tolka och kritiskt granska verbal, visuell och statistisk information*
- *kunna bilda sig mångsidigt motiverade åsikter om värdebaserade och kontroversiella samhälleliga och ekonomiska frågor*
- *kunna beskriva samband mellan komplexa samhällsfenomen, jämföra alternativa modeller för samhällsutveckling och ekonomisk utveckling samt bedöma olika motiv bakom och följer av samhällsbeslut och -åtgärder ur olika befolkningsgruppers och miljöns perspektiv.*

Bedömning

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl de allmänna målen för ämnet har uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen stödjer den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och kunnande och hjälper hen att utveckla sina arbetssätt för att erhålla kunskaper och färdigheter som är utmärkande för samhälleligt tänkande.

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för samhälleligt tänkande och samhällelig verksamhet: förmåga att förstå principerna för hur samhällsrelaterad kunskap är uppbyggd, förstå fenomen inom samhället och ekonomin och deras bakomliggande orsaker och följer samt kritiskt bedöma samhället och ekonomin och tolkningar och alternativa lösningar som berör deras utveckling.

Bedömningen ska fokusera på den studerandes färdigheter att hantera samhällsrelaterad kunskap, som att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta samt använda den kunskapen för att bilda sig en välgrundad åsikt. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att söka, förstå, bedöma och tillämpa samhällsrelaterad kunskap, att bilda strukturerade helheter av sina kunskaper samt att producera faktatext som är karakteristisk för läroämnet. Bedömningen ska grunda sig på mångsidig utvärdering av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Studieavsnitt

Det finländska samhället, 2 sp (SL01)

Studieavsnittets moduler

- Det finländska samhället, 2 sp (YH1), Obligatorisk

Mål

Det finländska samhället

- *kunna läsa och producera faktatext som är karakteristisk för läroämnet*
- *förstå grundstrukturerna i det finländska samhället*
- *känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt kunna agera som en aktiv medborgare och bli intresserad av att delta i samhället*
- *känna till välfärds- och rättsstatens grundpelare och kunna jämföra olika välfärdsmodeller i Norden, Europa och på andra håll i världen*

- kunna granska och bedöma samhällelig påverkan i medierna
- kunna analytiskt granska demokratins möjligheter och utmaningar ur olika synvinklar
- kunna kritiskt granska samhällsrelaterad kunskap och motiveringar till samhällsbeslut på lokal och nationell nivå samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer
- kunna planera olika sätt att ändamålsenligt utöva politiskt medborgarinflytande för att lösa lokala, nationella och internationella frågor.

Centralt innehåll

Det finländska samhället

Det finländska samhällets struktur

- Finlands demografiska och sociala befolkningsstruktur
- faktorer som påverkar förändringar i befolkningsstrukturen

Demokrati och rättsstat

- mänskliga rättigheter, grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter
- rättsväsendet, domsrätten och ordningsmakten

Välbefinnande och jämlikhet

- jämlikhet, likabehandling och rättvisa i samhället
- den nordiska välfärdsstatens uppgifter, fördelar och utmaningar

Makt, deltagande och påverkan

- olika former av maktutövande i samhället, demokratiskt beslutsfattande och det finländska avtalssamhället
- medborgarnas påverkningsmedel och betydelsen av ett aktivt medborgarskap
- den lokala och statliga beslutsprocessen i Finland
- medias förändrade betydelse och mediepåverkan

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Detta studieavsnitt utgör grunden för att vara insatt i hur vårt samhälle fungerar och visar på hur man själv kan vara en aktiv medborgare och kan delta i och påverka samhällsutvecklingen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet ger de studerande insikt i politiska system, samt i hur man kan påverka inom dem. Tyngdpunkten ligger på att analysera det finländska samhället med hjälp av begrepp och teorier som används och statskunskap och socialpolitik. Centrala aspekter är demokrati, mänskliga rättigheter samt makt och påverkan med betoning på ett aktivt och engagerat medborgarskap.

Ekonomikunskap, 2 sp (SL02)

Studieavsnittets moduler

- Ekonomikunskap, 2 sp (YH2), Obligatorisk

Mål

Ekonomikunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och bli intresserad av att följa nyheter som berör ekonomi
- känna till samhällsekonomin principer och begrepp
- kunna tolka statistik och diagram gällande ekonomi
- förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället
- kunna fatta välgrundade ekonomiska beslut samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi
- kunna granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin
- kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.

Centralt innehåll

Ekonomikunskap

Samhällsekonomin och dess aktörer

- grundläggande ekonomiska begrepp, den ekonomiska kunskapens natur och hur den uppstår
- det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll, företag och samhällsekonomi
- skötseln av den egna ekonomin: sparande, konsumtion och skuldsättning

Marknader, konjunkturer och näringsliv

- fri konkurrens och prisbildning på marknaden
- arbete, företagsamhet och företag
- Finland som del av den globala ekonomin
- finansieringsmarknaden, sparande, placering och riskhantering
- störningar i ekonomin, konjunkturväxlingar samt deras bakgrund och följder

Ekonomisk politik

- utgångspunkter, fördelar och problem med hållbar ekonomisk tillväxt
- den offentliga ekonomin och dess balans
- aktörer, metoder och utmaningar inom den ekonomiska politiken

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Under studieavsnittets gång ligger tyngdpunkten på samhällsekonomin och på hur den i sin tur påverkar den enskilda medborgarens ekonomi.

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet betonar sambandet mellan att förstå ekonomi och mellan att själv kunna skapa förutsättningar för en bra ekonomi och betonar därmed välbefinnandet i livets olika skeden.

Kompetens för välbefinnande

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet grundar sig på ekonomiska vetenskaper och vägleder den studerande att förstå ekonomiska principer och den aktuella ekonomiska debatten. Mikro- och makroekonomiska frågor behandlas ur privathushållens, företagens och den offentliga ekonomins perspektiv. Den studerande undersöker sambanden mellan ekonomi, politik och miljö samt vilken betydelse arbete och företagande har för finansieringen av välfärdsstaten.

Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (SL03)

Studieavsnittets moduler

- Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (YH3), Obligatorisk

Mål

Finland, Europa och en värld i förändring

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en bred överblick av globaliseringen och Finlands ställning som en del av den
- förstå europeiska och internationella avtalsbaserade former för samarbete och bildande av nätverk
- få insikt i Europeiska unionens verksamhet och kunna söka och kritiskt bedöma information om den
- förstå sina möjligheter att påverka och kunna agera som EU- och världsmedborgare
- kunna analysera vilka fördelar och nackdelar globaliseringen och den europeiska integrationen medför i det egna livet och för Finlands ekonomiska och politiska system
- kunna analysera och bedöma förändringar i och hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.

Centralt innehåll

Finland, Europa och en värld i förändring

Globala utmaningar, globalisering och bildande av nätverk

- miljön, klimatförändringen, befolkningen och en hållbar framtid
- aktörer och möjligheter inom det internationella samarbetet
- Finland och Norden som en del av globala nätverk
- medborgarskap och medborgarinflytande i Europa och globalt

Europeisk identitet och den europeiska integrationen

- *den europeiska identiteten, värderingar och pluralistiska samhällen*
- *Finland som en del av EU:s beslutsfattande*
- *EU:s ekonomiska politik och regionpolitik*
- *EU som global aktör*

Säkerheten i en verksamhetsmiljö i förändring

- *lokal och nationell säkerhet*
- *Finlands och EU:s säkerhetspolitik*
- *nya hot mot säkerheten och möjligheter att avvärja dem*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet betonar dels Finlands roll i den europeiska gemenskapen, dels hur vårt land deltar i och kan påverka utvecklingen i Europa inom ramen för den Europeiska unionen.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet lyfter dels fram samarbete och konflikter mellan olika länder och kulturer inom Europa, dels Europa som en del av det internationella samarbetet på global nivå.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fördjupar den studerades kunskap om Finlands och Europas ställning i en globaliserad värld och fördjupar kunskapen om Europas politiska och ekonomiska integration. Under studieavsnittets gång följer den studerande med aktuella händelser i världen med hjälp av aktuella källor. De studerande aktiveras att delta i debatter om aktuella frågor i den internationella politiken samt att undersöka internationella fenomen.

Lagkunskap, 2 sp (SL04)

Studieavsnittets moduler

- Lagkunskap, 2 sp (YH4), Valfri

Mål

Lagkunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till Finlands rättsordning och de principer för juridiskt tänkande som styr dess verksamhet*
- *kunna söka, tolka och använda relevant juridisk information*
- *känna till sina rättigheter och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument samt kunna tillämpa sin kunskap i frågor som berör vanliga rättsliga ärenden*

- kunna analysera juridiska frågor i den offentliga debatten samt de synpunkter som lyfts fram där.

Centralt innehåll

Lagkunskap

Rättsordningens grunder

- juridiska grundbegrepp och grundläggande friheter och rättigheter
- källor till juridisk information och användningen av dem
- rätt och rättvisa som samhällsfenomen
- rättsordningen och domstolsväsendet

Grunderna för medborgarnas vanligaste rättshandlingar inom följande rättsområden

- avtals- och skadeståndsrätt
- familje- och kvarlåtenskapsrätt
- förmögenhetsrätt
- upphovsrätt och konsumenträtt
- arbetsrätt
- avtalsrätt som berör boende
- förvaltningsrätt och god förvaltnings sed
- process- och straffrätt
- miljö rätt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Kännedom om individens rättigheter och skyldigheter i förhållande till andra individer och till samhället betonas och är en förutsättning för att kunna fungera som privatperson och som en del av det finländska samhället.

Kommunikativ kompetens

Juridik är till stor del kommunikation. Studieavsnittet stärker denna kompetens genom argumentation och motivering för rätt och fel via olika rättsfall som analyseras.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen baserar sig på olika skriftliga uppgifter och prov, även muntlig interaktion och arbete individuellt och i par eller grupp utgör grund för bedömningen. Fokus ligger på den studerandes förmåga att med juridiska motiveringar lösa olika rättsfall, som går igenom under studieavsnittet. De studerande underrättas om bedömningsgrunderna i början av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Under studieavsnittets gång fördjupar sig den studerande i grunderna för Finlands rättssystem och i hur man utövar sina juridiska rättigheter. Den studerande tränar juridiskt tänkande och bekantar sig med juridiska avtal och informationskällor. Fokus ligger på juridiska aspekter som är av betydelse för individen.

Vi repeterar samhällslära, 2 sp (SL05)

Mål

Lokal precisering

- Förbereder inför studentexamen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I det här studieavsnittet repeterar vi det centrala innehållet i de obligatoriska studieavsnitten i samhällslära men också det fördjupade studieavsnittet i lagkunskap.
- Vi anknyter aktuella saker i samhället till innehållet i de olika studieavsnitten.
- Vi övar på uppgifter som är typiska för ämnet i studentprovet och tittar på hur man bygger upp goda svar i dessa.
- Studieavsnittet bedöms som avlagt/underkänt. För att kunna delta i studieavsnittet bör du ha avlagt de obligatoriska studieavsnitten i ämnet.

7.20. Ämnesövergripande studieavsnitt

Uttryck dej kreativt, 2 sp (MO16)

Läroämnena

- Svenska och litteratur
- Psykologi

Mål

Lokal precisering

- utveckla den egna kreativa uttrycksförmågan
- stärka självkänslan.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- skriva kreativt kring ett tema
- bearbeta text till en föreställning
- planera och genomföra en föreställning.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande lär sig att uttrycka sig genom egna texter och genom att samarbeta med andra i gruppen för att skapa en föreställning.

Kompetens för välbefinnande

Den kreativa kompetensen betonas genom att den studerande lär sig att uttrycka sig själv och får en möjlighet att vara delaktig och lyckas med ett gemensamt projekt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt utgående från aktivt deltagande.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi gör tillsammans en föreställning. Vi skriver och bearbetar egna texter, planerar och ger en föreställning utgående från dem. Genom övning i improvisation och drama blir vi säkrare på att uttrycka oss inför publik. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Homo Sapiens, 2 sp (PS09)

Läroämnena

- Biologi
- Filosofi
- Psykologi

Mål

Lokal precisering

- lära sig mera om människans utveckling som art
- bygga upp en kurshelhet om människan tillsammans
- göra en egen forskning genom litteraturstudier utgående från något perspektiv på människan.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- hur vi blev människor
- varför vi ser ut och agerar som vi gör
- vad det innebär att vara människa.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Olika vetenskapers perspektiv på människan.

Samhällelig kompetens

Förstå samhällsutveckling och människans roll i den.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Förhandskunskaper: BI01 och PS0. Studieavsnittet kan inte avläggas på egen hand. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Hur har människan utvecklats till den art hon är idag? Varför ser vi ut och fungerar som vi gör? Under det här studieavsnittet repeterar vi grundbegreppen kring evolution (BI01) med fokus på vår egen evolution. Vi repeterar också det evolutionspsykologiska perspektivet (PS01) samt fördjupar vår kunskap om hjärnans utveckling både hos människan som art och på individnivå. Genom olika projekt och frågeställningar studerar vi människans utveckling ur ett brett, mångvetenskapligt perspektiv. Målet är att fördjupa förståelsen av oss själva som art och individer. Förhandskunskaper: BI01 och PS0. Studieavsnittet kan inte avläggas på egen hand. Studieavsnittet bedöms som avlagt.

8. Bilagor

Bilagor till Lovisa Gymnasiums läroplan:

8.1. Statsrådets förordning om gymnasieutbildning

Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018

8.2. Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kun-skaps-nivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikation i olika situationer	Förmåga att använda kommunikationssituationer	Kulturellt lämpligt språktyper	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.1	Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.	Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller förutse enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.	Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.
De första grunderna i språket					
De första grunderna i språket					
De första grunderna i språket					
A1.2	Den studerande klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	Den studerande använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i situationer, sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	Den studerande kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.	Den studerande kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna
Elementär språkfärdighet i stadd utveckling					

					uttryck och en del av den elementära grammatiken.
A1.3	Den studerande reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Den studerande deltar i kommunikationssituationer men behöver ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.
Fungerande elementär språkfärdighet					
A2.1	Den studerande kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikationssituationer. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	Den studerande klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäakter och besvara sådana.	Den studerande förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning	Den studerande kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekede					

				med hjälp av kontexten.	
A2.2	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande
Grundläggande språkfärdighet i stad utveckling	<p>Redder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.</p>	<p>Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikationssituationer. Använder vid standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).</p>	<p>Den studerande kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationssituationer.</p>	<p>Den studerande kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.</p>	<p>Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.</p>
B1.1	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande
Fungerande grundläggande språkfärdighet	<p>Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.</p>	<p>Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.</p>	<p>Den studerande visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.</p>	<p>Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och</p>	<p>Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande</p>

				viktiga detaljer.	uttalsregler också på andra än inövade uttryck.
B1.2	Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.	Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte är familjärt men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskutymerna och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.	Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.
B2.1	Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen	Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika	Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad	Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta
B1.2	Flytande grundläggande språkfärdighet				
B2.1	Självständig språkfärdighet, grundnivå				

		också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	situationer ställer.	argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
B2.2	Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikations-situationer också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Den studerande strävar efter att ge respons, kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen,	Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och samtalspartner.	Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skriva för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt	Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet

		såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.		bedöma det hörda och/eller lästa.	innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
C1.1	Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.	Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera situationer och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.	Den studerande kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.	Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.
Avancerad språkfärdighet grundnivå					

8.3. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Anvisning 7.11.2019 OPH-2264-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen och som

ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 3 till Grunderna för gymnasiet läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör	Olli-Pekka Heinonen
Undervisningsråd	Petri Lehikoinen

8.3.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2264-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i samiska är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i samiska ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i samiska ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda flera språk parallellt samt fördjupar hens multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt. Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även utnyttja sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Målen och innehållet har fastställts för undervisning i samiska som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det samiska språkets särdrag. Läroplanen i samiska kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i samiska ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet vilket bidrar till att hens uppskattning för det samiska språket ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i samiska.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det samiska språket breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om samiskans struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter

- bekanta sig med de samiska språken som helhet samt förstå sin egen roll som upprätthållare av samiskan.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de moduls specifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

SMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala samiska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontext, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

SMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter
- förstå de samiska språken som helhet bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.

Centralt innehåll

- samiska och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

SMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iakttä kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt att målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

SMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrerna och uttrycksmedlen inom samisk skön- och facklitteratur samt film
- bredda sina läsfärdigheter, analysera och tolka litteratur av och om samer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna samernas historia och det materiella och immateriella samiska kulturarvet.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, mytiska berättelser, jolkning och sångtradition
- narrativitet i multimodala texter, till exempel teater, film och musik

SMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala samiska texter, samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur samiskt perspektiv
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoritetens och minoritetsspråks synlighet i medierna
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

SMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen i samiska
- lära sig använda andra samiska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, bearbetning och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst

SMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- särdrag för kommunikation på samiska

- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

SMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om samisk litteratur och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur
- kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om samer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.

Centralt innehåll

- granska samisk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar
- den samiska litteraturen och litteratur om och av samer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.

8.4. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildning

Anvisning 7.11.2019 OPH-2265-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 4 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör	Olli-Pekka Heinonen
Undervisningsråd	Petri Lehikoinen

8.4.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2265-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i romani är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i romani ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i romani ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda flera språk parallellt samt fördjupar hans multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt. Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även dra nytta av sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Målen och innehållet har fastställts för undervisning i romani som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det romska språkets särdrag. Läroplanen i romani kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i romani ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet. Den studerandes uppskattning för det romska språket ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i romani.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det romska språket breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i romani som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttrycksätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om den finländska romanins struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter
- bekanta sig med de romska dialekter som talas på olika håll i världen samt förstå sin egen roll som upprätthållare av det romska språket i Finland.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till

självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av hens lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

RMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna producera, tolka och analysera olika multimodala romska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck*
- *uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess*
- *lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Centralt innehåll

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar*
- *skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter*
- *texters flerstämmighet och intertextualitet*
- *språk- och textvård*

RMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet*
- *fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter*
- *förstå romanins ställning bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.*

Centralt innehåll

- *romani och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*

RMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet*
- *fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation*
- *lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

- *reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation*
- *språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket*

RMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor*
- *känna till genrer inom romsk skön- och facklitteratur samt film och deras uttrycksmedel*
- *bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur på romani och litteratur av och om romer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder*
- *lära känna romernas historia och det materiella och immateriella romska kulturarvet.*

Centralt innehåll

- *litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte*
- *centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp i litteraturen*
- *berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, romernas sångtradition och mytiska berättelser*
- *multimodala texters narrativitet, till exempel teater, film och musik*

RMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap*
- *lära sig tolka multimodala romska texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur den romska kulturens perspektiv*
- *förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället*

- *mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.*

Centralt innehåll

- *ytrandefrihet, mediekritik, medieetik*
- *språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel*
- *ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna*
- *källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt*
- *att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar*

RMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen*
- *lära sig använda andra romska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet*
- *stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.*

Centralt innehåll

- *skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons*
- *materialbaserat skrivande, språk- och textvård*
- *ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst*

RMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning*
- *utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer*
- *fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.*

Centralt innehåll

- *anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar*
- *särdrag för kommunikation på romani*
- *sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig*
- *kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier*
- *analys och bedömning av talade och audiovisuella texter*

RMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om romsk litteratur och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur
- kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om romer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.

Centralt innehåll

- granska romsk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällsrelaterad kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats
- den romska litteraturen och litteratur av och om romer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiet läroplan.

8.5. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Anvisning 7.11.2019 OPH-2266-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 5 till Grunderna för gymnasiet läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

	Generaldirektör	Olli-Pekka Heinonen
	Undervisningsråd	Petri Lehikoinen

8.5.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den

studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2266-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i eget modersmål är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i eget modersmål ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i eget modersmål ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och färdigheter att använda flera språk parallellt samt fördjupar hens multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt.

Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även utnyttja sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Denna anvisning har utarbetats för alla språk som undervisas som eget modersmål. Målen och det centrala innehållet har fastställts för undervisning i eget modersmål som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan där målen för undervisningen fastställs och innehållet väljs med beaktande av det aktuella språkets särdrag, bland annat skriftsystemet. Läroplanen kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i det egna modersmålet ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet. Den studerandes uppskattning för det egna modersmålet ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i det egna språket.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det egna modersmålet breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om det egna modersmålets struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den

studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

EMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

EMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av det egna modersmålet och text som meningsskapande helheter.

Centralt innehåll

- modersmål och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

EMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

314

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

EMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrer inom skön- och facklitteratur samt film på det egna modersmålet och deras uttrycksmedel
- bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna det egna modersmålet materiella och immateriella kulturarv.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp i litteraturen
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur
- multimodala texters narrativitet, till exempel teater, film och musik

EMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoriteters och minoritetsspråks synlighet i medierna

- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

EMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen
- lära sig använda andra texter på det egna modersmålet som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stödjer skribentens egen röst

EMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

EMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om litteratur på det egna modersmålet och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur.

Centralt innehåll

- granska litteratur på det egna modersmålet i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällsrelaterad kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats

- litteratur som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i eget modersmål som kompletterar den grundläggande utbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.